Strategie VIADRINA 21+

Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Strategia VIADRINA 21+

Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA

Frankfurt (Oder) | Gorzów Wielkopolski
2021

Strategie VIADRINA 21+

Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Strategia VIADRINA 21+

Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA

Frankfurt (Oder) | Gorzów Wielkopolski
2021

Strategie VIADRINA 21+ | Strategia VIADRINA 21+
Entwicklungs- und Handlungskonzept für die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA | Koncepcja Rozwoju i Działania dla Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA

Redaktion | Redakcja:
Toralf Schiwietz, Krzysztof Szydłak, Armand Adamczyk, Elżbieta Karmazyn, Piotr Boboryk, Marcin Guła, Witold Feszczyn

Kartografie | Kartografia:
© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Layout, Satz und Druck | Oprawa graficzna, skład i druk:
minkadu Kommunikationsdesign, Berlin

Herausgeber | Wydawca:
© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Mittlere Oder e.V.

Holzmarkt 7
15230 Frankfurt (Oder)

Tel.: +49 335 66 594-0
Fax: +49 335 66 594-20

info@euroregion-viadrina.eu
www.euroregion-viadrina.eu

Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu „Pro Europa Viadrina"
ul. Władysława Łokietka 22
66-400 Gorzów Wielkopolski

Tel.: +48 95 7358 447
Fax: +48 95 7358 461

info@euroregion-viadrina.pl
www.euroregion-viadrina.pl

Veröffentlichungen, auch auszugsweise, nur mit Genehmigung der Herausgeber. | Publikacje, w tym fragmenty, tylko za zgodą wydawców.

Frankfurt (Oder) 2021 | Gorzów Wielkopolski 2021

Europäische Union
Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

Unia Europejska
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

BB-PL INTERREG V A 2014-2020

Klein-Projekte-Fonds der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA | Fundusz Małych Projektów Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA
Barrieren reduzieren – gemeinsame Stärken nutzen / Redukować bariery – wspólnie wykorzystywać silne strony

Inhalt

Vorwort 6

1. Vorbemerkungen 12

2. Raumstruktur 22

2.1. Lage 22
2.2. Administrative Gliederung 26
2.3. Flächennutzung 31
2.4. Natur- und Kulturlandschaft 36

3. Bevölkerung 42

3.1. Demografische Entwicklung 42
3.2. Zivilgesellschaft 52

4. Wirtschaft 58

4.1. Arbeitsmarkt und Humanressourcen 58
4.2. Wirtschaftliche Entwicklung 68

5. Infrastruktur und Daseinsvorsorge 80

5.1. Technische Infrastruktur 80
5.2. Soziale Infrastruktur 101

6. Deutsch-Polnische Zusammenarbeit 122

7. Stärken-Schwächen Analysen (SWOT) 136

8. Ziele und Handlungsschwerpunkte 150

9. Hinweise zur Umsetzung 176

Literatur 182

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA 186

Spis treści

Przedmowa 6

1. Uwagi wstępne 12

2. Struktura przestrzenna 22

2.1. Położenie 22
2.2. Podział administracyjny 26
2.3. Wykorzystanie powierzchni 31
2.4. Przyroda i kultura 36

3. Ludność 42

3.1. Rozwój demograficzny 42
3.2. Społeczeństwo obywatelskie 52

4. Gospodarka 58

4.1. Rynek pracy i zasoby ludzkie 58
4.2. Rozwój gospodarczy 68

5. Infrastruktura i usługi publiczne 80

5.1. Infrastruktura techniczna 80
5.2. Infrastruktura społeczna 101

6. Współpraca Polsko-Niemiecka 122

7. Analiza słabych i mocnych stron (SWOT) 136

8. Cele i priorytety działania 150

9. Wskazówki dotyczące realizacji 176

Literatura 182

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA 186

AKT ZAŁOŻYCIELSKI

Stowarzyszenie Gmin Lubuskich, Związek Gmin Gorzowskich
oraz Stowarzyszenie Środkowa Odra potwierdzają uroczystym
podpisem przystąpienie do
EUROREGIONU PRO EUROPA VIADRINA

Rogi, dnia 21 grudnia 1993 roku

PRO EUROPA VIADRINA

Rogi, am 21. Dezember 1993

GRÜNDUNGSURKUNDE

Die Vereine »Mittlere Oder e.V.«, »Lubuser Gemeinden«
und der Verband »Gorzower Gemeinden« bestätigen
mit der feierlichen Unterzeichnung dieser Urkunde
den Zusammenschluß zur
EUROREGION PRO EUROPA VIADRINA

Verein der
Lubuser Gemeinden

Stowarzyszenie
Gmin Lubuskich

Ryszard Bodziacki
Vorsitzender
Prezes

Verband der
Gorzower Gemeinden

Związek
Gmin Gorzowskich

Lech Marek Gorywoda
Vorsitzender
Przewodniczący

Verein
Mittlere Oder e.V

Stowarzyszenie
Środkowa Odra

Wolfgang Pohl
Vorsitzender
Przewodniczący

Abb. 1: Gründungsurkunde
(Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 1: Akt założycielski
(Fot. archiwum Euroregionu)

Vorwort

Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA ist eine der vier Euroregionen, die in der ersten Hälfte der 1990er-Jahre an der deutsch-polnischen Grenze gegründet worden sind. Am 21.12.1993 unterzeichneten die drei Vorsitzenden der drei damaligen Trägervereine den Vertrag über die Gründung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA auf Schloss Rogi bei Gorzów Wielkopolski.

Die Gründung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA war durch eine Vielzahl von Gesprächen zwischen den kommunalen und staatlichen Verantwortlichen in der Grenzregion vorbereitet worden. Parallel zu diesen Gesprächen erarbeitete eine Consulting-Firma zusammen mit zahlreichen Partnern aus der Region das erste Entwicklungs- und Handlungskonzept für die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA. Dieses im Oktober 1993 vorgelegte Dokument bildete in den folgenden Jahren sowohl die Grundlage für die Etablierung der Euroregion an sich als auch eine Basis für den Einsatz der europäischen Fördermittel aus den Programmen INTERREG bzw. PHARE-CBC.

Das vorliegende fünfte Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA „VIADRINA 21+" knüpft einerseits an die Entwicklungs- und Handlungskonzepte von 1993, 1999, 2006 und 2014 an. Andererseits haben sich in diesen 30 Jahren die politischen Rahmenbedingungen zwischen Polen und Deutschland, die Ziele der Europäischen Union, die gesellschaftliche und wirtschaftliche Situation in den Kommunen der Euroregion enorm weiterentwickelt. Nicht zuletzt durch den Beitritt Polens zur EU, den Wegfall der Grenzkontrollen und die Gewährung der Arbeitnehmerfreizügigkeit ergaben sich gerade in den letzten Jahren bedeutende Erleichterungen für die grenzübergreifende Zusammenarbeit.

Przedmowa

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA jest jednym z czterech euroregionów, które założono w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych na granicy polsko-niemieckiej. W dniu 21.12.1993 r., w pałacu w Rogach koło Gorzowa Wlkp., przewodniczący trzech ówczesnych stowarzyszeń tworzących Euroregion podpisali umowę o utworzeniu Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA.

Utworzenie Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA poprzedziło wiele rozmów przedstawicieli władz państwowych i samorządowych w regionie przygranicznym. Równolegle do tych rozmów firma konsultingowa opracowała we współpracy z licznymi partnerami z regionu pierwszą Koncepcję Rozwoju i Działania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA. Ten przedstawiony w październiku 1993 r. dokument stanowił w kolejnych latach podstawę funkcjonowania Euroregionu, jak również bazę do wykorzystania europejskich środków pomocowych z programów INTERREG i PHARE-CBC

Piąta Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA „VIADRINA 2021+" nawiązuje z jednej strony do Koncepcji Rozwoju i Działania z 1993, 1999, 2006 i 2014 r. Z drugiej strony, w ciągu tych 30 lat zmieniły się uwarunkowania polityczne pomiędzy Polską a Niemcami, cele Unii Europejskiej, sytuacja społeczna i gospodarcza samorządów Euroregionu uległy w ciągu tych 30 lat ogromnym zmianom. Chociażby wstąpienie Polski do UE, likwidacja kontroli granicznych i otwarcie rynku pracy spowodowały właśnie w ostatnich latach znaczące ułatwienia dla współpracy transgranicznej.

Abb. 2 Entwicklungs- und Handlungskonzepte von 1993, 1999, 2006 und 2014 (Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 2: Koncepcje Rozwoju i Działania z 1993, 1999, 2006 i 2014 r. (Fot. archiwum Euroregionu)

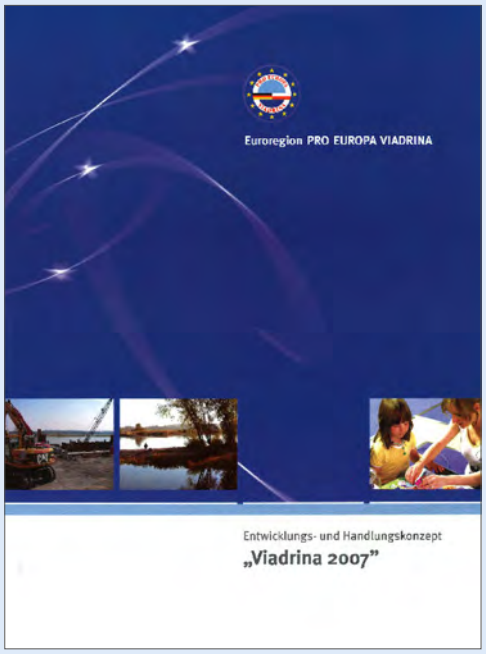

Die in den letzten 30 Jahren begründeten Partnerschaften zwischen kommunalen Einrichtungen, Verbänden bzw. sonstigen nichtstaatlichen Initiativen konnten ihre Zusammenarbeit daraufhin spürbar intensivieren. Zahlreiche Projekte wurden realisiert, tausende Begegnungsveranstaltungen mit zehntausenden Teilnehmern durchgeführt. Ein besonderer Ausdruck des Erreichten ist, dass z.B. der Handlungsansatz „Umnutzung von Grenzinfrastrukturen", den wir uns 2006 noch zur Aufgabe gemacht haben, heute keine Rolle mehr spielt, da in Folge des Schengener-Abkommen viele Infrastrukturelemente der Grenzübergänge bereits demontiert wurden. Die letzten sichtbaren Hindernisse der grenzübergreifenden Zusammenarbeit wurden abgeschafft oder umgenutzt, die grenzüberschreitende Mobilität der Einwohner diesseits und jenseits der Oder ermöglicht und gefördert. Ein Besuch der jeweils anderen Seite gehört mittlerweile zur Normalität und ist Alltag vieler Einwohner unserer Euroregion.

Demgegenüber steht unsere Euroregion im 3. Jahrzehnt ihres Bestehens vor nicht unerheblichen Herausforderungen. Als ländlich geprägte Region sehen sich viele Kommunen einer nach wie vor prekären Haushaltssituation ausgesetzt, zudem wirkt sich der demografische Wandel insbesondere mit Bevölkerungsrückgang, Abnahme der Zahl an Erwachsenen in erwerbsfähigem Alter und Überalterung zunehmend auf der deutschen und polnischen Seite gravierend aus. Die besonders im zurückliegenden Jahrzehnt feststellbare enorme Zunahme an grenzüberschreitenden Verflechtungen wurde im Zusammenhang mit den Grenzschließungen zu Beginn COVID-19-Pandemie im Frühjahr 2020 offenbart. Diese Verflechtungen stehen in ihrer räumlichen Dimension auch in engem Zusammenhang mit der Nähe zu benachbarten Metropolen wie Berlin und umliegenden z. B. durch die Ansiedlung großer industrieller Unternehmen auf beiden Seiten der Grenze einer besonders großen Dynamik. Vor diesem Hintergrund galt es, das Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion einer Aktualisierung zu unterziehen.

Beide Vorstände der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA leiteten in ihrer gemeinsamen Sitzung am 12. Juni 2019 in Gorzów Wlkp. den Prozess zur Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes „VIADRINA 21+" ein.

Istniejące już od dziesięcioleci lub też nawiązane w ostatnich 30 latach partnerstwa między instytucjami samorządowymi, organizacjami lub innymi inicjatywami społecznymi zintensyfikowały w odczuwalny sposób swą współpracę. Zrealizowano liczne, projekty, przeprowadzono tysiące spotkań z dziesiątkami tysięcy uczestników. Szczególnym wyrazem tego, co zostało osiągnięte jest chociażby to, że np. koncepcja działań, „Wykorzystanie infrastuktury granicznej – nowe funkcje", którą postawiliśmy sobie za zadanie jeszcze w 2006 r., nie odgrywa dziś już roli, gdyż w następstwie wstąpienia Polski do Układu z Schengen zdemontowano już wiele elementów infrastruktury przejść granicznych. Ostatnie widoczne przeszkody w współpracy transgranicznej zniknęły lub też zmieniono ich wykorzystanie, zwiększone zostały możliwości transgranicznej mobilności mieszkańców obu stron Odry. Wizyta po drugiej stronie stała się w międzyczasie czymś normalnym w codziennym życiu wielu mieszkańców naszego Euroregionu.

Niemniej jednak również w trzeciej dekadzie swojego istnienia nasz Euroregion stoi przed niemałymi wyzwaniami. Znajdując się w regionie zdominowanym przez obszary wiejskie, wiele samorządów nadal boryka się z trudną sytuacją budżetową, a zmiany demograficzne, zwłaszcza spadek liczby ludności, zmniejszenie liczby osób dorosłych w wieku produkcyjnym i starzenie się społeczeństwa, mają coraz poważniejszy wpływ na stronę niemiecką i polską. Ogromny wzrost współzależności transgranicznych, który był szczególnie widoczny w ostatniej dekadzie, uwidocznił się w związku z zamknięciem granic na początku pandemii COVID-19 wiosną 2020 roku. Wymiar przestrzenny tych wzajemnych powiązań jest również ściśle związany z bliskością sąsiednich metropolii, zwłaszcza Berlina i podlega szczególnie silnej dynamice, np. ze względu na powstawanie dużych zakładów przemysłowych po obu stronach granicy. W tym kontekście konieczna była aktualizacja koncepcji rozwoju i działania Euroregionu.

Na wspólnym posiedzeniu w dniu 12 czerwca 2019 r. w Gorzowie Wlkp., oba zarządy Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA zainicjowały proces aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania „VIADRINA 21+".

Abb. 3: Deutsch-Polnische Vorstandssitzung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, Gorzów Wlkp., Juni 2019 (Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 3: Polsko-Niemieckie posiedzenie Zarządów Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA, Gorzów Wlkp., czerwiec 2019 (Fot. archiwum Euroregionu)

Fachlich begleitet durch die Arbeitsgruppe der Euroregion, stimmten die Geschäftsstellen das gemeinsame Vorgehen miteinander ab, sie analysierten Grundlageninformationen und Ergebnisse aus grenzübergreifenden Projekten, werteten Strategien, Konzepte und Planungen für das Gebiet der Euroregion aus. Es fanden monatlich mehrere bilaterale Abstimmungen zwischen den Geschäftsstellen der Euroregion, Befragungen von Akteuren in Kommunen und Verbänden, deutsch-polnische Workshops und Treffen beider Vorstände statt.

Das vorliegende aktualisierte Entwicklungs- und Handlungskonzept wirft nun einen Blick auf die aktuelle Situation in der grenzübergreifenden Zusammenarbeit, stellt die Stärken und Schwächen sowie die Chancen und Risiken heraus, zeigt weiterhin gültige bzw. neue Ziele auf und fokussiert sich auf konkrete Handlungsansätze zur Anwendung in der Euroregion. Ein besonderes Augenmerk wird erneut dem Prozess der Umsetzung gewidmet. Das Entwicklungs- und Handlungskonzept „Viadrina 21+" soll im Ergebnis der Situationsanalyse ein Leitfaden für die künftige gemeinsame Entwicklung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA sein. Dabei handelt es sich um ein offenes Konzept, dessen Umsetzung es ermöglicht, die Erkenntnisse aus aktuellen Entwicklungen laufend zu berücksichtigen und einzuarbeiten. Die vorgeschlagenen Ziele und Handlungsansätze sollen unter Einbeziehung der Mitglieder bzw. Akteure zu konkreten Projekten und Maßnahmen entwickelt und in der Folge realisiert werden. In diesem Umsetzungsprozess finden auch Europäische Strategien, strategische Konzepte des Landes Brandenburg und der Wojewodschaft Lubuskie sowie die Entwicklungskonzepte benachbarter Euroregionen Berücksichtigung.

Die Mitglieder der Trägervereine unserer Euroregion, regionale Institutionen und Experten sowie Mitarbeiter der Institutionen des Landes Brandenburg und der Wojewodschaft Lubuskie leisteten in vielerlei Hinsicht Unterstützung bei der Erarbeitung des vorliegenden Entwicklungs- und Handlungskonzepts. Es ist folglich das Ergebnis eines intensiven Austauschs und Dialogs innerhalb der Euroregion. Hierfür sei an dieser Stelle allen Beteiligten herzlichst gedankt.

Przy fachowym wspraciu grupy roboczej Euroregionu, biura koordynowały swoje wspólne działania, analizowały podstawowe informacje i wyniki projektów transgranicznych oraz oceniały strategie, koncepcje i plany dla obszaru Euroregionu. W każdym miesiącu odbywały się liczne dwustronne konsultacje pomiędzy biurami Euroregionu, rozmowy z podmiotami w gminach i stowarzyszeniach, polsko-niemieckie warsztaty i posiedzenia obu zarządów.

Uaktualniona Koncepcja Rozwoju i Działania poddaje analizie obecną sytuację we współpracy transgranicznej, podkreśla mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia, określa cele, które są nadal aktualne bądź nowe i skupia się na konkretnych planach działania do wykorzystania w Euroregionie. Szczególną uwagę zwraca się ponownie na proces wdrażania. Powstała w wyniku analizy sytuacji Koncepcja Rozwoju i Działania „Viadrina 21+", ma być wytyczną dla przyszłego wspólnego rozwoju Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA. Jest to koncepcja otwarta, której realizacja umożliwia ciągłe uwzględnianie i integracje wniosków wynikających z aktualnego rozwoju. Proponowane cele i plany działania przy udziale członków lub podmiotów, mają zostać przekształcone w konkretne projekty i właściwe środki i w następstwie zostać zrealizowane. W tym procesie realizacji uwzględniane są również strategie europejskie, koncepcje strategiczne kraju związkowego Brandenburgii i województwa lubuskiego oraz koncepcje rozwoju sąsiednich euroregionów.

Członkowie stowarzyszeń naszego Euroregionu, instytucje regionalne i eksperci, jak również pracownicy instytucji kraju związkowego Brandenburgii i województwa lubuskiego w wielu aspektach wspierali przygotowanie niniejszej koncepcji rozwoju i działania. Jest on zatem wynikiem intensywnej wymiany i dialogu w ramach Euroregionu. Chcielibyśmy skorzystać z okazji, aby podziękować wszystkim zaangażowanym osobom.

Das Entwicklungs- und Handlungskonzept „Viadrina 21+" bildete auch die euroregionale, inhaltliche Grundlage für die Mitwirkung der Euroregion bei der Ausgestaltung des Kooperations-Programms zur europäischen territorialen Zusammenarbeit im Programmgebiet Brandenburg – Polen in der EU-Förderperiode 2021 bis 2027.

Seit der Gründung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA ist auf Basis des gemeinsamen Entwicklungs- und Handlungskonzepts ein starkes Netz von grenzüberschreitenden Kontakten gewachsen und zahlreiche Projekte wurden zum Wohl der Region verwirklicht. Ziel der Zusammenarbeit bleibt es auch in den folgenden Jahren, die gemeinsame regionale Identität zu fördern, die Wirtschaftskraft unserer Grenzregion zu stärken, die Lebensqualität zu verbessern und die natürlichen Ressourcen zu erhalten. Hierbei soll auf bereits Erreichtem aufgebaut, die partnerschaftliche Zusammenarbeit intensiviert und aus hieraus erwachsenden Synergien weitere Potenziale erschlossen werden.

Koncepcja Rozwoju i Działania „Viadrina 21+" stanowiła również euroregionalną, merytoryczną podstawę uczestnictwa Euroregionu w kształtowaniu programu współpracy dla europejskiej współpracy terytorialnej na obszarze programowym Brandenburgia - Polska w europejskim okresie finansowania 2021 do 2027.

Od momentu powstania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA na bazie wspólnej Koncepcji Rozwoju i Działania rozwinęła się silna sieć kontaktów transgranicznych oraz zrealizowano liczne projekty dla dobra regionu. Celem współpracy w nadchodzących latach będzie promowanie i wspieranie wspólnej tożsamości regionalnej, wzmocnienie siły gospodarczej naszego regionu przygranicznego, poprawa jakości życia i ochrona zasobów naturalnych. Przy czym celem jest wykorzystanie dotychczasowych osiągnięć do zintensyfikowania współpracy w duchu partnerstwa i rozwinięcie dalszego potencjału wynikającego z synergii.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Mittlere Oder e.V.

Rainer Schinkel
Vorsitzender | Przewodniczący Zarządu

Stowarzyszenie Gmin Polskich
Euroregionu „Pro Europa Viadrina"

Jacek Wójcicki
Przewodniczący Zarządu / Vorsitzender

Frankfurt (Oder), Dezember 2021 | Gorzów Wielkopolski, Grudzień 2021

1. Vorbemerkungen

Methodik

Die Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes wurde durch die Mitglieder beider Vorstände der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA in einer gemeinsamen Sitzung im Juni 2019 in Gorzów Wlkp. eingeleitet. Die von beiden Vorständen eingesetzte Arbeitsgruppe der Euroregion bestätigte in ihrer Sitzung im August 2020 den durch die beiden Geschäftsstellen entwickelten Aktualisierungsprozess und begleitete ihn im Übrigen fachlich.

1. Uwagi wstępne

Metodyka

Aktualizacja Koncepcji Rozwoju i Działania została zainicjowana przez członków obu zarządów Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA na wspólnym posiedzeniu w Gorzowie Wlkp. w czerwcu 2019 r. Powołana przez oba zarządy grupa robocza Euroregionu potwierdziła na swoim posiedzeniu w sierpniu 2020 r. proces aktualizacji opracowany przez oba biura, a także towarzyszyła mu wsparciem fachowym.

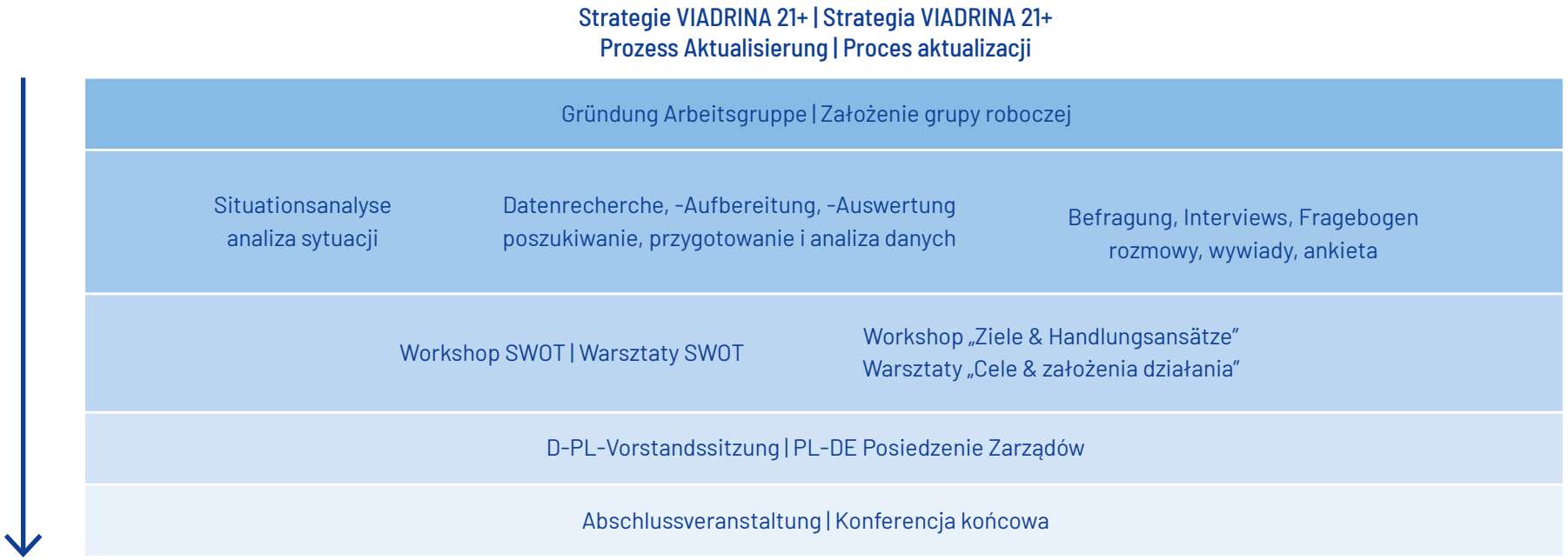

Abb. 4: Prozess Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes

Rys. 4: Proces Aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania w teorii (opracowanie własne)

Der mehrstufige Prozess zur Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes erfolgte auf zwei Ebenen. Im Rahmen einer sozioökonomischen Analyse für das Gebiet der Euroregion wurden zum einen objektive, quantifizierbare Daten und Sachverhalte, insb. zu ausgewählten Strukturdaten der laufenden Raumbeobachtung, erfasst, dargestellt und ggf. den Angaben zurückliegender Analysen gegenübergestellt. Hierbei handelt es sich u.a. um Angaben zu:

- der Lage im Raum, der Landnutzung, natürlichen Ressourcen,
- dem Verkehrsnetz, der Siedlungsstruktur, der technischen und sozialen Infrastruktur,
- der regionalisierten Bevölkerungs-Struktur, -Entwicklung und -Prognose,
- dem Arbeitsmarkt und der Wirtschaft.

Zum anderen wurden die qualitativen Aspekte der grenzübergreifenden Zusammenarbeit analysiert. Hierfür wurden die Ergebnisse und Erfahrungen aus bisherigen Aktivitäten und Projekten der Euroregion und anderer Akteure ausgewertet.

So konnte u.a. auf folgende, durch die Euroregion vorgenommene Analysen zurückgegriffen werden:

- AVERON – Analyse des Verkehrsnetzes Oder-Neiße (ERPEV; 2015)
- MORO-Projekt: Grenzüberschreitende Pendleranalyse der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2017)
- Projekt DIALOG: Bildungskonzept VIADRINA 21+ - Lebenslanges Lernen in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020a)
- Projekt Coaching VIADRINA: Potenziale und Hemmnisse grenzüberschreitender Kooperationen (ERPEV; 2020b)

Ergänzt wurde diese Situationsanalyse durch Erkenntnisse aus zahlreichen Gesprächen und Interviews mit Akteuren der grenzübergreifenden Zusammenarbeit sowie aus Umfragen mittels Fragebogen. Somit wurden auch Erkenntnisse zu Erfolgen und Misserfolgen in den zahlreichen INTERREG-Projekten nutzbar gemacht. Zudem fanden die Erfahrungen aus dem Umgang mit der zu Beginn des Jahres 2020 einsetzenden COVID-19-Pandemie Berücksichtigung.

Wieloetapowy proces aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania odbywał się na dwóch płaszczyznach. W ramach analizy społeczno-gospodarczej dla obszaru Euroregionu zebrano, przedstawiono i w razie potrzeby porównano z danymi wcześniejszych analiz obiektywne, wymierne dane i fakty, w szczególności dotyczące wybranych danych strukturalnych aktualnego monitoringu przestrzennego. Obejmuje to, między innymi, informacje o:

- Położeniu przestrzennym, zagospodarowaniu terenu, zasobach naturalnych,
- Sieci transportowej, strukturze osadniczej, infrastrukturze technicznej i społecznej,
- Regionalnej strukturze ludności, rozwoju i prognozach,
- Rynku pracy i gospodarki.

Po drugie, przeanalizowano jakościowe aspekty współpracy transgranicznej. W tym celu dokonano oceny wyników i doświadczeń z poprzednich działań i projektów Euroregionu i innych podmiotów.

W ten sposób można było m.in. wykorzystać następujące analizy przeprowadzone przez Euroregion:

- AVERON - Analiza sieci transportowej Odra-Nysa (ERPEV; 2015)
- Projekt MORO: Transgraniczna analiza dojazdów do pracy w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2017)
- Projekt DIALOG: Koncepcja edukacyjna VIADRINA 21+ - Uczenie się przez całe życie w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020a)
- Projekt Coaching VIADRINA: Potencjały i przeszkody współpracy transgranicznej (ERPEV; 2020b)

Analiza sytuacji została uzupełniona wnioskami z licznych rozmów i wywiadów z uczestnikami współpracy transgranicznej, jak również z badań ankietowych. Zatem wykorzystano również wnioski z sukcesów i porażek licznych projektów INTERREG. Ponadto uwzględniono doświadczenia zdobyte podczas radzenia sobie z pandemią COVID-19 na początku 2020 r.

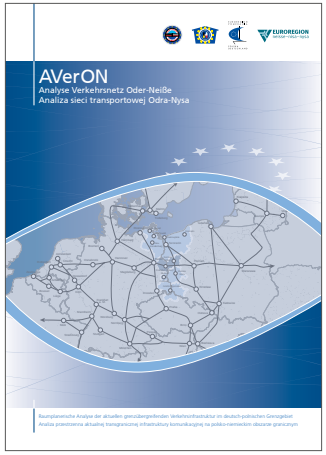

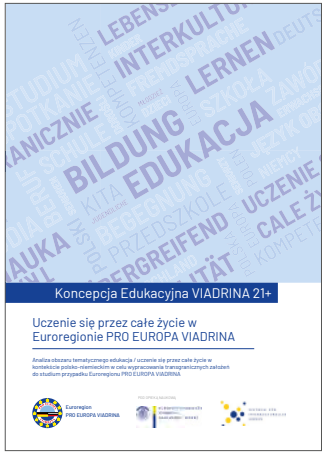

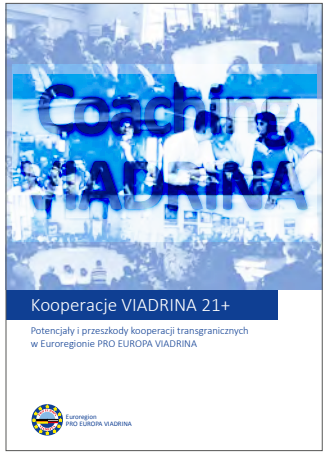

Abb. 5: Euroregionale Analysen, Studien und Konzepte (Eigene Darstellung)

Rys. 5: Euroregionalne analizy, studia i koncepcje (opracowanie własne)

Als wesentliche Grundlage für die Interpretation und Bewertung der Ergebnisse dieser Situationsanalyse galt es, die für grenzübergreifende Belange relevanten, objektiven Rahmenbedingungen und anstehenden Herausforderungen im Kontext der bisherigen Entwicklung der deutsch-polnischen Zusammenarbeit zu beachten. Somit wurden auch entsprechende rechtliche Grundlagen, Strategien und Ziele auf lokaler, nationaler, sonstiger grenzübergreifender bzw. europäischer Ebene herangezogen.

Die Ergebnisse dieser Situationsanalyse sozioökonomischer Faktoren wurden im Kontext der Rahmenbedingungen und Herausforderungen im Hinblick auf die für die Euroregion bedeutsamen Stärken, Schwächen, Chancen und Risiken (SWOT-Analyse) bewertet. Diese SWOT-Analyse wurde im Mai 2021 Experten beider Seiten in einem hybriden deutsch-polnischen Workshop zur Diskussion gestellt und bestätigt. Daraufhin wurden Ziele und Handlungsansätze für die Euroregion abgeleitet, die u.a. durch Nutzung der Stärken und Chancen geeignet sind, um Schwächen abzubauen bzw. Risiken zu minimieren. Dieser Katalog an Zielen und Handlungsansätzen wurde in einer gemeinsamen Sitzung der Mitglieder beider Vorstände und der Arbeitsgruppe der Euroregion am 02. September 2021 in Grünheide legitimiert und in einem deutsch-polnischen Workshop im September 2021 ergänzt.

Jako istotną podstawę do interpretacji i oceny wyników tej analizy sytuacji należało rozważyć obiektywne warunki ramowe i nadchodzące wyzwania dotyczące kwestii transgranicznych w kontekście dotychczasowego rozwoju współpracy polsko-niemieckiej. W ten sposób uwzględniono również odpowiednie podstawy prawne, strategie i cele na poziomie lokalnym, krajowym, transgranicznym bądź europejskim.

Wyniki tej analizy sytuacyjnej czynników społeczno-gospodarczych zostały ocenione w kontekście warunków ramowych i wyzwań w odniesieniu do mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń (analiza SWOT), które są istotne dla Euroregionu. Ta analiza SWOT została przedstawiona w maju 2021 ekspertom obu stron podczas hybrydowych warsztatów polsko-niemieckich, poddana została dyskusji i została potwierdzona. Na tej podstawie opracowano cele i plany działania dla Euroregionu, które nadają się do redukcji słabych stron i minimalizacji ryzyka, m.in. poprzez wykorzystanie mocnych stron i szans. Ten katalog celów i planów działania został legitymizowany na wspólnym posiedzeniu członków obu zarządów i grupy roboczej Euroregionu w dniu 2 września 2021 r. w Grünheide i uzupełniony podczas polsko-niemieckiego warsztatu we wrześniu 2021 r.

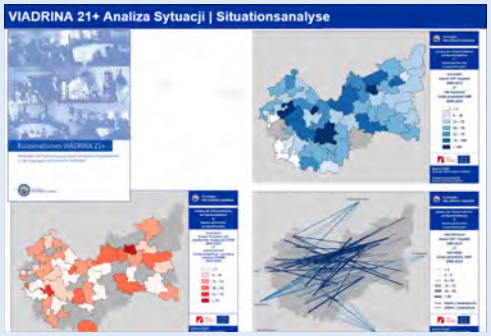

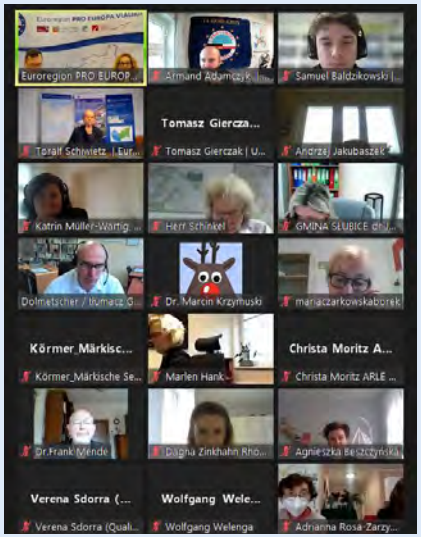

Abb. 6: Prozess Aktualisierung des Entwicklung- und Handlungskonzeptes in der Praxis
(Fotos: Archiv Euroregion)

Rys. 6: Proces Aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania w praktyce
(Fotos: archiwum euroregionu)

Historischer Zeitstrahl | Historyczna oś czasu

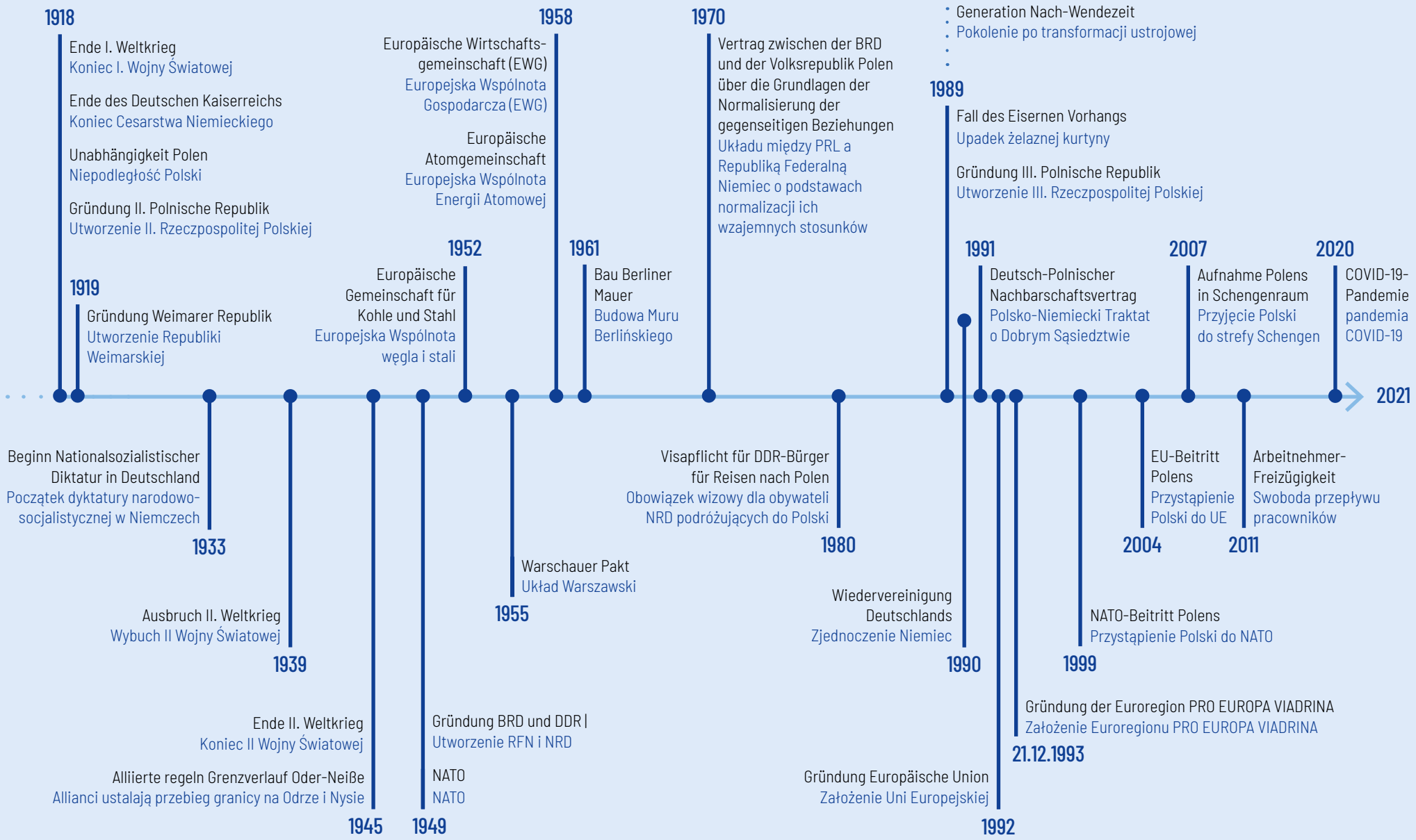

Abb. 7: Historischer Zeitstrahl (Eigene Darstellung)

Rys. 7: Historyczna oś czasu (opracowanie własne)

Geschichte

Zur Charakterisierung der heutigen Situation sollen an dieser Stelle prägende historische und politische Ereignisse hervorgehoben werden.

So hinterließen die beiden verheerenden Weltkriege sowohl in der Landschaft als auch Erinnerungskultur deutliche Spuren, die an vielen Orten der Euroregion nachvollzogen werden können. Die Bevölkerung beider Seiten blickt auf eine lange Geschichte von Flucht und Umsiedlungen zurück. Die seit 1945 währende Friedensperiode war allerdings zum großen Teil durch das geopolitische Spannungsverhältnis zwischen Ost und West geprägt. So gehörte bis 1990 das Gebiet des deutschen Teils der Euroregion zur ehemaligen DDR und ebenso wie die damalige Volksrepublik Polen dem Staatenbündnis der Warschauer Vertragsstaaten an. Dennoch war die grenzübergreifende Zusammenarbeit insb. ab 1980 mit der Einführung der „Visa"-Pflicht durch die DDR für eine Reise nach Polen auf zivilgesellschaftlicher Ebene stark eingeschränkt. Auch der von den Alliierten 1945 vereinbarte Grenzverlauf zwischen Polen und Deutschland wurde für Polen letztlich erst nach der politischen Wende im Jahr 1990 mit dem Deutsch-Polnischen Grenzvertrag verlässlich.

Der Fall des „Eisernen Vorhangs" markierte den Beginn eines für die Bevölkerung beider Seiten bedeutsamen, tlw. einschneidenden Transformationsprozesses, aber auch den Beginn einer spürbaren Intensivierung der deutsch-polnischen Zusammenarbeit.

Der im Jahr 1991 geschlossene Deutsch-Polnische Nachbarschaftsvertrag legte die Grundlage für die bilateralen Beziehungen zwischen Deutschland und Polen. Aus ihm entstand die Deutsch-Polnische Regierungskommission, die wichtige bilaterale Abkommen zu Grenzübergängen, Eisenbahn-Verkehr, Wasserstraßen, Polizei und Rettungsdienst erzielte. Neben diesem Rahmen wurden das Deutsch-Polnische Jugendwerk, die Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit und die Deutsch-Polnische Wissenschaftsstiftung gegründet.

Historia

Aby scharakteryzować obecną sytuację współpracy polsko-niemieckiej, należy w tym miejscu podkreślić kilka znaczących wydarzeń historycznych i politycznych.

Na przykład dwie wyniszczające wojny światowe, które pozostawiły wyraźne ślady zarówno w krajobrazie, jak i w kulturze pamięci, co można prześledzić w wielu miejscach w Euroregionie. Ludność po obu stronach spogląda wstecz na długą historię ucieczek i wysiedleń. Jednakże okres pokoju, który trwał od 1945 r., został w dużej mierze ukształtowany przez geopolityczne napięcie między Wschodem a Zachodem. Do 1990 roku terytorium niemieckiej części Euroregionu należało do byłej NRD i podobnie jak ówczesna Polska Rzeczpospolita Ludowa do Układu Warszawskiego. Niemniej jednak współpraca transgraniczna, zwłaszcza na poziomie społeczeństwa obywatelskiego, została poważnie ograniczona, zwłaszcza od 1980 r., kiedy to NRD wprowadziła obowiązek „wizowy" przy podróżach do Polski. Ustalona przez aliantów w 1945 r. granica między Polską a Niemcami stała się dla Polski wiarygodna dopiero po zmianach politycznych w 1990 r. na mocy polsko-niemieckiego traktatu granicznego.

Upadek „żelaznej kurtyny" zapoczątkował niekiedy drastyczny proces transformacji, znaczący dla ludzi po obu stronach, ale także początek zauważalnej intensyfikacji współpracy polsko-niemieckiej.

Polsko - Niemiecki Traktat o Dobrym Sąsiedztwie zawarty w 1991 r. wyznaczył decydujący kierunek w tym zakresie na szczeblu krajowym. W ten sposób powstała Polsko-Niemiecka Komisja Rządowa ze swoimi komisjami, których prace zaowocowały kilkoma ważnymi umowami dwustronnymi, np. o przejściach granicznych i mostach, o ruchu kolejowym i drogach wodnych, o policji i służbach ratowniczych. Obok tych strukturalno-administracyjnych ram Polsko - Niemiecki Traktat o Dobrym Sąsiedztwie położył również fundament pod finansowe wspieranie współpracy. Bezpośrednio z niego wyłoniła się Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży i Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, a także Polsko-Niemiecka Fundacja na rzecz Nauki.

Ab 1995 förderte auch die Europäische Union über die Programme INTERREG IIA (Deutschland) und PHARE/CBC (Polen) die grenzübergreifende Zusammenarbeit an dieser zu jenem Zeitpunkt noch bestehenden EU-Außengrenze.

Die nächste Etappe einer sprunghaften Intensivierung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit geht auf die Europäische Ebene zurück: Polen wurde 2004 in die Europäische Union und 2007 in den Schengenraum aufgenommen, Polnischen Bürgern wurde ab 2011 die Arbeitnehmerfreizügigkeit in der EU gewährt. Der im Verlauf der Jahrzehnte erreichte Grad an grenzübergreifenden Verflechtungen wurde im Zusammenhang mit der ab 2020 grassierenden COVID-19 deutlich vor Augen geführt, insb. als kurzzeitig sogar der grenzüberschreitende Warenverkehr zum Erliegen kam und auf Autobahnen Staus von beispielloser Länge verursachte. Die von Polen und Deutschen bereits als vergessen geglaubte Grenze wurde erneut deutlich sichtbar. Erst nachdem auf Europäischer Ebene entsprechende Ausnahmen geregelt wurden, wurde die Kontinuität im grenzüberschreitenden Warenverkehr wiedererlangt und im Verlauf der Pandemie auch ein weitgehend funktionsfähiger „kleiner Grenzverkehr" mit differenzierten Regelungen für systemrelevante Berufe, für Berufspendler bzw. bestimmte Bevölkerungsgruppen erreicht.

Die Gründung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA erfolgte am 21. Dezember 1993 unmittelbar nach dem Fall des Eisernen Vorhangs durch deutsche und polnische Vereine, die wiederum jeweils Städte, Gemeinden und Landkreise der Grenzregion repräsentierten.

Heute wird die Euroregion durch einen deutschen und einen polnischen Verein getragen, die durch die enge Zusammenarbeit der Mitarbeiter ihrer Geschäftsstellen in Gorzów Wlkp. und Franfurt (Oder) die gemeinsamen Ziele verfolgen und Projekte umsetzen. Sie ist eine der vier deutsch-polnischen Euroregionen, die nach dem Modell westeuropäischer Euroregionen und auf der Basis des Madrider Abkommens (1980) im Sinne des Bottom-Up-Ansatzes begründet wurden, um die grenzübergreifende Zusammenarbeit zu verbessern sowie die Interessen der Grenzregion vor allem auch auf übergeordneten Ebenen zu vertreten.

Od 1995 roku Unia Europejska wspierała również współpracę transgraniczną na tej istniejącej jeszcze wówczas zewnętrznej granicy UE poprzez programy INTERREG IIA (Niemcy) i PHARE/CBC (Polska).

Kolejny etap gwałtownej intensyfikacji współpracy transgranicznej można prześledzić na poziomie europejskim: Polska została przyjęta do Unii Europejskiej w 2004 r. i do strefy Schengen w 2007 r., a od 2011 r. prawo swobodnego przepływu pracowników obejmuje również polskich obywateli. Stopień integracji transgranicznej osiągnięty w ciągu dziesięcioleci został wyraźnie pokazany w związku z pandemią COVID-19, która rozprzestrzeniła się od 2020 r., zwłaszcza gdy nawet transgraniczny przepływ towarów został na krótki okres czasu wstrzymany i spowodował bezprecedensowe korki na autostradach. Granica, o której Polacy i Niemcy zdążyli już zapomnieć, znów stała się wyraźnie widoczna. Dopiero po uregulowaniu odpowiednich wyjątków na szczeblu europejskim przywrócono ciągłość w transgranicznym przepływie towarów i w trakcie pandemii osiągnięto w dużym stopniu funkcjonujący „mały ruch graniczny" ze zróżnicowanymi przepisami dla zawodów istotnych dla systemu, dla osób dojeżdżających do pracy i określonych grup ludności.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA został założony 21 grudnia 1993 roku bezpośrednio po upadku żelaznej kurtyny przez niemieckie i polskie stowarzyszenia, z których każde reprezentowało miasta, gminy i powiaty regionu przygranicznego.

Dziś Euroregion prowadzony jest przez niemieckie i polskie stowarzyszenia, które dążą do wspólnych celów lub realizują projekty dzięki ścisłej współpracy pracowników swoich biur w Gorzowie Wielkopolskim i Frankfurcie nad Odrą. Jest to jeden z czterech polsko-niemieckich euroregionów, które zostały utworzone na wzór euroregionów zachodnioeuropejskich i na podstawie Porozumienia Madryckiego (1980) w rozumieniu podejścia oddolnego w celu poprawy współpracy transgranicznej i reprezentowania interesów regionu przygranicznego, szczególnie na wyższych szczeblach.

Abb. 8: Unterzeichnung der Gründungsurkunde am 21. Dezember 1993, Schloss Rogi (Fot.: Klaus Baldauf)

Rys. 8: Podpisanie aktu założycielskiego 21 grudnia 1993, Pałac w Rogach (Fot.: Klaus Baldauf)

Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA nahm diese Aufgabe von Beginn an insb. in den Gremien der Deutsch-Polnischen Regierungskommission und im ab 1994 eingesetzten Gemeinsamen Programmierungs- und Begleitausschuss zur Umsetzung des PHARE/CBC-Programms wahr. Bereits das erste Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion aus 1993 diente als inhaltliche Orientierung für die Ausrichtung der Operationellen Programme beider Seiten (INTERREG IIA; PHARE / CBC). Ab 1995 konnte die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA zudem die aus diesen EU-Programmen gespeisten Fonds für Begegnungsprojekte verwalten, so dass sie seitdem nahezu ununterbrochen mit diesem Finanzierungsinstrument die Begegnungsveranstaltungen von Deutschen und Polen in der Euroregion unterstützte. Aufgrund der alljährlich großen Anzahl an derartigen Projekten und ihren unzähligen deutschen und polnischen Teilnehmern wird davon ausgegangen, dass diese Fonds wesentlich zur Völkerverständigung und Vertrauensbildung beitrugen und somit einen entscheidenden Anteil am heute erreichten Intensitätsgrad in der grenzübergreifenden Zusammenarbeit haben.

Eine ebenso positive Wirkung wird der Förderung von Jugendbegegnungsveranstaltungen durch das Deutsch-Polnische Jugendwerk beigemessen. Das DPJW übertrug hierfür beiden Trägervereinen jeweils die Funktion einer „DPJW-Zentralstelle".

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA od początku wypełniał to zadanie, szczególnie w organach Polsko-Niemieckiej Komisji Rządowej oraz w powołanych do życia od 1994 roku Wspólnych Komitetach Monitorującym i Sterującym Programem do realizacji programu PHARE/CBC. Już pierwsza Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu z roku 1993 posłużyła jako orientacja merytoryczna dla programów operacyjnych obu stron (INTERREG IIA; PHARE / CBC). Od 1995 roku Euroregion PRO EUROPA VIADRINA mógł również zarządzać środkami finansowymi przeznaczonymi na projekty spotkań w ramach tych programów UE, także od tego czasu prawie nieprzerwanie wspierał tym instrumentem finansowym wydarzenia związane ze spotkaniami Polaków i Niemców w Euroregionie. Ze względu na dużą liczbę takich projektów w każdym roku i ich niezliczonych uczestników z Polski i Niemiec zakłada się, że fundusze te wniosły znaczący wkład w międzynarodowe porozumienie i budowę zaufania i tym samym odegrały decydującą rolę w osiągniętym dziś stopniu intensywności współpracy transgranicznej.

Równie pozytywnym efektem jest wspieranie projektów wymiany młodzieży przez Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży (PNWM). Na ten cel PNWM przydzieliło każdemu z tych dwóch stowarzyszeń funkcję „Jednostki Centralnej PNWM".

Herausforderungen

Das Tätigkeitsfeld der Euroregion umfasst verschiedene gesellschaftliche Bereiche. Über die Jahrzehnte wurden je nach aktuellen Anlässen und verfügbaren Ressourcen unterschiedliche Schwerpunkte gesetzt. Die Förderung der Begegnung von Menschen aller gesellschaftlichen Gruppen, die Zusammenarbeit bei grenzübergreifenden Kooperationsprogrammen und die Interessenvertretung für die Region stehen seit Gründung im Fokus der jährlichen Aktivitäten.

Mit dem Beitritt Polens zu Europäischen Union sind für beide Seiten der Euroregion gleichermaßen Europäische Instrumente nutzbar, seien es rechtliche Rahmenbedingungen, sektorale oder politische Ziele und Strategien bzw. Finanzielle Hilfen aus den diversen EU-Fonds. Dieser einheitliche Orientierungsrahmen erleichtert die Intensivierung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit, wobei vielen Hindernissen und Herausforderungen nicht ohne die Mitwirkung von zuständigen und übergeordneten, oft nationalen Institutionen begegnet werden kann.

Beispielhaft seien zumeist globale Herausforderungen aufgeführt, die auf beiden Seiten der Euroregion relevant sind und aufeinander abgestimmte Maßnahmen im Kontext eines auf europäischer Ebene gemeinsamen Vorgehens verlangen:

- Klimawandel verbunden mit Energie- und Mobilitätswende
- Digitaler Wandel
- Demografischer Wandel insb. in Verbindung mit Fachkräftemangel angesichts von Großinvestitionen
- COVID-19-Pandemie und Tierseuche

Angesichts der aktuell anstehenden Herausforderungen kommt somit zur Verbesserung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit auf horizontaler Ebene auch der Verbesserung der Zusammenarbeit auf vertikaler Ebene einer besonderen Bedeutung zu. Hierbei gilt es, die in Deutschland und Polen vielfach asymmetrischen Zuständigkeiten entsprechend zu berücksichtigen.

Wyzwania

Obszar działania Euroregionu obejmuje niemal wszystkie dziedziny życia społecznego. Jednak w zależności od bieżących okoliczności lub wyzwań oraz dostępnych zasobów ludzkich i finansowych, na przestrzeni dziesięcioleci ustalano różne priorytety. Od momentu powstania, w rocznym spektrum działań dominuje wspieranie spotkań ludzi ze wszystkich grup społecznych, udział w opracowywaniu i realizacji programów współpracy transgranicznej oraz reprezentowanie interesów regionu.

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej obie strony euroregionu mają do dyspozycji w równym stopniu instrumenty europejskie czy to w postaci ram prawnych, celów i strategii sektorowych lub politycznych, czy też pomocy finansowej z różnych funduszy unijnych. Te jednolite ramy orientacyjne ułatwiają zintensyfikowanie współpracy transgranicznej przez Euroregion lub działających tu podmiotów. Jednak w kontekście transgranicznym wielu przeszkód i wyzwań nie da się pokonać bez zaangażowania właściwych lub nadrzędnych instytucji, często krajowych.

Poniżej podano przykłady najczęściej globalnych wyzwań, które są istotne dla obu stron euroregionu i wymagają skoordynowanych działań w kontekście wspólnego podejścia na szczeblu europejskim:

- Zmiany klimatyczne w połączeniu z transformacją w dziedzinie energii i mobilności
- Transformacja Cyfrowa
- Zmiany demograficzne, zwłaszcza w związku z niedoborem wykwalifikowanych pracowników w obliczu dużych inwestycji
- Pandemie COVID-19 oraz choroby zakaźne zwierząt

W obliczu obecnych wyzwań szczególne znaczenie ma poprawa współpracy transgranicznej na poziomie horyzontalnym, a także poprawa współpracy na poziomie wertykalnym. W tym kontekście należy odpowiednio uwzględnić często występującą asymetrię kompetencji współpracujących ze sobą instytucji.

2. Raumstruktur

2.1. Lage

Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA ist eine der vier Euroregionen entlang der deutsch-polnischen Grenze und liegt direkt auf der Achse zwischen den Hauptstädten Berlin und Warschau. Benachbarte Euroregionen sind die Euroregion POMERANIA im Norden und die Euroregion Spree-Neiße-Bober im Süden. (vgl. Abb. 9)

Die vorwiegend ländlich geprägte Euroregion PRO EUROPA VIADRINA liegt im Osten des Bundeslandes Brandenburg auf der deutschen Seite und im nördlichen Teil der Wojewodschaft Lubuskie auf der polnischen Seite. Geographisch grenzt sie westlich direkt an die Metropole Berlin an, weitere nahegelegene Metropolen befinden sich mit Szczecin im Norden und Poznań im Osten. Die Ausdehnung der gesamten Euroregion PRO EUROPA VIADRINA in ihrer Nord-Süd-Achse beträgt ca. 120 km und in der Ost-West- Ausrichtung umfasst sie ca. 160 km. (vgl. Abb. 11)

Beide Teile der Euroregion werden durch den Strom Oder miteinander verbunden, die auf der Länge von rund 150 km die Region prägt. Die Mitte der Oder bildet bis zur Mündung der Neiße gleichzeitig die deutsch-polnische Grenze, die sich bei Ratzdorf entlang der Neiße nach Süden fortsetzt. Wie bereits eingangs dargestellt, wurde dieser Grenzverlauf bereits nach dem 2. Weltkrieg durch die Alliierten vorgezeichnet und letztlich durch den Deutsch-Polnischen Grenzvertrag nach der politischen Wende 1990 verbindlich festgelegt.

2. Struktura przestrzenna

2.1. Położenie

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA jest jednym z czterech euroregionów położonych wzdłuż granicy polsko-niemieckiej i leży bezpośrednio na linii pomiędzy stolicami, Berlinem i Warszawą. Sąsiadujące euroregiony to Euroregion POMERANIA na północy i Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr na południu. (por. rys. 9)

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, charakteryzujący sie przewagą obszarów wiejskich, położony jest w północnej części województwa lubuskiego po stronie polskiej i na wschodzie kraju związkowego Brandenburgia po stronie niemieckiej. Pod względem geograficznym graniczy bezpośrednio z metropolią berlińską od zachodu, a inne pobliskie metropolie to Szczecin od północy i Poznań od wschodu. Rozpiętość całego Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA w osi północ-południe wynosi ok. 120 km, a w orientacji wschód-zachód ok. 160 km. (por. rys. 11)

Obie części Euroregionu łączy rzeka Odra, która definiuje region na długości ok. 150 km. Środkowa część Odry stanowi granicę polsko-niemiecką aż do ujścia Nysy, która w Ratzdorfie ciągnie się dalej na południe wzdłuż Nysy. Jak już opisano na wstępie, granica ta została wyznaczona przez aliantów już po II wojnie światowej i po zmianie politycznej w 1990 roku została ostatecznie zdefiniowana w sposób wiążący przez polsko-niemiecki traktat graniczny.

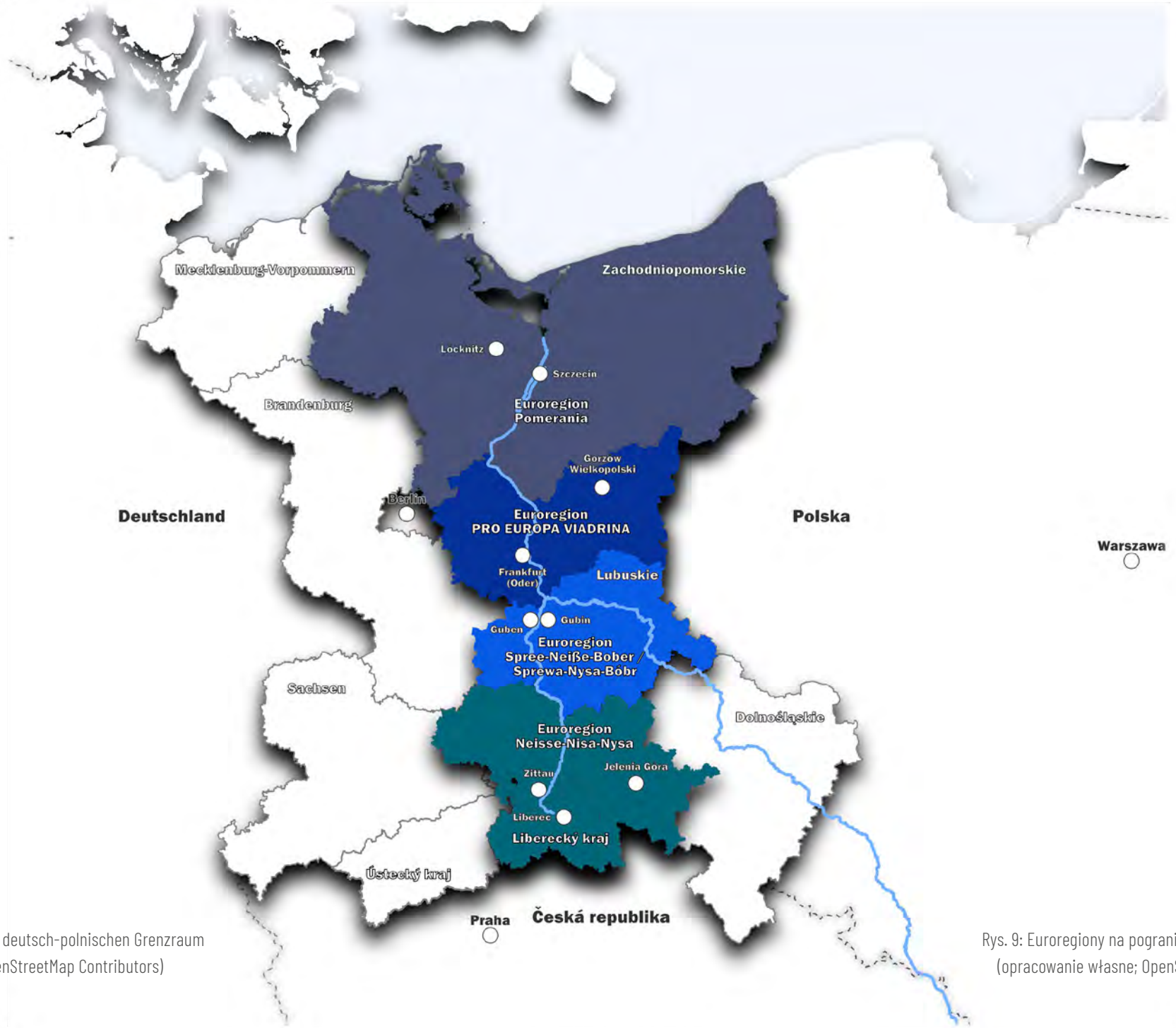

Abb. 9: Euroregionen im deutsch-polnischen Grenzraum
(Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 9: Euroregiony na pograniczu polsko-niemieckim
(opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Abb. 10: Oder verbindet: Singschwäne | Eisschollen an der Stadtbrücke Frankfurt (Oder)-Słubice
Oder-Neiße Radweg (Fot: Archiv Euroregion | Dr. K. Neumann | Krzysztof Szydłak)

Rys. 10: łabędzie krzykliwe | Odra łaczy: kry na Odrze przy Moście Miejskim
Frankfurt (Oder) – Słubice | ścieżka rowerowa Odra-Nysa
(Fot: archiwum Euroregionu | Dr. Karsten Neumann | Krzysztof Szydłak)

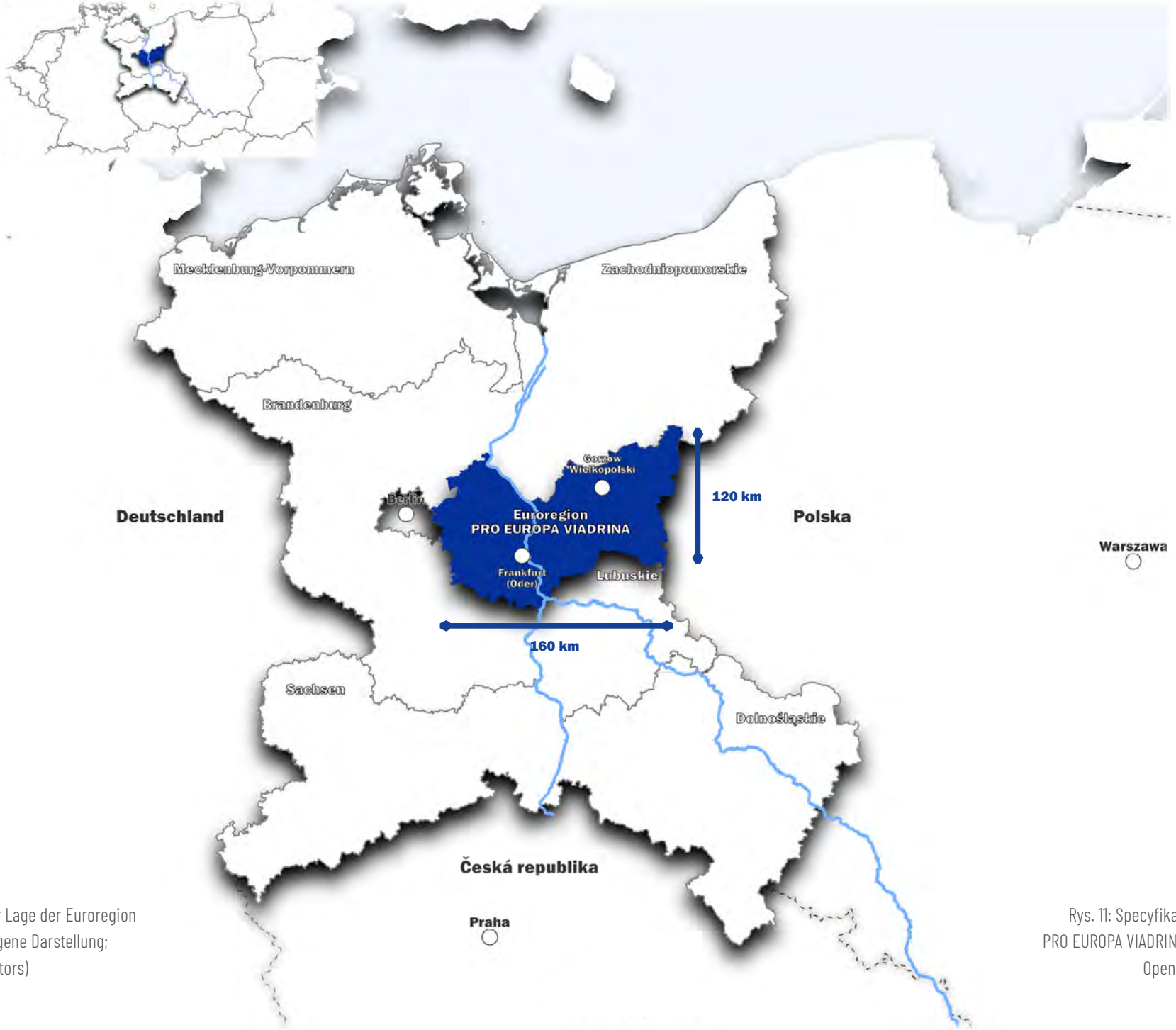

Abb. 11: Besonderheit der Lage der Euroregion PRO EURPA VIADRINA (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 11: Specyfika położenia Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

2.2. Administrative Gliederung

Die administrative Gliederung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA veränderte sich seit ihrer Gründung im Jahre 1993 stark und dynamisch.

Auf der deutschen Seite waren die Veränderungen eher geringfügig und durch die Kreisgebietsreformen in den 1990er Jahren bedingt. So wurde das Amt, inklusive der Stadt Lieberose und die Gemeinde Wernsdorf dem Landkreis Dahme-Spreewald zugeordnet. Im Bereich des Landkreises Märkisch-Oderland wurde die Gemeinde Tiefensee zum Ortsteil der Stadt Werneuchen und zählt heute zum Landkreis Barnim. Ohne Einfluss auf Fläche bzw. Bevölkerungszahl blieb dagegen die Neuzuordnung der Gemeinde Rüdersdorf vom damaligen Landkreis Fürstenwalde in den heutigen Landkreis Märkisch-Oderland im Zuge der Gebietsreform 1993, da sie sich innerhalb der Euroregion vollzog. Ende des Jahres 2008 erfolgte die letzte derartige Veränderung, als die Gemeinde Hohensaaten in die Stadt Bad Freienwalde eingemeindet wurde und nun zum Landkreis Märkisch-Oderland zählt.

Im Jahr 1999 erfolgte in Polen eine Gebietsreform, die u.a. eine Neuordnung hinsichtlich der Anzahl der Woiwodschaften und der Schaffung von Landkreisen zum Ziel hatte. Alle Euroregionen, die entlang der deutsch-polnischen Grenze aktuell existieren, sind vor dieser Gebietsreform gegründet worden. Nach der alten administrativen Gliederung umfasste die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA vor allem die Gemeinden aus der damaligen Wojewodschaft Gorzowskie. Die 1999 in Kraft getretene Gebietsreform veränderte die Zugehörigkeit zu den Wojewodschaften u. a. von den Gemeinden: Choszczno, Drawno, Myślibórz, Barlinek, Boleszkowice, Krzęcin, Bierzwnik.

Auf der Suche nach engeren Kontakten zu den auf dem Gebiet der Wojewodschaft Zachodniopomorskie etablierten administrativen Strukturen, traten diese Gemeinden als Teile jener Wojewodschaft aus dem Verein der Polnischen Gemeinden der „Euroregion Pro Europa Viadrina" aus. Dies geschah in Folge der wesentlichen Verringerung der Anzahl der Wojewodschaften (von 49 auf 16), der Neueinführung von Landkreisen als Gebietskörperschaften (seit 1975 gab es keine

2.2. Podział administracyjny

Struktura administracyjna Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA od czasu jego powstania w 1993 roku uległa silnym i dynamicznym zmianom.

Po stronie niemieckiej zmiany były raczej niewielkie i spowodowane reformami powiatowymi w latach 90. Urząd, wraz z miastem Lieberose i gminą Wernsdorf, został przyporządkowany do powiatu Dahme-Spreewald. W powiecie Märkisch-Oderland gmina Tiefensee stała się częścią miasta Werneuchen i obecnie należy do powiatu Barnim. Przeniesienie gminy Rüdersdorf z byłego powiatu Fürstenwalde do obecnego powiatu Märkisch-Oderland w ramach reformy terytorialnej w 1993 r. nie miało wpływu na powierzchnię ani liczbę ludności, ponieważ nastąpiło w ramach euroregionu. Ostatnia taka zmiana miała miejsce pod koniec 2008 roku, kiedy to gmina Hohensaaten została przyłączona do miasta Bad Freienwalde i należy obecnie do powiatu Märkisch-Oderland.

W Polsce w roku 1999 przeprowadzono reformę terytorialną, której jednym z celów była reorganizacja dotycząca ilości województw oraz powstanie powiatów. Wszystkie euroregiony, które obecnie istnieją wzdłuż granicy polsko-niemieckiej, zostały założone przed tą reformą terytorialną. Zgodnie ze starą strukturą administracyjną Euroregion PRO EUROPA VIADRINA obejmował głównie gminy z byłego województwa gorzowskiego. Reforma terytorialna, która weszła w życie w 1999 r., zmieniła przynależność do województw m.in. gmin Choszczno, Drawno, Myślibórz, Barlinek, Boleszkowice, Krzęcin, Bierzwnik.

W poszukiwaniu bliższych kontaktów ze strukturami administracyjnymi powstałymi na terenie województwa zachodniopomorskiego, gminy te, jako części tego województwa, wystąpiły ze Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu „Pro Europa Viadrina". W związku ze znacznym zmniejszeniem liczby województw (z 49 do 16), nowym wprowadzeniem powiatów jako jednostek terytorialnych (od 1975 r. nie było powiatów jako jednostek terytorialnych) i zwią-

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Veränderungen des Gebiets | Zmiany obszaru 1993-2008

Zachodniopomorskie
Choszczno
Drawno
Krzecin
Bierzwnik
Myślibórz
Barlinek
Nowogrodek Pomorski
Kłodawa
Lubiszyn
Dębno
Bad Freienwalde
Gorzów Wielkopolski
Boleszkowice
Witnica
Bogdaniec
Deszczno
Kostrzyn nad Odrą
Wielkopolskie
Słońsk
Krzeszyce
Strausberg
Seelow
Lubniewice
Górzyca
Ośno Lubuskie
Berlin
Sulęcin
Fürstenwalde
Słubice
Rzepin
Frankfurt (Oder)
Torzym
Lubuskie
Beeskow
Cybinka
Eisenhüttenstadt
Brandenburg

Gebiet der Euroregion im Gründungsjahr 1993
Obszar Euroregionu w roku założenia 1993
Gebietsveränderungen in Folge Gebietsreformen
Zmiany obszaru w wyniku reform terytorialnych
Gebiet der Euroregion seit 2008
Obszar Euroregionu od 2008

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

0 7,5km 15km

Abb. 12: Das Gebiet der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA im Gründungsjahr 1993 (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 12: Obszar Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA w roku założycielskim 1993 (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

Landkreise als territoriale Einheiten) und der damit verbundenen Zuordnung der Gemeinden und der neu gegründeten Landkreise. Als Folge dieser Gebietsreform entstanden die Wojewodschaft Lubuskie und u.a. auch die Landkreise die ebenfalls zur Euroregion gehören. Abgesehen von der Gemeinde Torzym zählen heute alle Gemeinden der 5 Landkreise der Subregion Gorzowski zur Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Vor diesem Hintergrund nahm die aktuelle Analyse der Grundlageninformationen im Interesse von Plausibilität und Vergleichbarkeit der Daten viel Zeit in Anspruch. Den Ausgangspunkt für die hier vorgenommenen Vergleiche soll das heutige Gebiet der Euroregion bilden. Der jeweilige Vergleich erfolgt mit den Daten vorangegangener Jahre, denen eine vergleichbare Gebietskulisse zugrunde lag.

Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA umfasst somit heute auf polnischer Seite 3 Landkreise sowie 28 Gemeinden der Wojewodschaft Lubuskie. Unter diesen 28 Gemeinden befinden sich 13 städtisch-ländliche Gemeinden und 13 ländliche Gemeinden, eine Stadtgemeinde sowie die kreisfreie Stadt Gorzów Wielkopolski. Das Gebiet auf der deutschen Seite setzt sich aus der kreisfreien Stadt Frankfurt (Oder) sowie den Landkreisen Märkisch-Oderland und Oder-Spree zusammen. Beide Landkreise bestehen aus insgesamt 13 Ämtern, 12 amtsfreien Gemeinden und 12 Städten. (vgl. Abb. 13)

Innerhalb der Euroregion kommen den beiden kreisfreien Städten Gorzów Wlkp. und Frankfurt (Oder) überregionale bedeutsame Funktionen zu („Osrodek pełniacy funkcje wyzszego rzedu / Zentrum mit höherrangigen Funktionen" gem. Ausschuss für Raumordnung der Deutsch-Polnischen Regierungskommission für regionale und grenznahe Zusammenarbeit (2016): Gemeinsames Zukunftskonzept für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum – Vision 2030). Hier sind z.B.: nationale Behörden, Zentren zur Daseinsvorsorge und sonstige Institutionen (u.a. auch im Bereich Hochschulen und Kultur) angesiedelt, die jeweils über die Stadtgrenzen tlw. auch über die Grenzen der Euroregion hinaus spezifische Aufgaben erfüllen. In den verbleibenden kommunalen Zentren der Landkreise, Städten und Gemeinden sind wiederum die für deren Territorien zuständigen Institutionen und Verwaltungen ansässig. Damit ergibt sich für die zwischen den Metropolen gelegene Euroregion ein weitgehend funktionsfähiges Siedlungsnetz. (vgl. Abb. 14)

zanym z tym przyporządkowaniem gmin i nowoutworzonych powiatów. W wyniku tej reformy terytorialnej powstało województwo lubuskie, a w nim m.in. powiaty, które również przynależą do Euroregionu. Z wyjątkiem gminy Torzym, wszystkie gminy pięciu powiatów podregionu gorzowskiego należą obecnie do Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA.

W tym kontekście obecna analiza podstawowych informacji zajęła dużo czasu w interesie wiarygodności i porównywalności danych. Punktem wyjścia dla dokonanych tu porównań jest aktualny obszar Euroregionu. Odpowiednie porównanie następuje z danymi z lat ubiegłych, które opierają się na porównywalnym obszarze.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA tworzą obecnie po polskiej stronie 3 powiaty oraz 28 gmin województwa lubuskiego. Wśród tych 28 gmin jest 13 gmin miejsko-wiejskich i 13 gmin wiejskich, jedna gmina miejska oraz Gorzów Wielkopolski - miasto na prawach powiatu. Obszar po stronie niemieckiej składa się z miasta na prawach powiatu Frankfurtu nad Odrą oraz powiatów Märkisch-Oderland i Oder-Spree. Oba powiaty składają się w sumie z 13 związków gmin, 12 samodzielnych gmin i 12 miast. (por. rys. 13)

W ramach Euroregionu ważne funkcje ponadregionalne pełnią dwa miasta na prawach powiatu Gorzów Wlkp. i Frankfurt nad Odrą („Ośrodek pełniący funkcje wyższego rzędu" wg Komisji Planowania Przestrzennego Polsko-Niemieckiej Komisji Rządowej ds. Współpracy Regionalnej i Transgranicznej (2016): Wspólna Koncepcja Przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań - Wizja 2030). Tutaj mieszczą się np.: urzędy państwowe, centra usług publicznych i inne instytucje (w tym z zakresu szkolnictwa wyższego i kultury), z których każda spełnia określone zadania wykraczające poza granice miasta, a w niektórych przypadkach także poza granice Euroregionu. W pozostałych ośrodkach miejskich, miastach i gminach znajdują się instytucje i administracja odpowiedzialne za ich terytorium. Wynikiem tego jest w dużej mierze funkcjonalna sieć osadnicza dla Euroregionu położonego pomiędzy metropoliami. (por. rys. 14.)

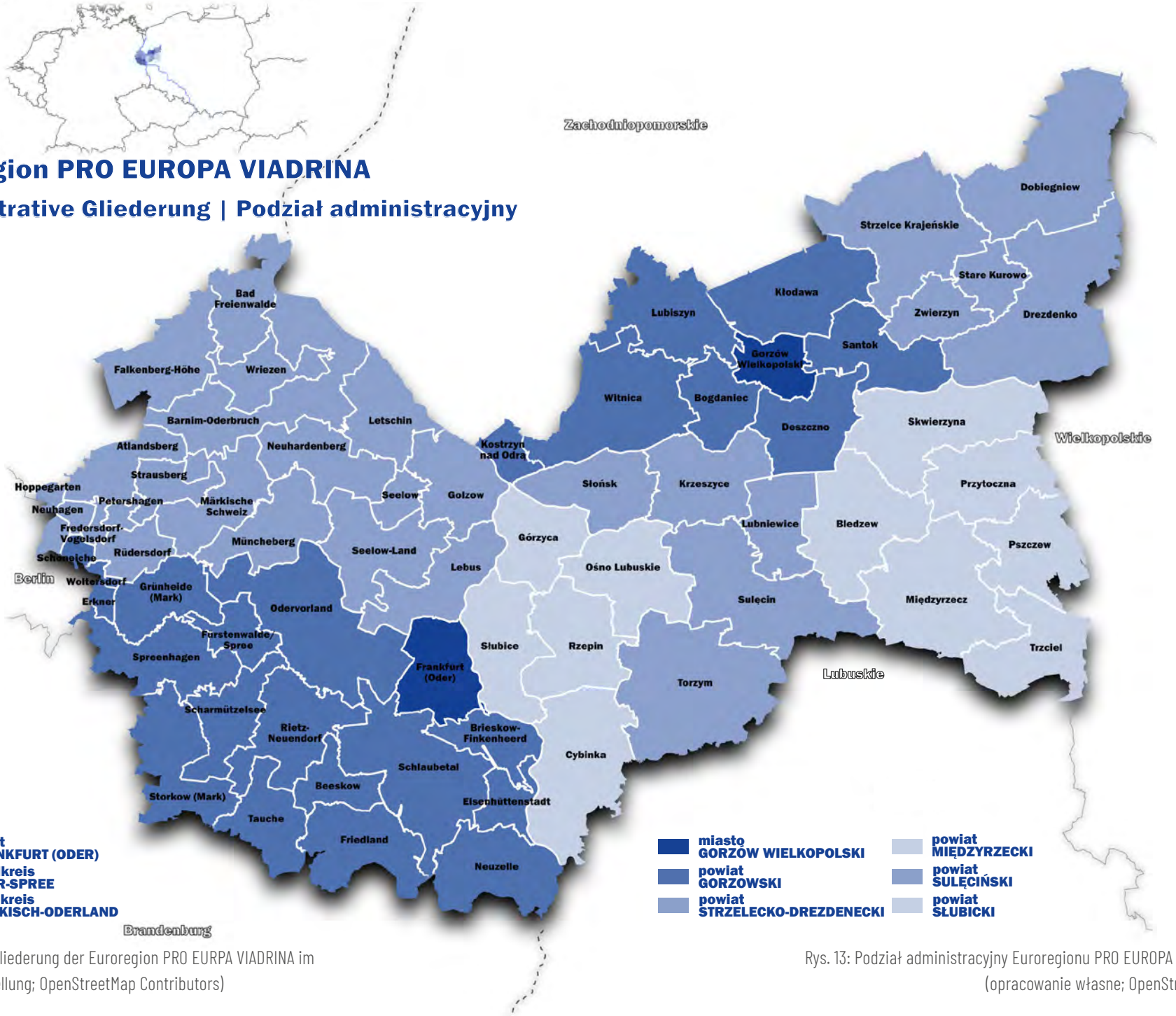

Abb. 13: Administrative Gliederung der Euroregion PRO EURPA VIADRINA im Jahr 2021 (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 13: Podział administracyjny Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA w roku 2021 (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

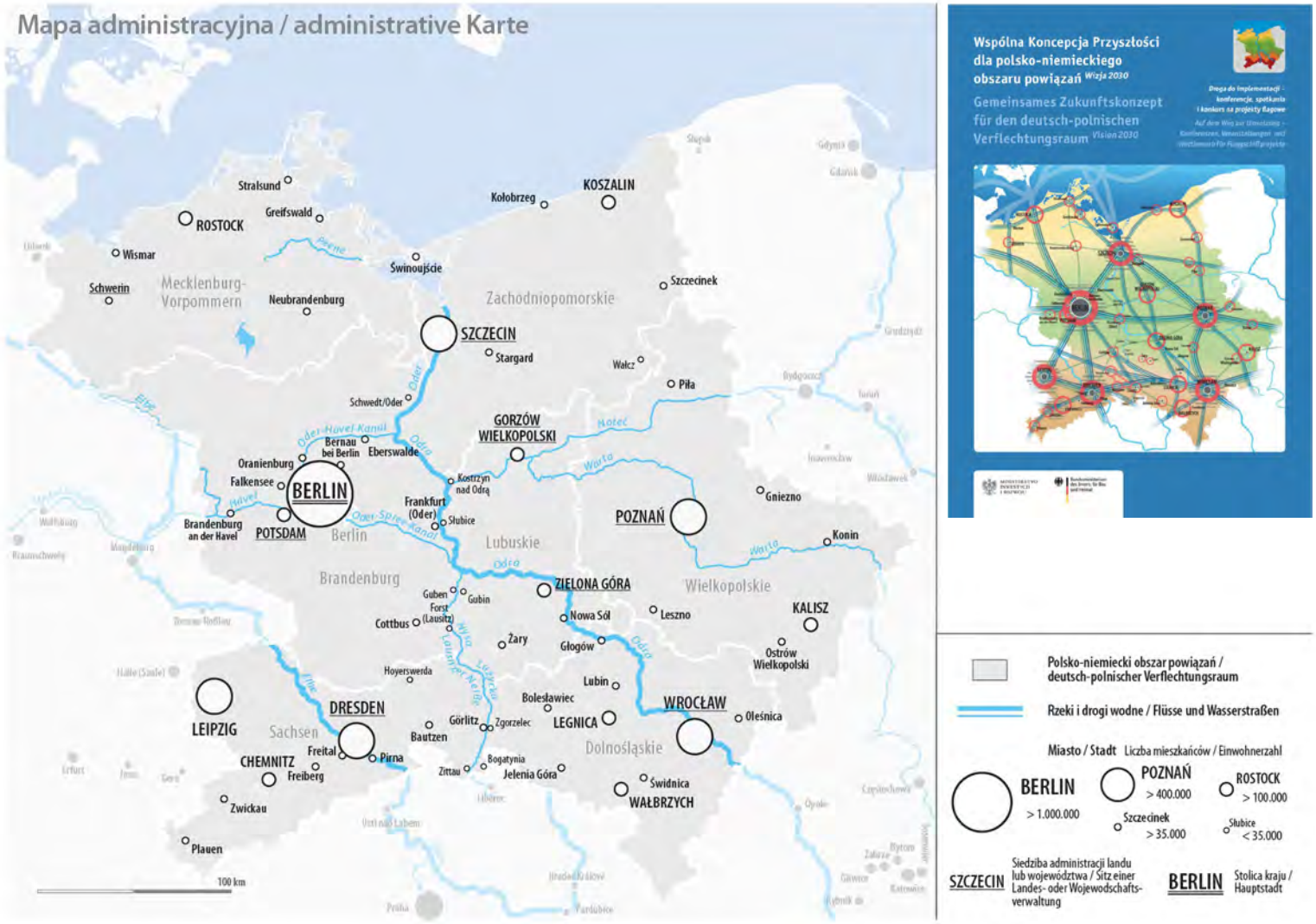

Abb. 14: Gemeinsames Zukunftskonzept für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum – Vision 2030, Administrative Karte (Vision; Wizja; 2030)

Rys. 14: Wspólna Koncepcja Przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań - Wizja 2030, Mapa administracyjna (Wizja; Vision; 2030)

2.3. Flächennutzung

Die Gesamtfläche der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA beträgt aktuell rund 10.301 km², davon 5.738 km² auf der polnischen und 4.563 km² auf der deutschen Seite. Somit entspricht der deutsche Teil der Euroregion ca. 15% der Fläche des Bundeslandes Brandenburg und der polnische Teil ca. 41% der Fläche der Wojewodschaft Lubuskie.

2.3. Wykorzystanie powierzchni

Całkowita powierzchnia Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA wynosi obecnie ok. 10 301 km², z czego po stronie polskiej znajduje się 5 738 km², a po stronie niemieckiej 4 563 km². Tym samym niemiecka część Euroregionu odpowiada ok. 15% powierzchni Kraju Związkowego Brandenburgia, a polska część ok. 41% powierzchni województwa lubuskiego.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Fläche im Vergleich zu Brandenburg und Lubuskie in km² | Powierzchnia w porównaniu do Brandenburgii i Lubuskiego w km²

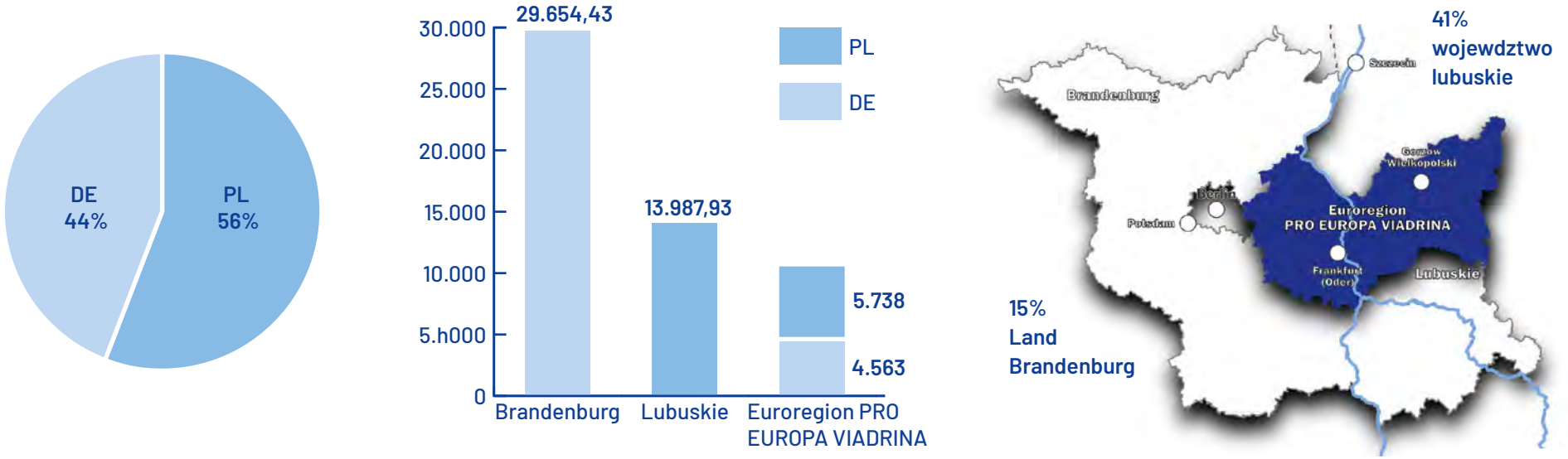

Abb. 15: Fläche der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 15: Obszar Euroregionu Pro EUROPA VIADRINA
(opracowanie własne, OpenStreetMap Contributors)

Land- und Forstwirtschaft dominieren die Flächennutzung in der Euroregion. Auffällig ist, dass auf deutscher Seite nahezu die Hälfte der Fläche landwirtschaftlich und auf polnischer Seite forstwirtschaftlich genutzt wird. Hierbei hat in den letzten zehn Jahren auf beiden Seiten z.B. die Fläche an Gemüsekulturen bzw. ökologischem Landbau zugenommen. Auch der Anbau von Obst insb. Äpfeln kann auf eine lange Tradition zurückblicken. Hieraus lässt sich ein stabiler Grad an Selbstversorgung mit Nahrungsmitteln ableiten. Im Ergebnis von Befragungen ließe sich dieser Anteil vergrößern und durch weitere Verarbeitungskapazitäten ausbauen.

Der anhaltende Flächenbedarf für Siedlungen, Verkehr, Anlagen zur Erzeugung regenerativer Energie (insb. Windkraftanlagen, Photovoltaik-Anlagen auf Freiflächen) einschl. der hierfür erforderlichen Flächen für Ausgleich- und Ersatzmaßnahmen geht vielfach zulasten der landwirtschaftlich genutzten Flächen. Dies gilt auch für Waldflächen, obwohl der Anteil dieser Flächen in den letzten zehn Jahren leicht gestiegen ist.

Zusammenhängende Waldflächen konzentrieren sich auf die höher gelegenen Gebiete und werden von Kiefern-Beständen dominiert. Mit insgesamt ca. 2% Flächenanteil kann von einem Gewässer-Reichtum gesprochen werden, der hauptsächlich durch Oder und Warthe einschl. ihrer Zuflüsse sowie hunderte Seen geprägt wird. Neben Tourismus und Naherholung spielen somit auch die gewerbliche Fischerei und Angelnutzung eine Rolle. Beide Ströme sind durch jährlich wiederkehrende Hoch- und Niedrigwasserereignisse gekennzeichnet und benötigen spezielle Vorkehrungen bezüglich des Hochwasserschutzes. Hinzu kommen vielfältige Handlungserfordernisse in Reaktion auf die Folgen des Klimawandels, die sich in der hier bereits stärker kontinental geprägten, gemäßigten Klimazone besonders auswirken.

So nahmen in den letzten Jahren sowohl Sturm- und Starkregen-Ereignisse als auch Dürreperioden zu. In Abhängigkeit von Bodenverhältnissen wirkte sich dies z.B. als Ertragsausfall in der Landwirtschaft aus. In monoton strukturierten Kiefernwäldern nahmen die Gefahren für Windbruch und Waldbrand zu. Auch der Rückgang von Gewässerspiegeln in regengespeisten Stillgewässern wird von

W zagospodarowaniu terenu w Euroregionie dominuje rolnictwo i leśnictwo. Zauważalne jest, że prawie połowa obszaru po stronie niemieckiej jest wykorzystywana rolniczo, a połowa po stronie polskiej - leśniczo. W ciągu ostatnich 10 lat po obu stronach zwiększyła się na przykład powierzchnia upraw warzyw i rolnictwa ekologicznego. Uprawa owoców, zwłaszcza jabłek, może pochwalić się długą tradycją. Wskazywałoby to na stabilny stopień samowystarczalności żywnościowej. W wyniku badań udział ten mógłby zostać zwiększony i rozszerzony dzięki dalszym możliwościom przetwórczym.

Stałe zapotrzebowanie na grunty pod zabudowę, transport, instalacje do wytwarzania energii odnawialnej (zwłaszcza turbiny wiatrowe, systemy fotowoltaiczne na otwartych przestrzeniach), w tym niezbędne obszary dla środków kompensacyjnych i zastępczych, odbywa się to często kosztem gruntów użytkowanych rolniczo. Dotyczy to również gruntów leśnych, chociaż odsetek takich obszarów nieznacznie wzrósł w ciągu ostatnich 10 lat.

Zwarte obszary leśne koncentrują się na obszarach wyżej położonych i są zdominowane przez drzewostany sosnowe. Z ok. 2% udziałem powierzchni można mówić o obfitości zbiorników wodnych, wśród których wyróżniają się przede wszystkim rzeki Odra i Warta wraz z dopływami oraz setki jezior. Oprócz turystyki i rekreacji lokalnej, ważną rolę odgrywa również rybołówstwo komercyjne i wędkarstwo. Obie rzeki charakteryzują się powtarzającymi się co roku wysokimi i niskimi stanami wody i wymagają szczególnych środków ostrożności w zakresie ochrony przeciwpowodziowej. Ponadto istnieje szereg potrzeb w zakresie działań w odpowiedzi na konsekwencje zmian klimatycznych, które mają szczególny wpływ na umiarkowaną strefę klimatyczną, która ma tu już bardziej kontynentalny charakter.

W ostatnich latach nasiliły się burze, intensywne opady deszczu, a także susze. W zależności od warunków glebowych miało to wpływ, na przykład, na straty w plonach w rolnictwie. W monotonnie skonstruowanych lasach sosnowych wzrosło ryzyko wystąpienia wiatrołomów i pożarów lasu. W wielu gminach odnotowuje się również spadek poziomu wód zasilanych deszczem wo-

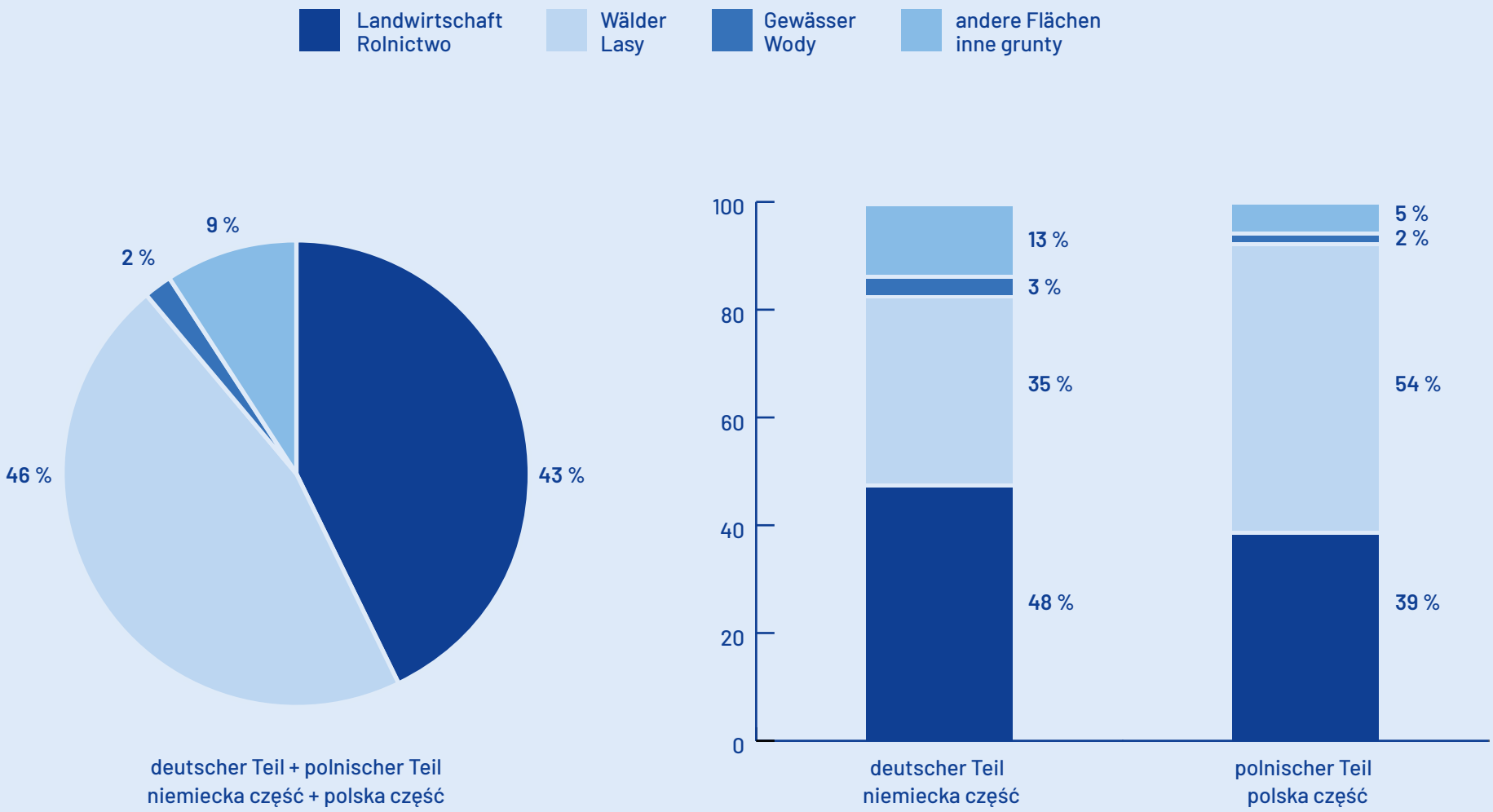

Abb. 16: Flächennutzung in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(Eigene Darstellung; AfS BB 2021; UStat 2019)

Rys. 16: Wykorzystanie gruntów w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA
(opracowanie własne; AfS BB 2021; UStat 2019)

mehreren Kommunen ebenso beklagt wie die Überflutung von versiegelten Siedlungsbereichen infolge von Starkregenereignissen. Ca. 11% der Fläche nehmen Siedlungen und Verkehrsflächen ein.

Ausgehend von der Nähe zu den Metropolen und der Lage an transeuropäischen Korridoren ziehen deren Ausstrahlungseffekte und die zunehmenden grenzübergreifenden Verflechtungen weiteren Flächenbedarf für den Ausbau von Verkehrswegen bzw. Siedlungen nach sich. Im Ergebnis der Befragungen besteht in den Gemeinden ein umfangreiches Angebot an Gewerbegebieten. Im Zusammenhang mit den jüngsten industriellen Ansiedlungen nimmt allerdings die Anzahl verfügbarer, entsprechend großflächiger Gewerbegebiete (über 100 ha) ab. Zum Teil sind qualitative Veränderungen erforderlich, um dem konkreten Bedarf von Investoren gerecht zu werden.

Das Spektrum der Flächennutzung ist in der Euroregion sehr breit angelegt, es reicht von konventioneller Land-, Forst- und Fischereiwirtschaft über ökologischen Landbau bis hin zu flächenbezogenen Tätigkeitsfeldern in den Bereichen Gesundheitswesen (z.B. Kurorte), Erholung, Tourismus und Gewinnung regenerativer Energien. Im Kontext der grenzübergreifenden Zusammenarbeit ergeben sich hieraus weitere Chancen und Potentiale. So können die Erfahrungen, die die Akteure der Region in diesen Bereichen jeweils gesammelt haben, zum Erfahrungsaustausch und auch Know-How-Transfer in andere Gebiete genutzt werden. Zudem gilt es, das hierbei in der Euroregion vorhandene Wissen zur Milderung der Folgen des Klimawandels, z.B. für die Aus- und Weiterbildung von Fachkräften, oder für die Umweltbildung, z.B. von Kindern und Jugendlichen, aufzubereiten und weitere grenzübergreifende Angebote, z.B. in den Bereichen Natur-Tourismus und Gesundheit zu entwickeln. Dabei messen die Träger der Euroregion der Aufrechterhaltung und weiteren Verbesserung der vorhandenen hohen Lebensqualität, die sich u.a. auch aus der abwechslungsreichen und geschichtsträchtigen Kulturlandschaft in der Euroregion ergibt, eine große Bedeutung bei. Aus der Art, dem Umfang und der Verteilung der Flächennutzung ergeben sich somit Potentiale für die grenzübergreifende Zusammenarbeit, u.a. in den Bereichen Siedlungsentwicklung, Tourismus, regenerative Energien und Energieeffizienz, ökologischer Landbau und die Biodiversität der Waldbestände.

dach stojących, a także zalewanie utwardzonych terenów zabudowanych w wyniku intensywnych opadów. Około 11% powierzchni zajmują tereny zabudowane, a w szczególności tereny komunikacyjne.

Bliskość metropolii i położenie w korytarzach transeuropejskich, ich wpływ oraz rosnące współzależności transgraniczne, powodują dalsze zapotrzebowanie na tereny pod rozbudowę szlaków komunikacyjnych i zabudowy. Zgodnie z wynikami badań, w gminach istnieje szeroka gama terenów przemysłowych. W związku z rozwojem osadnictwa przemysłowego w ostatnim okresie zmniejsza się jednak liczba dostępnych, odpowiednio dużych (ponad 100 ha) terenów przemysłowych. Po części zmiany jakościowe są konieczne, aby sprostać konkretnym potrzebom inwestorów.

Spektrum użytkowania gruntów jest w Euroregionie bardzo szerokie, od konwencjonalnego rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa po rolnictwo ekologiczne i związane z gruntami dziedziny działalności w zakresie ochrony zdrowia (np. uzdrowiska), rekreacji, turystyki i produkcji energii odnawialnych. W kontekście współpracy transgranicznej otwiera to dalsze możliwości i potencjał. Przykładowo, doświadczenia zdobyte przez podmioty w regionie w tych dziedzinach mogą być wykorzystane do wymiany doświadczeń oraz transferu know-how do innych dziedzin. Ponadto należy przetwarzać dostępną w Euroregionie wiedzę na temat łagodzenia skutków zmian klimatu, np. w zakresie kształcenia i dokształcania wykwalifikowanych pracowników lub edukacji ekologicznej, np. dzieci i młodzieży oraz rozwijać dalsze oferty transgraniczne, np. w zakresie turystyki przyrodniczej i zdrowotnej. Podmioty Euroregionu przywiązują również dużą wagę do utrzymania i dalszej poprawy istniejącej wysokiej jakości życia, która wynika m.in. z różnorodnego i bogatego historycznie krajobrazu kulturowego Euroregionu. Rodzaj, zakres i rozmieszczenie użytkowania gruntów tworzą zatem potencjał dla współpracy transgranicznej, m.in. w zakresie rozwoju urbanistycznego, turystyki, energii odnawialnych i efektywności energetycznej, rolnictwa ekologicznego i różnorodności biologicznej drzewostanów.

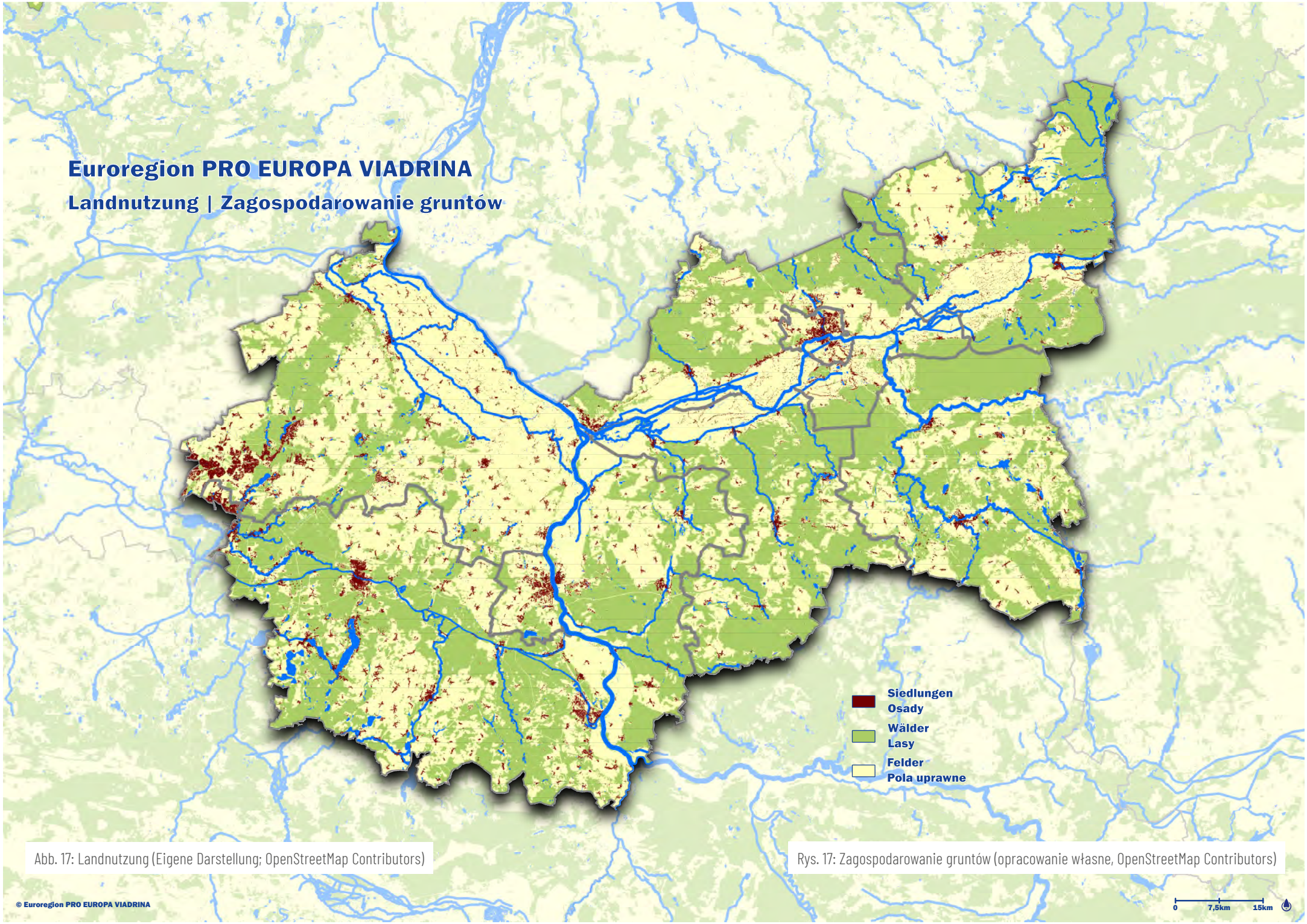

Abb. 17: Landnutzung (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 17: Zagospodarowanie gruntów (opracowanie własne, OpenStreetMap Contributors)

2.4. Natur- und Kulturlandschaft

Die Landschaft der Euroregion wurde durch die Eiszeit vor ca. 12.000 Jahren geformt, ist mit maximalen Erhebungen von 1m üNN (Oderberger See) bis ca. 180 m üNN vergleichsweise reliefreich und weist heute im Ergebnis von Besiedlung und Nutzung durch die Menschen zahlreiche identitätsstiftende Kulturlandschaften auf, wie z.B. Lebuser Land, Oder- und Warthebruch. Eine Spur der Eiszeit ist eine Furche im Boden, Talzug, das sogenannte Thorn-Eberswalder Urstromtal. Ungeachtet des demografischen Wandels verfügt die Region über funktionsfähige dörfliche und städtische Strukturen, die teilweise auch mit historisch wertvollen Orten und Gebäuden das kulturelle Erbe bereichern.

So lassen sich im Museumspark Rüdersdorf anhand von Fossilien erdgeschichtliche Aspekte nachvollziehen, z.B. ist am Burgwall bei Santok die Besiedlung der Landschaft von Wartha und Notec durch den Menschen erfahrbar. Des Weiteren wird in zahlreichen Erinnerungsstätten in vielen Gemeinden der unzähligen Opfer zweier Weltkriege gedacht. In vielen Gemeinden der Euroregion befinden sich noch historische Siedlungskerne, sodass sich die Entwicklung der Siedlungsstrukturen oder die Art und Weise des Baus von Gebäuden nachvollziehen lässt. Zudem kann hier das Wirken historisch bedeutender Persönlichkeiten aus vielen gesellschaftlichen Bereichen, wie Architektur, Landschaftsarchitektur, Literatur oder Kunst, erfahren werden. Das kulturelle Erbe wird vielfach in Museen bewahrt und durch museumspädagogische Angebote diversen Altersgruppen zugänglich gemacht (vgl. Abb. 18), z.B. im Museum Dekerta in Gorzów Wlkp., sowie im Kleistmuseum Frankfurt (Oder). Hinzu kommen zahlreiche kulturelle, mitunter schon zyklisch stattfindende Veranstaltungen, die das kulturelle Erbe auszeichnen wie das studentische Theater-Projekt „Unithea", das Kunstfestival „Art an der Grenze" und die alljährlichen und über viele Städte und Gemeinden der Euroregion verteilten, kleineren deutsch-polnische Kunst und Kultur-Projekte. Eine kommunal getragene Initiative strebt aktuell sogar für die Kulturlandschaft Oderbruch insgesamt die Anerkennung als Europäische Kulturerbe an.

2.4. Przyroda i kultura

Krajobraz Euroregionu został ukształtowany ok. 12.000 lat temu przez epokę lodowcową, jest stosunkowo bogaty w rzeźbę terenu z maksymalnymi wysokościami od 1 m n.p.m. (Jezioro Oderberger) do ok. 180 m n.p.m. i posiada dzisiaj liczne krajobrazy kulturowe, które tworzą tożsamość w wyniku osiedlania się i użytkowania przez człowieka, takie jak Ziemia Lubuska, Łęgi Odrzańskie i Warciańskie. Śladem epoki lodowcowej jest bruzda w ziemi zwana Pradoliną Toruńsko-Eberswaldzką. Pomimo zmian demograficznych, w regionie funkcjonują struktury wiejskie i miejskie, z których część wzbogaca dziedzictwo kulturowe o cenne historycznie miejsca i obiekty.

Na przykład w Parku Muzealnym Rüdersdorf skamieniałości pozwalają poznać geologiczną historię tego terenu, pozostałości grodu w Santoku umożliwiają poznanie ludzkiego osadnictwa w Dolinie Warty i Dolnej Noteci, a liczne pomniki w wielu gminach upamiętniają niezliczone ofiary dwóch wojen światowych. W wielu gminach Euroregionu można jeszcze odnaleźć historyczne rdzenie osadnicze i prześledzić rozwój struktur osadniczych lub sposób wznoszenia budynków. Ponadto można tu poznać dorobek historycznie ważnych osobistości z wielu dziedzin życia społecznego, np. architektury, architektury krajobrazu, literatury czy sztuki. Dziedzictwo kulturowe jest często przechowywane w muzeach i udostępniane różnym grupom wiekowym poprzez edukacyjne programy muzealne (por. rys. 18), np. w Muzeum Dekerta w Gorzowie Wlkp., oraz w Muzeum Kleista we Frankfurcie nad Odrą. Do tego dochodzą liczne imprezy kulturalne, częściowo już cykliczne, które wyróżniają dziedzictwo kulturowe, np., studencki projekt teatralny „Unithea", festiwal sztuki „Sztuka na granicy" i co roku, w wielu miastach i gminach Euroregionu, niezliczone mniejsze polsko-niemieckie projekty artystyczne i kulturalne. Inicjatywa komunalna dąży obecnie nawet do tego, aby krajobraz kulturowy Łęgów Odrzańskich jako całość został uznany za obiekt europejskiego dziedzictwa kulturowego.

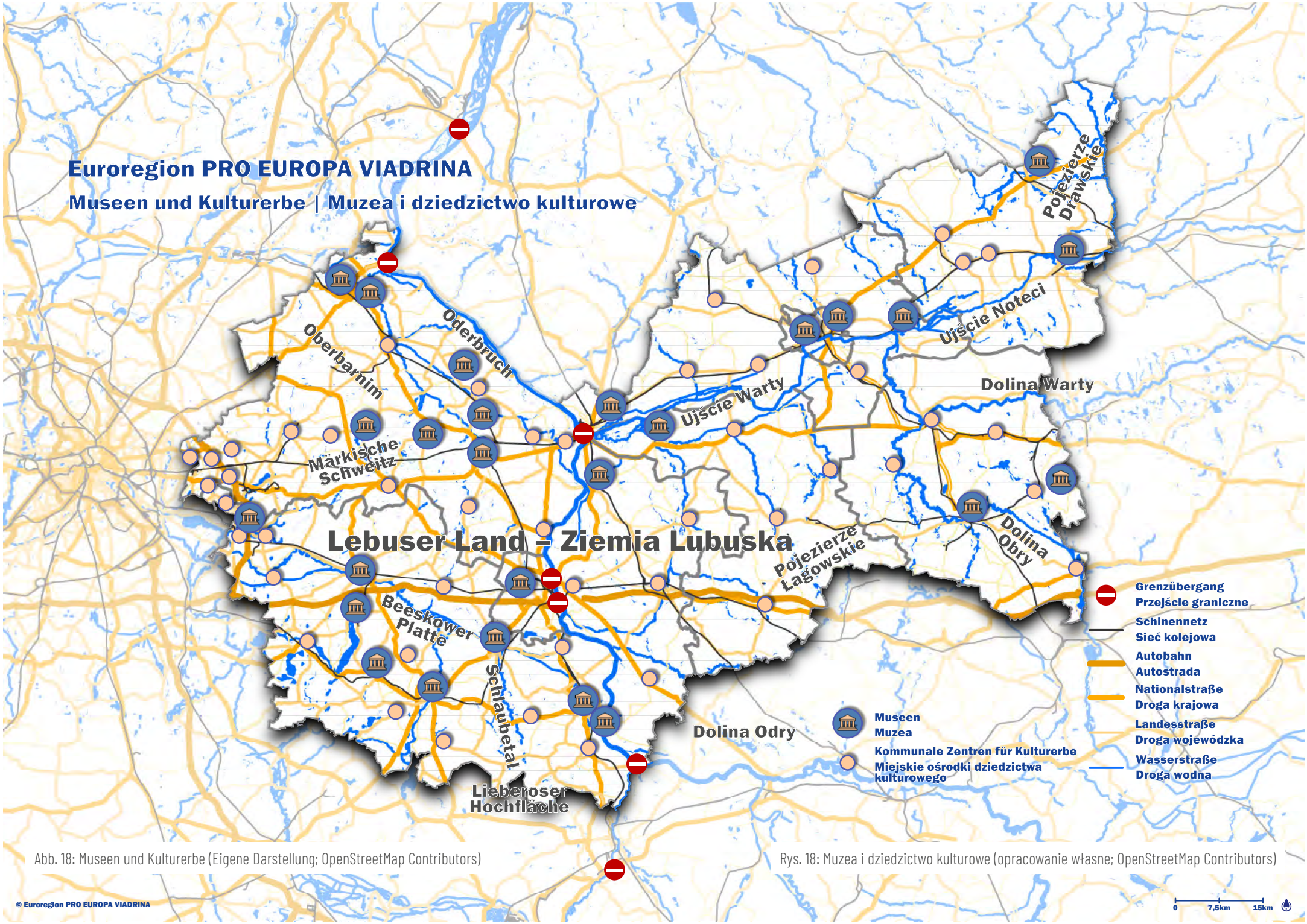

Abb. 18: Museen und Kulturerbe (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 18: Muzea i dziedzictwo kulturowe (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

Die landschaftliche Vielfalt umfasst neben den Siedlungen naturnahe Gewässer, Auen und Wälder, artenreiche Odertal-Hänge und strukturreiche halboffene Landschaften, ertragreiche Äcker und Forsten. In Verbindung mit dem geomorphologischen Relief wird somit das typische Landschaftsbild der Kulturlandschaften geprägt.

Natur und Landschaft der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA sind durch eine bemerkenswerte Vielfalt und eine teilweise europaweite Bedeutung gekennzeichnet, sodass ein großer Teil der Fläche einen Schutzstatus genießt. Im Folgenden werden Großschutzgebiete aufgeführt, die vollständig oder zu einem großen Teil innerhalb der Euroregion liegen:

- Nationalpark und Landschaftsschutzpark Ujscie Warty (28.500 ha)
- Nationalpark Drawienski (11.300 ha)
- Landschaftsschutzpark Barlinecko-Gorzowski (23.900 ha)
- Landschaftsschutzpark Krzesinski (8.500 ha)
- Landschaftsschutzpark Łagowsko-Sulęciński (5.000 ha)
- Landschaftsschutzpark Pszczewski (12.200 ha)
- Naturpark Dahme–Heideseen (59.000 ha)
- Naturpark Märkische Schweiz (20.400 ha)
- Naturpark Schlaubetal (22.500 ha)

Des Weiteren ragen folgende, weitere Großschutzgebiete in die Euroregion geringfügig hinein bzw. grenzen unmittelbar an sie an:

- Nationalpark Unteres Odertal (10.600 ha)
- Biosphärenreservat Schorfheide-Chorin (130.000 ha)
- Biosphärenreservat Spreewald (47.500 ha)
- Landschaftsschutzpark Cedynski (30.800 ha)
- Landschaftsschutzpark Gryzynski (2.700 ha)

Neben den Großschutzgebieten existieren zahlreiche weitere, nach nationalem Recht geschützte Gebiete (z.B. Naturschutz-, Landschaftsschutzgebiete) und Natura-2000-Gebiete (Fauna-Flora-Habitat-Gebiete (FFH), Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOOS) und Europäische Vogelschutzgebiete (Special

Oprócz terenów zabudowanch różnorodność krajobrazu obejmuje bliskie naturze zbiorniki wodne, tereny zalewowe i lasy, bogate gatunkowo zbocza doliny Odry oraz bogate strukturalnie krajobrazy półotwarte, pola uprawne i lasy. W połączeniu z rzeźbą geomorfologiczną kształtuje się w ten sposób typowy wizerunek krajobrazów kulturowych.

Przyroda i krajobraz Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA charakteryzują się niezwykłą różnorodnością i częściowo ogólnoeuropejskim znaczeniem, tak że duża część tego obszaru objęta jest ochroną. W dalszej części zestawiono duże obszary chronione, które w całości lub w znacznej części leżą na terenie Euroregionu:

- Park Narodowy i Park Krajobrazowy Ujście Warty (28.500 ha)
- Drawieński Park Narodowy (11.300 ha)
- Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy (23,9 tys. ha)
- Krzesiński Park Krajobrazowy (8.500 ha)
- Łagowsko-Sulęciński Park Krajobrazowy (5.000 ha)
- Pszczewski Park Chronionego Krajobrazu (12 200 ha)
- Park Przyrody Dahme-Heideseen (59 000 ha)
- Park Przyrody Märkische Schweiz (20.400 ha)
- Park Przyrody Schlaubetal (22.500 ha)

Ponadto następujące duże obszary chronione rozciągają się nieznacznie na terenie Euroregionu lub bezpośrednio z nim graniczą:

- Park Narodowy Doliny Dolnej Odry (10.600 ha)
- Rezerwat Biosfery Schorfheide-Chorin (130.000 ha)
- Rezerwat Biosfery Spreewald (47.500 ha)
- Cedyński Park Krajobrazowy (30.800 ha)
- Gryżyński Park Krajobrazowy (2.700 ha)

Oprócz dużych obszarów chronionych istnieje wiele innych obszarów chronionych na mocy prawa krajowego (np. Rezerwaty przyrody, Obszary chronionego krajobrazu) i obszary Natura 2000 (obszary siedlisk przyrodniczych, Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOOS) i Europejskie rezerwaty ptaków (Special

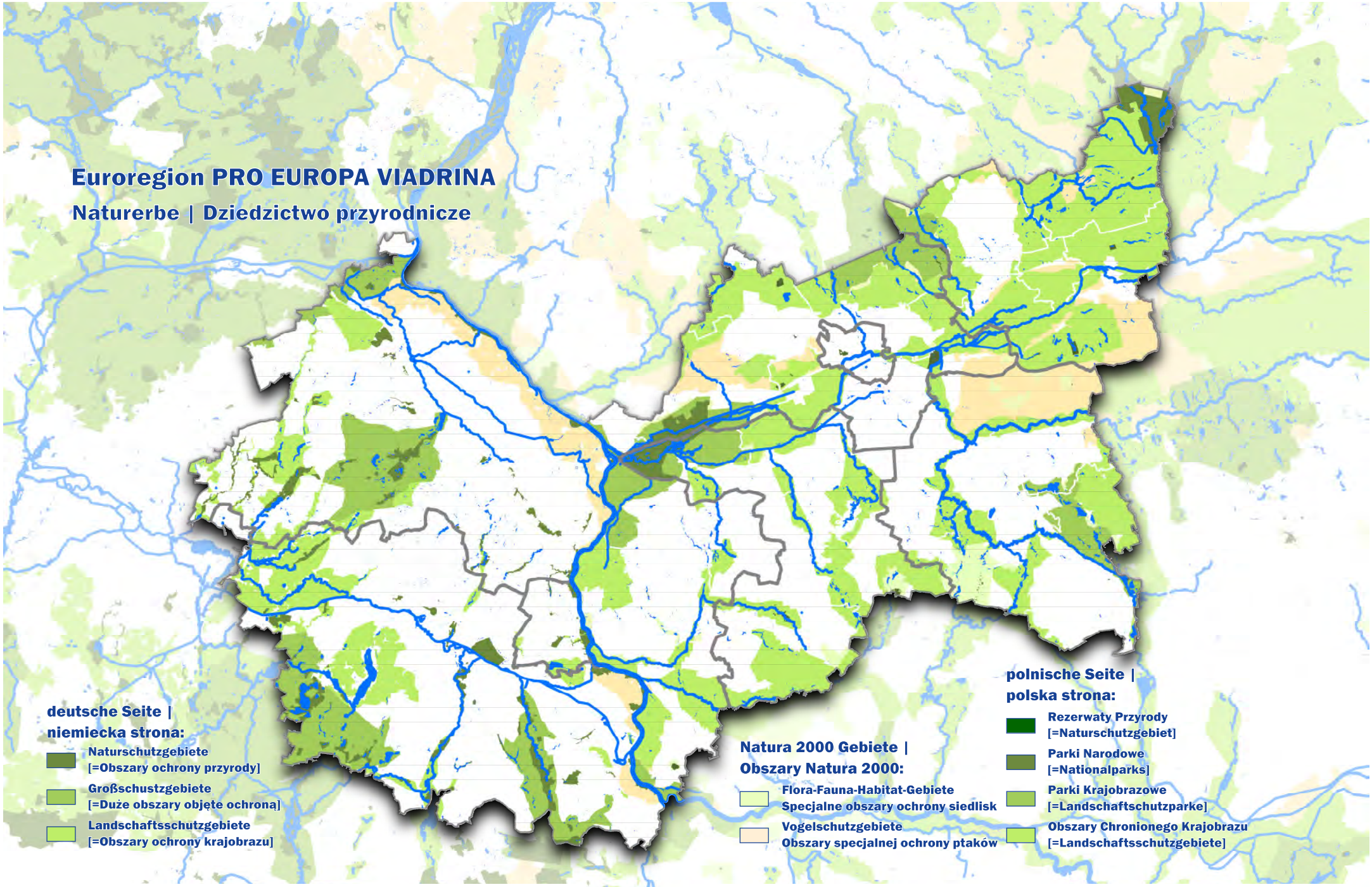

Abb. 19: Naturerbe (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors; LUIS-BB 2021; GDOŚ 2021)

Rys. 19: Dziedzictwo przyrodnicze (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors; LUIS-BB 2021; GDOŚ 2021)

Protected Areas – SPA), Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSOP)), die besonders in unmittelbarer Nähe der Oder grenzübergreifend und in einem direkten Zusammenhang für den Erhalt der Lebensgemeinschaften Bedeutung besitzen.

Die Oder weist aufgrund ihrer Naturnähe und Durchgängigkeit mit über 40 Fischarten eine herausragende Vielfalt auf. So rasten alljährlich im Winter über 150.000 nordische Gänse im Warthebruch, die auch Rastplätze auf deutscher Seite nutzen. Das Fledermaus-Winterquartier in der befestigten Region Międzyrzecz gilt als eines der bedeutendsten in Europa und das in der ehemaligen Ostquellbrauerei in Frankfurt (Oder) als eines der bedeutendsten in Deutschland. Auch für die Fledermäuse ergaben wissenschaftliche Untersuchungen, dass beide Quartiere von Fledermäusen wechselseitig genutzt werden. Dieser grenzübergreifende Verbund an Lebensräumen lässt sich für viele weitere Tierarten bzw. –Gruppen belegen. Insgesamt sind auf ca. 35 – 40% der Gesamtfläche der Euroregion entsprechende Schutzgebiete ausgewiesen. Mit 39% geschützter Flächen weist die Wojewodschaft Lubuskie auch den größten Anteil im Vergleich aller drei westlichen Wojewodschaften auf.

Aufgrund des großen Umfangs der Schutzgebiete besteht ein stetes Konfliktpotential zwischen Nutzungs- und Schutzzielen. Das Konfliktpotential besteht auch außerhalb der geschützten Flächen aufgrund des funktionalen Zusammenhangs der Schutzgebiete mit dem Lebensraum. Beispiele dafür sind Elche, Wölfe, Wisente, Biber und Wildschweine. Im Jahr 2020 führten letztere zur Ausbreitung der Afrikanischen Schweinepest über die Oder nach Westen. Natur und Landschaft bieten jedoch auch Potentiale für den Ausbau von Bildungs-, Erholungs- und Tourismusangebote.

Hieraus erwächst ein großer Bedarf an Kapazitäten für den Ausbau der Angebote, zur Information, Kommunikation und Vermittlung. Letztlich ist auch grenzübergreifend sowohl für den Erhalt und die nachhaltige Nutzung der Naturlandschaft als auch für den Umgang mit den potenziellen Konflikten eine gegenseitige Information und Abstimmung von Maßnahmen sinnvoll.

Protected Areas – SPA, Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)), które są szczególnie ważne ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo Odry, transgraniczność oraz w bezpośrednim kontekście dla zachowania zbiorowisk biotycznych.

Na przykład Odra, dzięki bliskości przyrody i ciągłości, odznacza się wyjątkową różnorodnością ponad 40 gatunków ryb, a każdej zimy na terenie Łęg Warciańskich odpoczywa ponad 150.000 gęsi z terenów Skandynawii, które korzystają z miejsc odpoczynku również po stronie niemieckiej. Zimowa kwatera nietoperzy na terenie Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego uważana jest za jedną z najważniejszych w Europie, a kwatera w dawnym browarze Ostquell we Frankfurcie nad Odrą za jedną z najważniejszych w Niemczech. Badania naukowe wykazały również, że obie kwatery są obustronnie wykorzystywane przez nietoperze. Ta transgraniczna sieć siedlisk może być udowodniona dla wielu innych gatunków lub grup zwierząt. W sumie 35-40% całkowitej powierzchni Euroregionu zostało wyznaczonych jako obszary chronione. Województwo lubuskie z 39% obszarów chronionych ma również największy udział w porównaniu ze wszystkimi trzema województwami zachodnimi.

Ze względu na dużą powierzchnię obszarów chronionych, istnieje stały potencjał konfliktu między celami wykorzystania lub ochrony tych obszarów. Ze względu na funkcjonalne powiązanie obszarów chronionych jako części siedliska lub jako części sieci siedlisk, istnieje również taki potencjał konfliktu poza obszarami chronionymi. Przykłady obejmują łosia, wilka, żubra, bobra i dzika. To ostatnie doprowadziło w 2020 r. do rozprzestrzenienia się afrykańskiego pomoru świń za Odrę, na zachód. Z drugiej strony, przyroda i krajobraz oferują szczególny potencjał dla rozszerzenia oferty edukacyjnej, rekreacyjnej i turystycznej.

Stwarza to ogromne zapotrzebowanie na możliwości rozszerzania ofert, informacji, komunikacji i mediacji. Ostatecznie, wzajemne informowanie się i koordynacja działań ma również sens ponad granicami, zarówno dla ochrony i zrównoważonego wykorzystania naturalnego krajobrazu, jak i dla radzenia sobie z potencjalnymi konfliktami.

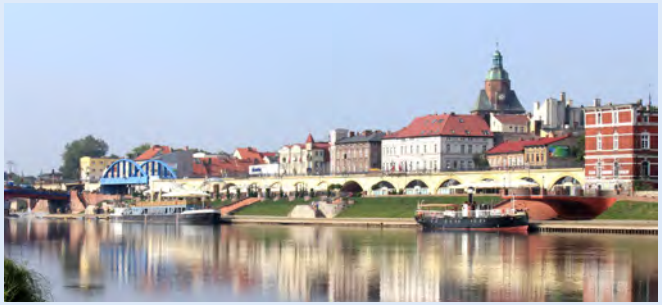

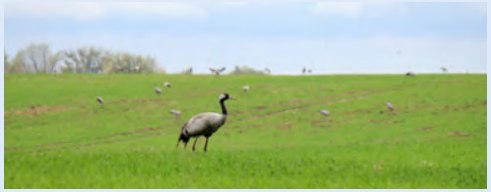

Abb. 20: Beispiele des Natur- und Kultur-Erbes in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(Fotos: Horst Drewing, Krzysztof Szydłak, Winfried Mausolf, Archiv Euroregion)

Rys. 20: Przykłady dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA
(Fot. Horst Drewing, Krzysztof Szydłak, Winfried Mausolf, archiwum Euroregion)

3. Bevölkerung

3.1. Demografische Entwicklung

Insgesamt lebten 2020 in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA 816.031 Einwohner, davon 433.486 Einwohner auf der deutschen Seite und 382.545 Einwohner auf der polnischen Seite.

Die Bevölkerung im Land Brandenburg beträgt seit 2020 wieder über 2,5 Mill. Menschen bei einer Bevölkerungsdichte von 85 Einwohnern je km^2. Im deutschen Teil der Euroregion liegt die Bevölkerungsdichte mit 95 Einwohnern je km^2 leicht über dem Landesdurchschnitt. In der Woiwodschaft Lubuskie wohnen weiterhin ca. eine Mill. Menschen und die Bevölkerungsdichte liegt mit 73 Einwohnern je km^2 etwas über der Bevölkerungsdichte im polnischen Teil der Euroregion mit 67 Einwohnern je km^2.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Bevölkerung | Ludność

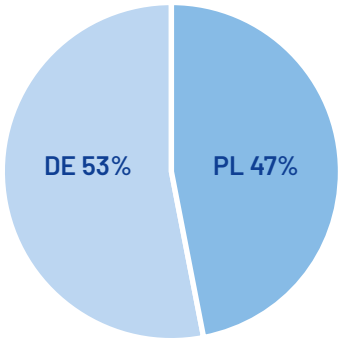

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Bevölkerungsanzahl im Vergleich zu Brandenburg und Lubuskie [in Mill.] | Ludność w porównaniu do Brandenburgii i Lubuskiego [w mln.]

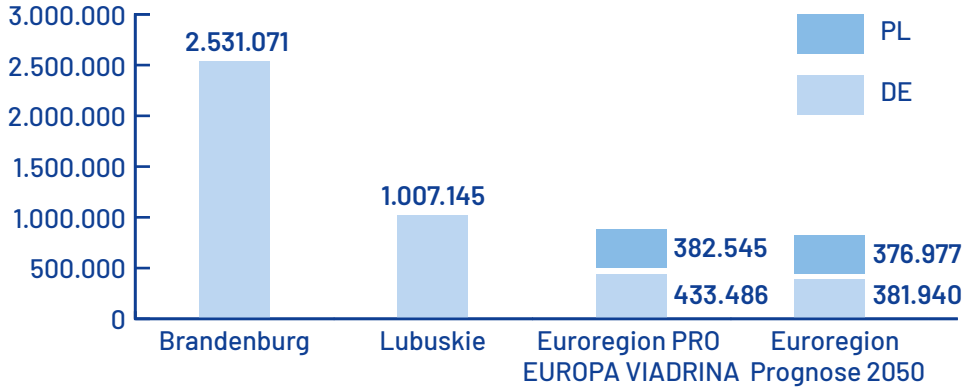

Abb. 21: Bevölkerung in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021h; StBa 2021c; StBa 2021g)

3. Ludność

3.1. Rozwój demograficzny

W 2020 roku w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA mieszkało łącznie 816.031 mieszkańców, z czego 433.486 po stronie niemieckiej i 382.545 po stronie polskiej.

Od roku 2020 liczba ludności w kraju związkowym Brandenburgia ponownie przekroczyła 2,5 miliona osób, a gęstość zaludnienia wynosi 85 mieszkańców na km^2. W niemieckiej części Euroregionu gęstość zaludnienia wynosząca 95 mieszkańców na km^2 jest nieco wyższa od średniej krajowej. Województwo lubuskie nadal liczy ok. 1 mln mieszkańców, a gęstość zaludnienia 73 mieszkańców na km^2 jest nieco wyższa niż gęstość zaludnienia 67 mieszkańców na km^2 w polskiej części Euroregionu.

Rys. 21: Zaludnienie w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA
(opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021h; StBa 2021c, StBa 2021g)

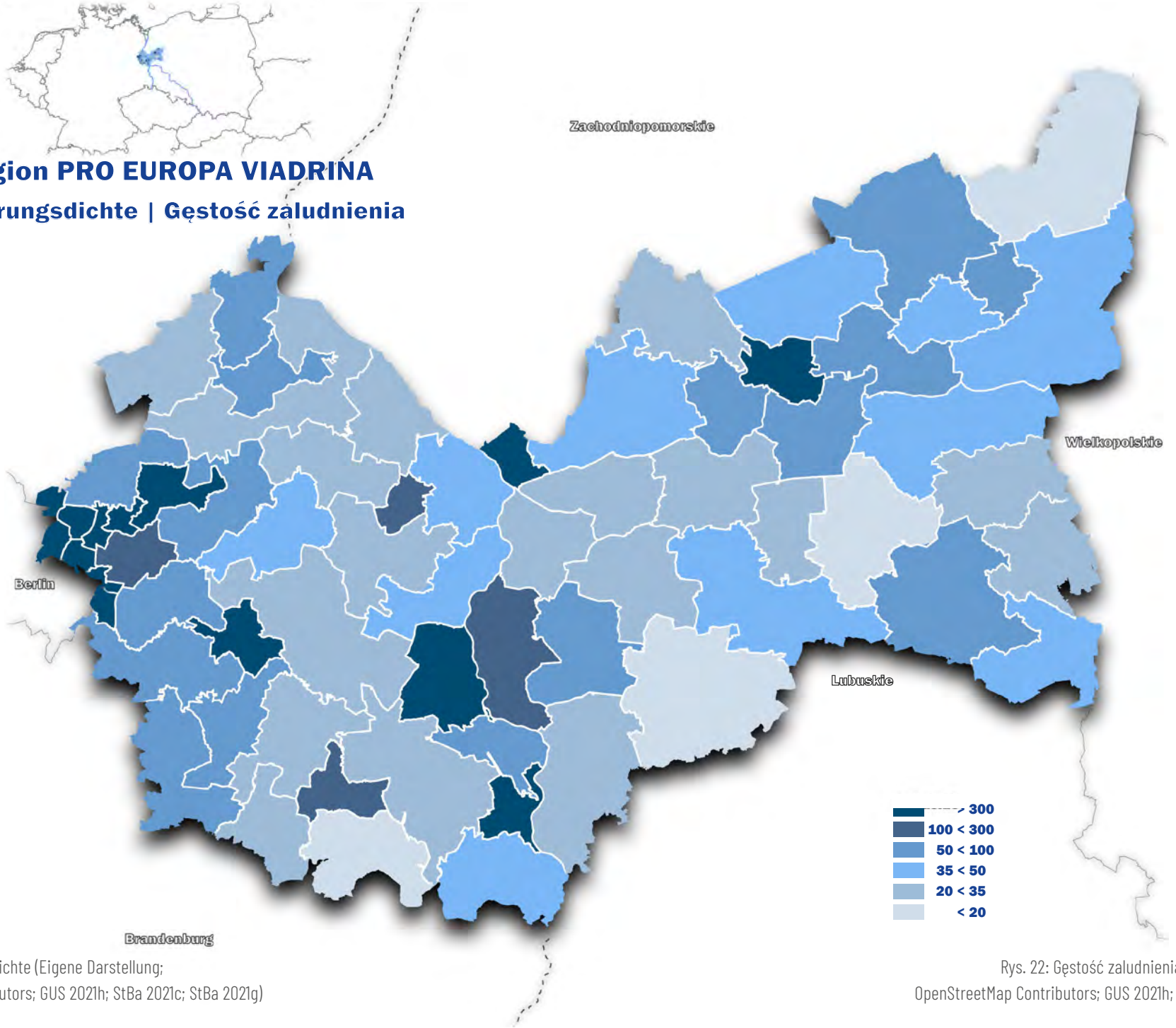

Abb. 22: Bevölkerungsdichte (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021h; StBa 2021c; StBa 2021g)

Rys. 22: Gęstość zaludnienia (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021h; StBa 2021c, StBa 2021g)

Insgesamt ist die Bevölkerungsdichte in der gesamten Euroregion mit 80 Einwohnern je km^2 höher als der Landesdurchschnitt von Lubuskie und etwas niedriger als der Durchschnitt im Land Brandenburg. Innerhalb der Euroregion konzentrieren sich die Einwohnerzahlen in den Gemeinden nahe bzw. in den Oberzentren Gorzów Wielkopolski und Frankfurt (Oder) und um die Metropole Berlin. Somit sinkt die Bevölkerungsdichte in ländlichen Regionen auf bis unter 40 EW/km^2 ab. Sie steigt hingegen in Metropolnähe z.B. auf 960 EW/km^2 in Neuenhagen bei Berlin bzw. innerhalb der Oberzentren auf 386 EW/km^2 in Frankfurt (Oder) und auf 1.430 EW/km^2 in Gorzów Wielkopolski an.

Seit der Gründung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA im Jahr 1993 lässt sich, bezogen auf das gesamte Gebiet der Euroregion, kontinuierlich eine leicht degressive Entwicklung der Bevölkerung beobachten. Diese ist einerseits durch die Folgen der politischen Wende und die einhergehende Abwanderung der Bevölkerung, andererseits durch die Folgen des demografischen Wandels zu begründen. Die große Abwanderungswelle nach der politischen Wende, die von Abbau an Betriebsstätten und Beschäftigungszahlen in den 1990er Jahren gefolgt wurde, ist auf deutscher Seite einer der Hauptgründe für die negative Entwicklung. Auf der polnischen Seite haben wir es mit lediglich geringfügigen Schwankungen der Bevölkerungszahl und insgesamt im Verlauf des Untersuchungszeitraums mit einer leichten Zunahme an Einwohnern zu tun.

So sank die Zahl an Einwohnern auf deutscher Seite der Euroregion von 1995 bis 2020 um 12.000. Auf polnischer Seite der Euroregion stieg sie in diesem Zeitraum um ca. 3.000 Einwohner an. Allerdings ergeben sich diese Zahlen als Bilanz gebietsinterner, auch grenzübergreifender Fluktuationen sowie den Prozessen von Zu- und Abwanderung in bzw. aus der Euroregion. Der Beitritt Polens zur EU und die Gewährung der Arbeitsnehmerfreizügigkeit wirkten sich nach 2011 nicht gravierend auf die Bevölkerungsentwicklung im polnischen Teil der Euroregion aus.

W sumie gęstość zaludnienia w całym Euroregionie, wynosząca 80 mieszkańców na km^2, jest wyższa niż średnia dla województwa lubuskiego i nieco niższa niż średnia Brandenburgii. Na terenie Euroregionu ludność koncentruje się w gminach położonych w pobliżu lub w samych nadcentrach jak Gorzów Wielkopolski i Frankfurt nad Odrą oraz wokół metropolii berlińskiej. W ten sposób gęstość zaludnienia w regionach wiejskich spada do poziomu poniżej 40 mieszkańców/km^2. Wzrasta natomiast w sąsiedztwie metropolii, np. do 960 mieszkańców/km^2 w Neuenhagen bei Berlin, a w obrębie nadcentrów do 386 mieszkańców/km^2 we Frankfurcie nad Odrą i do 1.430 mieszkańców/km^2 w Gorzowie Wielkopolskim.

Od momentu powstania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA w 1993 roku na całym obszarze Euroregionu można zaobserwować nieznacznie malejąca liczbę ludności. Można to tłumaczyć z jednej strony konsekwencjami zmian politycznych i wynikającymi z nich migracjami ludności, a z drugiej strony konsekwencjami zmian demograficznych. Wielka fala emigracji po przełomie politycznym, a następnie zmniejszenie liczby przedsiębiorstw i miejsc pracy w latach 90-tych, jest jedną z głównych przyczyn negatywnego rozwoju po stronie niemieckiej. Po stronie polskiej mamy do czynienia jedynie z niewielkimi wahaniami liczby ludności i niewielkim ogólnym wzrostem liczby mieszkańców w badanym okresie.

Liczba mieszkańców po niemieckiej stronie Euroregionu zmniejszyła się w latach 1995-2020 o 12 tys. osób, natomiast po polskiej stronie Euroregionu wzrosła w tym okresie o ok. 3 tys. osób. Liczby te stanowią jednak bilans fluktuacji wewnątrzregionalnych i transgranicznych, jak również procesów imigracji i emigracji do i z Euroregionu. Przystąpienie Polski do UE i przyznanie swobody przepływu pracowników nie miało poważnego wpływu na rozwój ludności w polskiej części Euroregionu po 2011 roku.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Bevölkerungsentwicklung von 2005-2020 und Prognose für das Jahr 2030
Rozwój liczby ludności w latach 2005-2020 i prognoza na rok 2030

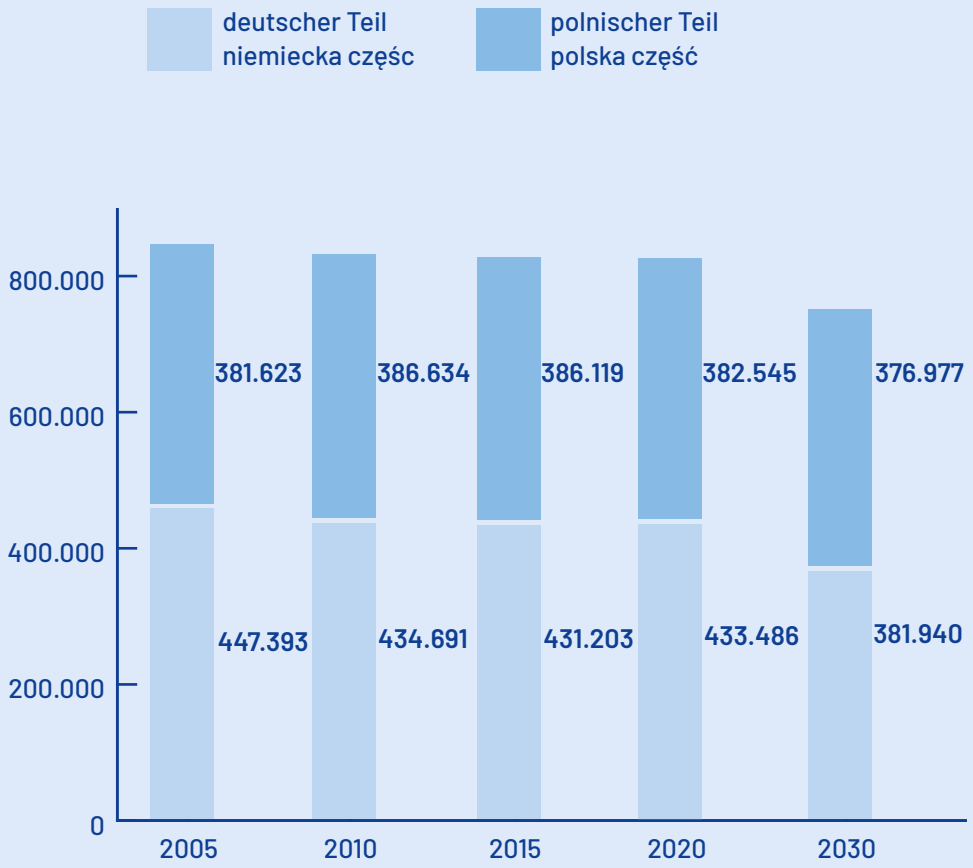

Abb. 23: Bevölkerungsentwicklung von 2005 bis 2020 und Prognose für das Jahr 2030
(Eigene Darstellung, AfS BB 2015; GUS 2014; GUS 2021a; StBa 2021d)

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Bevölkerungsentwicklung von 2005-2020 und Prognose für das Jahr 2030 **nach Altersgruppen**
Rozwój liczby ludności w latach 2005-2020 i prognoza na rok 2030 **wg. grup wiekowych**

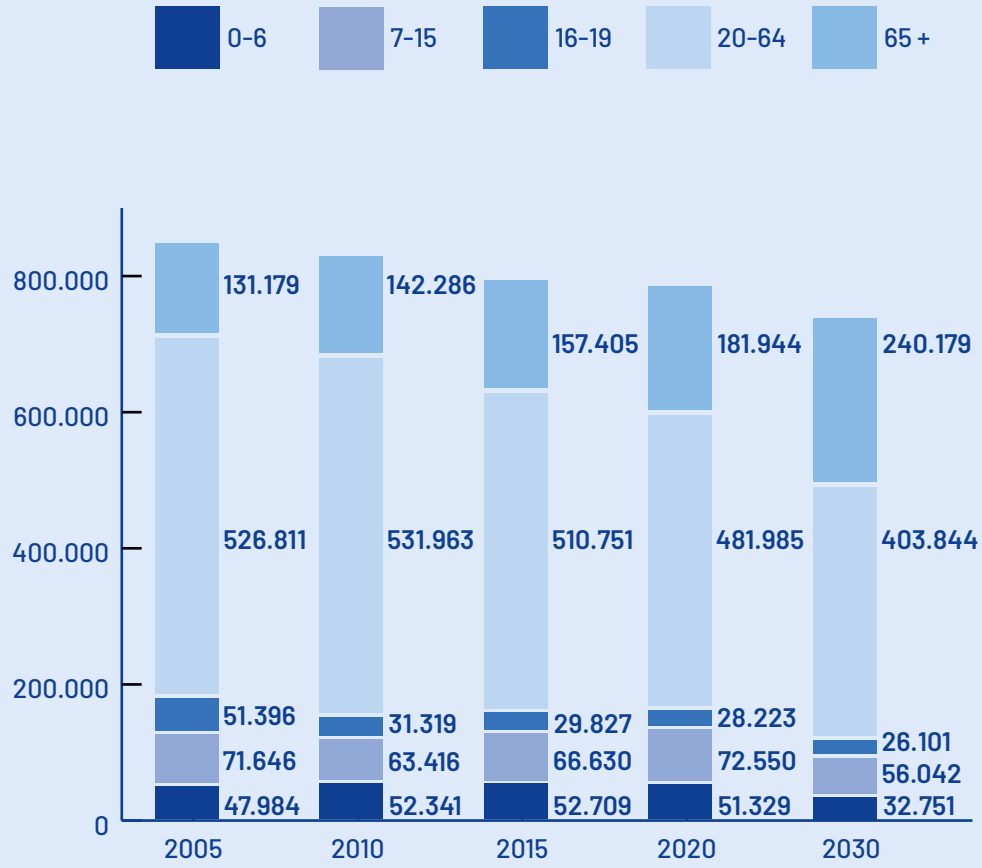

Rys. 23: Rozwój liczby ludności w latach 2005-2020 i prognoza na rok 2030
(opracowanie własne, AfS BB 2015; GUS 2014; GUS 2021a; StBa 2021d)

Dennoch beförderte die aus diesem Recht resultierende Chance auf Beschäftigung den Umzug polnischer Arbeitnehmer nach Deutschland. Dies soll am Beispiel Frankfurt (Oder) und Słubice illustriert werden. Gem. „Bildungsreport Frankfurt (Oder) 2021. Berufsorientierung und berufliche Bildung am Internationalen Bildungsstandort Frankfurt (Oder) – Słubice" (Frankfurt (Oder); 2021) verdreifachte sich von 2010 bis 2020 die Anzahl der in Frankfurt (Oder) mit Hauptwohnsitz angemeldeten polnischen Staatsbürger auf ca. 2.800. Andererseits lebten Ende 2020 141 deutsche Staatsbürger mit ständigem Wohnsitz in Słubice (zit. in Frankfurt (Oder), 2021).

Den hier gegenübergestellten Abbildungen für die Bevölkerungsentwicklung von 1995 bis 2015 bzw. von 2015 bis 2020 kann man deren Dimension und Tendenzen in den Gemeinden entnehmen. Der Rückgang auf der deutschen Seite ging vor allem zu Lasten städtischer Verdichtungsräume und der Gemeinden in peripheren Randlagen. Vorrangig berlinnahe Gemeinden sowie Gemeinden im Großraum der Oberzentren Frankfurt (Oder) und Gorzów haben einen leichten Bevölkerungszuwachs zu verzeichnen.

Die Dimension von Zu- und Abwanderung hat in den zurückliegenden fünf Jahren jedoch deutlich abgenommen. Der allgemeine Trend setzt sich auf niedrigem Niveau auch aktuell weiter fort. So ziehen günstigere Preise (u.a. für Miete bzw. Grundstücke) bei relativer Nähe zu den Arbeitsstätten in den städtischen Zentren eine besondere Attraktivität benachbarter kleinerer Gemeinden nach sich.

Diese Attraktivität wurde im Zusammenhang mit der COVID-19 Pandemie noch verstärkt, da die Einschränkungen infolge der auf beiden Seiten geltenden Eindämmungsmaßnahmen durch Online-Arbeit und relativ größere Bewegungsfreiheit im dünn besiedelten ländlichen Raum – insb. für Familien von Vorteil - abgefedert werden können.

Der demografische Wandel mit niedriger Geburtenrate und einer zunehmenden Bevölkerung im Alter von über 65 Jahren bedingt weiterhin eine ungünstige Bevölkerungsentwicklung auf beiden Seiten und bleibt eine der großen Herausforderungen für die Euroregion in den kommenden Jahren.

Jednak możliwość zatrudnienia wynikająca z tego prawa zachęcała polskich pracowników do przeprowadzki do Niemiec. Ilustrują to przykłady Frankfurtu nad Odrą i Słubic. Wg "Raportu na temat kształcenia Frankfurt nad Odrą. Orientacja zawodowa i kształcenie zawodowe w międzynarodowym miejscu kształcenia Frankfurt nad Odrą – Słubice" (Frankfurt (Oder); 2021) liczba obywateli polskich zameldowanych we Frankfurcie nad Odrą z głównym miejscem zamieszkania potroiła się od 2010 do 2020 r. do ok. 2.800. Z drugiej strony w Słubicach mieszkało na koniec 2020 r. 141 obywateli niemieckich ze stałym zameldowaniem (cyt. w Frankfurt (Oder), 2021).

Porównane tu dane dotyczące rozwoju ludności w latach 1995 - 2015 i 2015 - 2020 pokazują ich rozmiary i tendencje w gminach. Spadek po stronie niemieckiej nastąpił przede wszystkim kosztem aglomeracji miejskich i gmin położonych na peryferiach. Niewielki wzrost liczby ludności odnotowały gminy w pobliżu Berlina oraz gminy w obszarach metropolitalnych Frankfurtu nad Odrą i Gorzowa.

Jednakże wymiar imigracji i emigracji wyraźnie się zmniejszył w przeciągu ubiegłych 5 lat. Ogólna tendencja utrzymuje się na niskim poziomie. Korzystniejsze ceny (np. za wynajem lub grunty) w relatywnej bliskości miejsc pracy w centrach miast czynią sąsiadujące z nimi mniejsze gminy szczególnie atrakcyjnymi.

Atrakcyjność ta została dodatkowo wzmocniona w związku z pandemią COVID-19, ponieważ ograniczenia wynikające z obustronnych środków zapobiegawczych mogą zostać poprzez pracę online i stosunkowo większą swobodę poruszania się na słabo zaludnionych obszarach wiejskich - co jest szczególnie korzystne dla rodzin – zniwelowane.

Zmiany demograficzne, z niskim wskaźnikiem urodzeń i rosnącą liczbą ludności w wieku powyżej 65 lat, nadal powodują niekorzystne tendencje ludnościowe po obu stronach i pozostają jednym z głównych wyzwań dla Euroregionu w nadchodzących latach.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Bevölkerungsentwicklung von 2005–2020 und Prognose für das Jahr 2030 | Rozwój liczby ludności w latach 2005–2020 i prognoza na rok 2030

Kinder bis 6 Jahre | dzieci do 6 lat

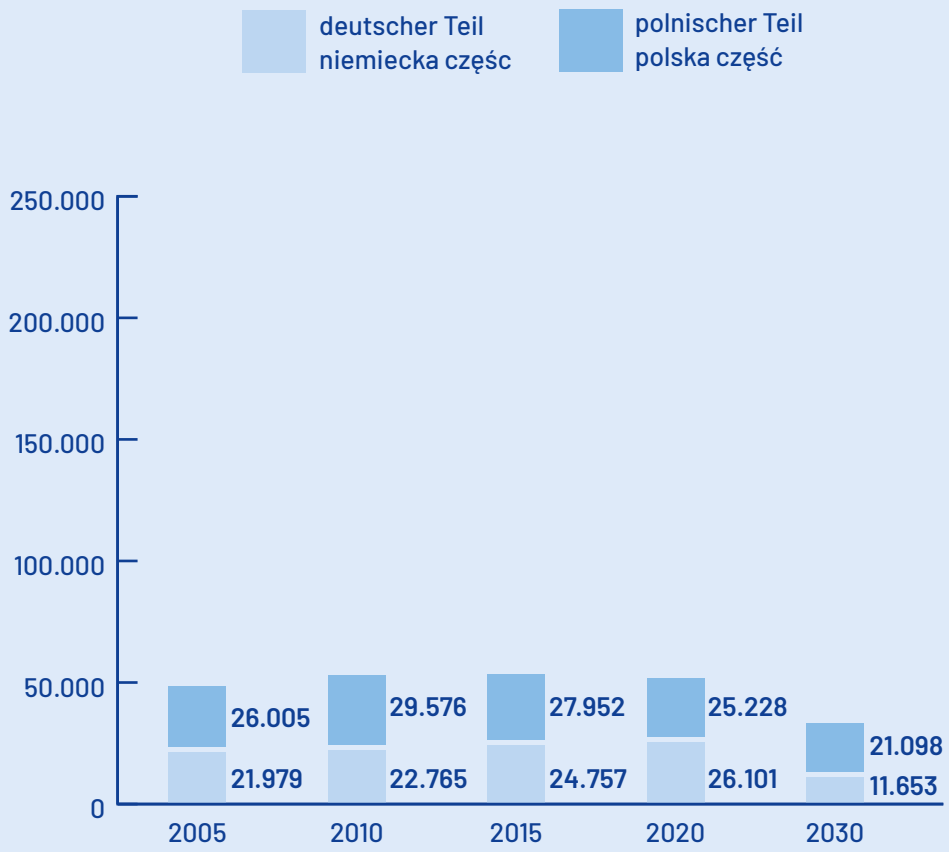

Kinder bis 6 Jahre im Verhältnis zu 65+ | dzieci do 6 lat w stostunku do 65+

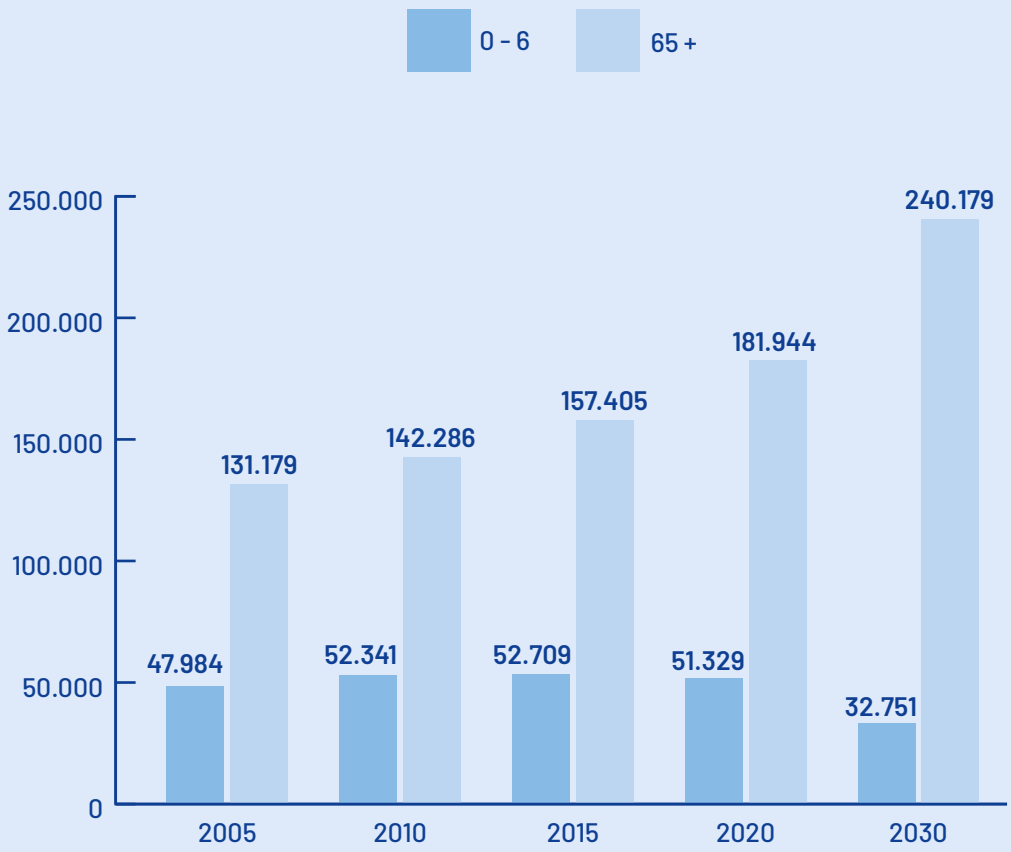

Abb. 24: Bevölkerungsentwicklung von 2005 bis 2020 und Prognose für das Jahr 2030
(Eigene Darstellung, AfS BB 2015; GUS 2014; GUS 2021a; StBa 2021d)

Rys. 24: Rozwój liczby ludności w latach 2005-2020 i prognoza na rok 2030
(opracowanie własne, AfS BB 2015; GUS 2014; GUS 2021a; StBa 2021d)

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Einwohnerentwicklung | Rozwój liczby ludności 1995-2015

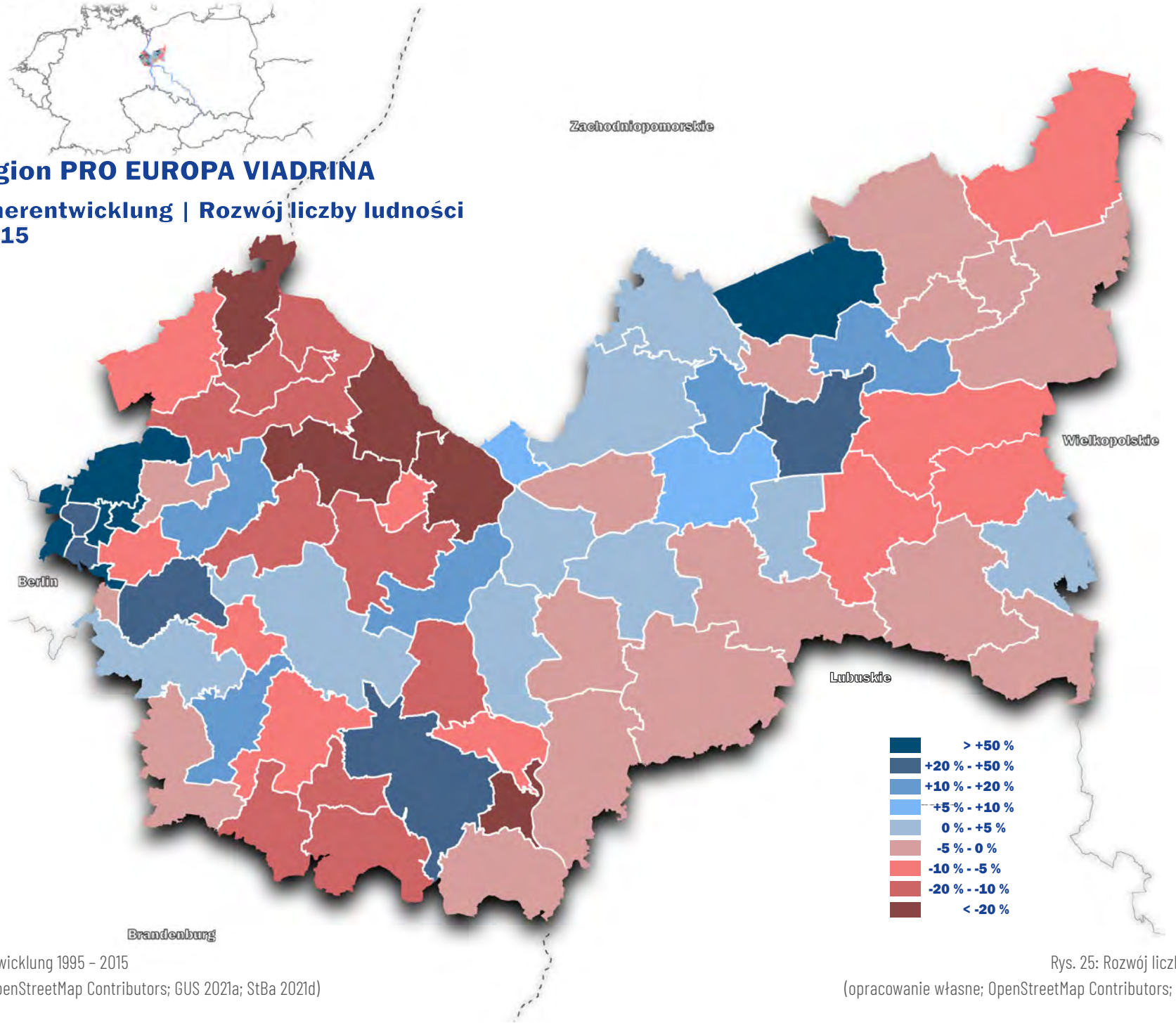

Abb. 25: Einwohnerentwicklung 1995 – 2015
(Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021a; StBa 2021d)

Rys. 25: Rozwój liczby ludności 1995 – 2015
(opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021a; StBa 2021d)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

0 7,5km 15km

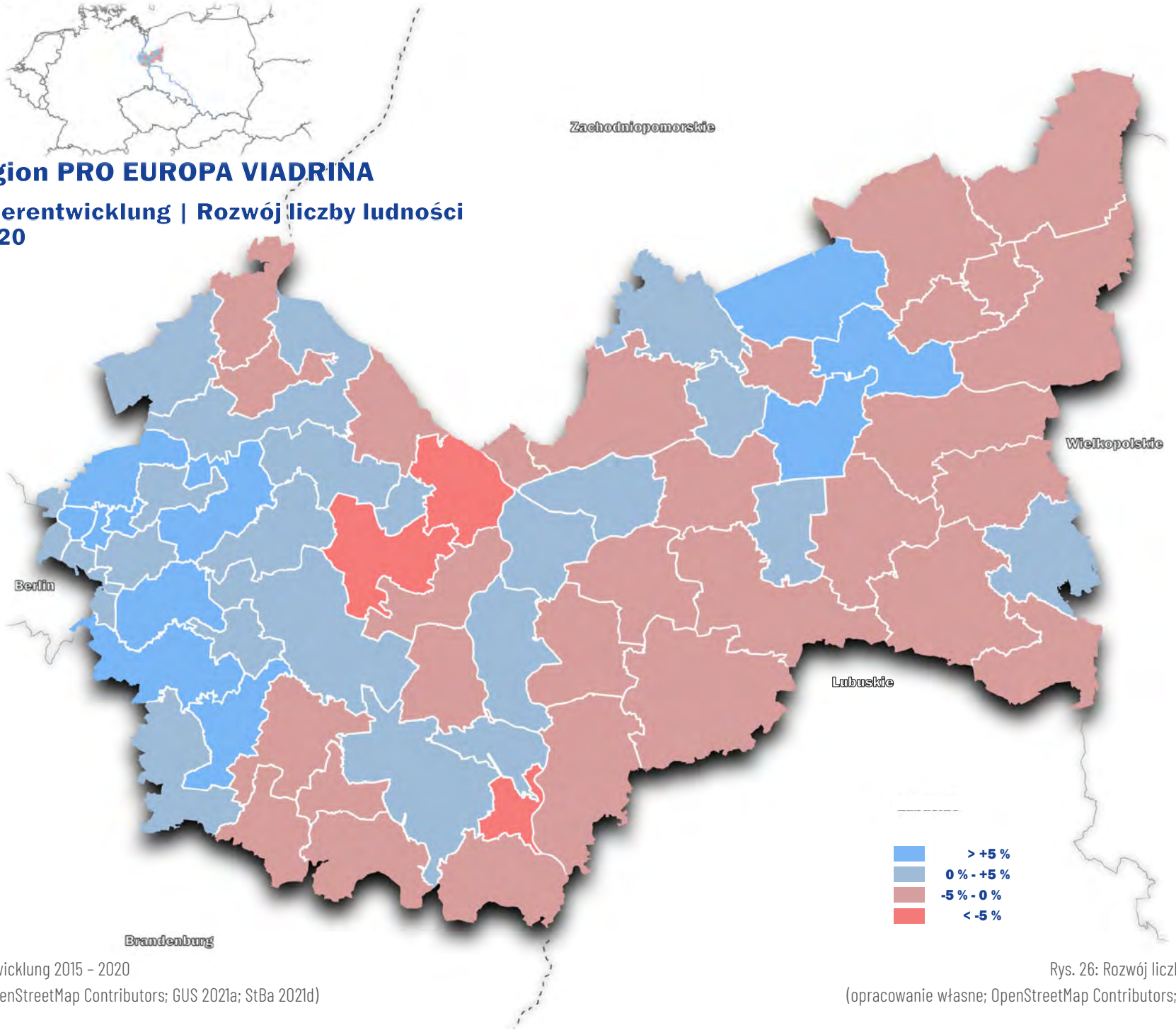

Abb. 26: Einwohnerentwicklung 2015 – 2020
(Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021a; StBa 2021d)

Rys. 26: Rozwój liczby ludności 2015 – 2020
(opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors; GUS 2021a; StBa 2021d)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Abb. 27: Grenzübergreifend und generationsübergreifend in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(Fot.: Archiv Euroregion; Winfried Mausolf)

Rys. 27: Transgranicznie i międzypokoleniowo w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA
(Fot.: archiwum Euroregionu; Winfried Mausolf)

Wie aus den Grafiken ersichtlich, sind bis auf die der über 65-Jährigen, alle Altersgruppen rückläufig. Im polnischen Teil der Euroregion erfolgt der Abwärtstrend gegenüber der deutschen Seite etwas zeitversetzt. Während der Anteil der über 65-Jährigen stark zunimmt, sinkt die Zahl der im erwerbsfähigen Alter Stehenden (16 bis 65 Jahre) auf beiden Seiten signifikant. Hieraus resultieren höhere Anforderungen an die bedarfsgerechte Ausbildung zur Absicherung des Bedarfs an Fachkräften und zur Bewältigung der anstehenden Aufgaben zur Daseinsfürsorge, insbesondere für systemrelevante Berufe und die Altersgruppe der Senioren (z.B. Pflege, Gesundheitswesen, ÖPNV). Zudem wird der Bedarf an Fachkräften nicht allein durch die erwerbstätige Bevölkerung der Euroregion gedeckt werden können. Somit gewinnen auch der Zuzug bzw. das Einpendeln von Arbeitskräften an Bedeutung. Hieraus erwachsen wiederum Konsequenzen für die Leistungsfähigkeit des Verkehrsnetzes.

Der erkennbare degressive Trend bei der Entwicklung der Zahl der unter 15-Jährigen stellt Kommunen und Bildungsverwaltungen vor die Herausforderung, den Schulbetrieb aufrecht zu erhalten bzw. abzusichern. Bis 2030 wird in der Euroregion die Zahl an Kindern bis sechs Jahren von 52.000 (2010) auf 33.000 sinken. Dies wird sich allerdings regional unterschiedlich auswirken, so dass in Gemeinden mit Bevölkerungszuwachs zusätzliche Kapazitäten an Raum und Personal für Kindertagesstätten und Schulen benötigt werden. Dies wird die Situation des in diesem Bereich ebenfalls feststellbaren Fachkräftemangels verstärken. Andererseits wird davon ausgegangen, dass die Infrastruktur für Bildung und Erziehung in den verbleibenden Gemeinden aufrechterhalten bleiben sollte. Eine ggf. geringere Auslastung dieser Einrichtungen würde sich bei gleichbleibendem Betreuungsangebot positiv auf den angespannten Betreuungsschlüssel und somit auf den Bildungserfolg auswirken.

Die beiden Trägervereine der Euroregion streben an, die künftige Entwicklung generationsgerecht zu gestalten, um neben den Älteren auch Kindern und Jugendlichen eine hohe Lebensqualität und Perspektive innerhalb der Euroregion zu bieten. Um gegenseitig von Erfahrungen zu lernen sehen sie die Intensivierung des Erfahrungsaustausches vor. Hier kann auf zahlreiche langjährige kommunale Partnerschaften und gemeinsame grenzübergreifende Projekte zurückgegriffen werden.

Jak widać na wykresach, we wszystkich grupach wiekowych odnotowuje się spadek, z wyjątkiem osób powyżej 65 roku życia. W polskiej części Euroregionu tendencja spadkowa jest nieco opóźniona w stosunku do strony niemieckiej. Podczas gdy odsetek osób powyżej 65 roku życia gwałtownie wzrasta, liczba osób w wieku produkcyjnym (16-65 lat) znacznie spada po obu stronach. Skutkuje to wyższym zapotrzebowaniem na szkolenia dostosowane do potrzeb, aby sprostać zapotrzebowaniu na wykwalifikowanych pracowników i sprostać nadchodzącym zadaniom w zakresie świadczenia usług publicznych, zwłaszcza w przypadku zawodów istotnych dla systemu i starszych grup wiekowych (np. pielęgniarstwo, opieka zdrowotna, transport publiczny). Ponadto zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników nie zostanie zaspokojone wyłącznie przez pracującą ludność Euroregionu. Oznacza to, że napływ, dojazdy pracowników również zyskają na znaczeniu. Ma to konsekwencje dla wydajności sieci transportowej.

Zauważalna tendencja spadkowa w rozwoju liczby osób poniżej 15 roku życia stanowi wyzwanie dla gmin i administracji oświatowej w zakresie utrzymania lub zabezpieczenia działalności szkół. Do 2030 roku liczba dzieci w wieku do 6 lat w Euroregionie zmniejszy się z 52.000 (2010) do 33.000. Będzie to miało jednak różne skutki regionalne, tak że w gminach, w których wzrasta liczba ludności, potrzebne będą dodatkowe zasoby dotyczące powierzchni i personelu w przedszkolach i szkołach. Pogłębi to sytuację niedoboru wykwalifikowanych pracowników, który można zaobserwować również w tym obszarze. Z drugiej strony zakłada się, że w pozostałych gminach powinna zostać utrzymana infrastruktura służąca edukacji i wychowaniu. Ewentualne mniejsze obciążenie tych placówek, przy niezmienionej ofercie opieki nad dziećmi, miałoby pozytywny wpływ na napiętą sytuację w zakresie opieki nad dziećmi, a tym samym na sukcesy edukacyjne.

Oba stowarzyszenia tworzące Euroregion starają się kształtować przyszły rozwój w sposób przyjazny dla pokoleń, aby nie tylko osobom starszym, ale także dzieciom i młodzieży zaoferować wysoką jakość życia i perspektywy w Euroregionie. W celu wzajemnego uczenia się na podstawie swoich doświadczeń, przewidują zintensyfikowanie wymiany doświadczeń. Mogą tu korzystać z licznych wieloletnich partnerstw komunalnych i wspólnych projektów transgranicznych.

3.2. Zivilgesellschaft

Der Zivilgesellschaft werden in einem demokratischen Gemeinwesen zunehmend wichtige Aufgaben zugesprochen, nicht zuletzt deshalb, weil knapper werdende öffentliche Haushalte die Absicherung von Angeboten z.B. im Bereich Kultur oder Sport nicht mehr durch die öffentliche Hand allein übernehmen können. Hierzu gehören im weitesten Sinne die Sozialpartner und weitere Organisationen, die im wirtschaftlichen, gesellschaftlichen und sozialen Bereich tätig sind, auch Religionsgemeinschaften sowie alle Arten von Nichtregierungsorganisationen (NGOs) und bürgerschaftlichen Initiativen zählen dazu.

So übernehmen Kirchen, Sport-, Kulturvereine und sonstige Einrichtungen zunehmend wichtige gesellschaftliche und soziale Tätigkeiten. Auch aus dem demographischen Wandel heraus übernehmen sie Funktionen und geben vielen Menschen jeglicher Altersstruktur, z.B. über das Ehrenamt, auch wichtige Aufgaben im gesellschaftlichen Leben und tragen somit zur Erhöhung der Lebensqualität bei. In der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA kann bereits seit Jahrzehnten auf eine erfolgreiche Zusammenarbeit zwischen deutschen und polnischen Vereinen und Verbänden zurückgeblickt werden. Der Beitritt Polens zur EU hat mit dem Wegfall der Grenzkontrollen den Weg auf die jeweils andere Seite so vereinfacht, dass der Besuch der jeweils anderen Seite mittlerweile als selbstverständlich betrachtet wird. Er beschränkt sich nicht nur auf den grenznahen Handel, sondern erstreckt sich auch umfänglich auf das gesellschaftliche Leben. Hierdurch konnten die Vorbehalte spürbar abgebaut werden, die Grenze wurde nicht mehr als solche wahrgenommen.

3.2. Społeczeństwo obywatelskie

Społeczeństwo obywatelskie otrzymuje coraz ważniejsze zadania w demokratycznej wspólnocie, także dlatego, że coraz bardziej napięte budżety publiczne oznaczają, iż nie jest już możliwe, by tylko sektor publiczny zapewniał usługi w dziedzinie kultury, sportu itp. Obejmuje to partnerów społecznych i inne organizacje działające w sferze gospodarczej, społecznej i socjalnej, a także wspólnoty religijne oraz wszelkiego rodzaju organizacje pozarządowe i inicjatywy obywatelskie.

W ten sposób kościoły, kluby sportowe, stowarzyszenia kulturowe i inne instytucje coraz częściej podejmują ważną działalność społeczną i socjalną. Przejmują one również funkcje wynikające ze zmian demograficznych i dają wielu ludziom w różnym wieku, np. poprzez wolontariat, również ważne zadania w życiu społecznym i przyczyniają się w ten sposób do podniesienia jakości życia. W Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA udana współpraca pomiędzy polskimi i niemieckimi stowarzyszeniami i związkami trwa już od dziesięcioleci. Przystąpienie Polski do UE wraz z zniesieniem kontroli granicznych sprawiło, że odwiedzenie drugiej strony stało się tak łatwe, że obecnie jest to oczywiste. Nie ogranicza się ona tylko do handlu w pobliżu granicy, ale rozciąga się również szeroko na życie społeczne. W rezultacie liczba stereotypów wyraźnie się zmniejszyła, a granica nie jest już postrzegana jako bariera.

Abb. 28: „Offene" Grenzen im Zeichen von Covid-19-Pandemie (Fot.: Archiv Euroregion)

Rys. 28: „Otwarte" granice w czasie pandemii (Fot.: archiwum Euroregionu)

Dies zeigte sich in besonderem Maße, als zu Beginn der COVID-19-Pandemie kurzzeitig die Grenze zwischen Polen und Deutschland vollständig geschlossen wurde und der Grenzübertritt im weiteren Verlauf nur für ausgewählte Personengruppen (z.B. Berufspendler, Schüler) möglich war sowie diversen Einschränkungen (u.a. Test- / Quarantäne-Pflicht) unterlag. Der hier erreichte große Verflechtungsgrad zeigte sich während der Pandemie auch im grenzübergreifenden Kontext in wirtschaftlich bzw. sozial spürbaren Folgen. Von heute auf morgen blieben Kunden aus, fehlten Arbeitskräfte, konnten Schulen, Kitas oder Universitäten nicht besucht werden und kulturelle, sportliche oder andere Begegnungsprojekte nicht stattfinden. Und auch Familienangehörige konnten auf der anderen Seite der Grenze nicht besucht werden.

Było to szczególnie widoczne na początku pandemii COVID-19, kiedy na krótki czas całkowicie zamknięto granice między Polską a Niemcami, a później, kiedy przekraczanie granicy było możliwe tylko dla wybranych grup osób (np. dojeżdżających do pracy, uczniów) lub podlegało różnym ograniczeniom (np. obowiązkowe badania/kwarantanna). W czasie pandemii osiągnięty tu wysoki stopień wzajemnych powiązań znalazł również odzwierciedlenie w kontekście transgranicznym w odczuwalnych gospodarczo i społecznie skutkach. Z dnia na dzień znacząco zmniejszyły się ruchy klientów, pracowników, nie było można uczęszczać do szkół, przedszkoli czy uniwersytetów, projekty kulturowe, sportowe czy inne spotkania nie mogły się odbywać, lub nie było można odwiedzić członków rodziny mieszkających po drugiej stronie granicy.

In der Region wurde der Ruf nach Ausnahmereglungen für die Grenzregion laut, der in einem gemeinsamen Appell der Doppelstädte und Euroregionen der Deutsch-Polnischen Grenzregion mündete. So wurde im Interesse der Aufrechterhaltung grenzübergreifender Verflechtungen der Bedarf nach Verbesserung der gegenseitigen Information und frühzeitigen Einbeziehung in Entscheidungen geäußert oder im Falle von unabweisbar notwendigen Einschränkungen die Gewährung von differenzierten Ausnahmeregelungen im Sinne eines „kleinen Grenzverkehrs" verlangt. Hieraus erwachsen entsprechende Handlungserfordernisse für die künftige Entwicklung der Euroregion insb. vor dem Hintergrund der vielfach asymmetrischen Zuständigkeiten auf beiden Seiten der Grenze.

Neben der Vielzahl an nicht messbaren Kontakten ist die alljährliche Anzahl der durch die Europäische Union oder durch das Deutsch-Polnische Jugendwerk geförderten Begegnungsprojekte ein deutlich wahrnehmbarer Ausdruck von großer Intensität und Kontinuität in den Beziehungen zwischen den Menschen beider Seiten von Oder und Neiße. Dabei werden die Projekte von den zwei Trägervereinen der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA von der Ideenentwicklung und Antragsstellung über die Umsetzung bis zur Abrechnung inhaltlich beraten, begleitet und betreut.

Die im Zusammenhang mit der COVID-19-Pandemie angeordneten Kontaktbeschränkungen wirkten sich hierauf ebenfalls massiv aus. So wurden viele Projekte abgesagt, auf Zeiten der Lockerungen verschoben oder auf Online-Formate umgestellt. Von Vorteil erwies sich, dass kurzfristig die Förderregularien daraufhin angepasst werden konnten und dass auf beiden Seiten ein enormer Schub in der Digitalisierung des Alltages vonstattenging.

W regionie pojawił się apel o wyjątki dla regionu przygranicznego, który zaowocował Wspólnym apelem miast partnerskich i euroregionów polsko-niemieckiego pogranicza. W interesie utrzymania połączeń transgranicznych wyrażono potrzebę lepszego wzajemnego informowania się i wczesnego angażowania w podejmowanie decyzji, a w przypadku nieuniknionych ograniczeń zażądano przyznania zróżnicowanych wyjątków w rozumieniu „małego ruchu granicznego". Wynikają z tego odpowiednie konieczności działań na rzecz przyszłego rozwoju euroregionu, zwłaszcza w kontekście często występującej asymetrii kompetencji po obu stronach granicy.

Obok dużej liczby niewymiernych kontaktów, wyraźnie odczuwalnym wyrazem dużej intensywności i ciągłości w relacjach między ludźmi po obu stronach Odry i Nysy jest coroczna duża liczba projektów spotkań finansowanych przez Unię Europejską lub Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży, którym doradzają, towarzyszą i nadzorują oba stowarzyszenia Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA od opracowania pomysłów i wniosków, do realizacji i rozliczenia.

Ogromny wpływ na to miały również ograniczenia w kontaktach zarządzone w związku z pandemią COVID-19. W związku z tym wiele projektów zostało anulowanych, przełożonych na czas luzowania obostrzeń lub zamienionych na formę zdalną. Zaletą okazało się to, że można było w krótkim czasie dostosować do tego przepisy dotyczące finansowania i że po obu stronach nastąpił ogromny impuls do cyfryzacji życia codziennego.

Abb. 29: Protest auf der Stadtbrücke Frankfurt (Oder) – Słubice gegen Grenzschließung am 24.04.2020: „Im Herzen vereint und gemeinsam stark. Wir sehen uns bald wieder“ (Fot.: Archiv Euroregion)

Rys. 29: Protest na Moście Miejskim Frankfurt (Oder) – Słubice przeciwko zamknięciu granicy 24.04.2020: „Razem łatwiej przetrwać najtrudniejsze chwile. Do zobaczenia wkrótce“ (Fot.: archiwum Euroregionu)

So kamen auch im grenzübergreifenden Kontext vielfach digitale Formate zur Aufrechterhaltung der Kontakte zum Einsatz. Allerdings setzte dies bereits bestehende Kontakte, entsprechende technische Ressourcen und digitale Kompetenzen bei den Akteuren voraus. Der Ausbau der Zusammenarbeit oder die Vermittlung neuer Kontakte kam nahezu zum Erliegen oder wurde nur möglich, wenn sie mithilfe kontinuierlich bestehender Kontakte z.B. der Euroregion in die Wege geleitet wurden. Somit kommen dem Vorhandensein und der Kontinuität intensiver Kontakte zwischen Akteuren beider Seiten eine große Bedeutung zu, um insb. im Fall von Pandemien o.dgl. grenzübergreifend handlungsfähig zu bleiben. Zur Aufrechterhaltung und zum Ausbau dessen ergeben sich auch in Zukunft entsprechende Handlungserfordernisse zum Aufbau der Kompetenzen und Kapazitäten.

Das Trägerspektrum für Begegnungsprojekte ist auf der deutschen Seite der Euroregion sehr breit gefächert, wobei die Vereine eine große Rolle spielen. Auf der polnischen Seite werden die meisten dieser Projekte durch die Selbstverwaltungen realisiert (vgl. Kapitel 6. Deutsch-Polnische Zusammenarbeit).

Um die Zusammenarbeit weiter zu verbessern, streben die Träger der Euroregion an, auch künftig die Begegnungsprojekte weiter zu unterstützen und auch die jeweiligen Träger beim Ausbau ihrer Kompetenzen zur grenzübergreifenden Zusammenarbeit zu fördern. Zudem gilt es, den gegenseitigen Informationsaustausch zu intensivieren, weitere Kontakte auch im Fall asymmetrischer Zuständigkeiten anzubahnen und bestehende Kontakte durch kontinuierliche Kommunikation zu stabilisieren.

Tak więc, nawet w kontekście transgranicznym, formaty zdalne były często wykorzystywane do utrzymywania kontaktów. Zakładało to jednak istnienie już kontaktów, odpowiednich zasobów technicznych i umiejętności cyfrowych wśród uczestników. Rozszerzenie współpracy lub pośrednictwo w nawiązywaniu nowych kontaktów praktycznie stanęło w miejscu lub stało się możliwe tylko wtedy, gdy zostało zainicjowane przy pomocy istniejących już kontaktów Euroregionu. Dlatego istnienie i ciągłość intensywnych kontaktów między podmiotami po obu stronach ma ogromne znaczenie dla zachowania zdolności do działania ponad granicami, zwłaszcza w przypadku pandemii lub podobnych sytuacji. Aby je utrzymać i rozwijać, w przyszłości konieczne będą również działania mające na celu budowanie kompetencji i zasobów.

Grono podmiotów organizujących projekty spotkań po niemieckiej stronie Euroregionu jest bardzo szerokie, przy czym główną rolę odgrywają stowarzyszenia. Po stronie polskiej większość tych projektów realizowana jest przez samorządy (por. rozdział 6. Współpraca polsko-niemiecka).

W celu dalszej poprawy współpracy podmioty Euroregionu starają się w przyszłości nadal wspierać małe projekty dotyczące spotkań, a także wspierać poszczególne podmioty w rozwijaniu ich kompetencji w zakresie współpracy transgranicznej. Ponadto ważne jest zintensyfikowanie wzajemnej wymiany informacji, inicjowanie dalszych kontaktów nawet w przypadku asymetrii kompetencji oraz stabilizowanie istniejących kontaktów poprzez ciągłą komunikację.

Abb. 30: Akteure der deutsch-polnischen Zusammenarbeit aus der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA und Euroregion Pomerania während der gemeinsamen Partnerbörsen (Fot.: Archiv Euroregion)

Rys. 30: Uczestnicy współpracy polsko-niemieckiej z Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA i Euroregionu Pomerania podczas wspólnych Giełd Partnerskich w Küstrin-Kietz 09.11.2018 i 23.01.2020 (Fot.: archiwum Euroregionu)

4. Wirtschaft

4.1. Arbeitsmarkt und Humanressourcen

Bei den Beschäftigten bzw. Erwerbstätigen in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA war die Mehrheit im verarbeitenden Gewerbe, im Baugewerbe, im Handel, Instandsetzung und Reparatur von Kfz, im Dienstleistungsbereich sowie im Gesundheits- und Sozialwesen tätig.

Im deutschen Teil der Euroregion betrug die Zahl der Erwerbstätigen am Stichtag (31.12.2019) insgesamt 181.400 Personen, davon waren 135.952 Personen sozialversicherungspflichtig beschäftigt. Besonders im Baugewerbe und in der Landwirtschaft sank die Zahl der Erwerbstätigen seit dem Jahr 2000 signifikant (Baugewerbe - 7.807; Landwirtschaft – 2.731). Während im Bereich Dienstleistungen ein Anstieg der Beschäftigtenzahlen um 8 693 Personen zu verzeichnen ist. Auffällig ist, dass der Wirtschaftszweig Dienstleistungen in den Bereichen Handel, Gastgewerbe und Verkehr sowie bei den öffentlichen und privaten Dienstleistern die Zahl der Erwerbstätigen im Großen und Ganzen über die Jahre stabil blieb. Dem anhaltenden Strukturwandel in der Landwirtschaft auf deutscher Seite und der damit einhergehenden Verringerung der Beschäftigten soll durch das Schließen von Wertschöpfungsketten begegnet werden. Hierbei wird eine stärkere Zusammenarbeit mit den LEADER-Regionen angestrebt.

Im polnischen Teil der Euroregion lag die Zahl der Erwerbstätigen am Stichtag (31.12.2019) insgesamt bei 94.091 Personen, davon waren 76.973 Personen sozialversicherungspflichtig beschäftigt. Im polnischen Teil der Euroregion ist in jedem Wirtschaftszweig eine Zunahme der Erwerbstätigen festzustellen. Der Dienstleistungsbereich ist weiterhin der stärkste Wirtschaftszweig im polnischen Teil der Euroregion.

4. Gospodarka

4.1. Rynek pracy i zasoby ludzkie

Spośród zatrudnionych, bądź też wykonujących działalność zarobkową w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA większość pracowała w przemyśle przetwórczym, budownictwie, handlu, branży napraw i remontów pojazdów samochodowych, w usługach oraz służbie zdrowia i sektorze socjalnym.

W niemieckiej części Euroregionu liczba osób pracujących zarobkowo wyniosła na dzień 31.12.2019 181.400 osób z czego 135.952 osób zatrudnionych było w sposób wywołujący powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego. Zwłaszcza w budownictwie i rolnictwie liczba zatrudnionych spadła od roku 2000 w znaczący sposób (budownictwo – 7.807; rolnictwo – 2.731). Podczas gdy w usługach zanotowano wzrost liczby zatrudnionych o 8.693 osób. Charakterystyczne jest, że w usługach w handlu, gastronomii, hotelarstwie i transporcie oraz u usługodawców publicznych i prywatnych liczba zatrudnionych pozostała mniej więcej stabilna na przestrzeni lat. Zmianom strukturalnym w rolnictwie po stronie niemieckiej i towarzyszącemu im zmniejszeniu liczby zatrudnionych ma się przeciwdziałać poprzez zamknięcie łańcuchów wytwarzania wartości. Zamierza się w tym celu silniej współpracować z regionami LEADER.

W polskiej części Euroregionu liczba zatrudnionych na dzień 31.12.2019 r. wyniosła łącznie 94.091 osób, z czego 76.973 osób było zatrudnionych w sposób wywołujący powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego. W polskiej części Euroregionu zanotować można w każdej z gałęzi gospodarki wzrost liczby zatrudnionych. Sektor usług jest nadal najsilniejszą gałęzią gospodarki polskiej części Euroregionu.

Bei der Betrachtung der Arbeitslosigkeit ist im Untersuchungszeitraum (1996-2019) eine Abnahme der Beschäftigungslosigkeit auf der deutschen Seite zu verzeichnen (ca. 30.000 im Jahr 1996; vgl. Tab. 1). Wenn auch zwischenzeitlich eine drastische Erhöhung in den Jahren 2000 (ca. 38.000) und 2005 (ca. 43.000) stattfand, hat sich die Zahl der Erwerbslosen auf ca. 13.500 im Jahr 2019 reduziert. Somit stieg die Zahl der sozialversicherungspflichtig Beschäftigen von ca. 115.000 im Jahr 2005 auf ca. 136.000 im Jahr 2019 an (vgl. Tab. 2).

Obserwując bezrobocie w badanym okresie (1996-2019) stwierdzić można spadek liczby bezrobotnych po stronie niemieckiej (ok. 30 000 w roku 1996; patrz tab. 1). Jeśli nawet w międzyczasie doszło do drastycznego zwiększenia w latach 2000 (ok. 38 000) i 2005 (ok. 43 000), to w roku 2019 liczba bezrobotnych uległa zmniejszeniu do ok. 13 500. Tym samym wzrosła liczba zatrudnionych w sposób wywołujący powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego z ok. 115 000 w roku 2005 do ok. 136 000 w roku 2019 (patrz tab. 2).

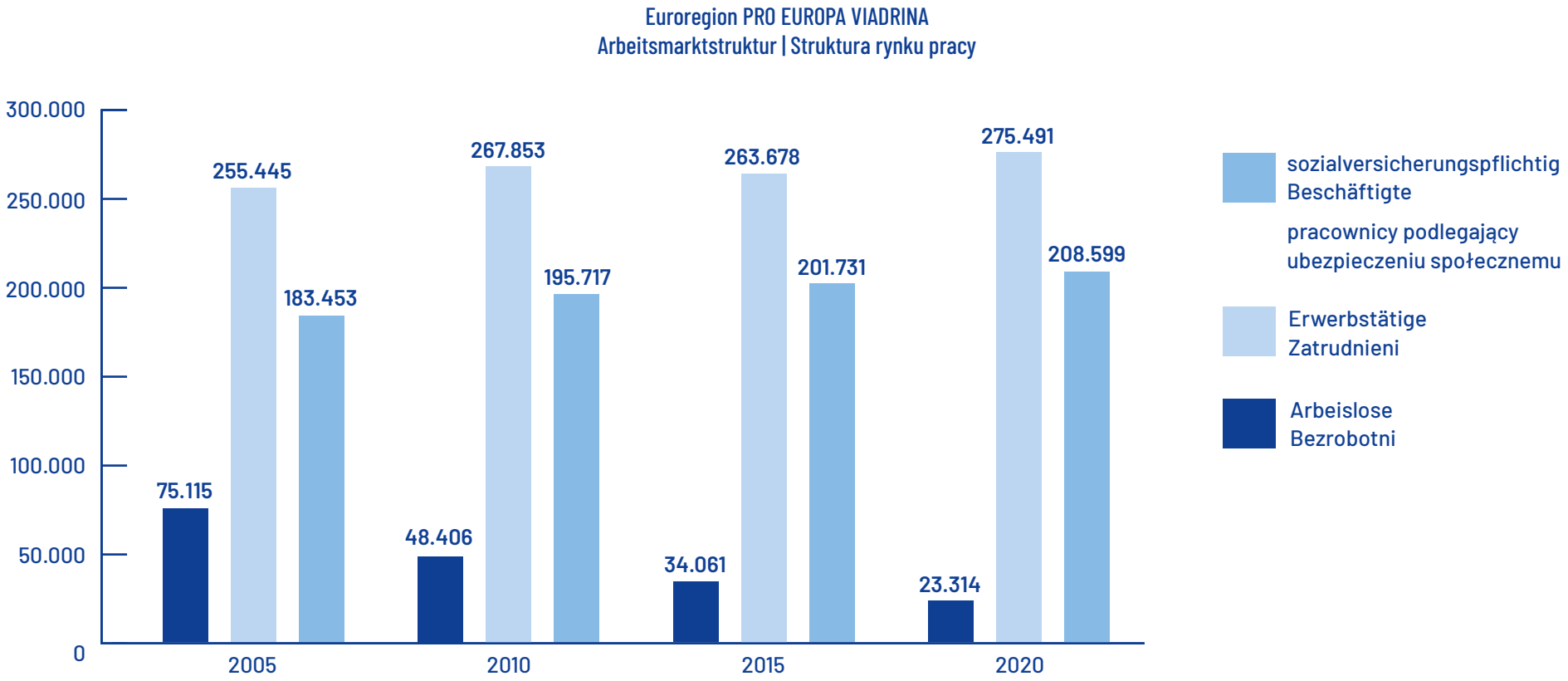

Abb. 31: Arbeitsmarktstruktur in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Eigene Darstellung, StBa 2021a,f,j; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Rys. 31: Struktura rynku pracy w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (opracowanie własne, StBa 2021a,f,j; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Anzahl der arbeitslosen Personen | Liczba osób bezrobotnych

	DE	PL	Gesamt ogółem
1996	30.914	18.110	49.024
2000	38.233	31.281	69.514
2005	43.179	31.936	75.115
2010	27.007	21.399	48.406
2015	20.417	13.644	34.061
2019	13.618	6.893	20.511

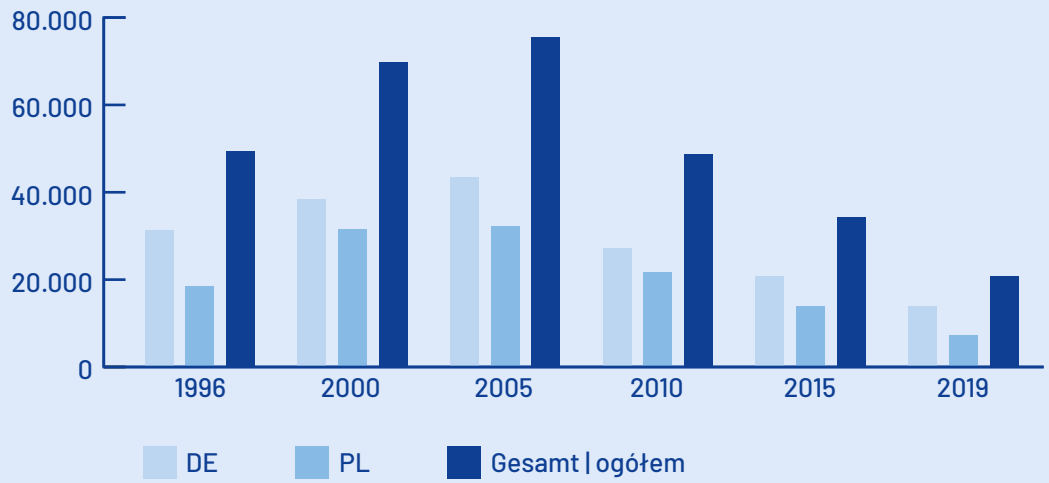

Tab. 1 | Abb. 32 : Entwicklung der Arbeitslosigkeit in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Eigene Darstellung; StBa 2021a; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Tab. 1 | Rys. 32: Zmiany liczby bezrobotnych w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (opracowanie własne; StBa 2021a; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Anzahl der sozialversicherungspflichtig Beschäftigten | Liczba zatrudnionych z obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym

	DE	PL	Gesamt ogółem
2005	115.882	67.571	183.453
2010	123.639	72.078	195.717
2015	128.000	73.731	201.731
2019	135.952	76.973	212.925

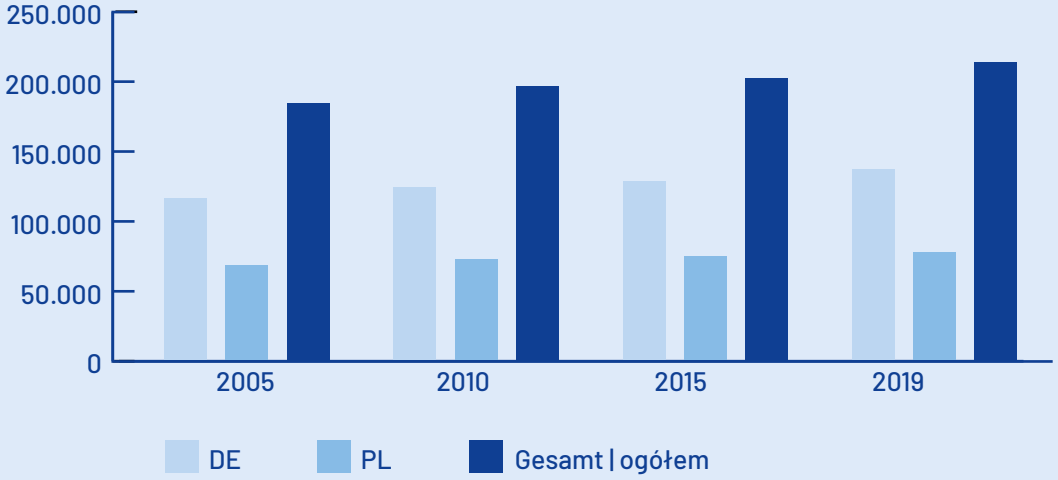

Tab. 2 | Abb. 33: Entwicklung der sozialversicherungspflichtig Beschäftigten in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Eigene Darstellung, StBa 2021j, UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Tab. 2 | Rys. 33: Zmiany liczby zatrudnionych w sposób wywołujący powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (opracowanie własne, StBa 2021j; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

In den gleichen Zeiträumen hat sich auch die Anzahl der Beschäftigungslosigkeit im polnischen Teil der Euroregion reduziert. Auch hier gab es in der Zwischenzeit eine Erhöhung der Erwerbslosenzahlen von ca. 18.000 im Jahr 1996 auf etwa 31.000 in den Jahren 2000 und 2005. Mittlerweile hat sich diese Zahl drastisch reduziert und liegt bei etwa 7.000 Arbeitslosen im Jahr 2019. Wie auch auf der deutschen Seite hat sich die Anzahl der sozialversicherungspflichtig Beschäftigen von ca. 67.000 (2005) auf etwa 77.000 (2019) erhöht. (vgl. Tab. 1, Tab. 2).

Diese Entwicklung zeigt auf, dass sich der Arbeitsmarkt nach einem zwischenzeitlichen Einbruch an Beschäftigungsmöglichkeiten auf beiden Seiten sehr gut entwickelt hat. Mancherorts ist von Vollbeschäftigung die Rede. Ausgehend vom absehbaren Arbeitskräftebedarf der jüngsten Ansiedlungen, insb. des US-amerikanischen Elektroautoherstellers in Grünheide nimmt der Fachkräftemangel zu. Hieraus erwächst Handlungsbedarf im Bereich der Aus- und Weiterbildung und auch zur Steigerung der Lebensqualität innerhalb der Euroregion, um neben der Bindung von Fachkräften auch gut qualifizierte Arbeitskräfte durch Zuzug zu gewinnen. In der Intensivierung der Kooperation wirtschaftsfördernder Einrichtungen beider Seiten soll dieser Prozess koordiniert werden.

Untersuchungen haben gezeigt, dass sich die Pendlerverflechtungen insb. nach Gewährung der Arbeitnehmerfreizügigkeit durch die EU 2011 sowohl innerhalb der Region als auch über ihre Grenzen hinaus, einschließlich der Verflechtungen mit der Republik Polen enorm verstärkt haben. So ergab die zweite, von der Euroregion initiierte grenzüberschreitende Pendleranalyse (ERPEV; 2017), dass im Zeitraum 2011 bis 2016 die Zahl der polnischen Arbeitnehmer auf deutscher Seite der Euroregion von 198 auf 1.576 anstieg und ebenso die Anzahl ihrer Arbeitsorte von 3 auf 45. Die Anzahl der Transitpendler aus Polen nach Berlin nahm im gleichen Zeitraum sogar um das 32-fache von 65 auf 2.132 zu.

W tych samych okresach zmniejszeniu uległa również liczba niepracujących w polskiej części Euroregionu. Również tutaj mieliśmy w międzyczasie do czynienia ze zwiększeniem liczby bezrobotnych z ok. 18 000 w roku 1996 do ok. 31 000 w roku 2000 i 2005. Od tego czasu liczba ta drastycznie spadła i wyniosła ok. 7 000 w roku 2019. Tak jak po stronie niemieckiej zwiększeniu uległa liczba zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego z 67 000 (2005) do ok. 77 000 (2019) (patrz tab. 1, tab. 2).

Rozwój ten pokazuje, że po przejściowym spadku możliwości zatrudnienia, rynek pracy rozwinął się bardzo dobrze po obu stronach. W niektórych miejscach mówi się o pełnym zatrudnieniu. W związku z przewidywanym zapotrzebowaniem na siłę roboczą wynikającym z ostatnich osiedleń, zwłaszcza amerykańskiego producenta samochodów elektrycznych w Grünheide, nasila się zapotrzebowanie na wykfalifikowanych pracowników. Stwarza to potrzebę działania w dziedzinie kształcenia i szkolenia, a także podniesienia jakości życia w euroregionie w celu przyciągnięcia dobrze wykwalifikowanych pracowników poprzez migrację wewnętrzną w Euroregionie, a także zatrzymania wykwalifikowanych pracowników. Proces ten powinien być koordynowany poprzez intensyfikację współpracy między instytucjami po obu stronach wspierającymi gospodarkę.

Badania wykazały, że połączenia komunikacyjne bardzo się nasiliły, zwłaszcza po przyznaniu przez UE 2011 swobody przepływu pracowników, zarówno w obrębie regionu, jak i poza jego granicami, w tym z Polską. Na przykład druga analiza transgranicznych dojazdów do pracy zainicjowana przez Euroregion (ERPEV; 2017) wykazała, że w okresie od 2011 do 2016 roku liczba polskich pracowników po niemieckiej stronie Euroregionu wzrosła ze 198 do 1.576 i podobnie liczba ich miejsc pracy z 3 do 45. Liczba osób dojeżdżających tranzytem z Polski do Berlina wzrosła nawet 32-krotnie z 65 do 2.132 w tym samym okresie.

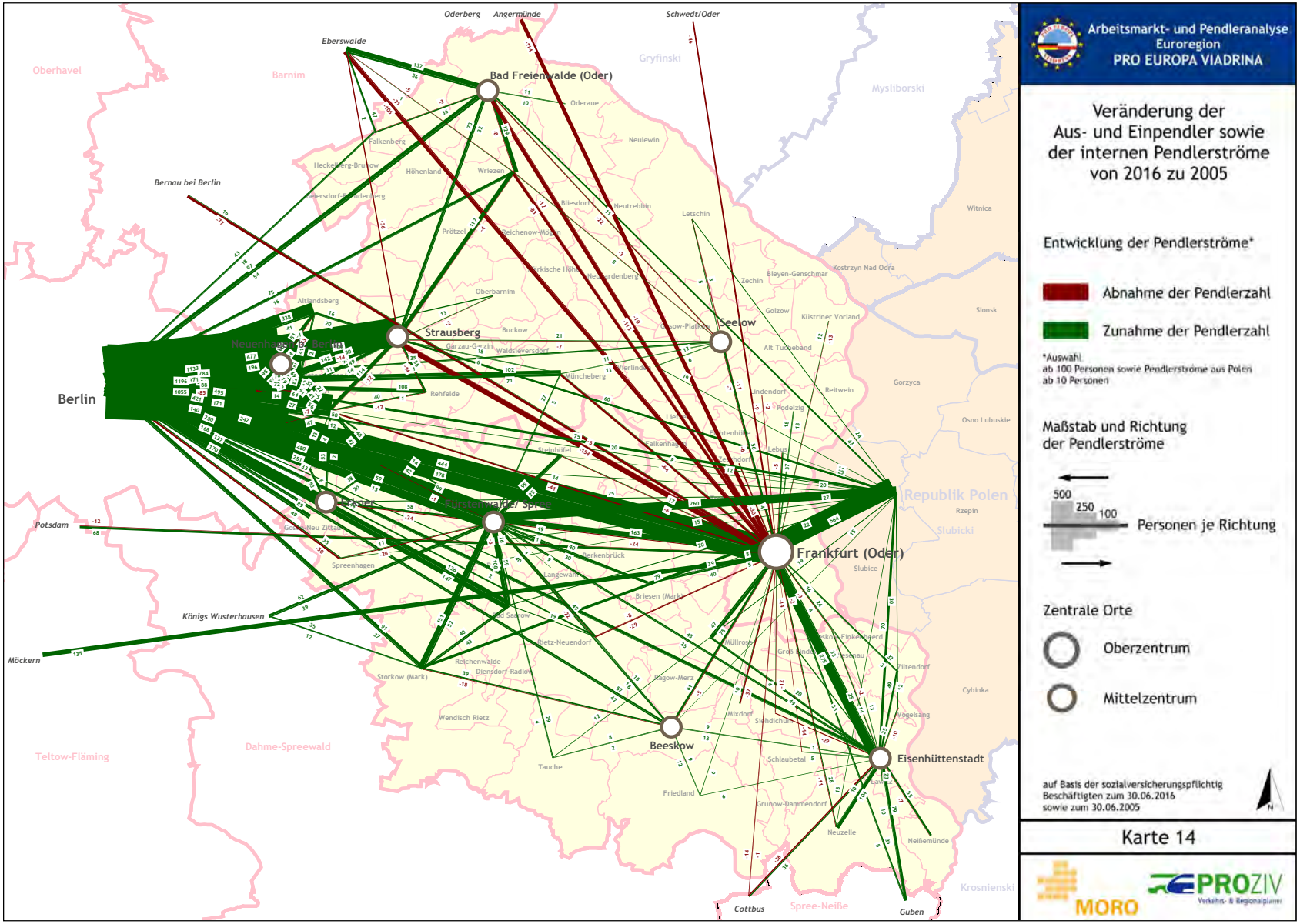

Abb. 34: Veränderung der Aus- und Einpendler sowie der internen Pendlerströme von 2016 zu 2005 (ERPEV; 2017)

Rys. 34: Zmiana liczby osób dojeżdżających do pracy z zewnątrz i z wewnątrz oraz wewnętrznych strumieni dojazdów do pracy w latach 2016-2005 (ERPEV; 2017)

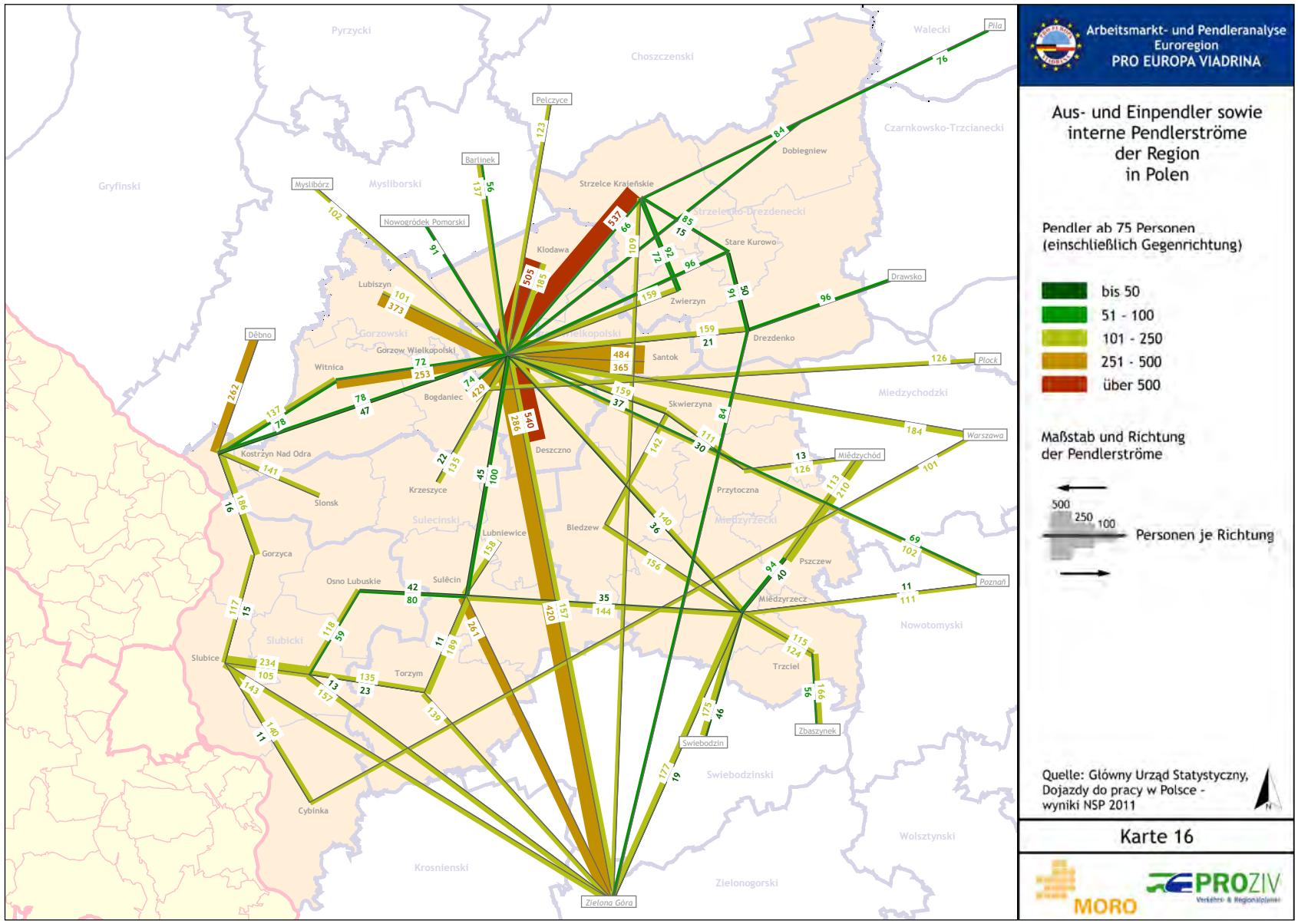

Abb. 35: Aus- und Einpendler sowie interne Pendlerströme der Region in Polen (ERPEV; 2017)

Rys. 35: Dojazdy zewnętrzne i wewnętrzne regionu w Polsce (ERPEV; 2017)

In 2019 wurden in Berlin schon über 4.100 Grenzpendler aus Polen registriert, wobei ca. 17.000 Beschäftigte aus Polen mit Wohnsitz in Berlin hinzukommen (IAB; 2020). Für das gesamte Land Brandenburg wurde in 2019 mit einer Anzahl von 26.001 (davon ca. 13.800 Pendler, vgl. IAB; 2020) die bislang höchste Zahl an sozialversicherungspflichtig Beschäftigten aus Polen verzeichnet (WFBB; 2021), die in 2020 auf 25.474 sank. Dies geht vermutlich auf Pandemie-bedingte Einschränkungen und Folgen wie Betriebsschließungen zurück.

Einen detaillierteren Einblick in die Pendler-Beziehungen gibt eine Studie der Industrie- und Handelskammer Ostbrandenburg (IHK; 2020), die im Rahmen des Brandenburger Grenzpendlerprogramms Daten über polnische Pendler zu Beginn der Pandemie im Frühjahr 2020 analysierte. So konnte ermittelt werden, dass Wochenpendler vom Wohnort zum Arbeitsort bis zu 700 km zurücklegen, Tagespendler in einzelnen Fällen bis zu 300 km. Es zeichnete sich auch ein Korridor von ca. 200km entlang der deutsch-polnische Grenze ab, in dem polnische Arbeitnehmer täglich zu ihrem Arbeitsort in Brandenburg pendeln.

Diese Studie erlaubte auch Schlussfolgerungen zur Bedeutung der Grenzübergänge, der Verkehrsinfrastruktur und zur Rolle der Verkehrsmittel. So ragen innerhalb der Euroregion die Grenzübergänge Küstrin-Kietz – Kostrzyn nad Odra ebenso wie Frankfurt (Oder) – Słubice heraus. Im Fall von Küstrin-Kietz - Kostrzyn nad Odra sind hierbei sowohl die grenzübergreifende Bahnlinie als auch die Straßenverbindung wesentlich für die Bewältigung der grenzübergreifenden Pendlerströme. Für diese Pendlerverflechtungen sind somit auch die Bahntrassen Berlin – Frankfurt (Oder) - Warschau, Berlin – Kostrzyn - Gorzów sowie die Autobahnen (A12/ A2), Bundesstraßen/ National- und Wojewodschaftsstraßen (u.a. B1 – N22/ 23/ 24, B5, B158) bedeutend.

Diese steigende Mobilität wird angesichts der Unternehmensansiedlungen absehbar weiter zunehmen und macht Investitionen in den Ausbau des Schienen- und Straßennetzes dringend erforderlich. Allein die Niederlassung eines US-amerikanischen Elektroauto-Herstellers in Grünheide wird in den nächsten Jahren bis zu 40.000 direkte Arbeitsplätze und entsprechende zusätzliche Verkehre erzeugen - dies auch grenzübergreifend, da ein nennenswerter Anteil an Beschäftigen aus Polen kommen wird.

W 2019 r. w Berlinie zameldowanych było już ponad 4 100 osób dojeżdżających do pracy z Polski za granicę, a do tego dojdzie ok. 17 000 pracowników z Polski mieszkających w Berlinie (IAB; 2020). Dla całego kraju związkowego Brandenburgia najwyższą liczbę pracowników podlegających obowiązku ubezpieczenia społecznego z Polski odnotowano dotychczas w 2019 r. w wysokości 26 001 (z czego ok. 13.800 to osoby dojeżdżające, por. IAB; 2020) (WFBB; 2021), która w 2020 r. spadła do 25.474. Jest to prawdopodobnie spowodowane ograniczeniami związanymi z pandemią lub nawet zamknięciami firm.

Bardziej szczegółowy wgląd w relacje osób dojeżdżających do pracy daje badanie Izby Przemysłowo-Handlowej Wschodnia Brandenburgia (IHK; 2020), która w ramach programu dotyczącego tzw. pracowników transgranicznych przeanalizowała dane dotyczące polskich osób dojeżdżających do pracy na początku pandemii wiosną 2020 roku. Można było ustalić, że pracownicy transgraniczni „tygodniowi" pokonują do 700 km z miejsca zamieszkania do miejsca pracy, a dojeżdżający codziennie w pojedynczych przypadkach do 300 km. Zarysował się tym samym korytarz o ok. 200 km wzdłuż granicy polsko-niemieckiej, którym polscy pracownicy codziennie dojeżdżają do miejsca pracy w Brandenburgii.

Badanie to pozwoliło również na wyciągnięcie wniosków na temat znaczenia przejść granicznych, infrastruktury transportowej oraz roli poszczególnych rodzajów transportu. I tak w ramach Euroregionu wyróżniają się przejścia graniczne Küstrin-Kietz - Kostrzyn nad Odrą jak i również Frankfurt nad Odrą - Słubice. W przypadku Küstrin-Kietz – Kostrzyn nad Odrą znajdują się tam zarówno transgraniczna linia kolejowa, jak i połączenie drogowe niezbędne do sprostania natężeniu ruchu spowodowanego dojazdami do pracy. Istotne znaczenie dla tych dojazdów mają zatem również linie kolejowe Berlin - Frankfurt nad Odrą - Warszawa, Berlin - Kostrzyn - Gorzów, jak również autostrady (A12/ A2), drogi krajowe i wojewódzkie (m.in. B1 - N22/ 23/ 24, B5, B158).

Ta rosnąca mobilność będzie się jeszcze bardziej zwiększać w związku z osiedlaniem się firm i sprawia, że inwestycje w rozbudowę sieci kolejowej i drogowej są pilnie potrzebne. Samo osiedlenie się amerykańskiego producenta samochodów elektrycznych w Grünheide wygeneruje w najbliższych latach do

Im Zusammenhang mit den Pandemie-bedingten Einschränkungen und Grenzschließungen wurde der mittlerweile erreichte Verflechtungsgrad im deutsch-polnischen Grenzgebiet offenbar. So spielen polnische Berufspendler z.B. im medizinischen Bereich, im Baugewerbe oder während der Saison in der Landwirtschaft eine durchaus entscheidende Rolle zur Aufrechterhaltung von Produktion oder Dienstleistungen. Neben alltagsbezogenen oder touristisch motivierten Grenzquerungen waren zu Beginn der Pandemie auch deutsche Berufspendler in Polen hiervon betroffen (z.B. Beschäftigte des gemeinsamen Zentrums zur Polizei- und Zoll-Zusammenarbeit in Swiecko, Unternehmer).

Für die Aufrechterhaltung der Funktionsfähigkeit des europäischen Binnenmarktes gab die Europäische Kommission zwei wesentliche Leitlinien heraus (Europäische Kommission 2020a; 2020b). Hiermit erhielten die Mitgliedsstaaten im grenzübergreifenden Kontext eine europaweit einheitliche Orientierung für die Aufrechterhaltung von essentiellen Warenströmen bzw. Dienstleistungen, indem u.a. auch systemrelevante Berufe im Hinblick auf differenzierte Regelungen beim Grenzübertritt ausgewiesen wurden.

Allerdings bewirkten die in nationaler Hoheit tlw. kurzfristig getroffenen Pandemie-bedingten Einschränkungen oft zeitlich bzw. inhaltlich voneinander abweichende Regeln (insb. infolge des föderalen Systems auf deutscher Seite) zwischen benachbarten Bundesländern oder gegenüber polnischen Wojewodschaften. Hieraus erwuchs der Bedarf nach kurzfristiger und leicht verständlicher sowie mehrsprachiger Kommunikation und Information, dem insb. das Kooperationszentrum Frankfurt (Oder) – Slubice mit einer Info-Hotline sehr gut entsprach. Dieser Informationsbedarf wurde in den Situationen verstärkt, in denen Inzidenz-basiert innerhalb einzelner Gebietskörperschaften stärkere Einschränkungen als in benachbarten Gebieten angeordnet wurden (z.B. Ausgangssperren oder Maskenpflicht an zentralen Orten).

40.000 bezpośrednich miejsc pracy i związany z tym dodatkowy ruch - będzie to również transgraniczne, ponieważ znaczna część pracowników będzie pochodzić z Polski.

W związku z ograniczeniami związanymi z pandemią i zamknięciem granic uwidocznił się stopień współzależności, jaki udało się osiągnąć na polsko-niemieckim pograniczu. Na przykład osoby dojeżdżające do pracy z Polski odgrywają decydującą rolę w utrzymaniu produkcji lub usług w sektorze medycznym, w budownictwie lub w sezonie w rolnictwie. Oprócz codziennych lub turystycznych przekroczeń granicy, na początku pandemii dotknęło to również niemieckie osoby dojeżdżające do pracy w Polsce (np. pracownicy Wspólnego Centrum Współpracy Policji i Służby Celnej w Świecku, przedsiębiorcy).

W celu utrzymania funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego Komisja Europejska wydała dwie zasadnicze wytyczne (Komisja Europejska 2020a; 2020b). Zapewniło to państwom członkowskim jednolite wytyczne w całej Europie w kontekście transgranicznym w celu utrzymania podstawowych przepływów towarów lub usług poprzez, między innymi, wyznaczenie zawodów o znaczeniu systemowym pod aspektem zróżnicowanych przepisów dotyczących przekraczania granic.

Jednakże ograniczenia związane z pandemią, z których część została wprowadzona w krótkim czasie w ramach suwerenności państwowej, często prowadziły do rozbieżności czasowych bądź treściowych w przepisach (zwłaszcza w wyniku systemu federalnego po stronie niemieckiej) pomiędzy sąsiadującymi krajami związkowymi lub w stosunku do polskich województw. W związku z tym pojawiła się potrzeba krótkoterminowej, zrozumiałej i wielojęzycznej komunikacji i informacji, którą Centrum Kooperacji Frankfurt (Oder) - Słubice zaspokoiło w szczególności poprzez uruchomienie infolinii informacyjnej. Potrzeba informacji nasilała się w sytuacjach, gdy na podstawie zakażeń zarządzano bardziej rygorystyczne obostrzenia w obrębie poszczególnych jednostek terytorialnych niż na obszarach sąsiednich (np. godziny policyjne, obowiązek noszenia masek).

Hinsichtlich Ausbildung, Weiterbildung und Fachkräftesicherung wurden von den Akteuren in der Euroregion zahlreiche Anstrengungen unternommen, auf die aufgebaut werden kann. Der Bildungsreport Frankfurt (Oder) 2021 (Frankfurt (Oder); 2021) weist eine umfassende statistische Analyse der Situation im Bereich Berufsorientierung, -ausbildung, Branchenstruktur und Fachkräftebedarf im deutsch-polnischen Grenzgebiet mit dem Schwerpunkt für die Doppelstadt Frankfurt (Oder) – Slubice auf. Demnach besteht auf beiden Seiten Fachkräftebedarf in den Bereichen Bau, industrielle Produktion, Handwerk, Medizin und Pflege. Diese Analyse beinhaltet auch beispielhafte Projekte, Erkenntnisse zu den Auswirkungen der COVID-19 Pandemie und Handlungsempfehlungen, auf die hier verwiesen sei.

Im Rahmen des durch die Euroregion getragenen Projektes DIALOG wurde das Bildungskonzept VIADRINA 21+ (ERPEV; 2020) erarbeitet. Auf Basis einer umfangreichen Situations-Analyse für das Gebiet der Euroregion wurden hierbei im Sinne des Lebenslangen Lernens grenzübergreifende Handlungsansätze im Bereich Aus- und Weiterbildung identifiziert. Sie legen einen inhaltlichen Schwerpunkt auf die für alle Altersgruppen bedeutende fachübergreifende Kompetenzentwicklung im Ergebnis der Interaktion in heterogenen Gruppen, sie sind mehrstufig aufgebaut und auf die relevanten Zielgruppen zugeschnitten. Dieser Ansatz wird auch der in der Euroregion feststellbaren Internationalisierung in allen gesellschaftlichen Bereichen einschließlich dem Arbeitsmarkt Rechnung tragen. Zur systematischen Umsetzung dieses Bildungskonzeptes wird die Etablierung einer Koordinierungsplattform angeregt, auf die hier ebenfalls verwiesen sei.

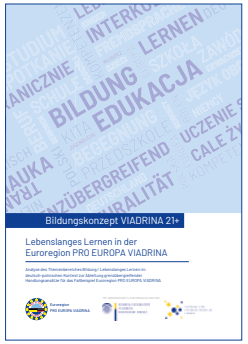

W odniesieniu do edukacji i doskonalenia zawodowego oraz zapewnienia wykwalifikowanych pracowników podmioty w Euroregionie podjęły liczne wysiłki, na których można bazować. Raport oświatowy Frankfurt nad Odrą 2021 (Frankfurt (Oder); 2021) zawiera obszerną analizę statystyczną sytuacji w zakresie orientacji zawodowej, kształcenia, struktury branżowej i zapotrzebowania na wykwalifikowanych pracowników na polsko-niemieckim pograniczu ze szczególnym uwzględnieniem dwumiasta Frankfurt nad Odrą - Słubice. Z analizy tej wynika, że po obu stronach istnieje zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników w dziedzinie budownictwa, produkcji przemysłowej, rzemiosła, medycyny i opieki. Analiza ta zawiera również przykładowe projekty, wnioski dotyczące skutków pandemii COVID-19 oraz zalecenia dotyczące działań, które są tu przytaczane.

W ramach realizowanego przez Euroregion projektu DIALOG opracowana została Koncepcja Edukacyjna VIADRINA 21+ (ERPEV; 2020). W oparciu o kompleksową analizę sytuacji dla obszaru Euroregionu zidentyfikowano transgraniczne zalozenia działań w dziedzinie edukacji i szkoleń w kontekście kształcenia przez całe życie. Koncentrują się one na interdyscyplinarnym rozwoju kompetencji, który jest ważny dla wszystkich grup wiekowych, w wyniku interakcji w heterogennych grupach; mają wielopoziomową strukturę i są dostosowane do odpowiednich grup docelowych. Podejście to uwzględnia również internacjonalizację we wszystkich dziedzinach życia społecznego, w tym na rynku pracy, którą można zaobserwować w Euroregionie. Dla systematycznej realizacji tej koncepcji edukacyjnej proponuje się utworzenie platformy koordynacyjnej, na którą w tym miejscu również zwracamy uwagę.

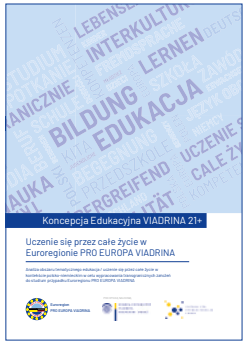

Abb. 36: Autobahnbrücke A2/ A12 – wichtige Pendlerarterie in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot.: Marcin Guła;)

Rys. 36: Most autostradowy A2/ A12 – ważna arteria dla dojeżdżających do pracy w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (Fot.: Marcin Guła)

4.2. Wirtschaftliche Entwicklung

Im Folgenden werden die wirtschaftlichen Entwicklungen der deutschen und der polnischen Seite der Euroregion statistisch beleuchtet, der im Land Brandenburg und in der Wojewodschaft Lubuskie gegenüber gestellt und mit zurückliegenden Jahren verglichen, um Tendenzen der Entwicklung der Region aufzuzeigen. Um eine Vergleichbarkeit der Betriebsstätten, der sozialversicherungspflichtig Beschäftigten und der Bruttowertschöpfung zu ermöglichen, wurden diese in Hauptwirtschaftszweige zusammengefasst. Die Wirtschaftszweige sind in Land- und Forstwirtschaft, Fischerei, produzierendes Gewerbe sowie Dienstleistungen unterteilt. Beim produzierenden Gewerbe wurde teilweise noch zwischen Baugewerbe und verarbeitendes Gewerbe differenziert.

Im deutschen Teil der Euroregion setzt sich der Abwärtstrend in der Landwirtschaft weiter fort. Die Anzahl der sozialversicherungspflichtig Beschäftigten ist weiterhin rückläufig, so nahm sie von rund 3.900 im Jahr 2005, auf ca. 3.000 im Jahr 2019 ab. Die Entwicklung der Bruttowertschöpfung im Landwirtschaftssektor hingegen kann als positiv bezeichnet werden, sie stieg um ca. 43 Mill. Euro an. Auf der polnischen Seite der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA ist in der Landwirtschaft kein Abwärtstrend in der Anzahl der Betriebsstätten feststellbar, sie hat sich sogar leicht erhöht. Die Bruttowertschöpfung hingegen stieg weiter von ca. 71 Mill. Euro auf ca. 119 Mill. Euro an.

Im deutschen Teil der Euroregion hat die Anzahl der Betriebsstätten von 2010 bis 2019 zugenommen, im produzierenden Gewerbe (+249 Betriebsstätten), darunter im Baugewerbe (+143) und im verarbeiteten Gewerbe (+22). Die sozialversicherungspflichtig Beschäftigten im produzierenden Gewerbe haben im Untersuchungszeitraum (2005 und 2019) um 4.045 Personen zugenommen, ebenso positiv hat sich die Bruttowertschöpfung entwickelt (Zunahme um 1.142 Mill. Euro).

4.2. Rozwój gospodarczy

W poniższej części naświetlone zostaną przy pomocy danych statystycznych zmiany gospodarcze po polskiej i niemieckiej stronie Euroregionu oraz w kraju związkowym Brandenburgia i województwie lubuskim oraz porównane z minionymi latami w celu wykazania tendencji rozwojowych w regionie. W celu umożliwienia porównywalności zakładów pracy, zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego i wytwarzania wartości brutto, zostały one zgrupowane w główne gałęzie gospodarki. Te gałęzie gospodarki to rolnictwo i leśnictwo, rybactwo, przemysł wytwórczy i usługi. W przypadku przemysłu wytwórczego przeprowadzono różnicowanie między budownictwem a przemysłem przetwórczym.

W niemieckiej części Euroregionu trwa nadal tendencja spadkowa w rolnictwie. Spada również liczba zatrudnionych w sposób wywołujący powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego, zmniejszyła się ona z ok. 3.900 w roku 2005 do ok. 3.000 w roku 2019. Zmiany wartości brutto w sektorze rolniczym należy natomiast rozpatrywać pozytywnie, nastąpił wzrost o 43 mln Euro. Po polskiej stronie nie można stwierdzić tendencji spadkowej w odniesieniu do liczby zakładów w rolnictwie, liczba ta uległa nawet niewielkiemu zwiększeniu. Wartość wytworzona brutto wzrosła natomiast z ok. 71 mln do ok. 119 mln Euro.

W niemieckiej części Euroregionu odnotowano wzrost liczby zakładów pracy w latach 2010 – 2019, w przemyśle wytwórczym (+249 zakładów), w tym w budownictwie (+143) i przemyśle przetwórczym (+22). Liczba zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego w przemyśle wytwórczym w rozpatrywanym okresie (2005 i 2019) wzrosła o 4.045 osoby, równie pozytywnie kształtuje się rozwój wartości brutto (wzrost o 1.142 mln Euro).

Abb. 37: Wirtschaftliche Vielfalt in der Euroregion: Von Landwirtschaft (z.B. Rapsfeld) über Industrie (z.B. Papierfabrik in Kostrzyn nad Odrą) bis hin zu den Dienstleistungen (z.B. Wartheboulervard in Gorzów Wlkp.) (Fot.: Horst Drewing | Ryszard Dubik | Bartłomiej Nowosielski)

Rys. 37: Różnorodność gospodarcza w Euroregionie: od rolnictwa (np. pola rzepakowe) poprzez przemysł (np. fabryka papieru w Kostrzynie nad Odrą) po usługi (np. bulwar nadwarciański w Gorzowie Wlkp. (Fot.: Horst Drewing | Ryszard Dubik | Bartłomiej Nowosielski)

Das produzierende Gewerbe verzeichnet im polnischen Teil der Euroregion weiter Zuwächse. Besonders bei den Betriebsstätten im Baugewerbe ist mit 2.765 Betrieben eine signifikante Positiventwicklung sichtbar. Wohingegen die Betriebsstätten beim verarbeitenden Gewerbe nur leicht zugenommen haben (+108 Betriebe). Bei den sozialversicherungspflichtig Beschäftigten stieg die Zahl derer, die in den Bereichen tätig waren, in den Jahren 2005 bis 2019 um 6.582 Personen weiter an. Auch die Bruttowertschöpfung stieg in diesen Wirtschaftszweigen weiterhin stark an und hat um ca. 800 Mill. Euro zugenommen. Euro zugenommen. Bei den Dienstleistungen ist auf der deutschen Seite weiterhin eine positive Entwicklung feststellbar, sowohl durch Zunahme der Betriebsstätten um 234 seit 2010, sowie durch die Zunahme der sozialversicherungspflichtig Beschäftigten um 10 601 Personen. Werden die Jahre 2005 und 2019 miteinander verglichen, ist eine Zunahme der Bruttowertschöpfung im Dienstleistungssektor von 5.489 Mill. Euro auf 7.421 Mill. Euro feststellbar. Auf der polnischen Seite der Euroregion ist im Bereich Dienstleistungen eine Zunahme der Betriebsstätten um 2.798 Betriebe und der sozialversicherungspflichtig Beschäftigten statistisch belegt. Die Bruttowertschöpfung stieg von 1.096 Mill. Euro auf 2.135 Mill. Euro weiterhin an.

Przemysł wytwórczy w polskiej części Euroregionu odnotowuje dalsze wzrosty. Szczególnie liczba zakładów pracy w budownictwie z 2 765 zakładami odzwierciedla znaczną tendencję wzrostową. W przeciwieństwie do tego tylko lekko wzrosła liczba zakładów w przetwórstwie przemysłowym (+108 zakładów). W przypadku zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego liczba zatrudnionych w tych sektorach wzrosła w latach 2005 – 2019 o 6.582 osoby. Również wartość brutto rozwijała się w tych sektorach bardzo i wzrosła o ok. 800 mln Euro. W przypadku sektora usług po stronie niemieckiej stwierdzić można dalszy pozytywny rozwój, wynikający zarówno ze wzrostu liczby zakładów o 234 od roku 2010, jak i zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego o 10.601 osoby. Jeżeli porównamy ze sobą lata 2005 i 2019, stwierdzić można wzrost wytworzonej wartości brutto w sektorze usług z 5.489 mln euro na 7.421 mln euro. Po polskiej stronie Euroregionu w sektorze usług można statystycznie stwierdzić przyrost zakładów pracy o 2.798 i wzrost liczby zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego. Ponadto wzrosła również wartość brutto z 1.096 mln euro na 2.135 mln euro.

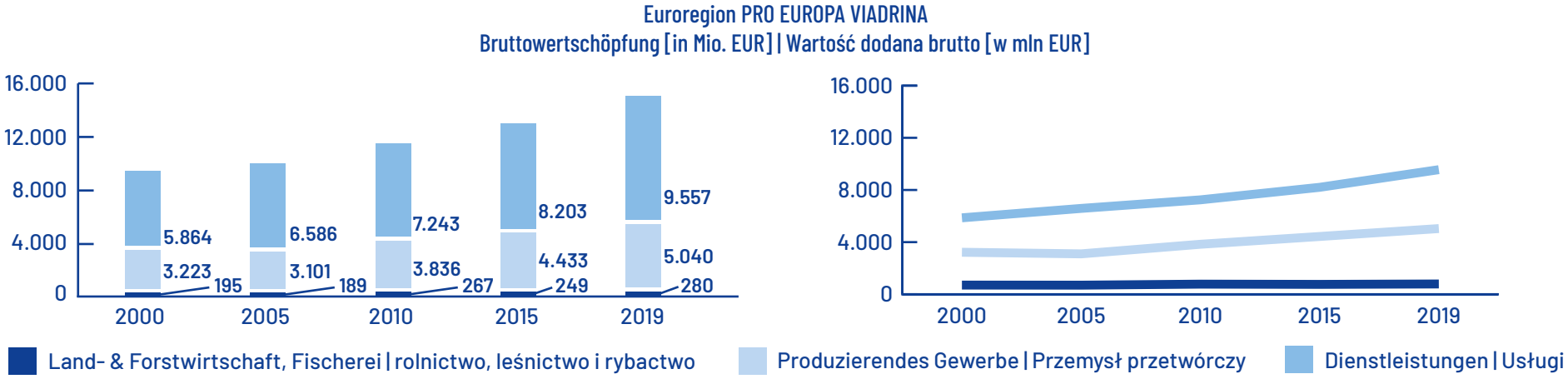

Abb. 38: Entwicklung der Bruttowertschöpfung in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Eigene Darstellung; StBa 2021a; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Rys. 38: Rozwój wartości dodanej brutto w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (opracowanie własne; StBa 2021a; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Im gesamten deutschen Teil der Euroregion ist bei den Betriebsstätten eine leichte Zunahme im Vergleich mit den Jahren 2010 und 2019 um 114 Betriebe feststellbar. Die sozialversicherungspflichtig Beschäftigten haben sich von ca. 115.000 im Jahr 2005 auf ca. 136.000 erhöht. Die Bruttowertschöpfung stieg seit 2005 um 2.972 Mill. Euro. Im gesamten polnischen Teil der Euroregion ist wie auch im deutschen Teil eine Zunahme der Betriebsstätten von ca. 40.500 im Jahr 2005 auf ca. 46.200 im Jahr 2019 festzustellen. Auch der Anteil der sozialversicherungspflichtig Beschäftigten stieg von ca. 67.500 im Jahr 2005 auf etwa 77.000 im Jahr 2019 weiter an. Die markanteste Gesamtentwicklung fand im Bereich der Bruttowertschöpfung statt, diese hat sich um rund 1.883 Mill. Euro seit 2005 erhöht.

In der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA haben alle betrachteten Bereiche eine positive Entwicklung genommen. Die Anzahl der Betriebsstätten ist in den Jahren 2005 bis 2019 prozentual höher angestiegen als die des Landes Brandenburg. In der gesamten Euroregion existieren mittlerweile ca. 65.000 Betriebsstätten, was (ungeachtet des Verlustes an Betriebsstätten durch Insolvenz bzw. Betriebsaufgabe) einen Anstieg von 3,90% gegenüber 2010 ausmacht. Allerdings wies die Wojewodschaft Lubuskie in 2015 einen 3-fach höheren Anteil an Unternehmen je 100.000 Einwohner aus als das Land Brandenburg (Opiłowska & Sus; 2021) was Schlussfolgerungen zu Diversität und Betriebsgrößen zulässt. Bei den sozialversicherungspflichtig Beschäftigten ist die Anzahl der Beschäftigten von 183.453 im Jahr 2005 auf 212.925 im Jahr 2019 gestiegen, dies entspricht einer Steigerung um 16,07%.

Für die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA wird 2019 ein Bruttoinlandsprodukt von 15.519 Mill. Euro ausgewiesen, was seit dem Jahr 2005 einen Anstieg um ca. 54% entspricht. Das Wachstum der Bruttowertschöpfung in der gesamten Euroregion beträgt 53,75% und befindet sich damit leicht über dem Wachstum des Landes Brandenburg mit 53,67%. Der polnische Teil der Euroregion zeichnet sich in der Wojewodschaft Lubuskie durch ein dynamischeres Wachstumstempo des BIP mit 109,25% als die gesamte Wojewodschaft Lubuskie mit 107,57% aus. Auch die Entwicklung des BIP je Einwohner ist mit 10.675 Euro nur leicht niedriger als das BIP je Einwohner der gesamten Wojewodschaft Lubuskie mit 10.918 EUR.

Stwierdzić można, iż w całej niemieckiej części Euroregionu w latach 2010 i 2019 liczba zakładów wzrosła o 114. Również liczba zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego wzrosła z ok. 115.000 w roku 2005 do ok. 136.000. Wytworzona wartość brutto wzrosła od 2005 o 2.972 mln euro. W całej polskiej części Euroregionu można stwierdzić, tak jak w części niemieckiej, wzrost liczby zakładów z ok. 40.500 w roku 2005 do ok. 46.200 w roku 2019. Również liczba zatrudnionych w sposób wywołujący powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego nadal wzrastała z ok. 67.500 w roku 2005 do ok. 77.000 w roku 2019. Najbardziej widoczny rozwój nastąpił w odniesieniu do wartości wytworzonej brutto, która od roku 2005 wzrosła o ok. 1.883 mln euro.

W Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA wszystkie omawiane działy zanotowały rozwój. Liczba zakładów w latach 2005-2019 wzrosła procentowo wiecej niż miało to miejsce w całej Brandenburgi. W Euroregionie łącznie istnieje obecnie około 65 000 zakładów, co (niezależnie od utraty firmy poprzez bankructwo, bądź jej rozwiązanie) oznacza wzrost o 3,9% w stosunku do roku 2010. Jednak w 2015 r. województwo lubuskie miało 3-krotnie wyższy udział przedsiębiorstw na 100 tys. mieszkańców niż kraj związkowy Brandenburgia (Opiłowska & Sus; 2021) co pozwala na wyciągnięcie wniosków na temat różnorodności i wielkości przedsiębiorstw. W przypadku zatrudnionych w sposób wywołujący obowiązek ubezpieczenia społecznego liczba ich wzrosła ze 183.453 w roku 2005 do 212.925 w roku 2019, co odpowiada wzrostowi o 16,07%.

Produkt krajowy brutto Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA w 2019 roku wynosił 15.519 mln Euro, co odpowiada wzrostowi o około 54% od 2005 roku. Wzrost wytwarzania brutto w całym Euroregionie wynosi 53,75% i jest tym samym lekko wyższy od wzrostu w kraju związkowym Brandenburgia wynoszącego 53,67%. Polska część Euroregionu na tle województwa lubuskiego wykazuje większą dynamikę wzrostu PKB 109,25% niż województwo lubuskie z 107,57%. Również rozwój PKB na jednego mieszkańca na poziomie 10.675 EUR jest tylko nieznacznie niższy od PKB na jednego mieszkańca całego województwa lubuskiego na poziomie 10.918 EUR.

In der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, herrscht weiterhin ein großes Potential in der grenzüberschreitenden Unternehmenskooperation. Während die polnische Seite diesem Thema durchaus offen gegenübersteht, herrscht im deutschen Teil noch immer eine gewisse Befürchtung des Wettbewerbsnachteils deutscher Unternehmen gegenüber dem polnischen Nachbarn. Die Orientierung auf den internationalen Markt bzw. Zukunftstechnologien ist ausbaufähig und bietet noch viel Potential für die hiesigen Unternehmen. Steinkamp (2021) stellte auch heraus, dass sich das Unternehmertum beider Seiten auf die kaufkräftige Kundschaft in Deutschland fokussiert, dass international aktive polnische Unternehmen für ihre Produkte mit „Made near Berlin" werben und im grenzübergreifenden Kontext der Handlungsbedarf über die Verbesserung im Bereich Forschung und Entwicklung hinaus im Abbau von Vorurteilen und Sprachbarrieren besteht.

W Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA nadal istnieje duży potencjał w zakresie transgranicznej współpracy firm. O ile strona polska jest dość otwarta na ten temat, o tyle po stronie niemieckiej nadal istnieje pewna obawa, że niemieckie firmy znajdą się w gorszej sytuacji konkurencyjnej w stosunku do swoich polskich sąsiadów. Orientacja na rynek międzynarodowy lub przyszłe technologie może być rozszerzona i nadal oferuje duży potencjał dla lokalnych firm. Steinkamp (2021) zwrócił również uwagę na fakt, że przedsiębiorczość po obu stronach koncentruje się na klientach o sile nabywczej w Niemczech, że polskie firmy aktywne na arenie międzynarodowej reklamują swoje produkty hasłem „Made near Berlin" oraz że w kontekście transgranicznym potrzeba działań od usprawnień w dziedzinie badań i rozwoju, po eliminowanie uprzedzeń i barier językowych.

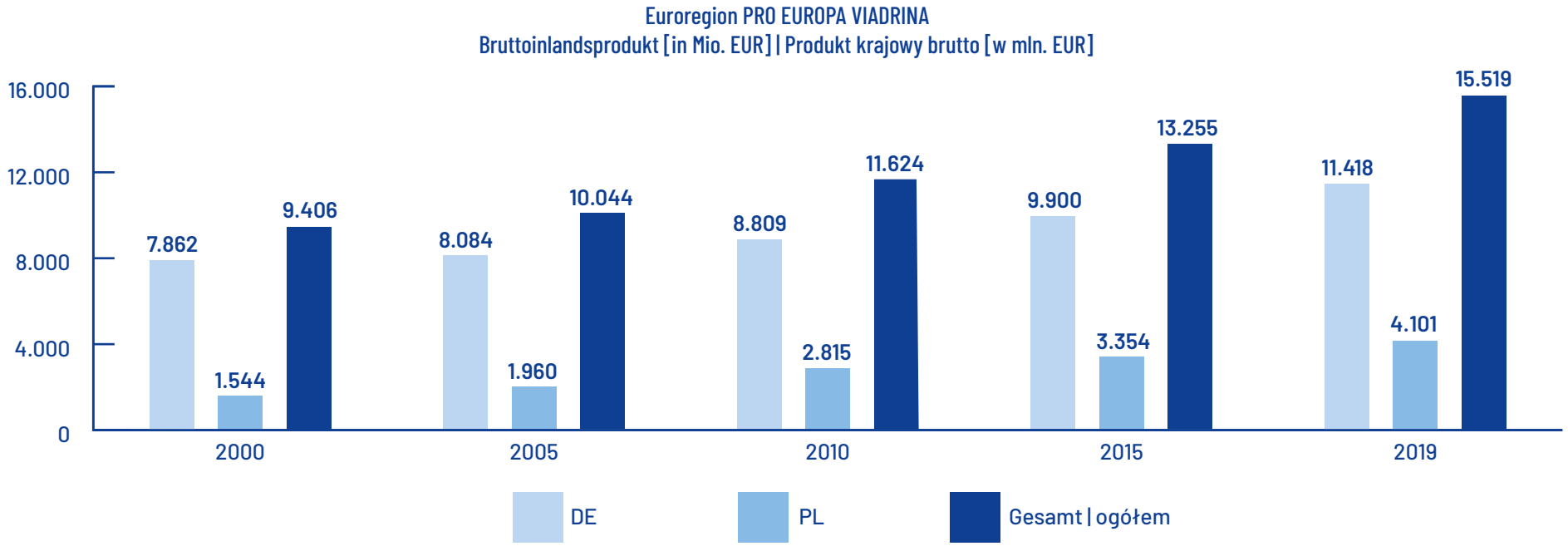

Abb. 39: Entwicklung des Bruttoinlandsprodukts in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Eigene Darstellung; StBa 2021a; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Rys. 39: Rozwój produktu krajowego brutto w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (opracowanie własne; StBa 2021a; UStat 2007, 2011, 2016, 2020)

Die Euroregion unterstützt, dass die Zusammenarbeit zwischen der Forschung und der Wirtschaft künftig weiter ausgebaut und vertieft wird, um den Anschluss an die zunehmende Globalisierung zu halten und den aktuellen Herausforderungen (u.a. Digitalisierung, Klimakrise, Energie- und Mobilitätswende) besser begegnen zu können. Chancen für die weitere wirtschaftliche Entwicklung in der Euroregion wird insbesondere den Branchen Logistik, Gesundheitswirtschaft, erneuerbare Energien, Dienstleistung, Tourismus, Aus- und Weiterbildung beigemessen. Der bereits thematisierte Bedarf zur Aus- und Weiterbildung erstreckt sich in diesem Sinne sowohl auf die Beschäftigten als auch auf die Arbeitgeber bzw. Unternehmer. Hieraus leitet sich ebenfalls die Intensivierung der Kooperation wirtschaftsfördernder Einrichtungen beider Seiten zur Koordinierung der Prozesse ab.

Der Tourismus ist in der Euroregion zu einem nicht unerheblichen Wirtschaftsfaktor geworden. 250 Beherbergungsbetriebe im deutschen Teil der Euroregion stellen zusammen ca. 14.889 Betten zur Verfügung. Im Jahr 2019 besuchten 737.290 (519.134 im Jahr 2005) Dauergäste die Oder-Spree-Region und verweilten im Durchschnitt 2,5 Tage, was 2.284.073 Übernachtungen (1.525.270 im Jahr 2005) entspricht (AfS BB; 2021). Die Anzahl der Gäste und Übernachtungen sind weiter steigend und unterstreichen die Attraktivität der Euroregion. Neben den auf einzelne Kommunen konzentrierten Angeboten, sieht die Branche in den auf die Spezifik der gesamten Region ausgerichteten Angeboten eine große Chance für den Ausbau dieses Wirtschaftszweiges. So gab sich der Tourismusverband Seenland Oder-Spree e.V. das Motto „Natur erleben - flächendeckend" und arbeitet am Ausbau grenzübergreifender Angebote auch unter Nutzung digitaler Medien (dezentrales Netz an Info-Säulen / -Kioske).

Im polnischen Teil der Euroregion standen im Jahr 2019 8.850 Betten zur Verfügung, was ca. 44% der allgemeinen Anzahl an Betten in der Wojewodschaft Lubuskie ausmacht. 141 Beherbergungsbetriebe stellten diese Übernachtungsmöglichkeiten zur Verfügung. Daran zu erkennen ist ein leichter Anstieg im Vergleich zum Jahr 2005, in dem die Anzahl der Übernachtungsmöglichkeiten 8.010 in 139 Betrieben betrug. Dies hat sich auch auf die Anzahl der Besucher und der genutzten Übernachtungsmöglichkeiten ausgewirkt, denn 2019

Euroregion wspiera dalsze rozszerzanie i pogłębianie współpracy między badaniami naukowymi a gospodarką w przyszłości, aby dotrzymać kroku postępującej globalizacji i lepiej sprostać aktualnym wyzwaniom (m.in. cyfryzacji, zmian klimatycznym, przemianom w dziedzinie energii i mobilności). Możliwości dalszego rozwoju gospodarczego w Euroregionie upatruje się w szczególności w sektorach logistyki, zdrowia, energii odnawialnych, usług, turystyki, edukacji i kształcenia. Potrzeba szkolenia i dokształcania, o której była już mowa, dotyczy w tym sensie zarówno pracowników, jak i pracodawców czy przedsiębiorców. Prowadzi to również do intensyfikacji współpracy pomiędzy instytucjami wspierających gospodarkę po obu stronach w celu koordynacji procesów

Turystyka stała się w Euroregionie czynnikiem gospodarczym o niemałym znaczeniu. 250 placówek zakwaterowania w niemieckiej części Euroregionu daje do dyspozycji łącznie ok. 14 889 łóżek. W roku 2019 region Odry i Sprewy odwiedziło ok. 737.290 (519.134 w r. 2005) turystów wielodniowych, którzy spędzili w nim średnio 2,5 dnia, co odpowiada 2.284.073 noclegom (1.525.270 w r. 2005) (AfS BB; 2021). Liczba gości i noclegów nadal rośnie i podkreśla tym samym atrakcyjność Euroregionu. Oprócz ofert skoncentrowanych na poszczególne gminy branża postrzega wielką szansę rozbudowy tej gałęzi gospodarki w ofertach nakierowanych na specyfikę całego regionu. W związku z tym związek turystyczny Seeland Oder-Spree e.V. [= Pojezierze Odrzańsko-Sprewskie] obrała sobie za motto „Natur erleben – flächendeckend" („Przeżywać naturę – na całym obszarze") i pracuje nad rozszerzeniem ofert transgranicznych, także z wykorzystaniem mediów cyfrowych (zdecentralizowana sieć filarów informacyjnych/kiosków).

W polskiej części Euroregionu w 2019 r. było do dyspozycji 8.850 miejsc noclegowych było, co stanowiło 44% udziału w ogólnej liczbie miejsc noclegowych w Województwie Lubuskim. Taka liczba miejsc noclegowych oferowana była przez 141 obiektów. Liczby te są ukazaniem lekkiego wzrostu w stosunku do roku 2005 gdzie liczba miejsc noclegowych wynosiła 8.010 w 139 obiektach. Miało to również wpływ na liczbę korzystających oraz udzielonych noclegów, ponieważ w roku 2019 zanotowano wzrost względem 2005 r. Korzystających z

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Wirtschaftliche Entwicklung | Rozwój gospodarczy

1EUR ≈ 4,5 PLN	deutscher Teil | część niemiecka					polnischer Teil | część polska					Euroregion PRO EUROPA VIADRINA				
	2005	2010	2015	2019	2010-2019	2005	2010	2015	2019	2010-2019	2005	2010	2015	2019	2010-2019
BIP [in Mio. €] | PKB (mln €)	8.084	8.809	9.900	11.418	▲ 41,24%	1.960	2.815	3.354	4.101	▲ 109,25%	-0,07%	11.624	13.255	15.519	▲ 54,51%
Bruttowertschöpfung [in Mio. €] | Wartość wytworzona brutto (mln €)	7.310	7.919	8.904	10.282	▲ 40,66%	1.722	2.477	2.976	3.605	▲ 109,34%	9.032	10.396	11.880	13.887	▲ 53,75%
Betriebsstätten | Zakłady	-	18.402	18.260	18.516	▶ 0,62%	40.569	43.926	44.550	46.245	▲ 13,99%	40.569	62.328	62.810	64.761	▲ 59,63%
Einwohner | Mieszkańcy	447.393	434.691	431.203	432.305	▼ -3,37%	381.623	386.634	386.119	384.141	▶ 0,66%	829.016	821.325	817.322	816.446	▼ -1,52%
Erwerbstätige | Pracujący	177.100	182.500	175.300	181.400	▲ 2,43%	78.345	85.353	88.378	94.091	▲ 20,10%	255.445	267.853	263.678	275.491	▲ 7,85%
SV-Beschäftigte | Zatrudnieni z ub. społ.	115.882	121.078	127.989	135.952	▲ 17,32%	67.571	72.078	73.731	76.973	▲ 13,91%	183.453	193.156	201.720	212.925	▲ 16,07%
BIP pro Einwohner | PKB na mieszkańca	18.069 €	20.265 €	22.959 €	26.411 €	▲ 46,17%	5.135 €	7.282 €	8.688 €	10.675 €	▲ 107,88%	12.115 €	14.153 €	16.217 €	19.008 €	▲ 56,89%
Bruttowertschöpfung pro Erwerbstätige Wartość wytworzona brutto na pracującego	41.276 €	43.392 €	50.793 €	56.681 €	▲ 37,32%	21.983 €	29.022 €	33.676 €	38.318 €	▲ 74,31%	35.359 €	38.813 €	45.056 €	50.409 €	▲ 42,57%
SV-Beschäftigte pro Betriebsstätte Zatrudnieni z ub. społ. na zakład	-	6,58	7,01	7,34	▲ 11,59%	1,67	1,64	1,66	1,66	▼ -0,07%	4,52	3,10	3,21	3,29	▼ -27,29%

Tab. 3: Wirtschaftliche Entwicklung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(GUS 2013, 2021d,f,g; StBa 2010, 2021a-f; 2021 h-j; UStat 2007a,b; 2011a,b; 2016a,b; 2019; 2020a,b;

Tab. 3: Rozwój gospodarczy Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA
(GUS 2013, 2021d,f,g; StBa 2010, 2021 a-f, 2021h-j; UStat 2007a,b; 2011a,b; 2016a,b; 2019; 2020a,b)

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
Wirtschaftliche Entwicklung im Vergleich | Rozwój gospodarczy w porównaniu

1EUR ≈ 4,5 PLN	Brandenburg					Lubuskie					Euroregion PRO EUROPA VIADRINA				
	2005	2010	2015	2019	2010-2019	2005	2010	2015	2019	2010-2019	2005	2010	2015	2019	2010-2019
BIP [in Mio. €] | PKB (mln €)	48.463	55.770	65.348	74.793	▲ 54,33%	5.260	7.250	8.875	10.918	▲ 107,57%	-0,07%	11.624	13.255	15.519	▲ 54,51%
Bruttowertschöpfung [in Mio. €] | Wartość wytworzona brutto (mln €)	43.833	50.143	58.780	67.357	▲ 53,67%	4.622	6.379	7.874	9.599	▲ 107,65%	9.032	10.396	11.880	13.887	▲ 53,75%
Betriebsstätten | Zakłady	63.702	107.269	107.502	110.329	▲ 73,20%	102.070	106.110	111.272	117.172	▲ 14,80%	40.569	62.328	62.810	64.761	▲ 59,63%
Einwohner | Mieszkańcy	2.559.483	2.503.273	2.484.826	2.521.893	▼ -1,47%	1.009.198	1.023.215	1.018.075	1.011.592	▶ 0,24%	829.016	821.325	817.322	816.446	▼ -1,52%
Erwerbstätige | Pracujący	1.021.700	1.082.000	1.085.700	1.129.600	▲ 10,56%	222.386	250.252	254.095	270.788	▲ 21,76%	255.445	267.853	263.678	275.491	▲ 7,85%
SV-Beschäftigte | Zatrudnieni z ub. społ.	704.143	761.922	806.025	854.164	▲ 21,31%	168.461	184.150	180.503	191.503	▲ 13,68%	183.453	193.156	201.720	212.925	▲ 16,07%
BIP pro Einwohner | PKB na mieszkańca	18.935 €	22.279 €	26.299 €	29.657 €	▲ 56,63%	5.212 €	7.086 €	8.718 €	10.793 €	▲ 107,08%	12.115 €	14.153 €	16.217 €	19.008 €	▲ 56,89%
Bruttowertschöpfung pro Erwerbstätige Wartość wytworzona brutto na pracującego	42.902 €	46.343 €	54.140 €	59.629 €	▲ 38,99%	20.786 €	25.490 €	30.990 €	35.447 €	▲ 70,54%	35.359 €	38.813 €	45.056 €	50.409 €	▲ 42,57%
SV-Beschäftigte pro Betriebsstätte Zatrudnieni z ub. społ. na zakład	11,05	7,10	7,50	7,74	▼ -29,96%	1,65	1,74	1,62	1,63	▼ -0,97%	4,52	3,10	3,21	3,29	▼ -27,29%

wurde ein Anstieg im Vergleich zu 2005 notiert. Auf der polnischen Seite der Euroregion haben 376.777 Personen übernachtet, insgesamt wurden 749.167 Übernachtungen gezählt (2005 waren es entsprechend: 285.923 und 578.960). Hervorzuheben ist, dass folgende Landkreise der Wojewodschaft Lubuskie in 2019 die meisten Übernachtungen verbuchten: Landkreis Międzyrzecki (255.507 Übernachtungen), Landkreis Gorzowski (130.392 Übernachtungen) und der Landkreis Sulęciński (121.881 Übernachtungen).

Landkreise, die 2019 durch die meisten Touristen besucht wurden, sind: Landkreis Słubicki (145.000 Touristen), Gorzów Wielkopolski (68.000 Touristen) und Landkreis Sulęciński (56.000 Touristen). In Gorzów Wielkopolski haben 2019 6,49 % der Gesamtzahl der ausländischen Besucher der Wojewodschaft Lubuskie übernachtet. Obgleich die Umsätze aus touristischen Übernachtungen und Dienstleistungen im Zeitraum der Pandemie-bedingten Einschränkungen besonders stark einbrachen, führten die Phasen der Lockerungen zu einem wachsenden Interesse an Erholung im ländlichen Raum und an regionalen Produkten. Da weltweit begehrte Reiseziele nicht besucht werden konnten, gewannen insb. für die Bewohner der nahe gelegenen Metropolen die benachbarten ländlichen Räume (so auch die in unserer Euroregion) für Naherholung, Tagesausflüge und Urlaub an Attraktivität. Es kann davon ausgegangen werden, dass dieser Effekt auch perspektivisch von Bedeutung sein wird.

In der Euroregion wurden Projekte durch INTERREG-Programme (EFRE) finanziert, denen eine grenzüberschreitende, touristische Wirksamkeit innewohnt, z.B. Verkehrskonzepte, Lückenschluss und Modernisierung des touristischen Wegenetzes (u.a. AVERON; Europaradweg R1; „Jakobsweg", Radweg Beeskow-Friedland-Sulęcin, „Oder-Neiße-Radweg", Radwegekonzeption für Wojewodschaft Lubuskie), Wassertourismus (u.a. „Oder für Touristen", „Uns verbinden Flüsse"). Weitere kleinere Projekte widmeten sich der Aufbereitung von touristisch nutzbaren Inhalten und Strukturen, der gemeinsamen Vermarktung oder der Aus- und Weiterbildung (z.B. Natur- und Landschaftsführern; Gastronomie). Hierauf kann aufgebaut werden.

Neben infrastrukturellen Bedarfen besteht noch ein großes Potential in der Erschließung weiterer Besonderheiten der Euroregion. Hier sei auf die zahl-

noclegów po polskiej stronie Euroregionu było 376.777 osób, natomiast udzielonych noclegów: 749.167 (w 2005 r. było to odpowiednio: 285.923 oraz 578.960). Należałoby zwrócić uwagę iż w 2019 r. następujące powiaty województwa lubuskiego zanotowały największą liczbę udzielonych noclegów: powiat międzyrzecki (255.507 udzielonych noclegów), powiat gorzowski (130.392 udzielonych noclegów) oraz powiat sulęciński (121.881 udzielonych noclegów).

Powiaty, które zostały odwiedzone przez największą liczbę turystów w 2019 r.: powiat słubicki (145.000 Turystów), miasto na prawach powiaty Gorzów Wielkopolski (68.000 turystów), powiat sulęciński (56.000 turystów). W Gorzowie Wielkopolskim zatrzymało się w 2019 r. 6,49% ogólnej liczby cudzoziemców nocujących w województwie lubuskim. Mimo że obroty z tytułu noclegów i usług turystycznych spadły szczególnie gwałtownie w okresie ograniczeń związanych z pandemią, fazy odprężenia doprowadziły do wzrostu zainteresowania wypoczynkiem na obszarach wiejskich i produktami regionalnymi. W związku z tym, że nie można było odwiedzić miejsc pożądanych na całym świecie, sąsiednie obszary wiejskie, w tym te w naszym Euroregionie, stały się bardziej atrakcyjne dla lokalnego wypoczynku, jednodniowych wycieczek i wakacji, zwłaszcza dla mieszkańców pobliskich metropolii. Można przypuszczać, że efekt ten będzie istotny również w przyszłości.

W Euroregionie sfinansowano z programów INTERREG (EFRE) projekty, które mają nieodłączny transgraniczny efekt turystyczny, np. koncepcje transportowe, eliminowanie luk i modernizacja sieci szlaków turystycznych (m.in. AVERON; Europejska Trasa Rowerowa R1; „Droga św. Jakuba", trasa rowerowa Beeskow-Friedland-Sulęcin,, „Trasa Rowerowa Odra-Nysa", koncepcja trasy rowerowej dla województwa lubuskiego), turystyka wodna (np. „Odra dla Turystów", „Łączą nas rzeki"). Kolejne mniejsze projekty dotyczyły przygotowania treści i struktur, które mogą być wykorzystane w turystyce, wspólnym marketingu lub szkoleniu i doskonaleniu zawodowym (np. przewodniki przyrodnicze i krajobrazowe, gastronomia). Na tym można się oprzeć.

Oprócz potrzeb infrastrukturalnych duży potencjał istnieje jeszcze w wykorzystaniu innych specyficznych walorów Euroregionu. Wskazać tu należy na liczne obszary chronione, bogactwo zbiorników i cieków wodnych, różnorod-

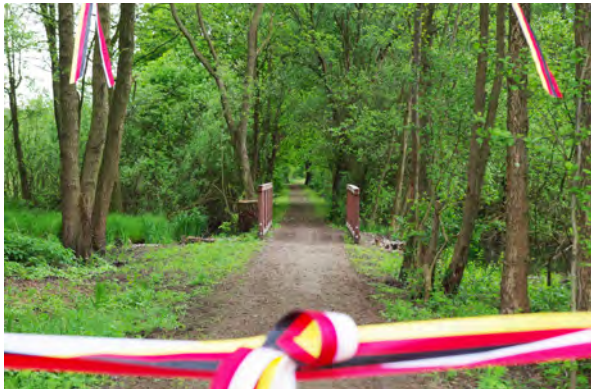

Abb. 40: Grenzüberschreitende, touristische Wirksamkeit in der Euroregion: Radweg Beeskow-Friedland-Sulęcin | „Uns verbinden Flüsse" – Rüdersdorf b. Berlin -Santok, Marina in Santok | Europaradweg R1 in Sophienthal (Fot.: Archiv Euroregion | Horst Drewing | Archiv Euroregion)

Rys. 40: Transgraniczny efekt turystyczny w Euroregionie: trasa rowerowa Beeskow-Friedland-Sulęcin | „Łączą nas rzeki" – Rüdersdorf b. Berlin – Santok, marina w Santoku | Europejska Trasa Rowerowa R1 w Sophienthal (Fot.: archiwum Euroregionu | Horst Drewing | archiwum Euroregionu)

reichen Schutzgebiete, den Gewässerreichtum, die Vielfalt an kulturhistorischen Besonderheiten, die Attraktionen in Kunst, Geschichte und Architektur, auf das reichhaltige Angebot an Kunst und Kultur in z.B. Museen und Theatern verwiesen. So haben sich viele Dörfer ihre Ursprünglichkeit und ihren Reiz u.a. durch aufwändige Sanierung historischer Bausubstanz bewahrt, erinnern Gedenkstätten oder Denkmale an unsere Vergangenheit, bieten Kurorte, Schutzgebiete und dünn besiedelte ländliche Kulturlandschaften Raum und Zeit für Genesung und Erholung, regen anschauliche Beispiele für die Erzeugung regenerativer Energien aus Wind, Biomasse, Sonne oder Wasser zur Auseinandersetzung mit unserer Zukunft an.

Die Vorteile der Gebiete der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA gilt es, auch als Bildungsregion zwischen den Metropolen zu erschließen. Auf dem Weg dahin bedarf es eines zielorientierten, grenzübergreifend abgestimmten Vorgehens auf euroregionaler Ebene.

Mit Bruttowertschöpfung und Anzahl der Arbeitsplätze erreichen Land- und Forstwirtschaft nicht den Stellenwert der Dienstleistungsbranche. Allerdings dominieren sie in der Fläche und stehen in enger Wechselwirkung mit der Lebensqualität für die Bevölkerung und anderen Branchen, z.B. Tourismus,

ność walorów kulturowo-historycznych, atrakcje w dziedzinie sztuki, historii i architektury, na bogatą ofertę w zakresie sztuki i kultury np. w muzeach i teatrach. Tak też wiele miejscowości postanowiło, poprzez kosztowne renowacje, zachować swoje pierwotne oblicze i związany z tym urok. O naszej przeszłości przypominają miejsca pamięci i pomniki, do zajmowania się naszą przyszłością pobudzają namacalne przykłady wytwarzania energii odnawialnych z wiatru, biomasy, słońca czy wody, a kurorty, obszary chronione i rzadko zamieszkałe wiejskie krajobrazy kulturowe oferują przestrzeń i czas na rekreację i wypoczynek.

Atuty obszarów Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA należy wykorzystywać również jako regionu edukacyjnego położonego między metropoliami. Droga w tym kierunku wymaga świadomego i uzgodnionego transgranicznie działania na szczeblu euroregionalnym.

Jeśli chodzi o wytwarzaną wartość brutto i liczbę miejsc pracy rolnictwo i leśnictwo nie osiągają rangi, jaką mają usługi. Gałęzie te dominują jednak na obszarze Euroregionu i znajdują się w ścisłym sprzężeniu zwrotnym z jakością życia ludności i innymi branżami, np. turystyką, energetyką, branżą spożywczą,

Abb. 41: Zwischen Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft in der Euroregion:
Burg Beeskow | Solarpark entlang Bahnlinie | Windanlagen
(Fot.: Horst Drewing | Archiv Euroregion | Archiv Euroregion)

Rys. 41: Między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością w Euroregionie:
Zamek Beeskow | park fotowoltaiczny wzdłuż lini kolejowej | Turbina wiatrowa
(Fot.: Horst Drewing | archiwum Euroregionu | archiwum Euroregionu)

Energie, Lebensmittel, Gesundheit. Die landwirtschaftliche Nutzfläche beträgt auf deutscher Seite der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA fast die Hälfte der Gesamtfläche. Im polnischen Teil liegt der Anteil der landwirtschaftlichen Nutzfläche bei etwa einem Drittel der Gesamtfläche. Zwar ist die Anzahl der landwirtschaftlichen Betriebsstätten und Beschäftigten seit der Wiedervereinigung Deutschlands im deutschen Teil der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA stark rückläufig, jedoch sind Betriebsgrößen bzw. Bewirtschaftungsflächen gestiegen.

Dank der Nähe zu Metropolen und aufgrund der Bodenverhältnisse besteht ein großes Potential in der ökologischen Landwirtschaft. Der Anteil landwirtschaftlich genutzter Fläche, die anerkannt ökologisch bewirtschaftet wird, stieg auf beiden Seiten von 2010 bis 2019 an - in der Wojewodschaft Lubuskie um 14% auf 40.835 ha (entspricht ca. 7% der landwirtschaftlichen Fläche) und im Land Brandenburg um 22% auf 174.253 ha (entspricht ca. 12% der landwirtschaftlichen Fläche). Der ökologische Landbau bietet durch Erschließung von regionalen Wertschöpfungsketten eine große Chance für die wirtschaftliche Stabilisierung. Dem ökologischen Landbau wohnen auch Potentiale für den Tourismus inne. Neben der Attraktivität ökologisch betriebener Landflächen, dem Image der Region und der Schonung der Umwelt ergeben sie sich aus regionalen Wertschöpfungsketten für die Versorgung der Bevölkerung, Beherbergungsstätten und gastronomischen Einrichtungen.

Im polnischen Teil der Euroregion werden 1/3 der Gesamtflächen landwirtschaftlich genutzt – bewirtschaftet werden ca. 200.000 Hektar. Aus den Statistiken geht hervor, dass die Anzahl der kleinen Betriebe sinkt und die Anzahl der mittleren steigt. Es sinkt auch die Anzahl der gehaltenen Tiere, mit Ausnahme der Pferde, was Folge der Änderung der Ausrichtung der typisch landwirtschaftlichen Betriebe in agrotouristische Betriebe ist. Sichtbar ist auch die Tendenz des Zusammenschlusses von Landwirten in Produktionsgruppen.

In beiden Teilen der Euroregion sind durch den ELER geförderte LEADER – Regionen aktiv. Zwischen den lokalen Aktionsgruppen (LAG) und der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA soll in diesem Sinne die Zusammenarbeit intensiviert werden.

zdrowotną. Tereny wykorzystywane rolniczo stanowią po stronie niemieckiej Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA niemal połowę całkowitej powierzchni. W części polskiej udział użytków rolnych wynosi około jednej trzeciej całkowitej powierzchni. Wprawdzie liczba zakładów rolniczych i zatrudnionych silnie spada od czasu zjednoczenia Niemiec, zwiększa się jednak wielkość zakładów lub uprawianych terenów.

Dzięki bliskości metropolii i ze względu na warunki glebowe istnieje duży potencjał w zakresie rolnictwa ekologicznego. Udział gruntów rolnych posiadających certyfikat ekologiczny wzrósł po obu stronach w latach 2010 - 2019 - w Województwie Lubuskim o 14% do 40.835 ha (co odpowiada ok. 7% gruntów rolnych), a w kraju związkowym Brandenburgia o 22% do 174.253 ha (co odpowiada ok. 12% gruntów rolnych).Rolnictwo ekologiczne stanowi wielką szansę na stabilizację gospodarczą poprzez rozwój regionalnych łańcuchów wartości. Uprawie ekologicznej towarzyszą również potencjały w zakresie turystyki. Poza atrakcyjnością uprawianych ekologicznie użytków, wizerunkiem regionu i ochroną środowiska wynikają one z regionalnych łańcuchów wytwarzania wartości w zakresie zaopatrzenia ludności, placówek zakwaterowania i gastronomii.

W polskiej części tereny wykorzystywane rolniczo zajmują około 1/3 powierzchni całkowitej - użytki rolne to około 200.000 hektarów. W statystykach widoczne jest zmniejszanie się liczby małych gospodarstw i zwiększanie średniego areału. Zmniejsza się również liczba posiadanych zwierząt za wyjątkiem koni, co jest efektem przekształcania się gospodarstw typowo rolniczych w gospodarstwa agroturystyczne. Widoczna jest również tendencja zrzeszania się rolników w grupy producenckie.

W obydwu częściach Euroregionu aktywnie są wspierane przez EFRROW regiony LEADER. Należy w tym duchu zintensyfikować współpracę między Lokalnymi Grupami Działania (LGD) a Euroregionem PRO EUROPA VIADRINA.

5. Infrastruktur und Daseinsvorsorge

5.1. Technische Infrastruktur

Verkehrsnetz

Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA verfügt über ein weitgehend funktionsfähiges Verkehrssystem. Dennoch ergibt sich die hier dargestellte Situation und mittelfristig der nachstehend beschriebene Handlungsbedarf. Im Dezember 2013 hat die EU Leitlinien für den Aufbau eines Transeuropäischen Verkehrsnetzes (TEN-T) beschlossen (Europäisches Parlament; 2013a) und das Finanzierungsinstrument „Connecting Europe Facility" (CEF) für den Ausbau dieses Netzes geschaffen (Europäisches Parlament 2013b).

Demnach umfasst das Transeuropäische Verkehrsnetz Bahnlinien, Straßen, Wasserstraßen, Flughäfen, Häfen und multimodale Knotenpunkte, die für die verkehrliche Funktionsfähigkeit und Erreichbarkeit in Europa als wesentlich erachtet werden und als „Gesamtnetz" bis 2050 auf vorgegebene Standards ausgebaut werden sollen. Innerhalb des Gesamtnetzes wurden strategisch besonders bedeutende Verbindungen als „Kernnetz" ausgewiesen, für das die Zielvorgaben der EU bereits bis 2030 erreicht sein sollen. Über mehrere Grenzen hinweg verlaufende, großräumige Verkehrsverbindungen des Kernnetzes wurden darüber hinaus in neun „Kernnetzkorridoren" gefasst, die auch verschiedene Verkehrsträger und multimodale Punkte der betreffenden Strecke bündeln.

5. Infrastruktura i usługi publiczne

5.1. Infrastruktura techniczna

Sieć transportowa

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA posiada w dużym stopniu funkcjonujący system transportowy. Niemniej jednak przedstawiona tutaj sytuacja oraz w perspektywie średnioterminowej pojawia się potrzeba podjęcia poniżej opisanych działań. W grudniu 2013 r. UE przyjęła wytyczne dotyczące rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) (Parlament Europejski; 2013a) oraz instrumentu finansowego „Connecting Europe Facility" (CEF) służącego rozbudowie tej sieci (Parlament Europejski; 2013b).

Wedle tego dokumentu transeuropejska sieć transportowa obejmuje linie kolejowe, drogi, drogi wodne, porty lotnicze, porty morskie i węzły multimodalne, które są uważane za kluczowe dla funkcjonalności i dostępności transportu w Europie i które mają zostać rozbudowane jako „sieć ogólna" zgodnie z określonymi standardami do roku 2050. W ramach całej sieci strategicznie szczególnie ważne połączenia zostały wyznaczone jako „sieć bazowa", dla której cele UE powinny zostać osiągnięte już do 2030 roku. Ponadto połączenia transportowe sieci bazowej o dużej skali, które przekraczają kilka granic, zostały pogrupowane w 9 „korytarzy sieci bazowej", które łączą różne rodzaje transportu i punkty multimodalne na danej trasie.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Großräumige Einbindung in die Europäischen Verkehrskorridore | Integracja przestrzenna w Europejskich Korytrarzach Transportowych

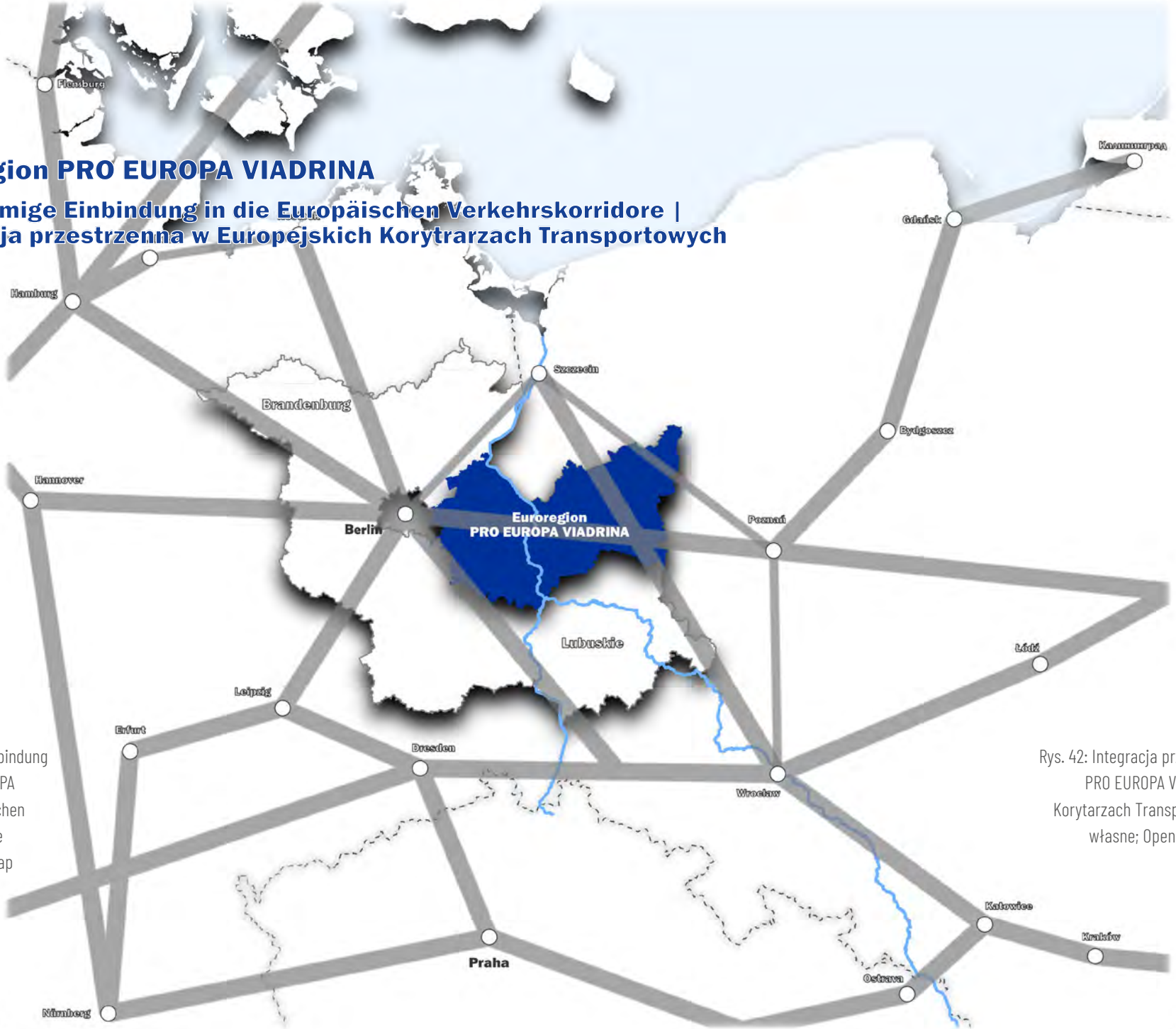

Abb. 42: Großräumige Einbindung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA in die Europäischen Verkehrskorridore (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 42: Integracja przestrzenna Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA w Europejskich Korytarzach Transportowych (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA wird durch den Nordsee-Ostsee-Korridor gequert. Die Nord-Süd-ausgerichteten Kernnetzkorridore Skandinavien – Mittelmeer und Ostsee – Adria streifen östlich bzw. westlich das Gebiet der Euroregion. Die Nationalstraße S3 stellt ferner die einzige weitere Strecke des Kernnetzes innerhalb der Euroregion dar. Im Gesamtnetz kommt die Bahnstrecke Szczecin – Rzepin – Wroclaw hinzu. Mit Rzepin befindet sich auch der einzige multimodale Knotenpunkt innerhalb der Euroregion. Europaweit relevante Binnenwasserstraßen zählen zum Kernnetz, allerdings sind in der Euroregion keine Wasserstraßen als Bestandteil des Transeuropäischen Verkehrsnetzes ausgewiesen.

Die Europäische Verordnung zum Transeuropäischen Verkehrsnetz legte auch fest, dass die Zielerreichung für das „Kernnetz" bis 2023 einer Überprüfung unterzogen wird. Dieser Prozess wurde durch die EU-Kommission 2020 begonnen. Die zwischenzeitlich erfolgte enorme Zunahme an grenzübergreifenden Verflechtungen im Deutsch-Polnischen Grenzgebiet wird durch mehrere Untersuchungen belegt. Insb. für den die Euroregion querenden Nordsee-Ostsee-Korridor wurde deutlich, dass sowohl für die grenzübergreifenden Straßen- als auch Bahnverbindungen die Kapazitätsgrenzen zur Bewältigung des Verkehrs erreicht sind (IHK Ostbrandenburg; 2018).

Vor dem Hintergrund der prognostizierten Zunahme des Verkehrs und den Erfordernissen, die sich durch Klimawandel und Mobilitätswende ergeben, wird der bereits bestehende Handlungsdruck verstärkt. Eine für die Euroregion in den diversen Untersuchungen ermittelte Entspannung der Situation ergäbe sich aus dem Ausbau (Vervollständigung 2-Gleisigkeit und Elektrifizierung) der Bahnstrecke von Berlin über Kostrzyn nad Odra nach Gorzów Wlkp. („Ostbahn"), da die von dieser Strecke aufgenommenen Verkehre zur Entlastung der Bahnstecke Berlin – Poznan – Warszawa beitragen. Nur auf diesem Weg könnte auch die Attraktivität der Angebote des schienengebundenen Personenverkehrs für beide Strecken derart verbessert werden, dass auch mehr Berufspendler vom PKW auf die Bahn umsteigen. Verschiedene Akteure beider Seiten streben im Rahmen der aktuellen Revision des TEN-T-Netzes somit an, die „Ostbahn" im Sinne einer „Bypass"-Lösung in das TEN-T-Netz aufzunehmen, um die EU-Mittel aus dem CEF nutzbar zu machen.

Przez Euroregion PRO EUROPA VIADRINA przebiega korytarz Morze Północne - Morze Bałtyckie. Korytarze sieci bazowej o kierunku północ-południe Skandynawia - Morze Śródziemne oraz Morze Bałtyckie - Morze Adriatyckie przebiegają odpowiednio na wschód i na zachód od obszaru Euroregionu. Droga krajowa S3 jest jedyną inną trasą sieci bazowej na terenie Euroregionu. Do sieci ogólnej zalicza się także linię kolejową Szczecin - Rzepin - Wrocław. W Rzepinie znajduje się również jedyny multimodalny węzeł komunikacyjny na terenie Euroregionu. Śródlądowe drogi wodne o znaczeniu europejskim są częścią sieci bazowej, ale żadna droga wodna w Euroregionie nie została wyznaczona jako część transeuropejskiej sieci transportowej.

W rozporządzeniu europejskim w sprawie transeuropejskiej sieci transportowej określono również, że planowane cele w zakresie „sieci bazowej" do 2023 roku zostaną poddane rewizji. Proces ten został rozpoczęty przez Komisję Europejską w 2020 roku. Ogromny wzrost powiązań transgranicznych na pograniczu polsko-niemieckim, który nastąpił w międzyczasie, został udokumentowany w licznych opracowaniach. Zwłaszcza w przypadku przecinającego Euroregion korytarza Morze Północne-Bałtyk stało się jasne, że osiągnięto granice możliwości obsługi ruchu zarówno w przypadku transgranicznych połączeń drogowych, jak i kolejowych (IHK Ostbrandenburg; 2018).

W związku z przewidywanym wzrostem natężenia ruchu oraz koniecznością dopasowań wynikającymi ze zmian klimatu i zmian w zakresie mobilności, nasila się istniejąca już presja do działania. Ułatwieniem dla Euroregionu, określonym w różnych opracowaniach, byłaby rozbudowa (uzupełnienie do dwóch torów i elektryfikacja) linii kolejowej z Berlina przez Kostrzyn nad Odrą do Gorzowa Wielkopolskiego („Ostbahn"), ponieważ ruch przejęty przez tę linię przyczyniłby się do odciążenia linii kolejowej Berlin - Poznań - Warszawa. Jest to jedyny sposób na poprawę atrakcyjności usług kolejowego transportu pasażerskiego na obu trasach w taki sposób, aby więcej osób dojeżdżających do pracy przesiadło się z samochodu do pociągu. W kontekście obecnej rewizji sieci TEN-T różne podmioty po obu stronach dążą do włączenia „Kolei Wschodniej" do sieci TEN-T w sensie rozwiązania „obwodnicowego", aby wykorzystać fundusze UE z CEF.

Allerdings ist hierfür ein einhelliges Votum beider Mitgliedsstaaten erforderlich, dass mit Stand von Oktober 2021 lediglich von Polen allein geäußert wurde. Ausgehend von den absehbaren verkehrlichen Entwicklungen wäre zudem naheliegend, die Kapazitäten für den kombinierten Verkehr im Sinne multimodaler Knoten über Frankfurt (Oder) und Rzepin hinaus auch in Eisenhüttenstadt, Fürstenwalde, Kostrzyn nad Odra und Gorzów Wielkopolski auszubauen.

Durch die polnische Seite der Euroregion verläuft vor allem die Schnellstraße S3, die als Bindeglied zwischen Szczecin und dem Süden des Landes sowie Südeuropa fungiert. Die Autobahn A2 verbindet Ost- und Westpolen miteinander. Andere wichtige Verkehrswege auf der polnischen Seite der Euroregion sind die Nationalstraßen N22 und N24 sowie die Wojewodschaftsstraße Nr. 132 und 133. Auf der deutschen Seite stellt die Autobahn A12, die in die A10 Berliner Ring mündet, von Berlin nach Frankfurt (Oder) (ab Słubice als Autobahn A2 bezeichnet, die bis nach Warschau führt) eine bedeutende Verkehrsachse dar. Die Ost-West-Achse wird auf deutscher Seite durch die B1, B5, B158 und B246, die Nord-Süd-Achse wird durch die B112 und die B167 ergänzt. Mit der Vervollständigung der Oder-Lausitz-Trasse wird eine leistungsfähige Straßenverbindung für den Nord-Süd-Verkehr in der Region angestrebt.

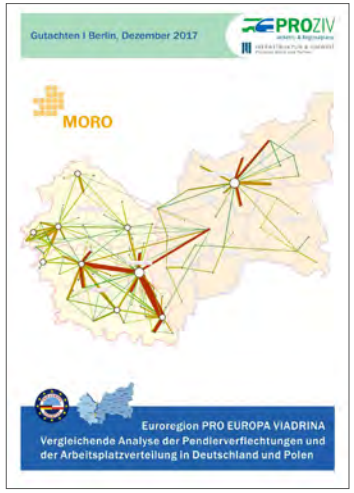

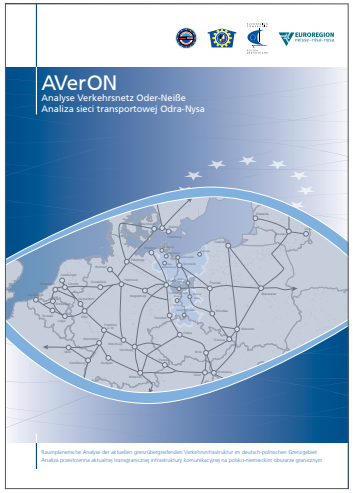

Wymaga to jednak jednomyślnego Votum obu państw członkowskich, którą od października 2021 r. wyraziła tylko Polska. Na podstawie przewidywanego rozwoju ruchu oczywistym byłoby również rozbudowa możliwości transportu kombinowanego w sensie węzłów multimodalnych poza Frankfurt nad Odrą i Rzepin do Eisenhüttenstadt, Fürstenwalde, Kostrzyna nad Odrą i Gorzowa Wielkopolskiego.

Przez polską stronę Euroregionu przebiega głównie droga ekspresowa S3, która stanowi połączenie Szczecina z południem kraju i południową Europą. Autostrada A2 łączy wschodnią i zachodnią Polskę. Innymi ważnymi szlakami komunikacyjnymi po polskiej stronie Euroregionu są drogi krajowe N22 i N24 oraz drogi wojewódzkie nr 132 i 133. Po stronie niemieckiej ważną oś komunikacyjną stanowi autostrada A12, która przechodzi w autostradę A10 Berliner Ring, z Berlina do Frankfurtu nad Odrą (od Słubic zwana autostradą A2, która prowadzi do Warszawy). Oś wschód-zachód uzupełniają po stronie niemieckiej drogi B1, B5, B158 i B246, natomiast oś północ-południe uzupełniają drogi B112 i B167. Po zakończeniu budowy trasy Odra-Łużyce poszukiwane jest sprawne połączenie drogowe dla ruchu północ-południe w regionie.

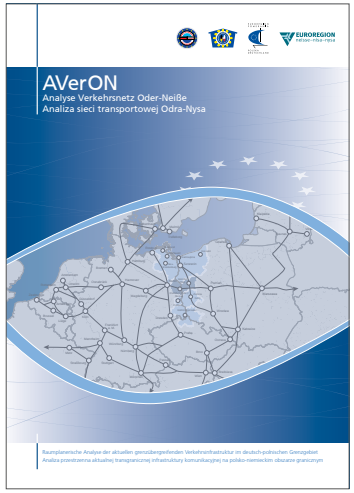

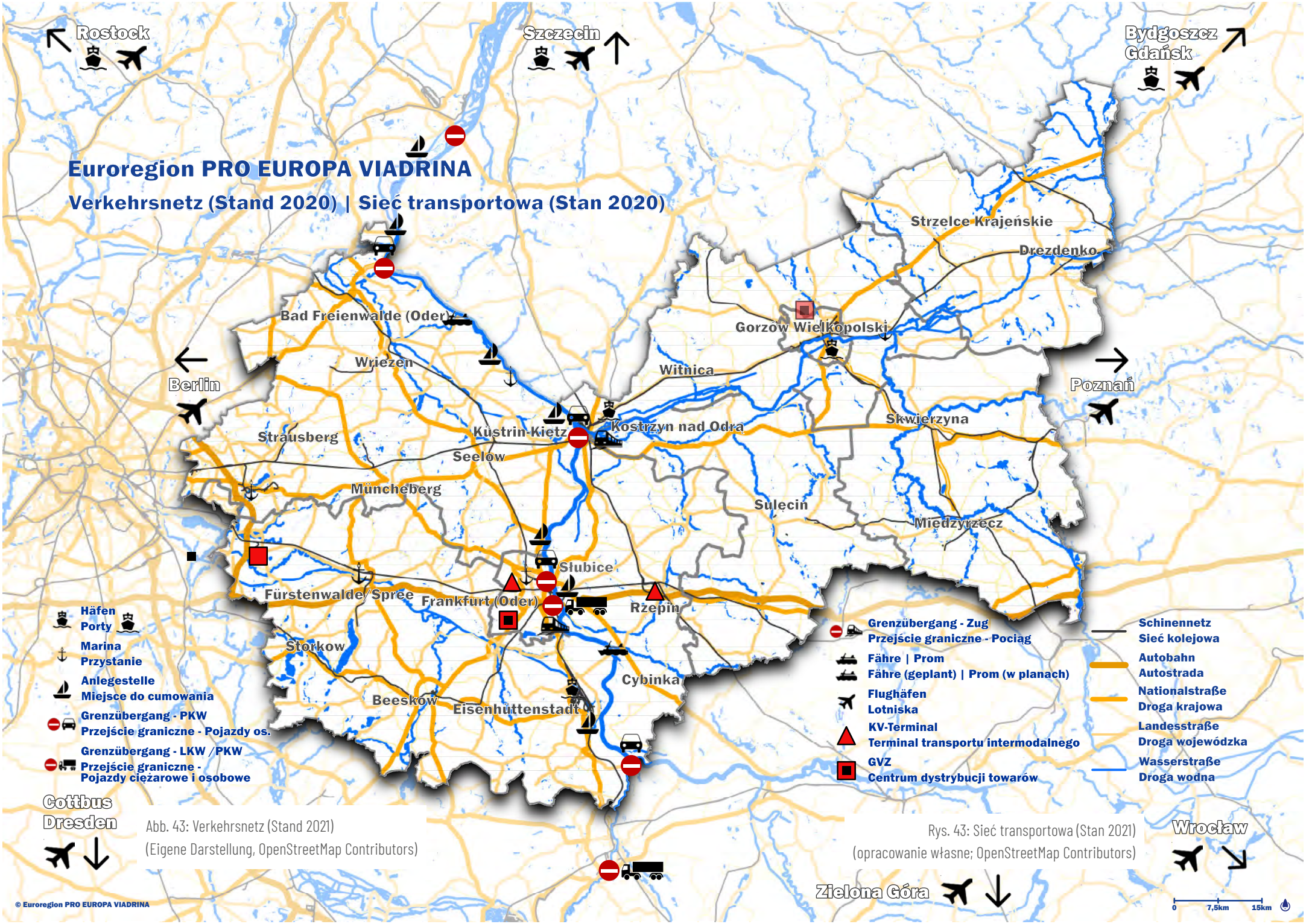

Abb. 43: Verkehrsnetz (Stand 2021)
(Eigene Darstellung, OpenStreetMap Contributors)

Rys. 43: Sieć transportowa (Stan 2021)
(opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

Aufbauend auf dem in 2008 erstellten Integrierten Verkehrskonzept (IVK) für die Region Oderland-Spree und dem Projekt Deutsch- Polnischer Entwicklungsraum Oder/Neiße (POMERANIA; 2008) unterzog die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA im Jahr 2015 das Verkehrsnetz im deutsch-polnischen Grenzgebiet einer umfassenden Analyse und ermittelte insb. für die Verkehrsträger Bahn und Straße Handlungsbedarfe für die vier Euroregionen (AVERON 2015), auf die hier verwiesen sei. Aufbauend auf der Verkehrsnetzanalyse AVERON (ERPEV; 2015) widmete sich die Arbeitsgemeinschaft Verkehr des Ausschusses für grenznahe Zusammenarbeit der Deutsch-Polnischen Regierungskommission der Frage, welche Ziele für die grenzübergreifenden Bahnlinien bis 2030 bzw. 2050 erreicht werden sollten.

Diese AG Verkehr initiierte hierfür in Kooperation mit dem Deutsch-Polnischen Raumordnungsausschuss die Erstellung eines Geoportals, in dem der IST-Zustand diesen Zielen sowohl im Hinblick auf die infrastrukturellen Gegebenheiten als auch für die Verkehrsangebote gegenübergestellt werden. Im Rahmen der bereits erwähnten, durch die Euroregion im Rahmen eines MORO-Projektes durchgeführten Pendleranalyse konnte die Zunahme an grenzübergreifenden Verflechtungen und die Rolle der Verkehrsträger und Grenzübergänge für das Gebiet der Euroregion erneut belegt werden (ERPEV; 2017). Von den alljährlich ca. 2 Mill. polnischen Bürgern westpolnischer Wojewodschaften, die die Berliner Flughäfen nutzen, wird ein Großteil über die Straßen und Bahnlinien der Euroregion gereist sein.

Na podstawie opracowanej w 2008 r. zintegrowanej koncepcji transportu (IVK) dla regionu Oderland-Spree oraz projektu Polsko-Niemieckiego Obszaru Rozwoju Odra/Nysa (POMERANIA; 2008), Euroregion PRO EUROPA VIADRINA przeprowadził w 2015 r. kompleksową analizę sieci transportowej w polsko-niemieckim regionie przygranicznym i określił potrzeby działań dla 4 Euroregionów, w szczególności w zakresie kolejowych i drogowych środków transportu (AVERON 2015), do której odsyła się tutaj. Na podstawie analizy sieci transportowej AVERON (ERPEV; 2015) grupa robocza ds. transportu Komisji ds. Współpracy Transgranicznej Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej zajęła się pytaniem, jakie cele powinny zostać osiągnięte dla transgranicznych linii kolejowych do roku 2030 lub 2050.

We współpracy z Polsko-Niemieckim Komitetem ds. Planowania Przestrzennego Grupa Robocza ds. Transportu zainicjowała utworzenie w tym celu geoportalu, w którym porównuje się aktualną sytuację z tymi celami, zarówno w odniesieniu do warunków infrastrukturalnych, jak i usług transportowych. W ramach wspomnianej już analizy dojazdów do pracy przeprowadzonej przez Euroregion w ramach projektu MORO po raz kolejny udowodniono wzrost powiązań transgranicznych oraz rolę środków transportu i przejść granicznych dla obszaru Euroregionu (ERPEV; 2017). Spośród około 2 milionów mieszkańców zachodnich województw Polski, którzy co roku korzystają z berlińskich portów lotniczych, znaczna część podróżowała drogami i liniami kolejowymi Euroregionu.

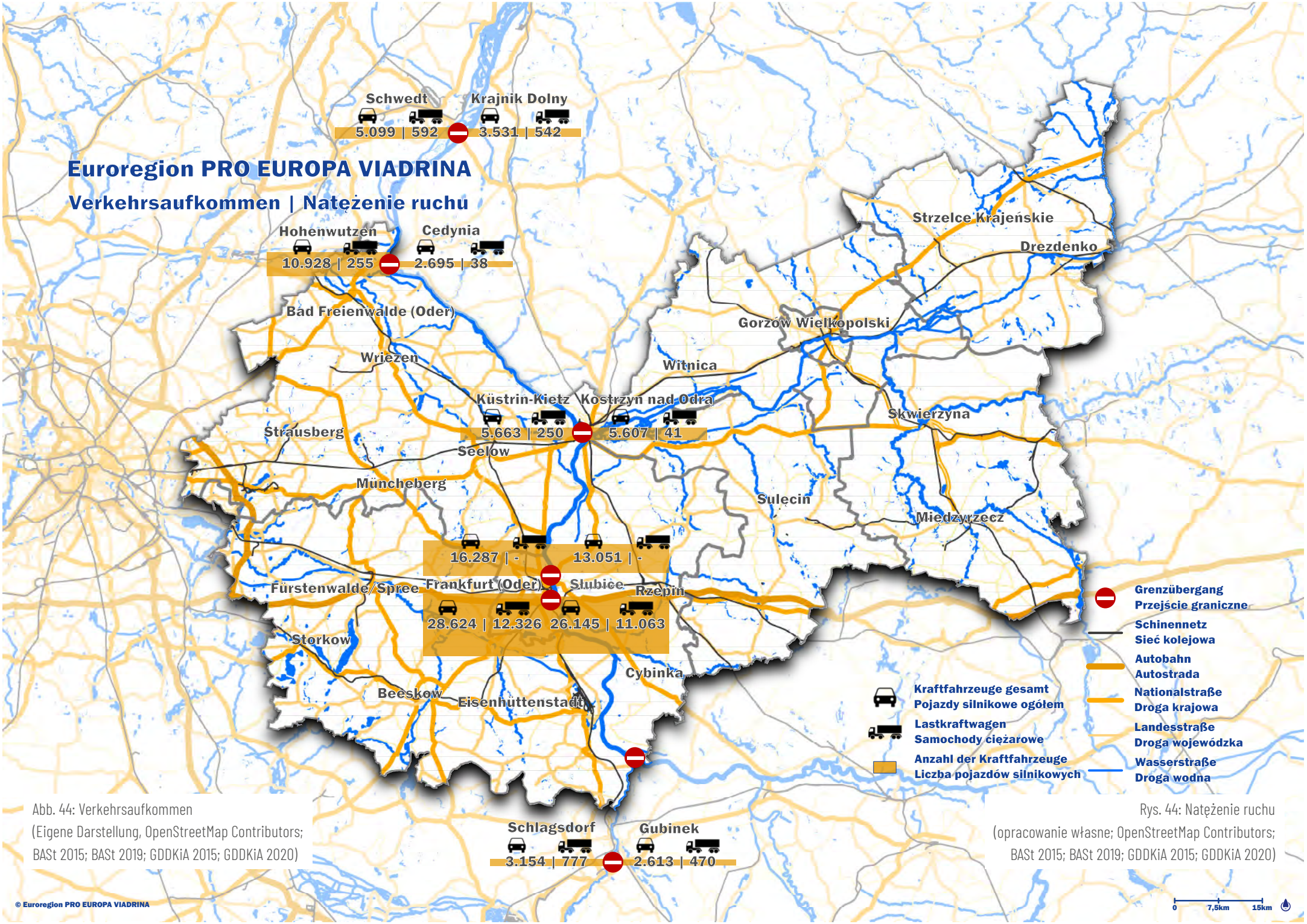

Abb. 44: Verkehrsaufkommen
(Eigene Darstellung, OpenStreetMap Contributors; BASt 2015; BASt 2019; GDDKiA 2015; GDDKiA 2020)

Rys. 44: Natężenie ruchu
(opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors; BASt 2015; BASt 2019; GDDKiA 2015; GDDKiA 2020)

Abb. 45: Brücken verbinden in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA: Brücke Coschen – Żytowań | Stadtbrücke Frankfurt (Oder) – Słubice | Brücke Küstrin-Kietz – Kostrzyn nad Odrą (Fot.: Archiv Euroregion)

Rys. 45: Mosty łączą w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA: most Coschen- Żytowań | Most Miejski Frankfurt (Oder)- Słubice | Küstrin-Kietz – Kostrzyn nad Odrą (fot.: archiwum Euroregionu)

Im Jahr 2014 wurde die Brücke Coschen-Żytowań eröffnet und bietet seitdem als neuer Grenzübergang eine Alternative zu denen in Guben-Gubin und Frankfurt-Słubice. Der Neubau der Straßenbrücke Küstrin-Kietz – Kostrzyn n.O. obliegt gem. Abkommen zu Grenzbrücken der Republik Polen und wird für die nächsten Jahre in Aussicht gestellt. Ausgehend von den hierfür prognostizierten zusätzlichen Verkehren, insb. dem dann zu erwartenden Schwerlastverkehr auf der Bundesstraße B1 von ca. 500 Kfz./Tag vgl. (IVV; 2021), beginnt der Landesbetrieb für Straßenwesen mit der Ermittlung des Ausbaubedarfs im Straßennetz auf deutscher Seite. Von den seinerzeit festgestellten Bedarfen zum Bau von Ortsumgehungen befinden sich mehrere in Planung bzw. Umsetzung (u.a. Eisenhüttenstadt – Neuzelle, Kostrzyn nad Odrą, Strzelce Krajeńskie, Dobiegniew, Przytoczna; vgl. (BMDV; 2021); Program budowy 100 Obwodnic).

Die bereits damals auch für Słubice als notwendig erachtete Ortsumgehung fand bis Ende 2021 noch keinen Eingang in die Straßenbauprogramme. Auch die für die A12 wurde seitens des Bundes noch keine Einstufung als „vordringlicher Bedarf" vorgenommen (BMVI; 2016), so dass trotz der weiterhin gültigen Verkehrsprognosen und spürbaren Zunahme an Stauereignissen Stand Ende 2021 noch kein 6-streifiger Ausbau in die Wege geleitet wurde. Zu diesen Ausbauerfordernissen kommen jene hinzu, die sich ausgehend von aktuellen industriellen und sonstigen gewerblichen Ansiedlungen aus den entstehenden Verkehren als Engpässe in deren Umfeld ergeben (SPV; 2021). Mit Wiederaufnahme des Flugbetriebes nach bevorstehendem Abklingen der Corona-Pandemie sind auch die Zunahme an Passagieren am jetzigen Flughafen BER und entsprechende Bedarfe nach Ausbau der grenzübergreifenden Verkehrsinfrastruktur und Verbindungsangebote schon jetzt absehbar.

Die Deutsch-Polnische Grenze verläuft innerhalb der Euroregion in der Mitte der Flüsse Oder bzw. Neiße. Sieben Grenzübergänge stellen somit Brücken dar. Hierbei sind vier Grenzübergänge für Kraftfahrzeuge bis 3,5 t bzw. 7,5 t zugelassen: Hohenwutzen – Osinów, Kostrzyn n.O. - Küstrin-Kietz, Frankfurt (Oder) – Słubice und Coschen – Zytowan. Lediglich der Transitübergang in Frankfurt (Oder) - Świecko (A12 / A 2) erlaubt darüber hinaus Schwerlastverkehr und ist der am stärksten frequentierte Grenzübergang an der

W 2014 r. otwarto most Coschen-Żytowań, który od tego czasu stanowi alternatywę dla przejść w Guben-Gubin i Frankfurt - Słubice jako nowe przejście graniczne. Za budowę nowego mostu drogowego Küstrin-Kietz - Kostrzyn n.O. odpowiada Rzeczpospolita Polska zgodnie z umową o mostach granicznych i jest ona planowana na kilka najbliższych lat. Na podstawie prognozowanego w związku z tym dodatkowego natężenia ruchu, w szczególności ruchu ciężarowego wynoszącego ok. 500 pojazdów dziennie, który ma być spodziewany na drodze krajowej B1 por. (IVV; 2021), Państwowy Urząd Drogowy zaczyna określać potrzebę rozbudowy sieci drogowej po stronie niemieckiej. Spośród zidentyfikowanych wówczas potrzeb w zakresie budowy obwodnic kilka jest obecnie planowanych lub realizowanych (np. Eisenhüttenstadt - Neuzelle, Kostrzyn nad Odrą, Strzelce Krajeńskie, Dobiegniew, Przytoczna; por. (BMDV; 2021); Program budowy 100 Obwodnic).

Obwodnica, którą wówczas również uznano za niezbędną dla Słubic, nie została uwzględniona w programach budowy dróg do końca 2021 roku. Droga A12 nie została jeszcze zaklasyfikowana przez rząd federalny jako „priorytetowa" (BMVI; 2016), tak więc pomimo wciąż aktualnych prognoz ruchu i zauważalnego wzrostu liczby korków, do końca 2021 roku nie rozpoczęto jeszcze rozbudowy drogi do 6 pasów ruchu. Oprócz tych wymagań dotyczących rozbudowy, istnieją również te, które wynikają z obecnego charakteru rejonów przemysłowych i innych obiektów handlowych jako utrudnień dostaw w ich sąsiedztwie (SPV; 2021). Wraz ze wznowieniem ruchu lotniczego po ustąpieniu pandemii Corony można już przewidzieć wzrost liczby pasażerów w obecnym porcie lotniczym BER oraz związane z tym zapotrzebowanie na rozbudowę transgranicznej infrastruktury transportowej i usług połączeniowych.

Granica polsko-niemiecka przebiega na terenie Euroregionu w środkowej części rzek Odry i Nysy. W związku z tym siedem przejść granicznych to mosty. Cztery z tych przejść granicznych są dozwolone dla pojazdów silnikowych o masie do 3,5 t i 7,5 t: Hohenwutzen - Osinów, Kostrzyn n.O. - Küstrin-Kietz, Frankfurt (Oder) - Słubice i Coschen - Żytowań. Jedynie przejście tranzytowe Frankfurt nad Odrą - Świecko (A12 / A 2) dopuszcza również ruch ciężarowy i jest najbardziej ruchliwym przejściem granicznym na granicy polsko-niemieckiej. Dwie transgraniczne linie kolejowe przebiegają przez mosty

Deutsch-Polnischen Grenze. Die beiden grenzübergreifenden Bahnlinien führen über die Brücken zwischen Kostrzyn - Küstrin-Kietz und Kunowice - Frankfurt (Oder). In 2021 begann der Ersatzneubau der Bahnbrücke Kostrzyn – Küstrin-Kietz, die perspektivisch auch den 2-gleisigen Bahnverkehr und dessen Elektrifizierung erlaubt.

Der am Bahnhof Küstrin-Kietz errichtete Parkplatz für Berufspendler, die die Ostbahn zur Weiterreise zum Arbeitsort nutzen, steht stellvertretend für an anderen Bahnhöfen notwendige Ausbaumaßnahmen für eine multimodale Anbindung von Straßen an das Netz der Bahn. Beide Bahnlinien weisen zwei bzw. sechs täglich verkehrende, grenzübergreifende Verbindungen auf, wobei Fahrgäste aus dem Raum Słubice mit der städtischen Buslinie 983 den Bahnhof Frankfurt (Oder) erreichen. Zur Erleichterung des nachbarschaftlichen Austauschs sehen Frankfurt (Oder) und Słubice den Bau einer weiteren Brücke vor.

Einen wichtigen, wenn auch noch ungenügend beachteten Verkehrsweg stellen die Wasserstraßen sowohl für die Binnenschifffahrt als auch den Wassertourismus in der Region dar. Die zwischen Güstebieser Loose und Gozdowice betriebene und zwischen Aurith und Urad im Aufbau befindliche Fähre ergänzen bei entsprechendem Wasserstand das touristische Angebot zur Oderquerung. Die Bedeutung der Binnenhäfen z.B. in Gorzów, Fürstenwalde, Eisenhüttenstadt und Kostrzyn zur Erschließung der zum großen Teil schiffbaren Flüsse Oder, Spree, Warta bzw. Notec wächst zunehmend. Dem trugen auch der Bau von Anlegestellen bzw. Marinas, u.a. in Frankfurt (Oder), Kostrzyn n.O., Kienitz, Groß Neuendorf und Santok Rechnung.

Die Oder wird im deutsch-polnischen Grenzgebiet, von Mündung der Neiße bei Ratzdorf bis Abzweig Westoder („Grenzoder"), als Bundeswasserstraße in der Wasserstraßenklasse IV geführt (BMVI; 2020), was eine Schiffbarkeit von Schiffen mit einem Tiefgang von 2,5 m erlauben würde. Allerdings wird hier oft der notwendige Tiefgang infolge von Niedrigwasserständen bzw. die erforderliche Brückendurchfahrthöhe (5,25 m) nicht erreicht.

Kostrzyn - Küstrin-Kietz i Kunowice - Frankfurt nad Odrą. W 2021 r. rozpoczęto zastępczą budowę nowego mostu kolejowego Kostrzyn - Küstrin - Kietz, który w perspektywie umożliwi również dwutorowy ruch kolejowy i jego elektryfikację.

Parking zbudowany na stacji Küstrin-Kietz dla osób dojeżdżających do pracy koleją Ostbahn jest przykładem do rozbudowy innych stacji, która jest niezbędna dla multimodalnego połączenia dróg z siecią kolejową. Obie linie kolejowe mają odpowiednio 2 i 6 połączeń transgranicznych dziennie, przy czym pasażerowie z okolic Słubic mogą dojechać do stacji Frankfurt nad Odrą autobusem miejskim linii 983. Aby ułatwić wymianę sąsiedzką, Frankfurt nad Odrą i Słubice planują budowę kolejnego mostu.

Drogi wodne stanowią ważny, choć wciąż niedoceniany, szlak transportowy zarówno dla żeglugi śródlądowej, jak i turystyki wodnej w regionie. Prom kursujący między Güstebieser Loose a Gozdowicami oraz budowany między Aurith a Uradem uzupełniają ofertę turystyczną dotyczącą przeprawy przez Odrę przy odpowiednim poziomie wody. Rośnie znaczenie portów śródlądowych, np. w Gorzowie, Fürstenwalde, Eisenhüttenstadt i Kostrzynie, dla dostępu do w dużej mierze zdatnych do rzeglugi rzek: Odry, Sprewy, Warty i Noteci. Znajduje to również odzwierciedlenie w budowie cumowisk i przystani m.in. we Frankfurcie nad Odrą, Kostrzynie n.O., Kienitz, Groß Neuendorf i Santoku.

Odra została wymieniona jako federalna droga wodna w IV klasie drogi wodnej na polsko-niemieckim obszarze granicznym, od ujścia Nysy w pobliżu Ratzdorf do odgałęzienia Westoder („Grenzoder") (BMVI; 2020), które umożliwiałyby żeglugę statkom o zanurzeniu 2,5 m. Często jednak nie osiąga się tu wymaganego zanurzenia ze względu na niski poziom wody lub wymaganą wysokość prześwitu mostu (5,25 m).

Abb. 46: Brücken verbinden in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA:
Ersatzneubau der Bahnbrücke Kostrzyn – Küstrin-Kietz (Fot.: Archiv Euroregion)

Rys. 46: Mosty łączą w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA:
zastępcza budowa nowego mostu kolejowego Kostrzyn – Küstrin-Kietz (fot.: archiwum Euroregionu)

Daten zur Mobilität auf grenzüberschreitend relevanten Linien

Dane na temat mobilności na połączeniach o znaczeniu transgranicznym

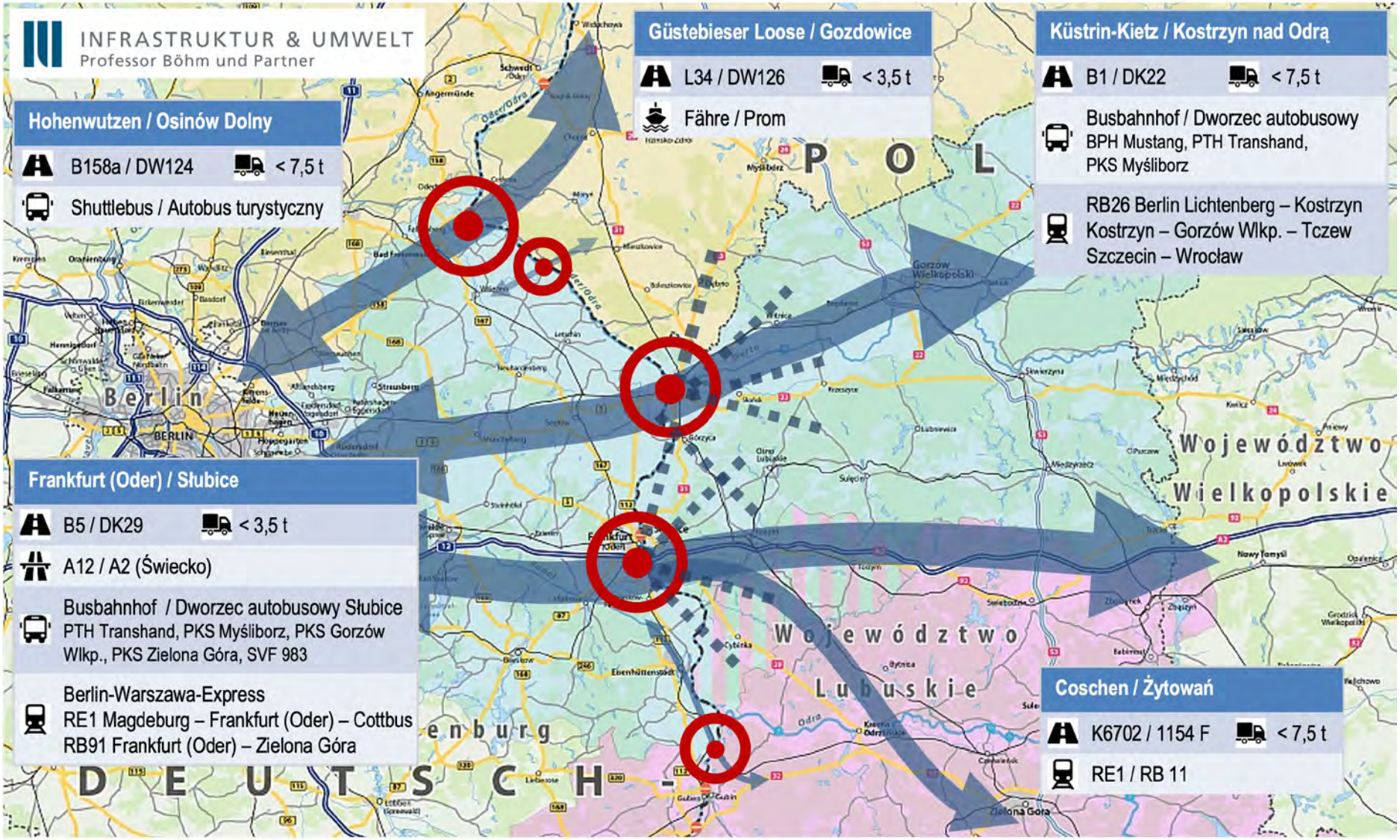

Abb. 47: Daten zur Mobilität auf grenzüberschreitend relevanten Linien (ERPEV; 2017)

Rys. 47: Dane na temat mobilności na połączeniach o znaczeniu transgranicznym (ERPEV; 2017)

Abb. 48: Oder verbindet in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA: Menschen – Fähre Güstebieser Loose und Gozdowice | Waren – Binnenschifffahrt | Touristen – Schiff Zefir im Rahmen von „Oder für Touristen“ (Fot.: Archiv Euroregion)

Rys. 48: Odra łączy w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA: ludzi – prom Güstebieser Loose i Gozdowice | towary – żegluga śródlądowa | Touristen – stastek Zefir w ramach „Odra dla turystów“ (fot.: archiwum Euroregionu)

Polen und Deutschland verständigten sich 2015 im „Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Republik Polen über die gemeinsame Verbesserung der Situation an den Wasserstraßen im deutsch-polnischen Grenzgebiet" (BMVI; 2015) auf gemeinsame Ziele. Die fachliche Grundlage bildete die von der Bundesanstalt für Wasserbau (BAW) erarbeitete deutsch-polnischen Stromregelungskonzeption für die (Grenz-) Oder. Hierin wird für den Bereich der Grenz-Oder im Wesentlichen die Instandsetzung von Buhnen angestrebt, so dass die erwarteten stabilen Abflussverhältnisse die Entstehung von Sandbänken („Schwachstellen" gem. Wasserstraßenabkommen 2015) vermeiden und eine Schiffbarkeit bis 1,80m Tiefe bei mittlerem Wasserstand (für Eisbrecher; entspricht Wasserstraßenklasse I) ermöglichen. Das Abkommen weist eine unbestimmte Laufzeit und kann nach 20 Jahren gekündigt werden.

Parallel erarbeitete die Republik Polen ein Konzept zum Hochwasserschutz im Gebiet von Oder und Weichsel (vgl. Projekt Ochrony Przeciwpowodziowej Dorzecza Odry i Wisły (BKP OPDOW; 2015a), Ramowy Plan Zarządzania Środowiskiem i Społeczeństwem (BKP OPDOW; 2015b)), welches sich auch auf Europäische Belange von Natura 2000 und Wasserrahmenrichtlinie bezieht. Die konkreten Einzelmaßnahen (u.a. Rekonstruktion von Buhnen, Deichbau bei Slubice) entsprechen den im Wasserstraßenabkommen benannten Abschnitten (vgl. Anhang 2 zum Beschluss Nr. 5/2020 über Umweltbedingungen vom 18. März 2020: WONS-OŚ.4233.1.2017.KK.68 – Standort des Projekts. (Karte)). Entsprechende Baumaßnahmen wurden Ende 2020 in die Wege geleitet. Auf deutscher Seite riefen diese Aktivitäten zwischenzeitlich allerdings Bedenken hervor. Zur Umsetzung des Wasserstraßenabkommens wurde auch ein „Gemeinsamer Ausschuss" (Art. 15) vereinbart, die Beachtung der „Grenzüberschreitenden Umweltverträglichkeitsprüfungen" (Art. 11) und der Umgang mit „Meinungsverschiedenheiten" (Art. 15) geregelt. Es liegt nahe, mithilfe dieser im Abkommen vereinbarten Mittel die Meinungsverschiedenheiten zu beheben.

W 2015 roku Polska i Niemcy uzgodniły wspólne cele w „Umowie między Rządem Republiki Federalnej Niemiec a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych w polsko-niemieckim obszarze przygranicznym" (MP; 2015). Podstawę techniczną stanowiła polsko-niemiecka koncepcja regulacji rzeki Odry (granicznej) opracowana przez Federalny Instytut Badań Dróg Wodnych (BAW). W tej koncepcji głównym celem dla obszaru Odry granicznej jest naprawa ostróg, tak aby oczekiwane stabilne warunki zrzutu wody pozwoliły uniknąć tworzenia się piaszczystych ławic („słabych punktów" zgodnie z Porozumieniem w sprawie dróg wodnych z 2015 r.) i umożliwiły żeglowność do głębokości 1,80 m przy średnim stanie wody (dla lodołamaczy; odpowiada I klasie drogi wodnej). Umowa została zawarta na czas nieokreślony i może zostać rozwiązana po upływie 20 lat.

Równolegle Rzeczpospolita Polska opracowała koncepcję ochrony przeciwpowodziowej w rejonie Odry i (por. Projekt Ochrony Przeciwpowodziowej Dorzecza Odry i Wisły (BKP OPDOW; 2015a), Ramowy Plan Zarządzania Środowiskiem i Społeczeństwem (BKP OPDOW; 2015b)), który odnosi się także do europejskich zagadnień związanych z programem Natura 2000 i Ramową Dyrektywą Wodną. Konkretne działania indywidualne (w tym odbudowa ostróg, budowa wałów przeciwpowodziowych w pobliżu Słubic) odpowiadają odcinkom wyznaczonym w Porozumieniu w sprawie dróg wodnych (por. Załącznik 2 do Decyzji nr 5/2020 o środowiskowych uwarunkowaniach z dnia 18 marca 2020 r.: WONS-OŚ.4233.1.2017.KK.68 - Lokalizacja przedsięwzięcia. (Mapa)). Odpowiednie działania budowlane rozpoczęto pod koniec 2020 roku. Działania te wzbudziły jednak w międzyczasie zaniepokojenie strony niemieckiej. W celu wdrożenia umowy o drogach wodnych uzgodniono również powołanie „wspólnego komitetu" (art. 15), uregulowano kwestie przestrzegania „transgranicznej oceny oddziaływania na środowisko" (art. 11) oraz postępowania w przypadku sporów (art. 15). Zalecałoby się za pomocą środków uzgodnionych w umowie rozwiązywać nieporozumienia.

Permanente Investitionen in das Verkehrsnetz haben zu einem relativ guten Ausbau des Straßennetzes geführt. Aufgrund sinkender finanzieller Zuwendung seitens der Träger des Straßennetzes sowie erhöhtem Nutzungsdruck weisen die Straßen zum Teil einen deutlichen Instandhaltungsbedarf auf. Zahlreiche hohem Nutzungsdruck unterliegenden Streckenabschnitte entsprechen zudem nicht den nationalen Standards, z.B. für Fahrbahnbreite, oder erhielten noch keine, zur Verkehrssicherheit beitragenden straßenbegleitenden Radwege. Das Schienennetz als auch die Straße bedürfen einer weiteren Modernisierung um den wachsenden Verkehrsanforderungen gerecht zu werden. Gerade der Ausbau des Schienennetzes inkl. multimodaler Anbindung des Straßennetzes soll vorangetrieben werden, um die Anforderungen der Mobilitätswende zu bewältigen, die Straße von den zahlreichen Pendlerströmen und Güterverkehren zu entlasten und den Tourismus in der Nähe zu den Metropolen zu fördern.

Ausgehend von der positiven wirtschaftlichen Entwicklung, insb. der Ansiedlung des Elektro-Autoherstellers in Grünheide, von der resultierenden Zunahme an Berufspendlern und Lieferverkehren, der steigenden Mobilität infolge des Flughafens BER und der stetig wachsenden Verflechtungen in allen gesellschaftlichen Bereichen spielen die zentralen Verkehrsachsen eine entscheidende Rolle für die weitere Entwicklung. Somit wurden im Rahmen der Aktualisierung des EHK für die Euroregion die entsprechenden Bahnlinien und Straßen als Entwicklungskorridore ausgewiesen. Im Sinne Funktionaler Räume sollen Engpässe entlang dieser Korridore beseitigt und die Mobilität im Übrigen so gestaltet werden, dass auch die kommunalen Zentren der Daseinsvorsorge im ländlichen Raum optimal an die Korridore angebunden werden.

Stałe inwestycje w sieć transportową doprowadziły do stosunkowo dobrego rozwoju sieci drogowej. Ze względu na malejące wsparcie finansowe ze strony właścicieli sieci drogowej oraz zwiększoną presję użytkowania, niektóre z dróg wyraźnie wymagają konserwacji. Ponadto wiele odcinków dróg, na których występuje duże natężenie ruchu, nie spełnia standardów krajowych, np. w zakresie szerokości pasa ruchu, lub nie wyposażono ich w przydrożne ścieżki rowerowe, które przyczyniają się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. Zarówno sieć kolejowa, jak i drogi wymagają dalszej modernizacji, aby sprostać rosnącym wymaganiom ruchu drogowego. W szczególności należy promować rozbudowę sieci kolejowej, w tym multimodalnych połączeń z siecią drogową, aby spełnić wymagania związane z zmianami w zakresie mobilności, odciążyć drogi od licznych dojazdów do pracy i ruchu towarowego oraz promować turystykę w pobliżu metropolii.

W oparciu o pozytywny rozwój gospodarczy, w szczególności powstanie producenta samochodów elektrycznych w Grünheide, wynikający z tego wzrost liczby osób dojeżdżających do pracy i ruchu dostawczego, rosnącą mobilność w wyniku funkcjonowania portu lotniczego BER oraz stale rosnące powiązania we wszystkich obszarach życia społecznego, centralne osie transportowe odgrywają decydującą rolę w dalszym rozwoju. W związku z tym w ramach aktualizacji KRiD dla Euroregionu odpowiednie linie kolejowe i drogi zostały zakwalifikowane jako korytarze rozwoju. Jeśli chodzi o obszary funkcjonalne, ograniczenia wzdłuż tych korytarzy mają zostać wyeliminowane, a mobilność w pozostałej części regionu ma być zaprojektowana w taki sposób, aby miejskie ośrodki użyteczności publicznej na obszarach wiejskich były również optymalnie połączone z korytarzami.

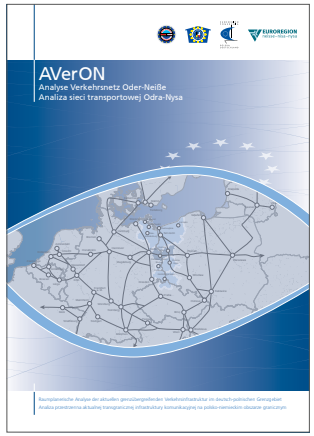

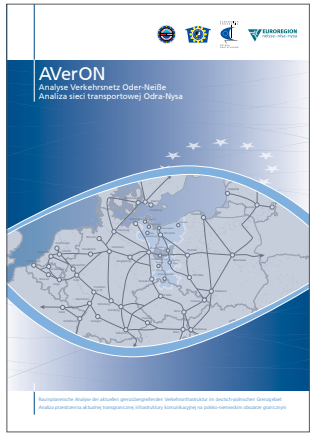

Aneks – mapa: Szlaki rowerowe – istniejące i planowane w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA

Abb. 49: Radrouten: Bestand und Planung in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2015)

Rys. 49: Szlaki rowerowe: istniejące i planowane w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2015)

Ver- und Entsorgung

Im Bereich Ver- und Entsorgung besteht innerhalb der Euroregion der bedeutendste Handlungsbedarf angesichts Klimawandel in der hieraus resultierenden Notwendigkeit der Energiewende. Auf Ebene der EU gibt der „Europäische Green Deal" den Rahmen vor. Demnach streben die 27 EU-Mitgliedstaaten bis 2050 Klimaneutralität an. Hierfür sind schon bis 2030 die Treibhausgasemissionen um mindestens 55 % gegenüber 1990 zu senken, der Anteil an erneuerbaren Energien auf 40% zu steigern. Energieeffizienz und Substitution fossiler Energieträger sind somit gleichermaßen zu verfolgen. Der Anteil erneuerbarer Energien am Bruttoendenergieverbrauch stellt sich im Jahr 2020 wie folgt dar:

Zaopatrzenie i usuwanie

W obszarze zaopatrzenia i usuwania odpadów najważniejszą potrzebą działań w Euroregionie w obliczu zmian klimatu jest wynikająca z nich konieczność transformacji energetycznej. Na poziomie UE ramy zapewnia „Europejski Zielony Ład". Zgodnie z tym założeniem 27 państw członkowskich UE dąży do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 roku. Aby to osiągnąć, do 2030 r. należy ograniczyć emisję gazów cieplarnianych o co najmniej 55% w porównaniu z 1990 r., a udział energii odnawialnej zwiększyć do 40%. Należy zatem w równym stopniu dążyć do efektywności energetycznej i zastępowania kopalnych źródeł energii. Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w roku 2020 przedstawia się następująco:

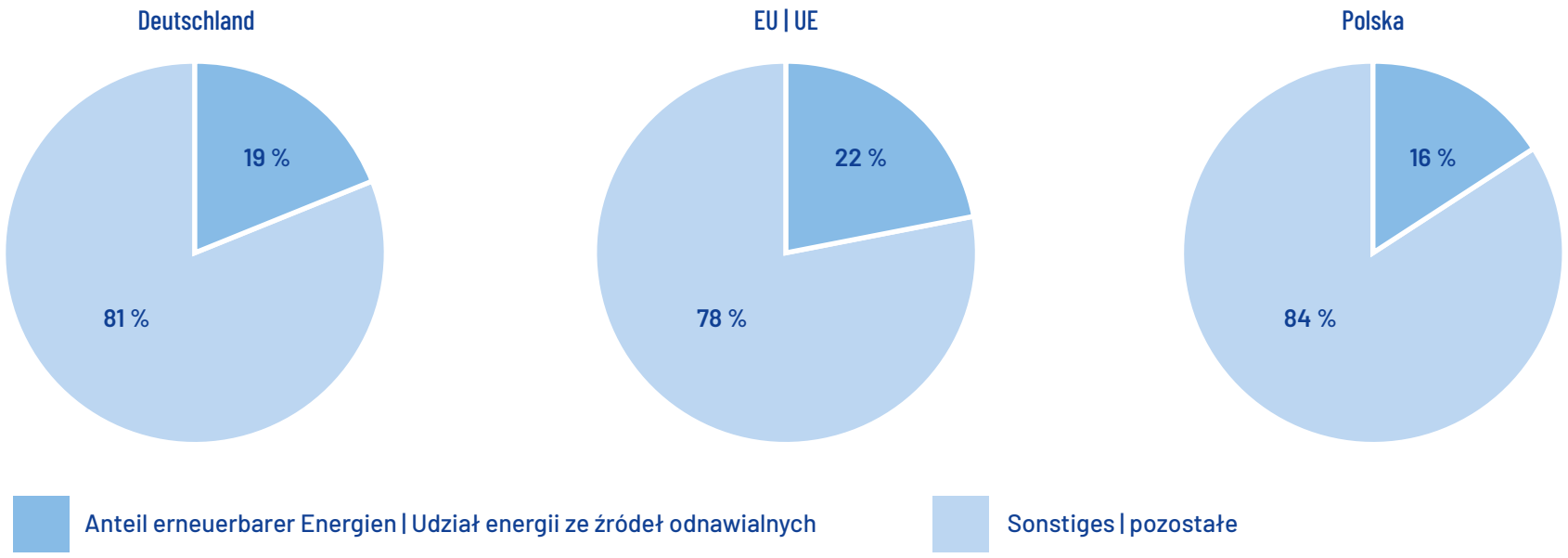

Abb. 50: Auf dem Weg in die Energiewende: Der Anteil erneuerbarer Energien am Bruttoendenergieverbrauch stellt sich im Jahr 2020 (2021c)

Rys. 50: W drodze do transformacji energetycznej: Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w roku 2020 (2021c)

Für die Planungsregion Oderland-Spree – identisch mit dem Gebiet des deutschen Teils der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA - wird für 2019 einen Energieverbrauch von ca. 6.417 GWh (Strom: 1.653 GWh; Gas: 4.779 GWh; ohne Verkehr) ausgewiesen (WFBB; 2021b). In 2020 wurden hier aus erneuerbaren Energiequellen (Windkraftanlagen, Photovoltaik, Biomasse, Geothermie) ca. 2.546 GWh Strom erzeugt (ebd.). Demnach wird in dieser Region mittlerweile bereits deutlich mehr Strom erzeugt, als verbraucht wurde.

Auf polnischer Seite konnten diese Daten lediglich für die Ebene der gesamten Wojewodschaft ermittelt werden. Demnach wurden im Jahr 2020 an Energie 13.345 GWh (Strom: 4.057 GWh; Erdgas: 9.288 GWh; ohne Verkehr und ohne Steinkohle) verbraucht und 885 GWh aus erneuerbaren Energieträgern erzeugt (GUS; 2021). Der Anteil an erneuerbaren Energien verdoppelte sich in der Wojewodschaft Lubuskie im Verlauf von 15 Jahren und die Nutzung von Steinkohle sank geringfügig.

Im deutschen Teil der Euroregion stellt Windenergie einen Großteil der alternativen Energiequellen dar. Neben der Erneuerung und Modernisierung (Repowering) alter Windkraftanlagen in bestehenden Windparks wird derzeit die Ausweisung zusätzlicher Windeignungsgebiete für die Errichtung von Windenergie-Anlagen angestrebt. Neben der Windnutzung nehmen die solare Stromerzeugung und die Biomassenutzung einen hohen Stellenwert in der Erzeugung von Strom und Wärme im deutschen Teil der Euroregion ein. Hier ragen Biogasanlagen und die Holznutzung zur Energieerzeugung heraus. Geothermie-Anlagen zur oberflächennahen Wärmegewinnung nehmen in ihrer Bedeutung zu. Während man auf der deutschen Seite der Euroregion über die Anlaufphase hinaus ist bzw. gar an Grenzen der räumlichen Verträglichkeit bzw. Akzeptanz stößt (z.B. Biogas, Windkraft, Freiflächen-Photovoltaik-Anlagen), gibt es im polnischen Teil der Euroregion noch Potenziale zur Entwicklung und Etablierung alternativer Energiegewinnung.

Dla regionu planowania Oderland-Spree - identycznego z obszarem niemieckiej części Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA - na rok 2019 (WFBB; 2021b) zgłoszono zużycie energii wynoszące ok. 6 417 GWh (energia elektryczna: 1 653 GWh; gaz: 4 779 GWh; bez transportu). W 2020 r. z odnawialnych źródeł energii (turbiny wiatrowe, fotowoltaika, biomasa, energia geotermalna) wyprodukowano tu ok. 2 546 GWh energii elektrycznej (j.w.). Z tego wynika, że w regionie tym wytwarza się obecnie znacznie więcej energii elektrycznej niż się zużywa.

Po stronie polskiej dane te można było określić jedynie dla poziomu całego województwa. Zgodnie z tym, w 2020 roku zużyto 13 345 GWh energii (energia elektryczna: 4 057 GWh; gaz ziemny: 9 288 GWh; z wyłączeniem transportu i węgla kamiennego), a 885 GWh zostało wytworzone z odnawialnych źródeł energii (GUS; 2021). W ciągu 15 lat w województwie lubuskim podwoił się udział energii odnawialnej, a wykorzystanie węgla kamiennego nieznacznie spadło.

W niemieckiej części Euroregionu energia wiatrowa stanowi dużą część alternatywnych źródeł energii. Oprócz odnawiania i modernizacji (repowering) starych turbin wiatrowych w istniejących farmach wiatrowych, obecnie podejmowane są działania mające na celu wyznaczenie dodatkowych obszarów nadających się do budowy turbin wiatrowych. Oprócz energii wiatrowej, w niemieckiej części Euroregionu ważną rolę w wytwarzaniu energii elektrycznej i cieplnej odgrywają energia słoneczna i biomasa. Wyróżniają się tu biogazownie i wykorzystanie drewna do produkcji energii. Rośnie znaczenie geotermalnych instalacji do wytwarzania ciepła w pobliżu powierzchni ziemi. Podczas gdy niemiecka część Euroregionu znajduje się poza fazą rozruchu lub nawet osiąga granice kompatybilności przestrzennej lub akceptacji (np. biogaz, energia wiatrowa, naziemne elektrownie fotowoltaiczne), w polskiej części Euroregionu nadal istnieje potencjał dla rozwoju i tworzenia odnawialnej produkcji energii.

Derzeit liegt der Anteil erneuerbarer Energien in der Republik Polen bei 16% der Primärenergieerzeugung (s.o.). Zu den erneuerbaren Energiequellen auf der polnischen Seite der Euroregion zählen auch Wasserkraftwerke (z.B. in Bledzew), darüber hinaus gibt es Anbieter, die Pellet aus Holz (in Słubice) und aus Stroh (in Przytoczna und Słońsk) vertreiben. Unter beinahe 100 kommunalen Kläranlagen auf dem Gebiet der Wojewodschaft Lubuskie gibt es in Gorzów Wielkopolski eine Kläranlage, in der Biogas gewonnen wird, der für die Erzeugung von Energie und Wärme verwendet wird.

Windparks befinden sich auf der polnischen Seite der Euroregion u.a. in den Gemeinden Bogdaniec, Górzyca, Przytoczna, Strzelce Krajeńskie und Słubice. Es soll noch erwähnt werden, dass im Wojewodschaftskrankenhaus in Gorzów Wielkopolski und im Krankenhaus in Międzyrzecz-Obrzyce Solaranlagen verwendet werden. Ein herausragendes Beispiel für die direkte grenzübergreifende Zusammenarbeit im Bereich Energie ist der Fernwärmeverbund der Städte Frankfurt (Oder) - Słubice.

Die hier aufgeführten Daten spiegeln die Situation nicht vollständig wieder, da u.a. die Daten zu Verkehr oder sonstigen Verbräuchen im Rahmen der vorliegenden Analyse nicht umfänglich für das Gebiet der Euroregion aufbereitet werden konnten.

Obecnie udział energii odnawialnej w produkcji energii pierwotnej w Polsce wynosi 16% (patrz wyżej). Do odnawialnych źródeł energii po polskiej stronie Euroregionu należą elektrownie wodne (np. w Bledzewie), są też dostawcy sprzedający pelety z drewna (w Słubicach) i ze słomy (w Przytocznej i Słońsku). Wśród prawie 100 oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie województwa lubuskiego, jedna w Gorzowie Wielkopolskim produkuje biogaz, który jest wykorzystywany do wytwarzania energii i ciepła.

Farmy wiatrowe znajdują się po polskiej stronie Euroregionu, m.in. w gminach Bogdaniec, Górzyca, Przytoczna, Strzelce Krajeńskie i Słubice. Należy również wspomnieć, że systemy solarne wykorzystywane są w szpitalu wojewódzkim w Gorzowie Wielkopolskim oraz w szpitalu w Międzyrzeczu-Obrzycach. Doskonałym przykładem bezpośredniej współpracy transgranicznej w dziedzinie energii jest sieć ciepłownicza miast Frankfurt nad Odrą - Słubice.

Przytoczone tu dane nie odzwierciedlają w pełni sytuacji, ponieważ w ramach niniejszej analizy nie można było kompleksowo opracować dla obszaru Euroregionu danych dotyczących m.in. transportu czy innego rodzaju konsumpcji.

Abb. 51: Mit positiver Energie für die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA: Windpark | Wasserkraftwerk | Solarpark (Fot.: Archiv Euroregion | Piotr Chara | Archiv Euroregion)

Rys. 51: Z pozytywną energią dla Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA: park wiatrowy | elektrownia wodna | park fotowoltaiczny (fot.: archiwum Euroregionu | Piotr Chara | archiwum Euroregionu)

Allerdings verdeutlichen sie den für die gesamte Euroregion bestehenden Handlungsbedarf beim Ausbau regenerierbarer Energiequellen und bei der Reduktion des Energieverbrauchs. In engem Zusammenhang stehen hierbei die Aspekte der Energiespeicherung und der Mobilitätswende. Ausgehend von der zuletzt positiven wirtschaftlichen Entwicklung nahmen die Energieverbräuche in den letzten Jahren nicht merklich ab und die Mobilität zu. So steht die Ansiedlung des US-amerikanischen Elektroauto-Herstellers, der Ausbau des E-Ladenetzes für PKW und das für E-Bikes in der Euroregion beispielhaft für die auf beiden Seiten feststellbare Zunahme an Elektro-Mobilität, sowie im Fall von „grünem" Strom für den Ersatz fossiler durch regenerierbare Energieträger. Um das Ziel der EU zur Klimaneutralität zu erreichen, muss somit von steigenden Verbräuchen und entsprechend höherem Bedarf an regenerativen Energien ausgegangen werden.

Im Regionalen Energiekonzept für die Planungsregion Oderland-Spree (RP Oderland-Spree; 2021) werden sowohl die Situation und Potenziale bei Erzeugung und Speicherung erneuerbarer Energien als auch Aspekte des Ressourcenschutzes berücksichtigt. Hier wird neben der Energieeffizienz auch der Energiesuffizienz Bedeutung beigemessen. Diese Aussagen decken sich mit den für die polnische Seite definierten Zielen (UMWL; 2020). Im grenzübergreifenden Kontext bestehen viele Möglichkeiten und Chancen zur Zusammenarbeit im Bereich der erneuerbaren Energien, insbesondere im Hinblick auf den Erfahrungsaustausch, den gegenseitigen Know-How-Transfer in allen Phasen der Prozesse von strategischen Konzepten, Planung und Umsetzung von Anlagen, Energieeffizienz, Energiesuffizienz bis hin zur Akzeptanzsteigerung. Gemeinsam mit der Regionalen Planungsgemeinschaft Oderland-Spree und den jeweiligen Akteuren in beiden Teilen der Euroregion kann hierbei auf umfangreiche Erfahrungen, z.B. aus dem Regionalen Energiekonzept, weiteren lokalen Energie- und Klimaschutzkonzepten bzw. aus dem Umgang mit den anderen alternativen Energieträgern, zurückgegriffen werden. Als wesentlich wird auch erachtet, Best-Practice-Beispiele aus anderen Regionen in der Euroregion nutzbar zu machen.

Ilustrują one jednak potrzebę podjęcia działań w całym Euroregionie w celu rozwoju odnawialnych źródeł energii i zmniejszenia zużycia energii. Ściśle z tym związane są aspekty magazynowania energii i zmian w zakresie mobilności. W związku z pozytywnym rozwojem gospodarczym w ostatnich latach zużycie energii nie zmniejszyło się znacząco, a mobilność wzrosła. Powstanie fabryki amerykańskiego producenta samochodów elektrycznych, rozbudowa sieci ładowania samochodów i rowerów elektrycznych w Euroregionie to przykłady wzrostu mobilności elektrycznej, który można zaobserwować po obu stronach, a także zastępowanie paliw kopalnych odnawialnymi źródłami energii w przypadku „zielonej" energii elektrycznej. Aby osiągnąć cel UE, jakim jest neutralność klimatyczna, należy założyć, że zużycie energii będzie rosło, a wraz z nim zapotrzebowanie na energię odnawialną.

W Regionalnej Koncepcji Energetycznej dla regionu planowania Oderland-Spree (RP Oderland-Spree; 2021) uwzględniono zarówno sytuację i potencjał w zakresie wytwarzania i magazynowania energii odnawialnej, jak i aspekty ochrony zasobów. Oprócz efektywności energetycznej ważne jest również zapewnienie wystarczalności energetycznej. Stwierdzenia te są zbieżne z celami określonymi dla strony polskiej (UMWL; 2020). W kontekście transgranicznym istnieje wiele możliwości i szans na współpracę w dziedzinie energii odnawialnych, zwłaszcza w zakresie wymiany doświadczeń, wzajemnego transferu know-how we wszystkich fazach procesów, począwszy od koncepcji strategicznych, poprzez planowanie i realizację instalacji, efektywność energetyczną, wystarczalność energetyczną, aż po wzrost akceptacji. Wspólnie z Regionalnym Wspólnotą Planowania Oderland-Spree i odpowiednimi podmiotami w obu częściach Euroregionu można wykorzystać bogate doświadczenia, np. z Regionalnej Koncepcji Energetycznej, innych lokalnych koncepcji energetycznych i ochrony klimatu lub z pracy z innymi alternatywnymi źródłami energii. Uważa się również za istotne, by wykorzystać przykłady najlepszych praktyk z innych regionów w Euroregionie.

5.2. Soziale Infrastruktur

Bildung

Auf beiden Seiten der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA bestand für insg. ca. 51.000 Kinder im Alter von bis zu sechs Jahren ein gut ausgebautes Netz von 428 Kinderbetreuungseinrichtungen (Stand 2018; vgl. ER PEV Bildungskonzept 21+). Fast in jeder Kommune befindet sich zumindest eine Kinderbetreuungseinrichtung. Insbesondere in Abhängigkeit von der demografischen Entwicklung und Migration besteht in den Gemeinden der Bedarf nach zusätzlichen Kapazitäten an Kitaplätzen. In den Städten Frankfurt (Oder) und Słubice halten die beiden „Eurokitas" Platzkontigente für Kinder der jeweils anderen Seite vor.

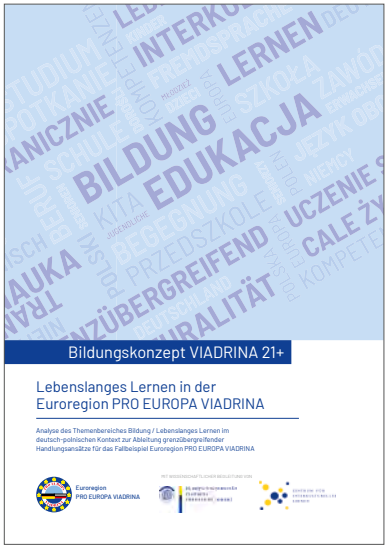

5.2. Infrastruktura społeczna

Edukacja

Po obu stronach Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA istniała dobrze rozwinięta sieć 428 placówek opieki nad dziećmi dla łącznie ok. 51 tys. dzieci w wieku do 6 lat (stan na 2018 r.; por. ER PEV Koncepcja Edukacyjna 21+). Prawie w każdej gminie jest co najmniej jedna placówka opieki nad dziećmi. Szczególnie w zależności od rozwoju demograficznego i migracji istnieje zapotrzebowanie na dodatkowe miejsca opieki dziennej w gminach. W miastach Frankfurt nad Odrą i Słubice dwa „Euro przedszkola" utrzymują rezerwacje miejsc dla dzieci odpowiednio z drugiej strony.

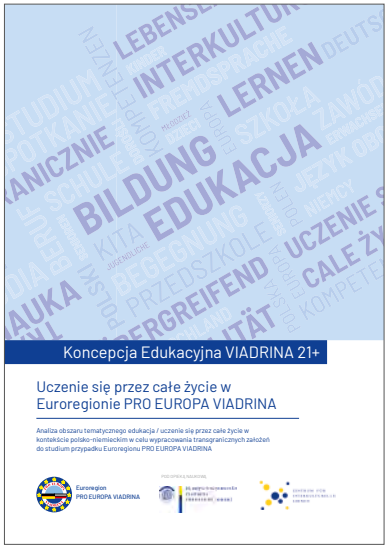

Die Sprachförderung spielt bereits in vielen Einrichtungen eine wichtige Rolle, wobei auf beiden Seiten Englisch als erste Fremdsprache spielerisch vermittelt wird. Polnische Sprachbildung in deutschen Kindertagesstätten ist nur vereinzelt vertreten. Dagegen wird Deutsch in polnischen Kinderbetreuungseinrichtungen häufiger angeboten und genutzt. Um die Kinder für die Sprache zu motivieren und zu sensibilisieren, pflegen einige deutsche und polnische Kitas miteinander Kontakt und orientieren sich viele Einrichtungen an der Immersionsmethode.

Die Förderung der interkulturellen Interaktion im Vorschulalter bildet einen wesentlichen Grundstein für die Förderung von Sprachkenntnissen und sozialen Kompetenzen und wird von der Euroregion als sehr effektiv angesehen. Diesem Aspekt soll in Zukunft noch mehr Beachtung geschenkt werden.

Analog zum vorschulischen Bereich wurde im Bildungskonzept VIADRINA 21+ (ERPEV; 2020a) auch der schulische Bereich einer tiefgründigen Analyse unterzogen. Demnach besuchen ca. 83.000 Schüler die 307 Grund- und weiterführenden Schulen in der Euroregion. Gut die Hälfte dieser Schulen pflegen internationale Partnerschaften, dazu zählen auch 41 Partnerschaften zwischen deutschen und polnischen Schulen innerhalb der Euroregion. Mittlerweile nehmen an elf deutschen Schulen ca. 1.400 Schüler Sprachlernangebote in Polnisch wahr, wobei lediglich in der Stadt Frankfurt (Oder) erreicht wird, dass man von der Kita bis zum Schulabschluss nahezu lückenlos Polnisch lernen kann.

Auf der polnischen Seite nimmt zwar das Interesse an der Fremdsprache Deutsch ab, allerdings bieten es nahezu alle Schulen an und erreichten in 2020 mit ca. 19.000 nahezu die Hälfte aller Schüler. Aufgrund des hiermit erreichbaren Sprachniveaus ist es alljährlich zahlreichen polnischen Schülern möglich, weiterführende Schulen auf deutscher Seite zu besuchen. Als überregional beispielhaft sei das Latarnia-Projekt des Karl-Liebknecht-Gymnasiums in Frankfurt (Oder) hervorgehoben, in dem in Kooperation mit der Grundschule Nr. 2 aus Słubice auf der Basis der erlernten Nachbarsprache der wechselseitige Unterricht in gemischten Gruppen praktiziert wird.

Promocja językowa już teraz odgrywa ważną rolę w wielu placówkach, a angielski jest nauczany jako pierwszy język obcy w sposób zabaw po obu stronach. Edukacja polskojęzyczna w niemieckich przedszkolach jest tylko sporadycznie oferowana. Z kolei język niemiecki jest częściej oferowany i używany w polskich placówkach opieki nad dziećmi. Aby motywować i uwrażliwiać dzieci na język, niektóre niemieckie i polskie przedszkola utrzymują ze sobą kontakty, a wiele placówek nastawionych jest na metodę immersji.

Promowanie interakcji międzykulturowych w wieku przedszkolnym jest istotnym elementem promowania umiejętności językowych i kompetencji społecznych i jest przez Euroregion uważane za bardzo skuteczne. W przyszłości należy poświęcić temu aspektowi więcej uwagi.

Podobnie jak sektor przedszkolny, również sektor szkolny został poddany dogłębnej analizie w ramach koncepcji edukacji VIADRINA 21+ (ERPEV; 2020a). Zgodnie z tymi danymi do 307 szkół podstawowych i średnich w Euroregionie uczęszcza około 83 000 uczniów. Ponad połowa z tych szkół utrzymuje partnerstwa międzynarodowe, w tym 41 partnerstw między szkołami niemieckimi i polskimi w ramach Euroregionu. Około 1400 uczniów w 11 niemieckich szkołach korzysta obecnie z możliwości nauki języka polskiego, choć tylko we Frankfurcie nad Odrą możliwa jest niemal nieprzerwana nauka języka polskiego od przedszkola do matury.

Po stronie polskiej zainteresowanie językiem niemieckim jako obcym spada, ale prawie wszystkie szkoły go oferują i w 2020 roku prawie połowa wszystkich uczniów się go uczyła (ok. 19 000). Ze względu na możliwy w ten sposób do osiągnięcia poziom znajomości języka, wielu polskich uczniów co roku uczęszcza do szkół średnich po stronie niemieckiej. Przykładem ponadregionalnym jest projekt Latarnia realizowany przez Karl-Liebknecht-Gymnasium we Frankfurcie nad Odrą, w ramach którego we współpracy ze szkołą podstawową nr 2 w Słubicach prowadzone jest wzajemne nauczanie w grupach mieszanych na bazie nauczanego języka sąsiada.

	Deutsche Seite		Polnische Seite		
Schulart	Anz. Schüler	Anz. Schulen	Anz. Schulen	Anz. Schüler	Schulart
Grundschulen	19.299	76	127	32.596	Grundschulen [= szkoła podstawowa]
Förderschulen	1.828	15	9	553	Fördergrundschulen
Grund- und Oberschulen	4.704	9	21	5.224	Allgemeinbldendes Lyzeum [= liceum ogólnokształcące]
Oberschule	4.913	21	1	135	Lyzeum für Bildende Künste [= liceum sztuk plastycznych]
Oberschule mit gymnasialer Oberstufe (inkl. 1 Waldorfschule)	2.258	5			
Gymnasien (inkl. 3 OSZ)	9.970	20			
Volkshochschule (2. Bildungsweg)	145	3			
Gesamt	43.117	149	158	39.738	Gesamt

Tab. 4: Struktur allgemeinbildender Schulen in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020a)

	niemiecka strona		polska strona		
rodzaj szkoły	liczba uczniów	liczba szkół	liczba szkół	liczba uczniów	rodzaj szkoły
szkoły podstawowe	19.299	76	127	32.596	szkoły podstawowe
szkoły specjalne	1.828	15	9	553	szkoły podstawowe specjalne
zespoły szkół podstawowych i ponadpodstawowych	4.704	9	21	5.224	liceum ogólnokształcące
szkoły ponadpodstawowe	4.913	21	1	135	liceum sztuk plastycznych
Szkoły ponadpodstawowe z poziomem gimnazjalnym [=licealnym] (w tym 1 szkoła waldorfska)	2.258	5			
gimnazja [=licea] (w tym 3 zespoły szkół ponadpodstawowych)	9.970	20			
uniwersytety ludowe (nauka wieczorowa, Uniwersytety 3. Wieku)	145	3			
Ogółem	43.117	149	158	39.738	Ogółem

Tab. 4: Struktura szkół ogólnokształcących w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020a)

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Grundschulen und allgemeinbildende weiterführende Schulen mit Polnisch- bzw. Deutsch-Unterricht |

Szkoły podstawowe i ogólnokształcące ponadpodstawowe z ofertą nauki j. polskiego bądź j. niemieckiego

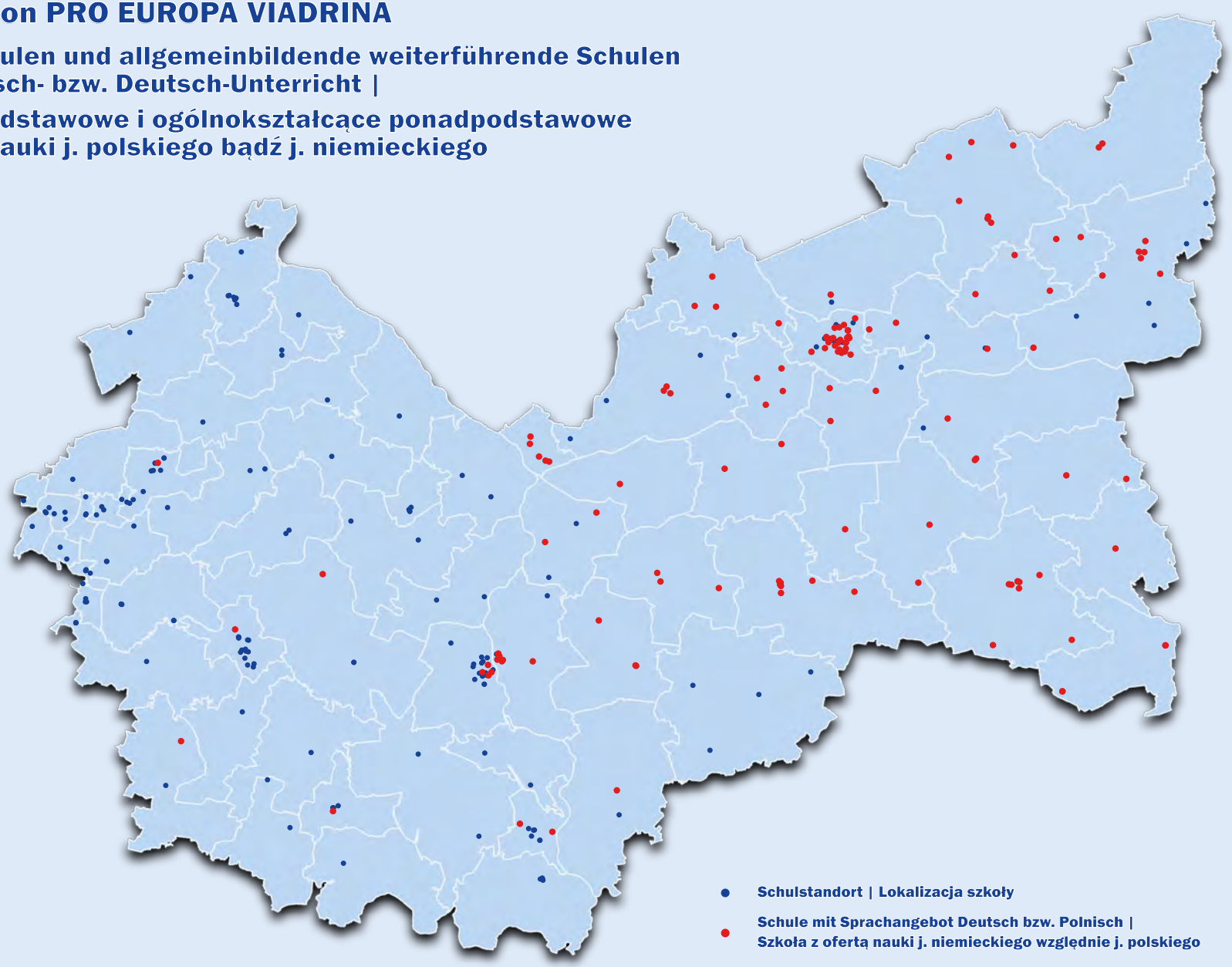

Abb. 52: Grundschulen und allgemeinbildende weiterführende Schulen mit Polnisch- bzw. Deutsch-Unterricht (ERPEV; 2020a)

Rys. 52: Szkoły podstawowe i ogólnokształcące ponadpodstawowe z ofertą nauki j. polskiego bądź j. niemieckiego (ERPEV; 2020a)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

0 7,5km 15km

Die Vermittlung der Sprache des Nachbarlandes trägt nicht nur zum Abbau der Sprachbarriere bei, sie legt auch den Grundstein für die nachhaltig wirksame Verbesserung der interkulturellen Kompetenz der heranwachsenden Kinder und Jugendlichen. Viele durch das DPJW und den Klein-Projekte-Fonds der EU geförderten Begegnungsprojekte beinhalten somit auch Sprachkurse. Im grenzübergreifenden Kontext stellen die Projekte der Begegnung, der Interaktion von deutschen und polnischen Schülern wesentliche Elemente dar. Dies resultiert insbesondere daraus, dass die Begegnung u.a. zur Stärkung der Motivation für das Erlernen von Sprachen stärkt. Im Bildungskonzept VIADRINA 21+ werden entsprechende Ziele und Handlungsansätze zum Ausbau grenzübergreifender Aktivitäten aufgeführt, die auch den Mangel an Fachkräften und den erhöhten Personalaufwand für derartige Aktionen thematisieren.

Über den allgemein bestehenden Instandsetzungsbedarf in schulischen Einrichtungen hinaus braucht es auch für deutsch-polnische Aktivitäten zusätzlicher räumlicher Kapazitäten oder technischer Ausstattung. Im Zusammenhang mit der Corona-Pandemie wurde auch deutlich, dass die Erschließung mit Breitband-Anschlüssen, die Ausstattung mit digitaler Technik oder die Gewährleistung von Hygienestandards in technischer und organisatorischer Hinsicht wesentliche Voraussetzungen für die Aufrechterhaltung des Schulbetriebes und damit auch für den Ausbau grenzübergreifender Aktivitäten sind. Mittlerweile ist die technische Seite der Digitalisierung recht weit fortgeschritten, sodass in absehbarer Zeit in der gesamten Euroregion Breitbandverbindungen verfügbar sein werden. Somit hängt es von der technischen Ausstattung von Schulen und privaten Haushalten ab, inwiefern Online-Lehre jedem Schüler und damit auch digitale Ergänzungsangebote für deutsch-polnische Aktivitäten zugänglich sind.

Nauczanie języka kraju sąsiedniego nie tylko pomaga przełamać barierę językową, ale także tworzy podstawy do trwałego doskonalenia kompetencji międzykulturowych dorastających dzieci i młodzieży. Wiele projektów dotyczących spotkań finansowanych przez PNWM i Fundusz Małych Projektów UE obejmuje więc także kursy językowe. W kontekście transgranicznym istotnym elementem są projekty dotyczące spotkań i interakcji między uczniami niemieckimi i polskimi. Wynika to przede wszystkim z faktu, że spotkania wzmacniają m.in. motywację do nauki języków obcych. W koncepcji edukacyjnej VIADRINA 21+ wymieniono odpowiednie cele i kierunki działania w zakresie rozwoju działalności transgranicznej, które uwzględniają także problem braku wykwalifikowanych pracowników i zwiększonych zapotrzebowań na personel w tej dziedzinie.

Oprócz ogólnych potrzeb remontowych w obiektach szkolnych, działania polsko-niemieckie wymagają także dodatkowych możliwości przestrzennych lub wyposażenia technicznego. W związku z pandemią COVID-19 okazało się także, że rozwój łączy szerokopasmowych, wyposażenie w technologię cyfrową czy zagwarantowanie standardów higieny pod względem technicznym i organizacyjnym to warunki niezbędne do utrzymania działalności szkół, a tym samym do rozszerzenia działalności transgranicznej. Tymczasem techniczna strona cyfryzacji jest dość zaawansowana - w najbliższej przyszłości w całym Euroregionie będą dostępne łącza szerokopasmowe. Od wyposażenia technicznego szkół i prywatnych gospodarstw domowych zależy więc, w jakim stopniu edukacja online będzie dostępna dla każdego ucznia, a więc także cyfrowe oferty uzupełniające dla aktywności polsko-niemieckich.

Für grenzübergreifende Aktivitäten besteht neben der infrastrukturellen eine weitere Herausforderung darin, ausgehend vom bereits jetzt bestehenden Mangel an Fachkräften die erforderlichen personellen Kapazitäten und Kompetenzen auszubauen. So sind zusätzliche Fachkräfte für Organisation und Umsetzung der Interaktionen notwendig, sind Angebote zur Aus- und Weiterbildung auch im Hinblick auf die Aspekte interkulturelle Kompetenzen, digitale Methoden, Umgang mit psychosozialen Folgen der Corona-Pandemie bzw. Sprachanimation zu unterbreiten. Zu entsprechenden Details sei auf das Bildungskonzept VIADRINA 21+ verwiesen.

Innerhalb der Euroregion befinden sich Hochschulen, deren internationale Ausrichtung weit fortgeschritten ist. An der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder) beispielsweise lernen Studenten aus 100 verschiedenen Nationen. Fast 1/5 der Studenten kommt aus Polen. Abschlüsse können in Kulturwissenschaften, Rechtswissenschaften und Wirtschaftswissenschaften erlangt werden.

Die Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder) gründete gemeinsam mit der Adam-Mickiewicz-Universität Poznań das Collegium Polonicum. Es bildet eine einzigartige Form grenzübergreifender Zusammenarbeit auf dem Gebiet von Forschung und Lehre und ist beispielhaft in der europäischen Hochschullandschaft. Hier ist seit 2020 auch die neue gemeinsame Fakultät „European New School of Digital Studies" angesiedelt, die sich den vielfältigen gesellschaftlichen Fragen der digitalen Transformation stellt.

W przypadku działalności transgranicznej, oprócz wyzwań infrastrukturalnych, kolejnym wyzwaniem jest zwiększenie niezbędnego potencjału i kompetencji personelu w związku z istniejącym już niedoborem wykwalifikowanych pracowników. Do organizacji i realizacji interakcji potrzebni są dodatkowi eksperci, należy też przedstawić oferty szkoleń i doskonalenia zawodowego w zakresie kompetencji międzykulturowych, metod cyfrowych, radzenia sobie z psychospołecznymi konsekwencjami pandemii Corony oraz animacji językowej. Szczegółowe informacje można znaleźć w koncepcji edukacyjnej VIADRINA 21+.

W Euroregionie znajdują się uczelnie, których orientacja międzynarodowa jest bardzo zaawansowana. Na przykład na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą studiują studenci ze 100 różnych krajów. Prawie 1/5 studentów stanowią osoby pochodzące z Polski. Stopnie naukowe można uzyskać w dziedzinie kulturoznawstwa, prawa i ekonomii.

Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą wspólnie z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu założyli Collegium Polonicum. Jest to wyjątkowa forma współpracy transgranicznej w dziedzinie badań i nauczania, stanowiąca wzór dla europejskiego szkolnictwa wyższego. Od 2020 r. mieści się tu także nowy wspólny wydział „European New School of Digital Studies", który zajmuje się różnorodnymi kwestiami społecznymi związanymi z transformacją cyfrową.

Ort	Hochschule	Fachrichtungen (Auswahl)
Frankfurt (Oder)	Stiftung Europa-Universität Viadrina	Kulturwissenschaften Rechtswissenschaften Wirtschaftswissenschaften
Gorzów Wielkopolski	Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim (Jakob-von-Paradies-Akademie)	Verwaltung und Nationale Sicherheit Ökonomie Humanistik Technik Tourismus und Gesundheitswissenschaft
	Wyższa Szkoła Biznesu (=Businesshochschule)	Management
	Akademia Wychowania Fizycznego Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp. (= Sporthochschule)	Körpererziehung Physiotherapie und Diätetik
	Wyższa Szkoła Zawodowa (=Berufsfachhochschule)	Medizinisches Rettungswesen Elektroradiologie
Słubice	Collegium Polonicum	Interkulturelle Germanistik, Polnische Philologie, Sprachen, Kommunikation und Kulturen in Europa, Jura

Tab. 5: Hochschul-Einrichtungen in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020a)

Miejscowość	Uczelnia wyższa	Kierunki kształcenia (wybrane)
Frankfurt nad Odrą	Fundacja Uniwersytet Europejski Viadrina	kulturoznawstwo prawo ekonomia
Gorzów Wielkopolski	Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim	administracja i bezpieczeństwo narodowe ekonomia humanistyka technologia turystyka i nauka o zdrowiu
	Wyższa Szkoła Biznesu	zarządzanie
	Akademia Wychowania Fizycznego Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp.	wychowanie fizyczne, fizjoterapia i dietetyka
	Wyższa Szkoła Zawodowa	ratownictwo medyczne elektroradiologia
Słubice	Collegium Polonicum w Słubicach	germanistyka interkulturowa, filologia polska, języki, komunikowanie się i kultury w Europie, prawo

Tab. 5: Szkoły wyższe w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020a)

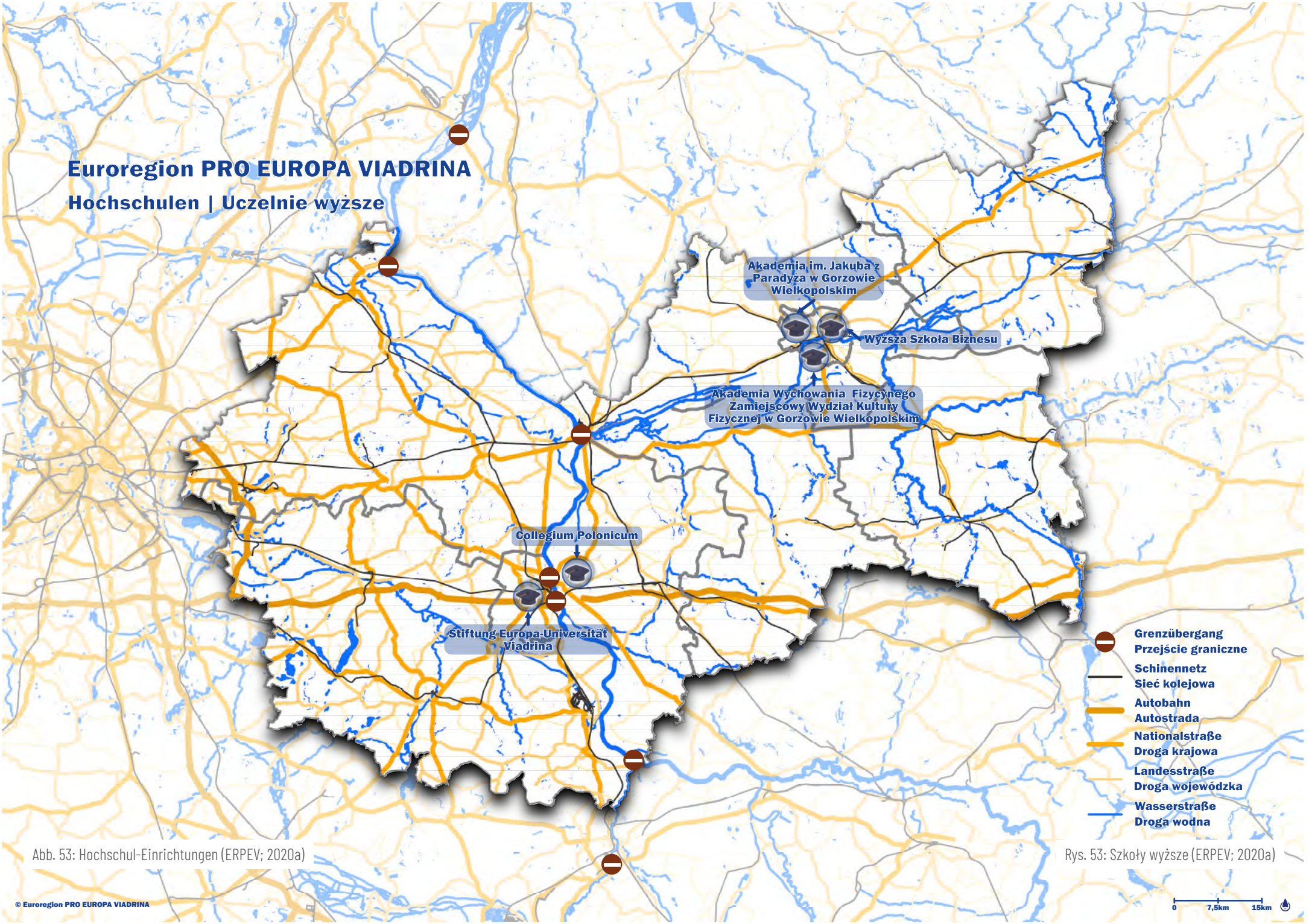

Abb. 53: Hochschul-Einrichtungen (ERPEV; 2020a)

Rys. 53: Szkoły wyższe (ERPEV; 2020a)

Mit Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego, Wyższa Szkoła Biznesu, Wyższa Szkoła Zawodowa und Akademia im. Jakuba z Paradyża befinden sich weitere Hochschulen in der Stadt Gorzów Wielkopolski. Hier können Studierende den Wirtschaftswissenschaften, Geistes- und Naturwissenschaften, Verwaltungswissenschaften, medizinischen, erzieherischen und sportwissenschaftlichen Fachrichtungen nachgehen.

Ergänzend zu den Hochschulen befinden sich auf dem Gebiet der Euroregion zahlreiche Forschungsinstitutionen wie z.B. das Leibniz-Zentrum für Agrarlandschaftsforschung (ZALF) e. V. in Müncheberg sowie das Leibniz-Institut für innovative Mikroelektronik in Frankfurt (Oder). Durch die Nähe der Hochschulstandorte Berlin, Poznań, Zielona Góra, Cottbus, Wildau und Eberswalde ergeben sich für regionale Akteure zahlreiche Kooperationsmöglichkeiten, allerdings auch das Risiko der Abwanderung von Studierenden.

Die Kooperation der Hochschulen hat bereits zahlreiche Projekte in der Euroregion ermöglicht bzw. befördert. Dies soll ausgebaut werden, insbesondere in den Bereichen Entwicklung fachübergreifender und interkultureller Kompetenzen, Weiterbildung von Fachkräften und die Untersuchung grenzübergreifender wirtschaftlicher, rechtlicher oder gesellschaftlicher Problemstellungen. Zu weiteren Zielen und Handlungsansätzen für grenzübergreifende Bildungsansätze im Hochschulbereich sei auf das Bildungskonzept VIADRINA 21+ verwiesen.

Im Bildungskonzept VIADRINA 21+ werden auch die Situation in den Bereichen Berufsausbildung und Weiterbildung behandelt und darauf aufbauend Ziele und Handlungsansätze für grenzübergreifende Bildungsansätze im Sinne des Lebenslangen Lernens abgeleitet, auf die hier verwiesen wird.

Beispielsweise wird somit der fachübergreifenden Kompetenzentwicklung durch Praktika während einer Berufsausbildung Bedeutung beigemessen, besteht das Interesse und der Bedarf unter Senioren, digitale Technik sicher zu beherrschen, sich in gesundheitlichen bzw. medizinischen Fragen

Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego, Wyższa Szkoła Biznesu, Wyższa Szkoła Zawodowa oraz Akademia im. Jakuba z Paradyża to kolejne uczelnie wyższe w mieście Gorzów Wielkopolski. Studenci mogą tu studiować ekonomię, nauki humanistyczne, nauki przyrodnicze, nauki administracyjne, nauki medyczne, pedagogiczne i sportowe.

Oprócz uniwersytetów w Euroregionie działają liczne instytucje badawcze, takie jak Centrum Badań Krajobrazu Rolniczego im. Leibniz (ZALF) w Müncheberg czy Instytut Mikroelektroniki Innowacyjnej w Frankfurcie nad Odrą. Między innymi poprzez bliskość ośrodków uniwersyteckich w Berlinie, Poznaniu, Zielonej Górze, Cottbus, Wildau i Eberswalde powstają liczne możliwości współpracy dla podmiotów regionalnych, ale także ryzyko emigracji studentów.

Współpraca między uczelniami umożliwiła już realizację lub promowała liczne projekty w Euroregionie. Należy je rozszerzyć, zwłaszcza w zakresie rozwijania kompetencji interdyscyplinarnych i międzykulturowych, dalszego szkolenia specjalistów oraz badania transgranicznych problemów gospodarczych, prawnych i społecznych. Więcej informacji o celach i podejściach do edukacji transgranicznej w szkolnictwie wyższym można znaleźć w koncepcji edukacji VIADRINA 21+.

Koncepcja edukacyjna VIADRINA 21+ zajmuje się także sytuacją w dziedzinie kształcenia zawodowego i dokształcania oraz na jej podstawie określa cele i założenia transgranicznego podejścia do edukacji w sensie uczenia się przez całe życie, do której w tym miejscu odsyłamy.

Na przykład przywiązuje się uwagę do rozwoju kompetencji interdyscyplinarnych poprzez staże w trakcie kształcenia zawodowego, wśród osób starszych

fortzubilden oder gegen Fake-News besser gewappnet zu sein. Hierfür engagieren sich die zahlreichen Berufsschulen der Euroregion, die Volkshochschulen bzw. die Universitäten des 3. Lebensabschnittes.

Vor dem Hintergrund des demografischen Wandels und angesichts des Personalmangels im Bildungsbereich stellen altersgruppen-übergreifende Angebote oder der Einsatz von Senioren in grenzübergreifenden Aktivitäten entsprechende Handlungsansätze dar.

Kunst und Kultur

Kunst und Kultur bilden bei der Verständigung beider Völker ein wesentliches Element. Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA bietet viele Sehenswürdigkeiten, zahlreiche Kulturgüter, eine einmalige Kulturlandschaft sowie besondere kulturhistorische Objekte und Gebäude. Hier können Theaterstücke, Konzerte, Lesungen, einzigartige Sammlungen in Museen, thematische Ausstellungen, Gedenkstätten, sogar kulturhistorische Siedlungsformen und vieles mehr erlebt bzw. bestaunt werden.

Darüber hinaus nehmen die Erstellung und Aufführung zweisprachiger Theater-Stücke, die Organisation von Konzerten und Festivals, die Umsetzung wechselseitiger bzw. gemeinsamer Ausstellungen von Gemälden, Skulpturen oder Fotos zu. Getragen vom kreativen Potenzial der Künstler der Euroregion entstehen durch grenzübergreifende Zusammenarbeit einerseits mehr und mehr künstlerische Werke und nimmt auch die Zahl der Besucher der Veranstaltungen stetig zu, zum anderen bemühen sich die Fachleute beider Seiten gemeinsam um den Erhalt des kulturellen Erbes für die Nachwelt und um dessen Erschließung als Quelle des Wissens. Diese zahlreichen Kulturgüter gilt es für künftige Generationen zu erhalten und weiter zu erschließen.

Die Euroregion strebt die Unterstützung dieses Prozesses an, so soll das kulturelle Erbe weiter erfasst, gesichert, restauriert bzw. zugänglich gemacht werden, die Begegnung und Zusammenarbeit der Künstler gefördert und die Vernetzung der Einrichtungen intensiviert werden.

istnieje zainteresowanie i potrzeba opanowania technologii cyfrowych, dalszego kształcenia się w zakresie zdrowia i medycyny lub lepszego przygotowania się na fałszywe wiadomości. Dbają o to liczne szkoły zawodowe w Euroregionie, centra kształcenia dorosłych oraz uniwersytety trzeciego wieku.

W związku ze zmianami demograficznymi i brakiem personelu w sektorze edukacji, odpowiednim podejściem do działania są oferty dla grup wiekowych lub wykorzystanie seniorów w działaniach transgranicznych.

Kultura i sztuka

Sztuka i kultura stanowią istotny element porozumienia między dwoma narodami. Euroregion PRO EUROPA VIADRINA oferuje wiele zabytków, liczne dobra kultury, unikalny krajobraz kulturowy oraz szczególne obiekty i budowle kulturalno-historyczne. Można tu obejrzeć spektakle teatralne, koncerty, odczyty, unikatowe zbiory muzealne, wystawy tematyczne, miejsca pamięci, a nawet formy osadnictwa kulturalno-historycznego.

Ponadto coraz częściej tworzy się i wystawia dwujęzyczne sztuki teatralne, organizuje koncerty i festiwale, organizuje wzajemne lub wspólne wystawy obrazów, rzeźb i fotografii. Z jednej strony, dzięki potencjałowi twórczemu artystów z Euroregionu, w ramach współpracy transgranicznej powstaje coraz więcej dzieł artystycznych, stale wzrasta też liczba osób odwiedzających imprezy, z drugiej zaś strony eksperci z obu stron podejmują wspólne wysiłki, aby zachować dziedzictwo kulturowe dla potomnych i udostępnić je jako źródło wiedzy. Te liczne dobra kultury muszą być zachowane i dalej rozwijane dla przyszłych pokoleń.

Euroregion stara się wspierać ten proces, tak aby dziedzictwo kulturowe było dalej rejestrowane, zabezpieczane, restaurowane lub udostępniane, aby promować spotkania i współpracę artystów oraz aby zintensyfikować tworzenie sieci kontaktów między instytucjami.

Gesundheit

Auf dem Gebiet der deutschen Seite der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA befinden sich insgesamt 14 Krankenhäuser mit stationären Bereichen. Sie decken bis auf Herzkrankheiten die gesamte medizinische Betreuung in der Region ab. Ergänzt werden die Kliniken durch Einrichtungen für Rehabilitation der Patienten und zunehmend auch der Pflege. Infolge des demografischen Wandels nahmen auch Anzahl und Art der betreuten Unterbringung von Senioren zu.

Die Gesundheitswirtschaft stellt einen der größten Sektoren des Arbeitsmarktes der Euroregion dar. Während die ärztliche bzw. pflegerische Versorgung in den Städten bzw. größeren Gemeinden auf deutscher Seite der Euroregion in ihren Grundzügen noch gewährleistet ist, sind die ländlich geprägten Gebiete von einem Ärzte- besonders Fachärztemangel betroffen, der sich in den kommenden Jahren weiter verschärfen wird. Verschiedene Modellprojekte versuchen, diesem Trend entgegen zu wirken und die ärztliche und pflegerische Versorgung aufrecht zu erhalten.

Auf der polnischen Seite befinden sich acht Einrichtungen, die stationäre Behandlung anbieten. Es sind die Krankenhäuser in Gorzów Wlkp. – das größte Krankenhaus in der Euroregion, Drezdenko, Kostrzyn nad Odrą, Międzyrzecz, Skwierzyna, Słubiceund Sulęcin. Im Zusammenhang mit der Corona-Pandemie wurden die Kapazitätsgrenzen der Kliniken deutlich.

Des Weiteren zeigten die Pandemie-bedingten Grenzschließungen den mittlerweile erreichten bedeutenden Anteil an ärztlichem, pflegerischen bzw. sonstigen medizinischen Personal aus Polen in deutschen Einrichtungen auf. Die Rechtslage für grenzübergreifende Rettungs- und Notfalleinsätze wurde mittlerweile durch das Deutsch-Polnische Rettungsdienst-Abkommen und die damit verbundenen Kooperationsvereinbarungen zwischen den zuständigen Landkreisen und Wojewodschaften für grenzübergreifende Einsätze geschaffen. Anhand der praktischen Umsetzung ist der ggf. weiterhin bestehende Optimierungsbedarf zu überprüfen. Positiv wirkt sich hierbei aus, dass

Zdrowie

Na terenie niemieckiej strony Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA znajduje się łącznie 14 szpitali z oddziałami stacjonarnymi. Z wyjątkiem chorób serca, obejmują one całą opiekę medyczną w regionie. Uzupełnieniem szpitali są ośrodki rehabilitacji pacjentów i w coraz większym stopniu, opieki pielęgniarskiej. W wyniku zmian demograficznych wzrosła także liczba i rodzaj mieszkań wspomaganych dla osób starszych.

Branża opieki zdrowotnej jest jednym z największych sektorów rynku pracy w Euroregionie. Podczas gdy w miastach i większych gminach po niemieckiej stronie Euroregionu nadal zapewniona jest podstawowa opieka medyczna i pielęgniarska, na obszarach wiejskich odczuwalny jest brak lekarzy, zwłaszcza specjalistów, który w najbliższych latach będzie się pogłębiał. Różne projekty modelowe starają się przeciwdziałać tej tendencji i utrzymać opiekę medyczną i pielęgniarską.

Po stronie polskiej jest 8 placówek oferujących leczenie stacjonarne. Są to szpitale w Gorzowie Wlkp. - największy szpital w Euroregionie, Drezdenku, Kostrzynie nad Odrą, Międzyrzeczu, Skwierzynie, Słubicach i Sulęcinie. W związku z pandemią Corony ujawniły się ograniczenia możliwości klinik.

Ponadto zamknięcie granic w związku z pandemią ujawniło znaczny obecnie odsetek personelu medycznego, pielęgniarskiego i innych pracowników medycznych z Polski w placówkach niemieckich. Sytuacja prawna dla transgranicznych akcji ratunkowych i ratowniczych została stworzona dzięki polsko-niemieckiej umowie o współpracy służb ratowniczych oraz związanym z nią umowom o współpracy między powiatami i województwami odpowiedzialnymi za operacje transgraniczne. Potrzeba optymalizacji, która może nadal istnieć, musi zostać przeanalizowana na podstawie praktycznej realizacji. Jednym z pozytywnych aspektów jest bardzo dobra współpraca służb ratowniczych po obu stronach, częściowo dzięki projektom finansowanym przez UE; oprócz wzajemnego informowania się, praktykowane są także wspólne moduły szkoleniowe i kursy językowe.

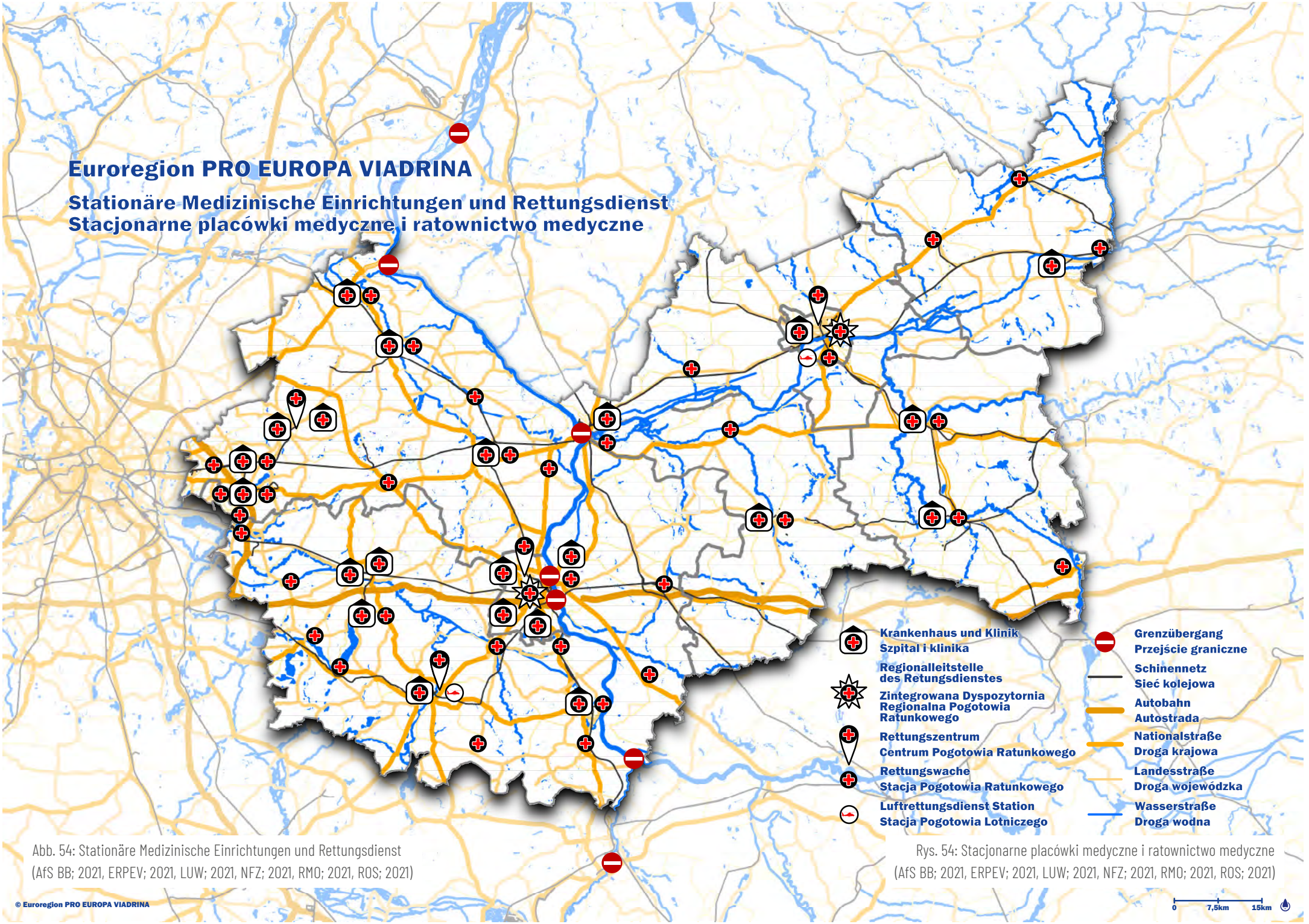

Abb. 54: Stationäre Medizinische Einrichtungen und Rettungsdienst
(AfS BB; 2021, ERPEV; 2021, LUW; 2021, NFZ; 2021, RMO; 2021, ROS; 2021)

Rys. 54: Stacjonarne placówki medyczne i ratownictwo medyczne
(AfS BB; 2021, ERPEV; 2021, LUW; 2021, NFZ; 2021, RMO; 2021, ROS; 2021)

die Rettungsdienste beider Seiten u.a. dank EU-geförderter Projekte sehr gut zusammenarbeiten, neben der gegenseitigen Information werden auch gemeinsame Ausbildungsmodule und Sprachkurse praktiziert.

Im Übrigen gibt es nur punktuellen Austausch im Gesundheitswesen zwischen Deutschland und Polen. Über EU-geförderte Projekte wurde die Kooperation zwischen den Kliniken Gorzów Wielkopolski, Strausberg, Frankfurt (Oder), Słubice, Bad Saarow bzw. Zielona Góra u.a. auf den Gebieten Krebsregister, Gynäkologie und Fachkräftesicherung ausgebaut. Darüber hinaus sollen die Kooperationen erwähnt werden, die sich im deutsch-polnischen Kontext mit der Gesunderhaltung und Prävention, z.B. durch Nordic-Walking, Sport bzw. gesunde Ernährung, dem altersgerechten Wohnen, der Teilhabe von Senioren, der Betreuung von Behinderten usw. befassen.

Für Gesundheit und Erholung bietet das Natur- und Kultur-Erbe der Euroregion sehr gute Voraussetzungen und Anknüpfungspunkte. So stehen beispielsweise Radwege, Wasserwege und der Jakobsweg für alle Formen des Freizeitsportes und Erholung zur Verfügung. Durch Erfahrungsaustausche und Workshops der Akteure sollen im Weiteren fortlaufend die aktuell bestehenden Bedarfe über alle Phasen des Sektors hinweg, von der Prävention über Therapien und Rehabilitation bis hin zur Geriatrie und Palliativ-Medizin, ermittelt, neue Angebote entwickelt und Lösungsansätze in Umsetzung gebracht werden.

Die deutsch-polnische Kooperation der zuständigen Behörden im Zusammenhang mit Epidemien besteht bereits seit Jahren. Allerdings zeigte die Corona-Pandemie auf, dass es Verbesserungsbedarf in der grenzübergreifenden Information (z.B. zu Quarantäne, Maskenpflicht, Testmöglichkeiten) und zur Abstimmung von Regularien gibt. Mit einem Gemeinsamen Appell „Gemeinsamer Offener Appell der deutsch-polnischen Grenzregion (2021)“ wandten sich die Doppelstädte und Euroregionen der deutsch-polnischen Grenze an die nationalen Regierungen, um u.a. differenzierte Regelungen zur Aufrechterhaltung der grenzübergreifenden Verflechtungen im Fall von Einschränkungen bei der Überquerung der Grenze zu erreichen.

W pozostałych przypadkach wymiana w sektorze ochrony zdrowia między Polską a Niemcami ma charakter wybiórczy. Dzięki projektom finansowanym przez UE współpraca między szpitalami w Gorzowie Wielkopolskim, Strausbergu, Frankfurcie nad Odrą, Słubicach, Bad Saarow i Zielonej Górze została rozszerzona m.in. w zakresie rejestrów nowotworów, ginekologii i zapewnienia wykwalifikowanych pracowników. Ponadto należy wspomnieć o współpracy, która dotyczy utrzymania zdrowia i profilaktyki w kontekście polsko-niemieckim, np. poprzez nordic walking, sport, zdrowe odżywianie, życie dostosowane do wieku, udział seniorów, opiekę nad osobami niepełnosprawnymi itp.

Dla zdrowia i rekreacji dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Euroregionu oferuje bardzo dobre warunki i punkty wyjścia. Na przykład ścieżki rowerowe, szlaki wodne i Drogi św. Jakuba są dostępne dla wszystkich form rekreacji i sportu. Dzięki wymianie doświadczeń i warsztatom z udziałem podmiotów należy stale identyfikować aktualne potrzeby we wszystkich obszarach sektora, od profilaktyki, terapii i rehabilitacji po geriatrię i medycynę paliatywną, opracowywać nowe oferty i wprowadzać rozwiązania w życie.

Polsko-niemiecka współpraca między właściwymi organami w związku z epidemiami trwa od lat. Jednak pandemia wirusa Corona pokazała, że istnieje potrzeba poprawy w zakresie informacji transgranicznych (np. na temat kwarantanny, obowiązkowych masek, możliwości przeprowadzania testów) oraz koordynacji przepisów. We wspólnym apelu „Gemeinsamer Offener Appell der deutsch-polnischen Grenzregion (2021)“ miasta partnerskie i euroregiony na granicy polsko-niemieckiej zwróciły się do rządów krajowych, aby uzyskać m.in. zróżnicowane przepisy dotyczące utrzymania połączeń transgranicznych w przypadku ograniczeń przy przekraczaniu granicy.

Analog verhält es sich auf dem Gebiet der Bekämpfung von Tierseuchen. Auch hierbei sind die zuständigen Behörden auf unterschiedlichen administrativen Ebenen angesiedelt und verlangen nach einer Zusammenarbeit in asymmetrischen Partnerschaften. Entsprechende Informations- und Erfahrungsaustausche von deutschen und polnischen Experten konnten im Zusammenhang mit der Afrikanischen Schweinepest auf Ebene der Euroregion etabliert werden und trugen zur Verbesserung des Verständnisses und zur Effektivität von Eindämmungsmaßnahmen bei.

Podobna sytuacja ma miejsce w dziedzinie zwalczania chorób zwierząt. Także w tym przypadku właściwe organy znajdują się na różnych szczeblach administracyjnych i wymagają współpracy w ramach asymetrycznych partnerstw. Odpowiednia wymiana informacji i doświadczeń pomiędzy niemieckimi i polskimi ekspertami mogła zostać nawiązana w związku z afrykańskim pomorem świń na poziomie Euroregionu i przyczyniła się do poprawy zrozumienia i skuteczności środków zapobiegawczych.

Abb. 55 : Deutsch-Polnisches Rettungsdienst-Abkommen in der Praxis in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiv Euroregion)

Abb. 55: Polsko- Niemiecka umowa o ratownictwie medycznym w praktyce w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiwum Euroregionu)

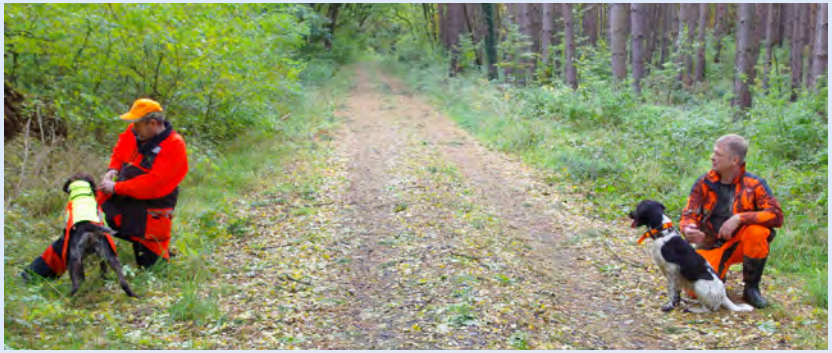

Abb. 56: Informations- und Erfahrungsaustausche von deutschen und polnischen Experten zur Bekämpfung der Afrikanischen Schweinepest in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiv Euroregion)

Abb. 56: Wymiana informacji i doświadczeń pomiędzy niemieckimi i polskimi ekspertami w związku ze zwalczaniem Afrykańskiego Pomoru Świń w Euroregionu Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiwum Euroregionu)

Sicherheit, Brand- und Katastrophenschutz

Für die deutsche Seite der Euroregion ist die Polizeidirektion Ost mit Sitz in Frankfurt (Oder) zuständig. Sie ist in zwei Polizeiinspektionen untergliedert, die durch sechs Polizeireviere ergänzt werden. In Frankfurt (Oder) befindet sich darüber hinaus eine von zwei landesweiten Polizeileitstellen.

Für den Bereich der polnischen Seite der Euroregion ist die Wojewodschafts-kommandantur in Gorzów Wlkp. zuständig. Diese wird durch eine Stadtkommandantur in Gorzów Wlkp. und sechs Kreiskommandanturen, sowie sieben Polizeiwachen, die sich über die gesamte Subregion Gorzówski verteilen, ergänzt.

Bezpieczeństwo, ochrona przeciwpożarowa i ochrona ludności

Dyrekcja Wschodnia Policji, z siedzibą we Frankfurcie nad Odrą, odpowiada za niemiecką część Euroregionu. Podzielony jest na dwa inspektoraty policji, które uzupełnia sześć komisariatów. We Frankfurcie nad Odrą znajduje się również jedno z dwóch centrów kontroli policyjnej w całym województwie.

Wojewódzka komenda w Gorzowie Wlkp. jest odpowiedzialna za polską stronę Euroregionu. Uzupełnieniem jest komenda miejska w Gorzowie Wlkp. i 6 komend powiatowych oraz 7 komisariatów policji, które są rozmieszczone na terenie całego podregionu gorzowskiego.

Abb. 57: Grenzübergreifende Zusammenarbeit im Bereich Sicherheit, Brand- und Katastrophenschutzin der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Komenda Wojewódzka Policji w Gorzowie Wlkp. | Sigrid Kurz | Archiv Euroregion)

Abb. 57: Współpraca transgraniczna w obszarze bezpieczeństwa, ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności w Euroregionu Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Komenda Wojewódzka Policji w Gorzowie Wlkp. | Sigrid Kurz Archiwum Euroregionu)

Die Zusammenarbeit der Sicherheitsbehörden beiderseits der Grenze wird konsequent ausgebaut. Nahe der Autobahnbrücke bei Świecko wird ein „Gemeinsames Zentrum der deutsch-polnischen Polizei- und Zollzusammenarbeit" betrieben, in dem die Bundespolizei, der polnische Grenzschutz, die Polizei- und Zollbehörden beider Länder unter einem Dach zusammenarbeiten. Aktuell wird hierfür ein neuer geräumigerer Standort gesucht.

Im Übrigen gehören gemeinsame Streifen, Verkehrskontrollen und Einsätze brandenburgischer und polnischer Polizisten mittlerweile zum gewohnten Straßenbild in der Euroregion. Sprachkurse und gemeinsame Übungen, Arbeitsberatungen und Konferenzen tragen zur Verbesserung ihrer Zusammenarbeit bei.

Schwerpunkte sind dabei die Vermittlung von Kenntnissen erforderlicher Rechtsvorschriften und polizeitaktischer Arbeitsweisen der jeweils anderen Seite, entsprechende praktische Übungen, die interkulturelle Konfliktlösung und Mediation sowie die damit verbundene Sprachkompetenz. Diese Zusammenarbeit erstreckt sich auch auf die der Staatsanwaltschaften beider Seiten und Sicherheitsbehörden an anderen Standorten. Bereits seit mehreren Jahren arbeiten die Staatsanwaltschaft Frankfurt (Oder), die Bezirksstaatsanwaltschaft Gorzów Wielkopolski mit dem Landeskriminalamtes Brandenburg, der Kriminalabteilung der Wojewodschaftskommandantur der Polizei (KWP) in Gorzów Wielkopolski und weiteren Staatsanwaltschaften und Polizeibehörden fallbezogen in sogenannten „Joint Investigation Teams" (JIT) erfolgreich zusammen. Die Euroregion unterstützt den Ausbau dieses Spektrums an grenzübergreifenden Aktivitäten.

Im deutschen Teil der Euroregion hat nahezu jede Kommune eine eigene freiwillige Feuerwehr, die die anfallenden Aufgaben wahrnimmt. Aufgrund des demografischen Wandels fällt es ihnen zunehmend schwerer, diese Aufgaben personell abzusichern. Mangel an Freiwilligen sowie der fehlende Nachwuchs sind die Hauptursache, dass die Tagesbereitschaft der Feuerwehren zunehmend nicht mehr gewährleistet werden kann. Daher wurden im Jahr 2007 Stützpunktfeuerwehren gebildet, die die Sicherung des örtlichen, aber auch des überörtlichen Brandschutzes gewährleisten. Auch auf polnischer Seite

Współpraca między organami bezpieczeństwa po obu stronach granicy jest konsekwentnie rozwijana. W pobliżu mostu autostradowego w Świecku działa „Wspólne Centrum Polsko-Niemieckiej Współpracy Policyjnej i Celnej", gdzie pod jednym dachem współpracują Policja Federalna, Straż Graniczna, policja i służby celne obu krajów. Obecnie poszukiwana jest nowa, bardziej przestronna lokalizacja.

Ponadto wspólne patrole, kontrole drogowe i operacje prowadzone przez brandenburskich i polskich policjantów są teraz częścią zwykłej sceny ulicznej w Euroregionie. Kursy językowe i wspólne ćwiczenia, konsultacje robocze i konferencje przyczyniają się do poprawy ich współpracy.

Nacisk kładzie się na przekazanie wiedzy na temat niezbędnych przepisów prawnych i taktyk policyjnych drugiej strony, odpowiednich ćwiczeń praktycznych, rozwiązywania konfliktów międzykulturowych i mediacji oraz związanych z tym umiejętności językowych. Współpraca ta obejmuje również prokuratury po obu stronach oraz organy bezpieczeństwa w innych miejscach. Od kilku lat prokuratura we Frankfurcie nad Odrą, prokuratura okręgowa w Gorzowie Wielkopolskim z powodzeniem współpracują z Krajowym Urzędem Śledczym Brandenburgii, Wydziałem Śledczym Komendy Wojewódzkiej Policji (KWP) w Gorzowie Wielkopolskim oraz innymi prokuraturami i organami policji w ramach tzw. wspólnych zespołów dochodzeniowych (JIT). Euroregion wspiera rozszerzanie tego zakresu działań transgranicznych.

W niemieckiej części Euroregionu prawie każda gmina posiada własną ochotniczą straż pożarną, która zajmuje się rozwiązywaniem pojawiających się problemów. Ze względu na zmiany demograficzne coraz trudniej jest im zabezpieczyć te zadania pod względem kadrowym. Brak ochotników i nowych rekrutów to główne powody, dla których nie można już zagwarantować codziennej gotowości straży pożarnej. Dlatego w 2007 r. utworzono jednostki pomocnicze straży pożarnej, które zapewniają ochronę przeciwpożarową na poziomie lokalnym i ponadlokalnym. Po stronie polskiej za ochronę przeciwpożarową na

übernehmen Wojewodschaftskommandanturen und Kreisverwaltungen sowie Brandschutz- und Rettungseinheiten als Berufsfeuerwehren den örtlichen und überörtlichen Brandschutz, die durch freiwillige Feuerwehren unterstützt werden.

Im grenzübergreifenden Kontext herrscht noch Verbesserungspotenzial. Vereinzelt werden gemeinsame Übungen durchgeführt. Ein grenzüberschreitendes Brand- und Katastrophenschutzkonzept liegt im Hinblick auf den Bedarf an Fahrzeugen und Spezialausrüstungen für die hier spezifischen Handlungserfordernisse dahingehend vor, dass auch im Fall von Großschadensereignissen die Einsatzbereitschaft in den dadurch nicht betroffenen Regionen erhalten bleibt. Die Überwindung der Sprachbarriere, die Verbesserung des gegenseitigen Informationsflusses sowie systematische gemeinsame Übungen sollen das grenzübergreifende Konzept abrunden.

Die Auswirkungen des Klimawandels und damit verstärkt einhergehende Naturkatastrophen machen einen flächendeckenden, grenzübergreifenden Katastrophenschutz künftig verstärkt notwendig. Die zunehmende Trockenheit fördert insb. angesichts der großflächigen Bestände an monotonen Kiefernforsten die Entstehung von Bränden, welche auch durch grenzübergreifende Kooperation orts- und zeitnah eingedämmt werden müssen. Hinzu kommen Handlungserfordernisse infolge von Extremwetterereignissen wie Stürmen oder Starkregen sowie im Zusammenhang mit Windkraftanlagen (z.B. Höhenrettung) oder Elektromobilität (z.B. Brände von Elektro-Kraftfahrzeugen). Hochwasser und Großschadensereignisse auf Wasserstraßen und Autobahnen, u.a. im Fall von Abfalltransporten, stellen im grenzübergreifenden Kontext nach wie vor dominierende Gefährdungspotenziale dar. Daher ist eine Optimierung der Kooperation auf dem Gebiet des Brand-, Katastrophenschutzes und der gegenseitigen Hilfeleistung im grenzüberschreitenden Kontext notwendig und hilft die Sicherheit in der Region zu festigen.

poziomie lokalnym i ponadlokalnym odpowiadają komendy wojewódzkie i powiatowe oraz jednostki ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa w postaci zawodowych straży pożarnych, które są wspierane przez ochotnicze straże pożarne.

W kontekście transgranicznym nadal istnieje pole do poprawy. W pojedynczych przypadkach przeprowadzane są wspólne ćwiczenia. Istnieje koncepcja transgranicznej ochrony przeciwpożarowej i kontroli katastrof, uwzględniająca zapotrzebowanie na pojazdy i sprzęt specjalistyczny, tak aby nawet w przypadku poważnych incydentów utrzymać gotowość operacyjną w regionach, których one nie dotyczą. Przezwyciężenie bariery językowej, poprawa wzajemnego przepływu informacji oraz systematyczne wspólne ćwiczenia mają stanowić dopełnienie koncepcji transgranicznej.

Skutki zmian klimatu i związana z nimi rosnąca liczba klęsk żywiołowych sprawią, że w przyszłości ogólnokrajowe, transgraniczne zarządzanie klęskami żywiołowymi stanie się jeszcze bardziej konieczne. Nasilająca się susza sprzyja rozwojowi pożarów, zwłaszcza w związku z rozległymi drzewostanami monotonnych lasów sosnowych, które również muszą być szybko i lokalnie opanowane dzięki współpracy transgranicznej. Ponadto istnieje potrzeba podjęcia działań w związku z ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, takimi jak burze lub ulewne deszcze, a także w związku z turbinami wiatrowymi (np. ratownictwo wysokościowe) lub mobilnością elektryczną (np. pożary pojazdów elektrycznych). Powodzie i poważne incydenty na drogach wodnych i autostradach, w tym w przypadku transportu odpadów, nadal stanowią dominujące potencjalne zagrożenia w kontekście transgranicznym. Dlatego optymalizacja współpracy w dziedzinie ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i wzajemnej pomocy w kontekście transgranicznym jest konieczna i pomaga w umacnianiu bezpieczeństwa w regionie.

Verwaltung

Die Verwaltungsstruktur in beiden Ländern ist grundverschieden. Während in der Republik Polen ein Zentralverwaltungssystem besteht, verfügt die Bundesrepublik Deutschland über ein föderales System. In Abhängigkeit von der hieraus resultierenden Aufgabenverteilung und Kompetenz ergeben sich die oft asymmetrischen Ansatzpunkte für die Kooperation auf Ebene der Verwaltungen.

Die Situation bei Polizei, Brand- und Katastrophenschutz wurde bereits angeschnitten. Für Bundespolizei, Zoll-Behörden und Arbeitsämter gilt Ähnliches. Zwischen Ministerien des Landes Brandenburg bestehen regelmäßige Kontakte zum Marschallamt, zur Wojewodschaft und zu Ministerien der Republik Polen. Eine besondere Funktion kommt der Deutsch-Polnischen Regierungskommission und deren Ausschüssen zu. Hier wurden und werden zahlreiche grenzübergreifend relevante Sachverhalte zur Diskussion gestellt, in deutsch-polnischen Arbeitsgruppen das gemeinsame Vorgehen abgestimmt, die Konsultationen der Regierungen beider Staaten vorbereitet und somit auch bilaterale Abkommen (u.a. Polizei, Eisenbahn, Rettungsdienst) auf den Weg gebracht, die in der Folge die Grundlagen für die verbindliche Zusammenarbeit in den betreffenden Sektoren bilden.

Neben den deutsch-polnischen Abkommen ist auch das „Gemeinsame Zukunftskonzept für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum" ein wesentliches strategisches Ergebnis der Arbeit des Raumordnungsausschusses dieser Kommission. Im Weiteren soll die Oderpartnerschaft als deutsch-polnisches Gremium hier benannt werden, in dem sich die Spitzen der Wojewodschaften, Bundesländer und Kommunen zu aktuellen Fragen informell austauschen. Die Eindämmungsmaßnahmen während der Corona-Pandemie verhinderten über fast zwei Jahre vielfach die direkten Treffen. In den Fällen, in denen bereits vor der Pandemie intensive Kontakte gepflegt wurden, konnten die betreffenden Verwaltungen ihren Dialog auch mittels der mittlerweile etablierten Video-Konferenz-Technik aufrechterhalten.

Administracja

Struktura administracyjna w obu krajach jest zasadniczo różna. Podczas gdy Rzeczpospolita Polska ma centralny system administracyjny, Republika Federalna Niemiec ma system federalny. W zależności od wynikającego z tego podziału zadań i kompetencji, często występują niesymetryczne punkty wyjścia do współpracy na poziomie administracyjnym.

Omówiono już sytuację policji, ochrony przeciwpożarowej i kontroli katastrof. To samo dotyczy policji federalnej, organów celnych i urzędów pracy. Pomiędzy ministerstwami Kraju Związkowego Brandenburgia i Urzędem Marszałkowskim, województwem i ministerstwami Rzeczypospolitej Polskiej utrzymywane są regularne kontakty. Szczególną funkcję pełni Polsko-Niemiecka Komisja Rządowa i jej komitety. W tym zakresie omawiano i nadal omawia się liczne kwestie transgraniczne, koordynowano wspólne procedury w polsko-niemieckich grupach roboczych, przygotowywano konsultacje między rządami obu państw oraz inicjowano umowy dwustronne (np. dotyczące policji, kolei, służb ratowniczych), które następnie stanowią podstawę do wiążącej współpracy w danych sektorach.

Oprócz umów polsko-niemieckich ważnym strategicznym rezultatem prac Komisji Planowania Regionalnego jest „Wspólna koncepcja przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań". Ponadto należy tu wymienić Partnerstwo Odry jako polsko-niemieckie gremium, w ramach którego szefowie województw, krajów związkowych i gmin nieregularnie i nieformalnie wymieniają poglądy na bieżące tematy. Środki ograniczające rozprzestrzenianie się pandemii Corony często uniemożliwiały bezpośrednie spotkania przez prawie 2 lata. W tych przypadkach, w których intensywne kontakty utrzymywano już przed pandemią, zainteresowane administracje mogły również podtrzymywać dialog za pomocą obecnie stosowanej technologii wideokonferencji.

Die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA wirddurch einen deutschen und einen polnischen Verein getragen, deren Mitglieder insb. Städte, Gemeinden und Landkreise der Region sind. Beide Vereine arbeiten seit 1993 vertraglich gem. dem Madrider Abkommen von 1980 zusammen und bilden somit eine gem. des bottom-up-Ansatzes begründete, grenzübergreifend legitimierte Struktur für diese Region. Sie vervollkommnet somit das Spektrum an institutioneller Zusammenarbeit in der Euroregion, da sie die der Institutionen der Zivilgesellschaft und der Verwaltungen unterstützt und bedarfsorientiert ergänzt.

Die Zusammenarbeit auf der Ebene der Gebietskörperschaften verfügt mittlerweile über eine jahrzehntelange Tradition, erfolgt vielfach auf der Basis von Partnerschaftsverträgen und reicht bis hin zur Erarbeitung gemeinsamer Konzepte und zur Umsetzung gemeinsamer Projekte. Auch auf Ebene der Gemeinden konnten in den letzten drei Jahrzehnten zahlreiche Partnerschaften (38 innerhalb der Euroregion) gepflegt, neu begründet und auch vertraglich untersetzt werden. Als Vorteil erwies es sich, dass in den Verwaltungen zunehmend mehrsprachiges Personal beschäftigt wurde.

Neben der Begegnung der jeweiligen Einwohner aller Alters- und gesellschaftlichen Gruppen spielt der Austausch von Erfahrungen unter den Mitarbeitern von Verwaltungen eine zunehmend tragende Rolle. Ein herausragendes Beispiel der Zusammenarbeit ist die der Städte Frankfurt (Oder) und Słubice. Mit Hilfe EU-geförderter Projekte wird hier ein Kooperationszentrum mit Mitarbeitern beider Stadtverwaltungen betrieben. Es finden regelmäßig gemeinsame Sitzungen der Stadtverordneten beider Parlamente u.a. zur zyklischen Abstimmung gemeinsamer Handlungspläne sowie ein gemeinsames Marketing nach innen und außen statt. Auch bei der Zusammenarbeit der Gebietskörperschaften erwies es sich während der Pandemie-bedingten Eindämmungsmaßnahmen als Vorteil, wenn bereits vor der Pandemie intensive Kontakte gepflegt wurden. In diesen Fällen hielten die Mitarbeiter der Verwaltungen beider Seiten den Kontakt per Email, Telefon oder Video-Konferenz aufrecht.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA jest prowadzony przez niemieckie i polskie stowarzyszenia, których członkami są głównie miasta, gminy i powiaty regionu. Oba stowarzyszenia współpracują ze sobą od 1993 r. na mocy umowy zawartej w porozumieniu madryckim z 1980 r. i tworzą w ten sposób transgraniczną, prawnie usankcjonowaną strukturę dla tego regionu, opartą na podejściu oddolnym. W ten sposób uzupełnia spektrum współpracy instytucjonalnej w Euroregionie, ponieważ wspiera i uzupełnia instytucje społeczeństwa obywatelskiego i administracji.

Współpraca na poziomie samorządów lokalnych ma już kilkudziesięcioletnią tradycję, często odbywa się na podstawie umów partnerskich i obejmuje opracowywanie wspólnych koncepcji oraz realizację wspólnych projektów. Również na poziomie gmin w ciągu ostatnich trzech dekad pielęgnowano, nawiązywano i umacniano liczne partnerstwa (38 w ramach Euroregionu). Zaletą okazał się fakt, że w administracji coraz częściej zatrudniano wielojęzyczny personel.

Oprócz spotkań mieszkańców wszystkich grup wiekowych i społecznych, coraz większą rolę odgrywa wymiana doświadczeń między pracownikami administracji. Doskonałym przykładem współpracy są miasta Frankfurt nad Odrą i Słubice. Dzięki projektom finansowanym przez UE działa tu centrum współpracy, w którym pracują pracownicy obu administracji miejskich. Regularnie odbywają się wspólne spotkania rad miejskich obu parlamentów, m.in. w celu cyklicznej koordynacji wspólnych planów działania, a także wspólnego marketingu wewnętrznego i zewnętrznego. Podczas działań związanych z ograniczaniem skutków pandemii korzystne dla obu samorządów okazało się także utrzymywanie intensywnych kontaktów jeszcze przed pandemią. W takich przypadkach pracownicy administracyjni obu stron utrzymywali kontakt za pośrednictwem poczty elektronicznej, telefonu lub wideokonferencji.

Abb. 58: Grenzübergreifende Zusammenarbeit in den deutsch-polnischen Strukturen der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 58: Współpraca transgraniczna w w polsko-niemieckich strukturach Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA (Fot. archiwum Euroregionu)

Die Euroregion strebt an, dass der bereits etablierte Erfahrungs- und Wissensaustausch künftig intensiviert und auf alle Kommunen und alle thematischen Bereiche bedarfsorientiert ausgeweitet wird, insb. auch in Fällen von asymmetrischen Zuständigkeiten. In Ergänzung zum angestrebten intensiven bilateralen bzw. thematischen Erfahrungsaustausch auf diversen Ebenen ergab die Auswertung bislang erreichter Ergebnisse in der grenzübergreifenden Zusammenarbeit, dass zur erfolgreichen Umsetzung von Zielen und Handlungsansätzen auch die gemeinsame Situationsanalyse bzw. Maßnahme-Konzeption unter Zuhilfenahme der Instrumente der Raumplanung deutliche Synergien in sich birgt. Dem wird künftig durch die Euroregion bei der Umsetzung des EHK mehr Bedeutung beigemessen, so dass Analysen, Konzepte und Planungen zunehmend auf reproduzierbaren digitalen Grundlagen an raumplanerischen Daten aufbauen. Hierbei sollen insb. auch die für beide Seiten der Euroregion bestehenden Herausforderungen aus z.B. Klimawandel, digitalem und demografischem Wandel stärker Berücksichtigung finden.

Euroregion zamierza w przyszłości zintensyfikować już istniejącą wymianę doświadczeń i wiedzy oraz rozszerzyć ją na wszystkie gminy i wszystkie obszary tematyczne, zwłaszcza w przypadku asymetrii odpowiedzialności. Oprócz zamierzonej intensywnej dwustronnej i tematycznej wymiany doświadczeń na różnych poziomach, ocena dotychczasowych wyników współpracy transgranicznej wykazała, że wspólna analiza sytuacji i koncepcja działań przy pomocy instrumentów planowania przestrzennego również kryje w sobie znaczące synergie dla pomyślnej realizacji celów i podejść do działania. W przyszłości Euroregion będzie przywiązywał do tego większą wagę przy wdrażaniu KRD, tak aby analizy, koncepcje i planowanie w coraz większym stopniu opierały się na odtwarzalnych cyfrowych podstawach danych dotyczących planowania przestrzennego. W tym kontekście należy poświęcić więcej uwagi wyzwaniom, które stoją przed obiema stronami euroregionu, np. zmianom klimatycznym, cyfrowym i demograficznym.

6. Deutsch-Polnische Zusammenarbeit

Begegnungsprojekte

Seit der Gründung der Euroregion wurde die grenzübergreifende Zusammenarbeit nicht nur im politischen und wirtschaftlichen, sondern auch im zivilgesellschaftlichen Bereich deutlich intensiviert. In den letzten drei Jahrzehnten wuchs das Engagement in kommunalen Einrichtungen und staatlichen Verwaltungen, Verbänden und sonstigen nichtstaatlichen Initiativen zur Initiierung und Etablierung grenzüberschreitender Begegnungen und Kooperationen. Diese Jahrzehnte brachten zahlreiche erfolgreich abgeschlossene Projekte hervor, aus denen eine Vielzahl fester Partnerschaften entstand. Hunderte verschiedener Akteure brachten in tausenden Begegnungsveranstaltungen zehntausende Menschen zusammen und trugen somit aktiv am gutnachbarschaftlichen Verhältnis zwischen Deutschen und Polen bei.

Ein besonderer Ausdruck dessen ist die Vielzahl, das inhaltlich breite Spektrum, die Kontinuität und stete Zunahme an Begegnungsprojekten, die von Trägern aller gesellschaftlichen Bereiche realisiert wurden. Hierbei spielen die EU-geförderten Begegnungsprojekte eine große Rolle, die im Rahmen der durch die Trägervereine der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA verwirklichten „Kleinprojektefonds" umgesetzt werden können. Alljährlich werden hierdurch ca. 200 Projekte mit insgesamt ca. 15.000 Teilnehmern aller Altersgruppen unterstützt. Die polnische Geschäftsstelle der Euroregion erfüllt seit 1998 die Funktion einer Zentralstelle des Deutsch-Polnischen Jugendwerkes. Seitdem wurden hunderte Treffen mit insgesamt rund 30.000 Teilnehmern gefördert.

6. Współpraca Polsko-Niemiecka

Projekty dotyczące spotkań

Od czasu powstania Euroregionu współpraca transgraniczna uległa znacznej intensyfikacji nie tylko w sferze politycznej i gospodarczej, ale także w dziedzinie społeczeństwa. W ciągu ostatnich trzydziestu lat wzrosło zaangażowanie instytucji samorządowych i administracji państwowej, stowarzyszeń i innych inicjatyw pozarządowych w inicjowanie i nawiązywanie transgranicznych spotkań i współpracy. W ciągu tych kilkudziesięciu lat zrealizowano wiele projektów, z których wyłoniło się wiele solidnych partnerstw. Setki różnych podmiotów połączyły dziesiątki tysięcy ludzi w tysiącach spotkań i w ten sposób aktywnie przyczyniły się do rozwoju dobrosąsiedzkich stosunków między Polakami i Niemcami.

Szczególnym tego wyrazem jest duża liczba, szerokie spektrum merytoryczne, ciągłość i stały wzrost liczby projektów dotyczących spotkań, które zostały zrealizowane przez podmioty ze wszystkich grup społecznych. W tym kontekście dużą rolę odgrywają finansowane przez UE projekty dotyczące spotkań, które mogą być realizowane w ramach „Funduszu Małych Projektów" realizowanego przez stowarzyszenia reprezentujące Euroregion PRO EUROPA VIADRINA. Co roku wspieranych jest około 200 projektów , w których uczestniczy łącznie około 15 000 osób ze wszystkich grup wiekowych. Od 1998 roku polskie biuro Euroregionu pełni funkcję centralnego biura Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży. Od tego czasu wsparto setki spotkań, w których łącznie wzięło udział około 30.000 osób.

Abb. 59: Vielfalt der Begegnungsprojekte in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Andreas Prinz) | Biblioteka w Lubniewicach | Horst Drewing

Rys. 59: Różnorodność projektów spotkaniowych w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Andreas Prinz) | Biblioteka w Lubniewicach | Horst Drewing

Die deutsche Geschäftsstelle fungiert seit 2015 als Zentralstelle des Deutsch-Polnischen Jugendwerks für den außerschulischen Jugendaustausch im Land Brandenburg. In 2019, dem Jahr vor Beginn der Corona-Pandemie, konnten auf deutscher Seite hierdurch beispielsweise 67 Jugendbegegnungsprojekte mit 2.700 deutschen und polnischen Jugendlichen gefördert werden. Diese finanzielle Unterstützung der Begegnungsprojekte von Deutschen und Polen stellt eine entscheidende Grundlage für die Verbesserung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit und damit der Stärkung des gegenseitigen Vertrauens dar. Grenzübergreifende Aktivitäten sind im Vergleich zu solchen innerhalb eines Staates in jedem Fall mit einem höheren Aufwand an personellen und sächlichen Ressourcen verbunden. Erschwerend kommt hier hinzu, dass die überwiegende Mehrheit der Projektträger innerhalb der Euroregion nicht über die wirtschaftlichen Möglichkeiten verfügt, derartiges Engagement ohne Förderung zu bewerkstelligen. Es gilt, die Förderung grenzübergreifender Aktivitäten dauerhaft zu ermöglichen.

In den durch das Kooperationsprogramm INTERREG VA Brandenburg – Polen 2014 – 2020 geförderten Projekten „Coaching Viadrina“ und „DIALOG“ analysierte die Euroregion die Struktur, die Entwicklung, die Intensität bzw. Handlungserfordernisse für deutsch-polnischen Projektpartnerschaften auf der Basis von Daten zu den durch die EU und das DPJW geförderten Begegnungsprojekten der Jahre 2009 bis 2019, sowie der Erkenntnisse aus Befragungen und Workshops (Euroregion PEV 2020a-b).

Die hier dargestellten Diagramme spiegeln die hierbei ermittelten Spektren an Antragstellern und Themenbereichen der Kleinprojektefonds (2009-2019) wieder, welche aus den INTERREG-Programmen der jeweiligen Förderperioden gefördert wurden. In der durch die Euroregion vorgenommenen Analyse wurde dieses Spektrum im Verlauf der Jahre differenziert behandelt. Hier wurde deutlich, dass dieser Vielfalt an Strukturen und Themenbereichen eine große Bedeutung dieser kleinen Projekte für die grenzübergreifende Zusammenarbeit innewohnt. Dieser Vielfalt ist beispielsweise zu danken, dass in sogenannten „weißen“ Flecken neue Aktivitäten begründet werden konnten, dass die Zusammenarbeit langjähriger Partner kontinuierlich aufrechterhalten werden konnte oder sogar zu neuen, größeren gemeinsamen Vorhaben führte.

Od 2015 r. biuro niemieckie pełni funkcję Jednostki centralnej Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (PNWM) w zakresie pozaszkolnych wymian młodzieży w kraju związkowym Brandenburgia. Na przykład w 2019 r., czyli w roku poprzedzającym rozpoczęcie pandemii Covid - 19, po stronie niemieckiej można było w ten sposób sfinansować 67 projektów wymiany młodzieży z udziałem 2 700 młodych ludzi z Polski i Niemiec. To wsparcie finansowe dla projektów spotkań między Polakami i Niemcami stanowi istotną podstawę do poprawy współpracy transgranicznej, a tym samym do wzmocnienia wzajemnego zaufania. W porównaniu z działaniami prowadzonymi w obrębie jednego kraju, działania transgraniczne zawsze wymagają większych zasobów ludzkich i materialnych. Sytuację pogarsza fakt, że zdecydowana większość podmiotów organizujących projekty w Euroregionie nie dysponuje środkami ekonomicznymi umożliwiającymi prowadzenie takich działań bez dofinansowania. Ważne jest, aby wspieranie działań transgranicznych było możliwe w dłuższej perspektywie czasowej.

W ramach projektów „Coaching Viadrina“ i „DIALOG“ finansowanych z Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia - Polska 2014 - 2020 Euroregion przeanalizował strukturę, rozwój, intensywność i potrzebę działania polsko-niemieckich partnerstw projektowych na podstawie danych dotyczących projektów dofinansowanych przez UE i PNWM w latach 2009 - 2019 oraz wyników ankiet i warsztatów (Euroregion PEV 2020a-b).

Przedstawione tu diagramy odzwierciedlają spektrum wnioskodawców i obszarów tematycznych funduszy małych projektów (2009-2019), które były finansowane w ramach programów INTERREG w poszczególnych okresach finansowania. W analizie przeprowadzonej przez Euroregion spektrum to było traktowane w sposób zróżnicowany na przestrzeni lat. Stało się jasne, że ta różnorodność struktur i obszarów tematycznych ma ogromne znaczenie dla współpracy transgranicznej. Dzięki tej różnorodności możliwe było na przykład podejmowanie nowych działań w tak zwanych „białych plamach“, utrzymanie współpracy z wieloletnimi partnerami, a nawet doprowadzenie do nowych, większych wspólnych projektów.

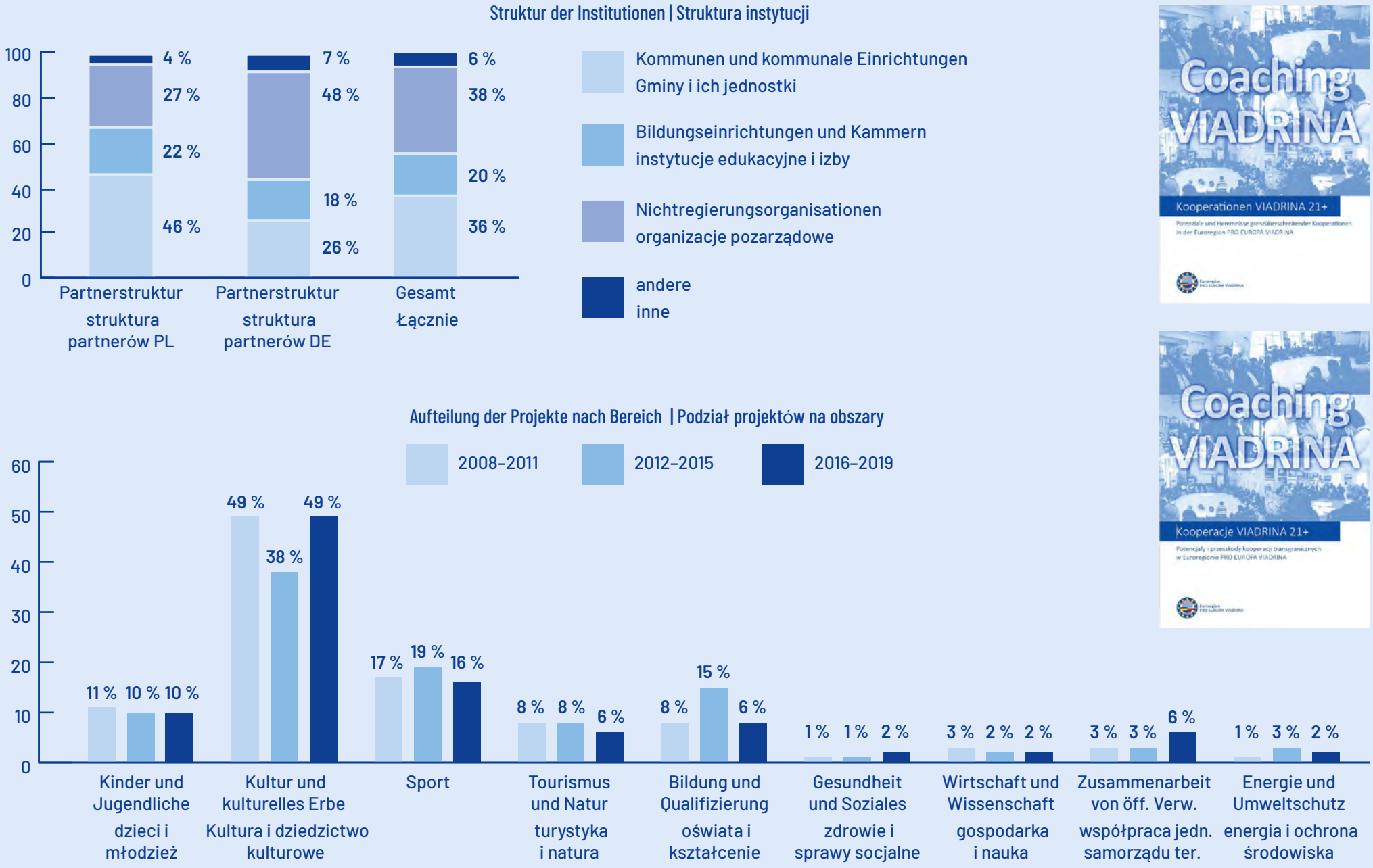

Abb. 60: Thematische Vielfalt der Projekte in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA 2008-2019 (ERPEV; 2020b)

Rys. 60: Tematyczna różnorodność projektów w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA 2008-2019 (ERPEV; 2020b)

Diese Effekte wurden im Rahmen der Analyse der Euroregion mit „Befähigung", „Kontinuität" und „Kreativität" charakterisiert. Anhand von Beispielen konnte so verdeutlicht werden, dass mehrere Institutionen an einem Ort in wechselnder Trägerschaft zu einem kontinuierlichen Angebot an grenzübergreifenden Aktivitäten für die Bürger dieser Region beitrugen. Neben der finanziellen Unterstützung dieser Aktivitäten spielte auch eine wesentliche Rolle, dass die in den Institutionen aktiven Personen ein bedarfsorientiertes Coaching erhielten. So dienten die verschiedenen Partnerbörsen, die die Euroregion zyklisch organisierte dazu, dass die Akteure neue Partner für grenzübergreifende Projekte fanden und die ersten Schritte in neuen Partnerschaften durch die Euroregion begleitet wurden. Ferner trugen die Coaching-Angebote der Euroregion dazu bei, dass die aktiven Personen in interkultureller Kompetenz, in aktuellen rechtlichen Rahmenbedingungen (u.a. Vergaberecht, Datenschutz), zu Struktur und Verfahren in beiden Staatssysteme oder in der Sprache des Nachbarn bedarfsorientierte Weiterbildungsangebote erhielten.

Die Begleitung der Akteure bei der Entwicklung ihrer Idee zu umsetzungsreifen Projekten stellt einen weiteren Aspekt des Coachings dar, der insbesondere aufgrund der erreichten Intensität und der daraus resultierenden Kreativität an Bedeutung gewinnt. Letztlich stellen die Schulungen zu Fragen der konkreten Antragstellung, Umsetzung und Abrechnung von öffentlich geförderten Projekten eine weitere derartige Aufgabe dar, die es auch in Zukunft dauerhaft zu bedienen gilt. Da es über den demografischen Wandel hinaus aus verschiedenen weiteren Gründen auch zu Personalwechsel in den grenzübergreifend aktiven Institutionen kommt, gilt es für die hierin noch unerfahrenen Personen entsprechende Einsteiger-Angebote ebenfalls regelmäßig zu unterbreiten.

Efekty te zostały scharakteryzowane w analizie Euroregionu jako „wzmocnienie pozycji", „ciągłość" i „kreatywność". Na podstawie przykładów można było pokazać, że kilka instytucji w jednym miejscu, o różnym charakterze reprezentacji, przyczynia się do stworzenia stałej oferty działań transgranicznych dla mieszkańców tego regionu. Poza wsparciem finansowym tych działań ważną rolę odegrało również to, że osoby działające w instytucjach otrzymały coaching zorientowany na ich potrzeby. Różne giełdy partnerstw, które Euroregion organizował cyklicznie, pomogły podmiotom w znalezieniu nowych partnerów do projektów transgranicznych, a pierwsze kroki w nowych partnerstwach zostały podjęte przy udziale Euroregionu. Ponadto oferty coachingowe Euroregionu pomogły zapewnić osobom aktywnym ukierunkowane na potrzeby dalsze szkolenia w zakresie kompetencji międzykulturowych, aktualnych ramowych warunków prawnych (np. prawo zamówień publicznych, ochrona danych), struktury i procedur obu systemów państwowych lub języka sąsiada.

Towarzyszenie podmiotom w przekształcaniu ich pomysłów w projekty gotowe do realizacji to kolejny aspekt coachingu, który zyskuje na znaczeniu, zwłaszcza ze względu na osiąganą intensywność i wynikającą z niej kreatywność. Kolejnym zadaniem, które musi być stale realizowane w przyszłości, jest szkolenie w zakresie konkretnych zastosowań, realizacji i rozliczania projektów finansowanych ze środków publicznych. Z uwagi na zmiany demograficzne jak i również z innych powodów dojdzie do zmian kadrowych w instytucjach aktywnych transgranicznie, należy dla tych jeszcze mało doświadczonych osób w tej dziedzinie zapewnić regularne kursy wprowadzające w tematykę.

Abb. 61: Vielfalt des Coachings für deutsche und polnischen Akteure in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 61: Różnorodność coachingu dla polskich i niemieckich uczestników polsko – niemieckiej współpracy

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Intensität der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit | Intensywność współpracy transgranicznej
Anzahl Projekte je Gemeinde | Liczba projektów w gminach
KPF_FMP 2009-2019

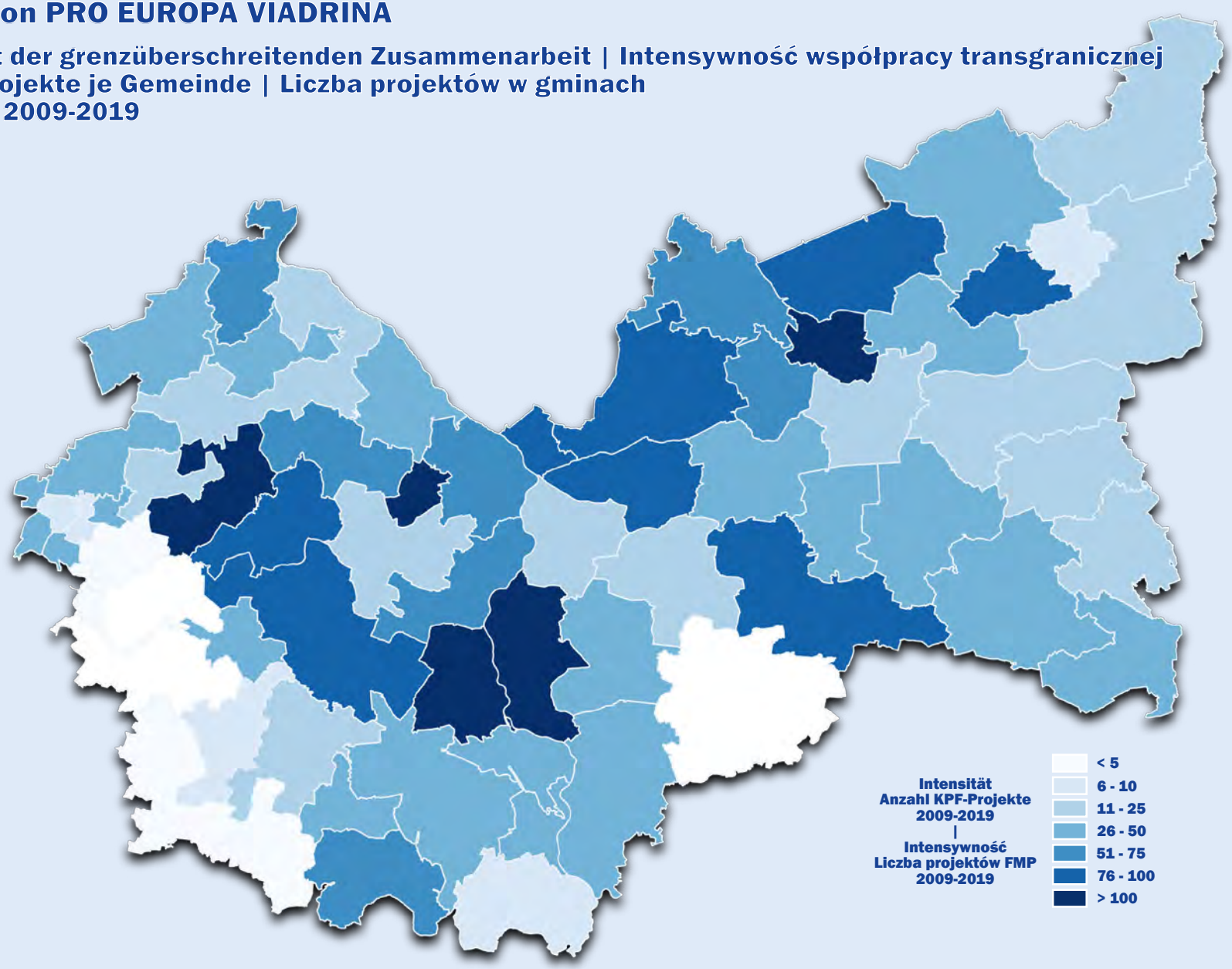

Abb. 62: Intensität der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in den Gemeinden: Anzahl KPF-Projekte je Gemeinde 2009-2019 (ERPEV;2020b)

Rys. 62: Intensywnosc współpracy transgranicznej w gminach: liczba projektów FMP 2009-2019 (ERPEV;2020b)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

0 7,5km 15km

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

Intensität der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit | Intensywnośc współpracy transgranicznej
Anzahl Projekte je Gemeinde | Liczba projektów w gminach
DPJW_PNWM 2009-2019 (außerschulischer Jugendaustausch | pozaszkolna wymiana młodzieży)

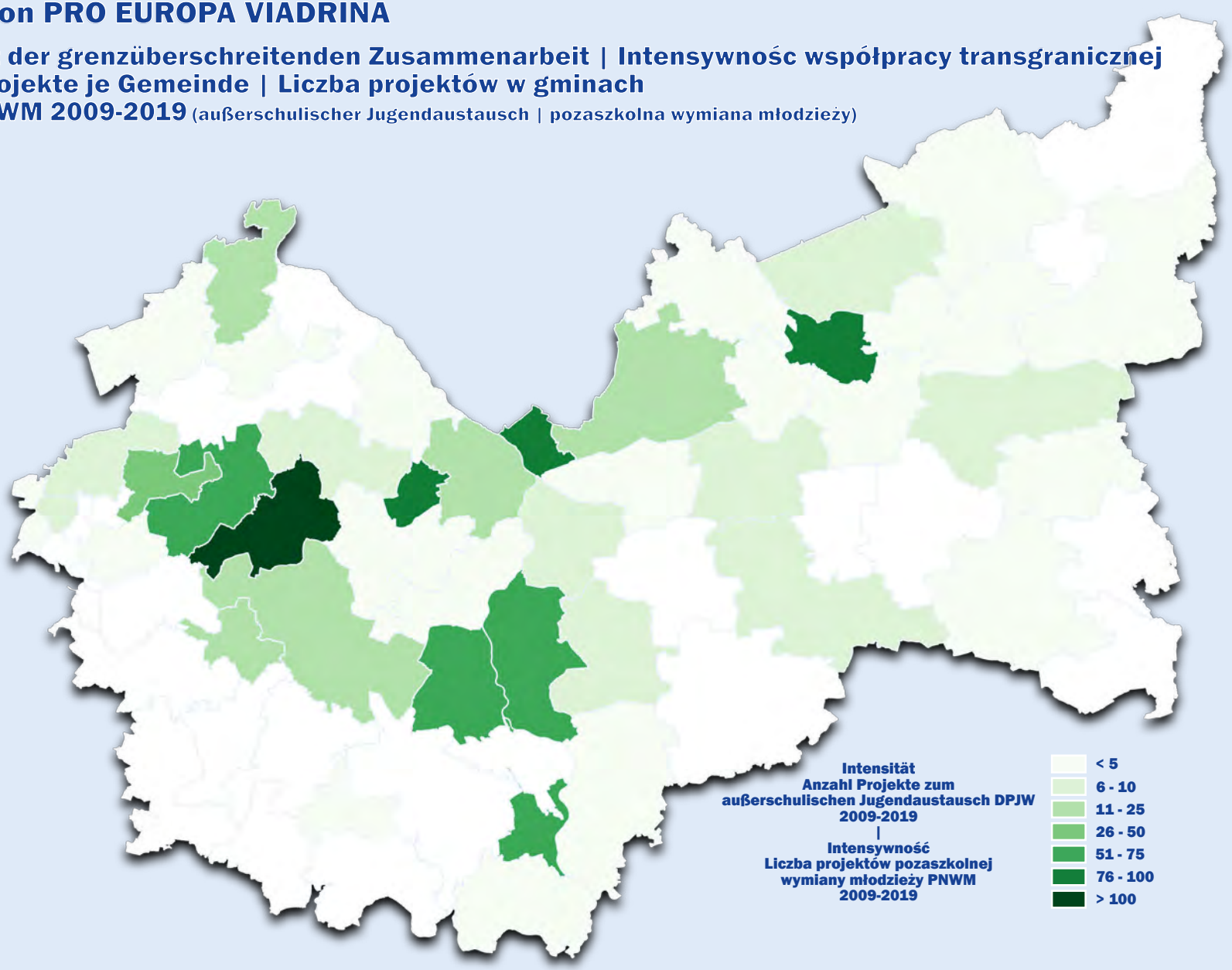

Abb. 63: Intensität der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in den Gemeinden:
Anzahl Projekte zum außerschulischen Jugendaustausch DPJW 2009-2019 (ERPEV;2020b)

Rys. 63: Intensywność współpracy transgranicznej w gminach:
liczba projektów pozaszkolnej wymiany młodzieży PNWM 2009-2019 (ERPEV;2020b)

© Euroregion PRO EUROPA VIADRINA

0 7,5km 15km

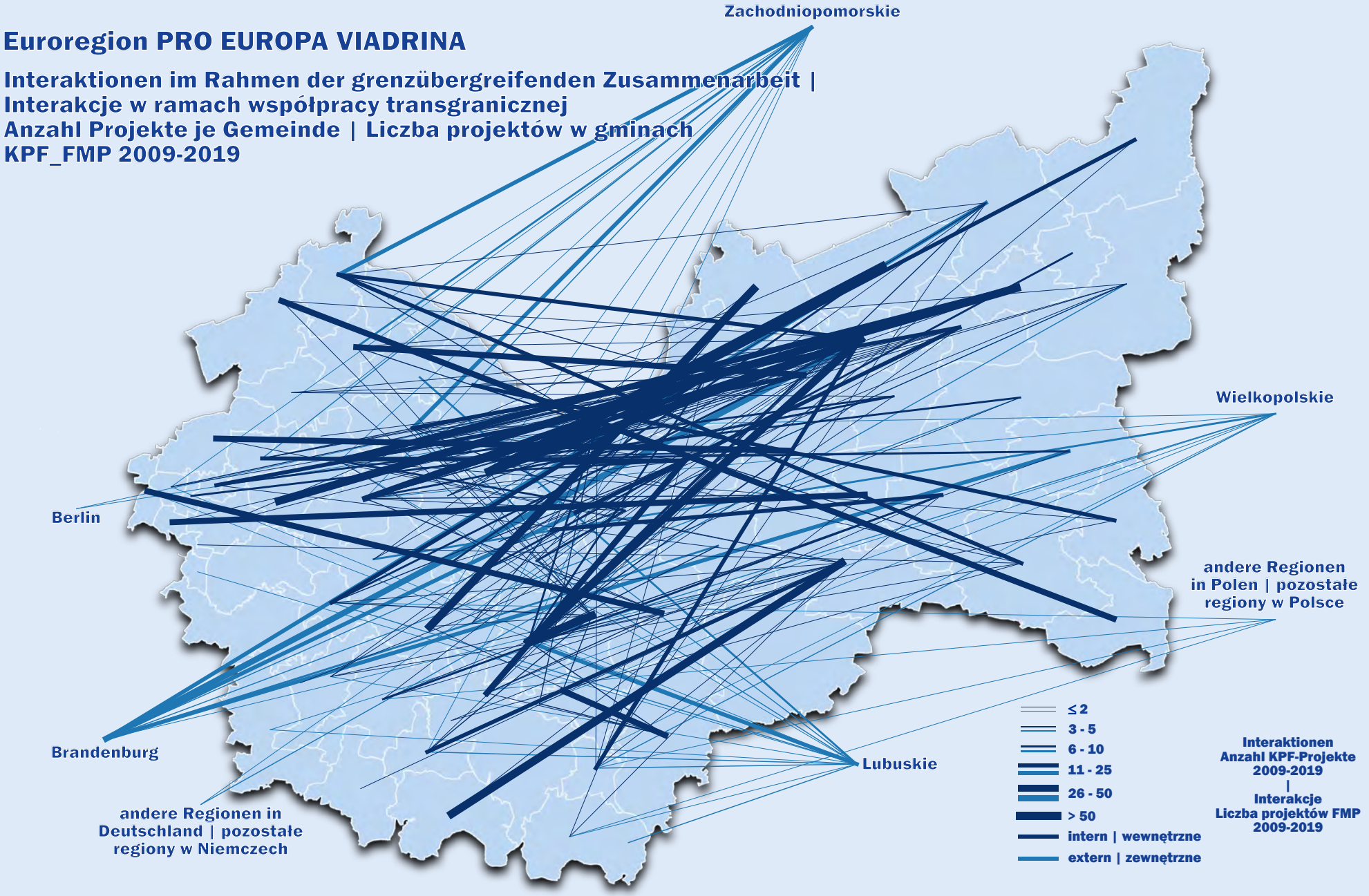

Abb. 64: Interaktion im Rahmen der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in den Gemeinden: Anzahl KPF-Projekte 2009-2019 (ERPEV;2020b)

Rys. 64: Interakcje w ramach współpracy transgranicznej w gminach: liczba projektów FMP 2009-2019 (ERPEV;2020b)

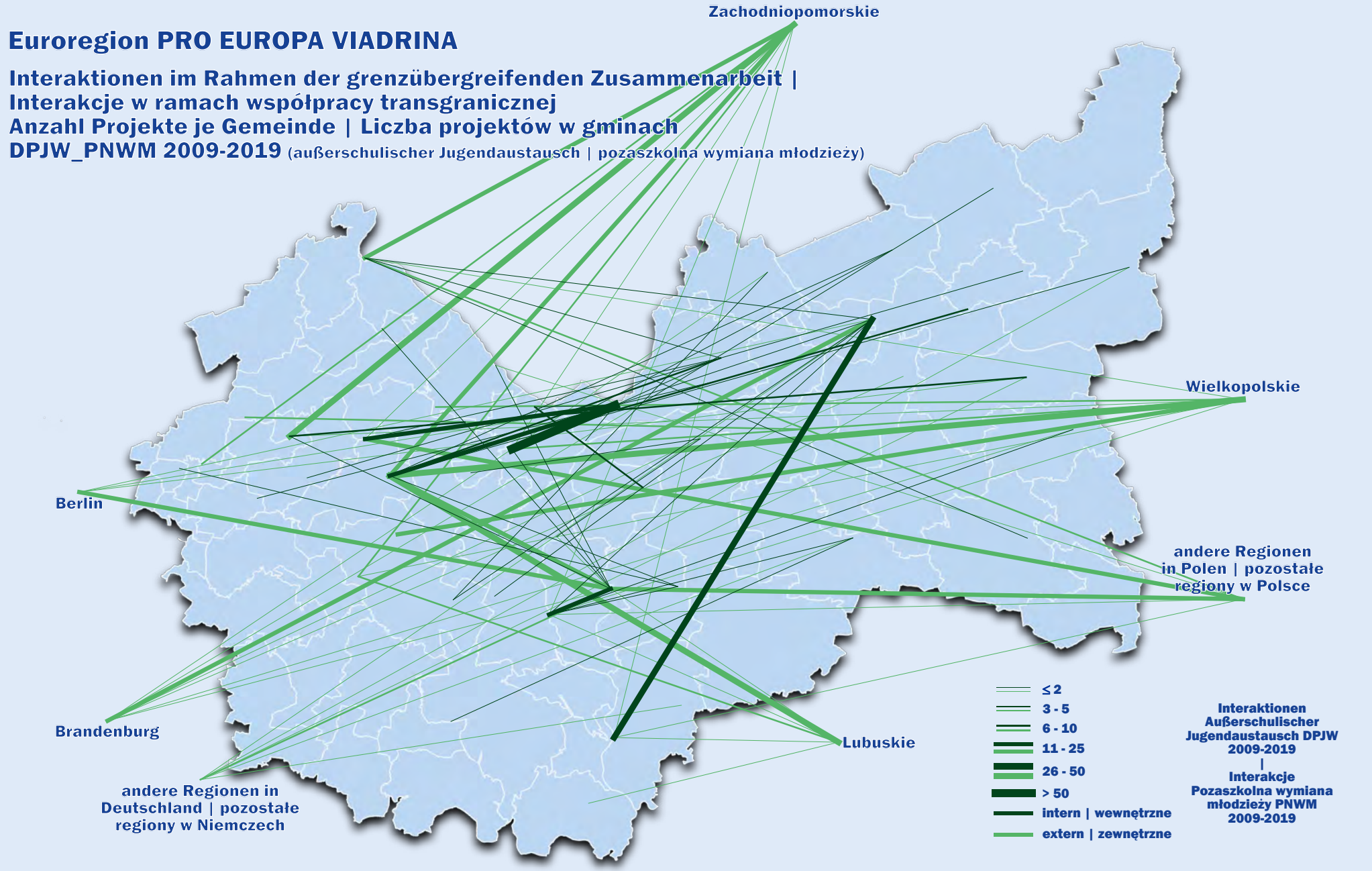

Abb. 65: Interaktion im Rahmen der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in den Gemeinden: Anzahl Projekte zum außerschulischen Jugendaustausch DPJW 2009-2019 (ERPEV;2020b)

Rys. 65: Interakcje współpracy transgranicznej w gminach: liczba projektów pozaszkolnej wymiany młodzieży PNWM 2009-2019 (ERPEV;2020b)

Die grenzüberschreitende Zusammenarbeit betrifft nicht nur die Gebietskörperschaften und Verwaltungen, sondern wird auch durch die vielfältigen Aktivitäten von NGO`s wie z.B. Sportverbände, Anglervereine, Freiwillige Feuerwehren, von Arbeitgebervereinigungen, z.B. zwischen Industrie- und Handelskammer Frankfurt (Oder) und Westlicher Industrie- und Handelskamme in Gorzów Wlkp., und Arbeitnehmervereinigungen, z.B. zwischen DGB Berlin-Brandenburg mit NSZZ Solidarność in Gorzów Wlkp., gepflegt und vertieft. Eine bedeutende Rolle bei der Initiierung der Zusammenarbeit spielten auch die Partnerschaften der polnischen und deutschen Landkreise. Zu nennen wäre dabei die Zusammenarbeit des Landkreises Märkisch-Oderland mit den Landkreisen Słubice und Gorzów Wlkp., sowie des Landkreises Oder-Spree mit den Landkreisen Sulęcin und Słubice.

Regelmäßig finden deutsch-polnische Kulturveranstaltungen für unterschiedliche Alters- und Interessengruppen statt. Gemeinden, Schulen und Vereine organisieren viele Sportveranstaltungen, Workshops, Seminare, Feste, Konzerte und andere Treffen, auf denen deutsche und polnische Bürger Erfahrungen austauschen, Aktivitäten umsetzen oder gemeinsam Erreichtes feiern. Im Rahmen der durch die Euroregion vorgenommenen Analyse wurde auch ermittelt, dass in vielen Fällen auch projektbezogene Partnerschaften zwischen NGOs und Gemeinden, sogenannte asymmetrische Partnerschaften, zu derart erfolgreichen Projekten und zur Kontinuität von partnerschaftlichen Beziehungen beitrugen.

Współpraca transgraniczna obejmuje nie tylko władze i administrację lokalną, ale jest również kultywowana i pogłębiana poprzez różnorodne działania organizacji pozarządowych, takich jak stowarzyszenia sportowe, koła wędkarskie, ochotnicze straże pożarne, stowarzyszenia pracodawców, np. między Izbą Przemysłowo-Handlową z Frankfurtu nad Odrą a Zachodnią Izbą Przemysłowo-Handlową w Gorzowie Wlkp. oraz stowarzyszenia pracowników, np. między DGB Berlin-Brandenburgia a NSZZ Solidarność w Gorzowie Wlkp. Ważną rolę w inicjowaniu współpracy odegrały również partnerstwa między powiatami polskimi i niemieckimi Należy tu wspomnieć o współpracy powiatu Märkisch-Oderland z powiatami słubickim i gorzowskim oraz powiatu Odra-Sprewa z powiatami sulęcińskim i słubickim.

Regularnie odbywają się polsko-niemieckie imprezy kulturalne dla różnych grup wiekowych i zainteresowań. Gminy, szkoły i stowarzyszenia organizują wiele imprez sportowych, warsztatów, seminariów, festiwali, koncertów i innych spotkań, podczas których obywatele Polski i Niemiec wymieniają się doświadczeniami, realizują działania lub wspólnie świętują osiągnięcia. Analiza przeprowadzona przez Euroregion wykazała również, że w wielu przypadkach projekty sa realizowane w ramach tzw. partnerstw asymetrycznych np.: pomiędzy organizacjami samorządowymi a gminami. Takie partnerstwa również przyczyniły się do realizacji udanych projektów i do ciągłości relacji partnerskich.

Partnerschaften der Gemeinden innerhalb der Euroregion

Die Partnerschaft zwischen Städten oder Gemeinden haben häufig das Ziel, sich kulturell und wirtschaftlich oft über Grenzen hinweg auszutauschen. Im Gebiet der Euroregion haben viele polnische bzw. deutsche Städte und Gemeinden Partnerschaften untereinander oder mit anderen Gebietskörperschaften in Deutschland, Polen oder der ganzen Welt begründet (vgl. Abb. der kommunalen Partnerschaften). Diese Partnerschaften werden in vielfältiger Weise gelebt, durch Erfahrungsaustausch der Verwaltungen, über gemeinsame Volksfeste bis hin zur Konzeption und Umsetzung gemeinsamer technischer oder sozialer Infrastrukturen. Diese Begegnungen wurden seit ihrem Bestehen meist intensiviert und über die Jahre weiter ausgebaut.

Weitere Potenziale bietet der Erfahrungsaustausch auf Verwaltungsebene, der mit Unterstützung der Euroregion auf alle Fachbereiche ausgeweitet werden soll, um in allen Bereichen von den Kenntnissen der Nachbarn zu profitieren. Hierbei stehen in den nächsten Jahren vielfältige Fragestellungen an, die sich aus den auf beiden Seiten relevanten Herausforderungen ergeben. So bieten sich Erfahrungsaustausche zur Siedlungsentwicklung vor dem Hintergrund von demografischem Wandel oder Klimakrise an, oder solche zur auf kommunale Ebene vorbildhaften Substitution fossiler durch regenerierbare Energieträger u.a. in den Bereichen soziale Infrastruktur oder Mobilität.

Partnerstwa Gmin w Euroregionie

Współpraca partnerska między samorządami ma często na celu wymianę kulturalną i gospodarczą, często ponad granicami. Na obszarze Euroregionu wiele polskich lub niemieckich instytucji samorządowych zawiązało partnerstwa między sobą lub z innymi samorządami w Niemczech, Polsce lub na całym świecie (por. rysunek partnerstw gminnych). Partnerstwa te są realizowane na wiele sposobów, poprzez wymianę doświadczeń między administracjami, wspólne festiwale ludowe oraz tworzenie i wdrażanie wspólnej infrastruktury technicznej lub społecznej. Od samego początku spotkania te były najczęściej intensyfikowane i rozwijane na przestrzeni lat.

Dalszy potencjał tkwi w wymianie doświadczeń na poziomie administracyjnym, która przy wsparciu Euroregionu ma zostać rozszerzona na wszystkie dziedziny specjalistyczne, tak aby można było korzystać z wiedzy sąsiadów we wszystkich dziedzinach. W nadchodzących latach po obu stronach pojawią się różne problemy wynikające z istotnych wyzwań. Na przykład wymiana doświadczeń na temat rozwoju osadnictwa w kontekście zmian demograficznych lub kryzysu klimatycznego, czy też przykładowe zastępowanie paliw kopalnych odnawialnymi źródłami energii na poziomie gminy, np. w dziedzinie infrastruktury społecznej lub mobilności.

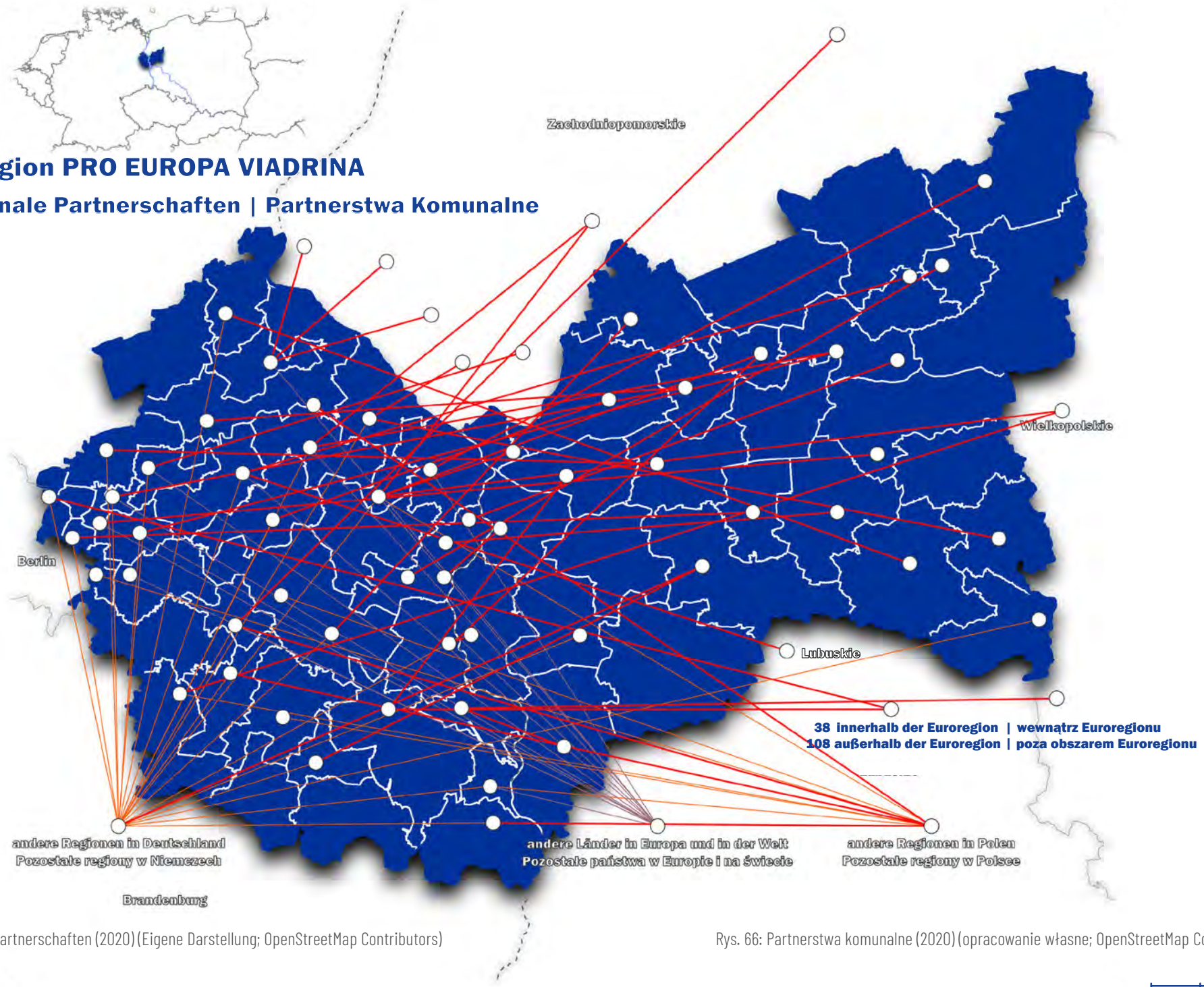

Abb. 66: Kommunale Partnerschaften (2020) (Eigene Darstellung; OpenStreetMap Contributors)

Rys. 66: Partnerstwa komunalne (2020) (opracowanie własne; OpenStreetMap Contributors)

Zur weiteren Intensivierung der Nutzung grenzübergreifenden Angebote zur Daseinsvorsorge erstreckt sich das Themenfeld der Zusammenarbeit auch auf Fragen der Verwaltung, des öffentlichen Personennahverkehrs, der Bildung, der gesundheitlichen Versorgung, der Prävention, der Nutzung regionaler Produkte bzw. der Zugänglichkeit zu kulturellen Angeboten auf der jeweils anderen Seite. In all diesen Aspekten sind die Chancen und Risiken, die sich aus dem digitalen Wandel ergeben, als integraler Bestandteil stets zu berücksichtigen. Auf die bedeutende Rolle kontinuierlicher grenzübergreifender kommunaler Partnerschaften im Bereich Kinder- und Jugendaustausch sei hier erneut verwiesen, da sie für deren fachübergreifende Kompetenzentwicklung und somit auch für die Entwicklung der Gemeinden von großem Nutzen ist. Die in vielen Städten und Gemeinden stattfindenden Treffen von Vertretern der Partnerstädte stellen auch kulturelle Höhepunkte der Zusammenarbeit dar und sind auch Ausdruck des erreichten Grades an Weltoffenheit und Internationalisierung des öffentlichen Lebens in der Euroregion.

Aby jeszcze bardziej zintensyfikować korzystanie z transgranicznych usług użyteczności publicznej, tematyczny obszar współpracy obejmuje również kwestie administracji, lokalnego transportu publicznego, edukacji, opieki zdrowotnej, profilaktyki, korzystania z produktów regionalnych czy dostępności do oferty kulturalnej po drugiej stronie. We wszystkich tych aspektach należy zawsze brać pod uwagę szanse i zagrożenia wynikające z transformacji cyfrowej jako jej integralną część. W tym miejscu należy ponownie podkreślić istotną rolę stałych transgranicznych partnerstw samorządowych w dziedzinie wymiany dzieci i młodzieży, ponieważ jest to bardzo korzystne dla rozwoju kompetencji interdyscyplinarnych tych osób, a tym samym dla rozwoju gmin. Spotkania przedstawicieli miast partnerskich, które odbywają się w wielu miastach i gminach, stanowią również kulturalne akcenty współpracy i są wyrazem otwarcia na świat i umiędzynarodowienia życia publicznego w Euroregionie.

7. Stärken-Schwächen Analysen (SWOT)

Mit der Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes wurde auch die Stärken-Schwächen-Analyse (SWOT) für die gesamte Euroregion hinterfragt und bezugnehmend auf die in den vorangegangenen Kapiteln dargestellte sozioökonomische Analyse einer Aktualisierung unterzogen. Noch immer gültige Aussagen wurden beibehalten oder den Änderungen entsprechend angepasst sowie neue Gegebenheiten hinzugefügt. Die in den tabellarischen Übersichten wiedergegebenen Stärken, Schwächen, Chancen und Risiken, die sich demnach für die gesamte Euroregion ergeben, sollen nachfolgend im grenzübergreifenden Kontext kurz kommentiert werden.

Stärken

Die räumliche Nähe der Metropolen, insb. Berlin, Poznań und Szczecin, sowie die geografische Lage an europäischen Korridoren, u.a. dem TEN-T-Netz und dem europväischen Radwege-Korridor EuroVelo, stellt eine Stärke für die Euroregion dar. Ausdruck dessen sind die in jüngster Zeit erfolgten Ansiedlungen von Unternehmen in dieser verkehrsgünstig gelegenen Region oder die Nähe des auch von den Einwohnern der Metropolen zu Erholungszwecken - während der Pandemie-bedingten Einschränkungen verstärkt - genutzten attraktiven Natur- und Kulturerbes der Euroregion.

7. Analiza słabych i mocnych stron (SWOT)

Wraz z aktualizacją Koncepcji Rozwoju i Działania zbadano również i poddano aktualizacji analizę mocnych i słabych stron (SWOT) dla całego Euroregionu w odniesieniu do analizy społeczno-gospodarczej przedstawionej w poprzednich rozdziałach. Wciąż jeszcze aktualne stwierdzenia zostały zachowane lub odpowiednio dostosowane do zmian, dodano również nowe warunki. Mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia dla całego euroregionu przedstawione w przeglądach tabelarycznych zostaną poniżej krótko skomentowane w kontekście transgranicznym.

Mocne Strony

Bliskość geograficzna metropolii, zwłaszcza Berlina, Poznania i Szczecina, a także położenie geograficzne w obrębie korytarzy europejskich, w tym sieci TEN-T i europejskiego korytarza tras rowerowych EuroVelo, jest mocną stroną Euroregionu. Świadczy o tym niedawne ulokowanie firm w tym dogodnie położonym regionie czy bliskość atrakcyjnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Euroregionu, z którego coraz częściej w celach rekreacyjnych korzystają również mieszkańcy metropolii, co szczególnie nasiliło się podczas ograniczeń związanych z pandemią.

Andererseits ist die Nähe dieser Metropolen auch ein Grund für die Abwanderung von Fachkräften und somit auch ein Risiko. Das weitgehend funktionsfähige Siedlungs- und Verkehrsnetz erfüllt aktuell die Ansprüche von Wirtschaft und Gesellschaft an die Daseinsvorsorge und Mobilität. Punktuell zeichnen sich demgegenüber jedoch auch Kapazitätsgrenzen ab, z.B. bei Bahn- und Straßenverbindungen, bei Bildung und Erziehung, Wohnen, Gesundheit und Gewerbe, die sich angesichts der feststellbaren Entwicklung zuspitzen werden.

Das Naturerbe der Euroregion setzt sich u.a. aus Nationalparks, Natur- bzw. Landschaftsschutz-Parks, großflächige Natura-2000- und Vogelschutz-Gebiete zusammen. Es besitzt internationale Bedeutung sowohl als Lebensraum europaweit gefährdeter Tier- und Pflanzenarten als auch durch eine grenzübergreifende Biotopverbund-Funktion für Zugvögel, wandernde Fisch-Arten und weitere Wildtiere. Hierbei kommt der vorhandenen Durchgängigkeit z.B. von Oder, Wartha, Spree und Neiße als Wanderwege für die Fischfauna eine besondere Bedeutung zu.

Als Stärke der Euroregion wird auch erachtet, dass sie für Erholung, Tourismus und Lebensqualität in allen Jahreszeiten attraktive und vielfältige Landschaften aufweist. Ebenso vorteilhaft wirken sich die vielen Orte mit international bekanntem Kulturerbe aus, sei es in den Bereichen (Landschafts-) Architektur, Geschichte, Kunst, Kultur oder auch Sport. Die aktive Kunst-, Kultur- und Kreativ-Szene bringt alljährlich mehrere grenzübergreifende Veranstaltungen als Höhepunkte ihres Schaffens hervor. Hieraus erwächst sowohl für die Einwohner als auch für Gäste aus den nahegelegenen Metropolen eine leicht zugängliche Möglichkeit der Erlebbarkeit der kulturellen Vielfalt inmitten Europas. Dies zieht zunehmend auch interessierte Gäste aus Europa und der Welt an.

Z kolei bliskość tych metropolii jest również powodem emigracji wykwalifikowanych pracowników, a więc stanowi również ryzyko. W dużej mierze funkcjonalna sieć osadnicza i transportowa spełnia obecnie oczekiwania gospodarki i społeczeństwa w zakresie usług publicznych i mobilności. W niektórych obszarach, np. w połączeniach kolejowych i drogowych, edukacji i szkoleniach, mieszkalnictwie, służbie zdrowia i handlu, uwidaczniają się jednak ograniczenia przepustowości, które staną się jeszcze bardziej odczuwalne w związku z obserwowanym rozwojem.

Na dziedzictwo przyrodnicze Euroregionu składają się parki narodowe, parki ochrony przyrody i krajobrazu, rozległe obszary Natura 2000 i obszary ochrony ptaków. Mają one znaczenie międzynarodowe zarówno jako siedlisko zagrożonych gatunków zwierząt i roślin w całej Europie, jak i transgraniczna sieć biotopów dla ptaków wędrownych, wędrownych gatunków ryb i innych dzikich zwierząt. Szczególne znaczenie ma na przykład ciągłość rzek Odry, Warty, Sprewy i Nysy, które stanowią szlaki migracyjne dla ryb.

Kolejną mocną stroną Euroregionu jest to, że oferuje on atrakcyjne i urozmaicone krajobrazy dla rekreacji, turystyki i jakości życia o każdej porze roku. Równie korzystne jest istnienie wielu miejsc o międzynarodowej renomie w zakresie dziedzictwa kulturowego, czy to w dziedzinie architektury (krajobrazu), historii, sztuki, kultury, czy nawet sportu. Aktywna scena artystyczna, kulturalna i twórcza organizuje corocznie kilka imprez transgranicznych, które są najważniejszymi punktami jej pracy twórczej. Dzięki temu mieszkańcy i goście z pobliskich metropolii mają możliwość doświadczyć różnorodności kulturowej w samym środku Europy. To także coraz częściej przyciąga zainteresowanych gości z Europy i świata.

Abb. 67 : Touristische Vielfalt in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 67: Różnorodność turystyczna w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiwum Euroregionu)

Angesichts der Historie zwischen beiden Völkern besteht heute eine bemerkenswerte Offenheit und vertrauensvolles Miteinander der Einwohner zu ihren Nachbarn auf der jeweils anderen Seite. Dies spiegelt sich in alljährlich zahlreichen, intensiven und thematisch vielfältigen Begegnungsveranstaltungen aller Altersgruppen wieder. Auch im Bereich der wissenschaftlichen Einrichtungen, Hochschulen und Universtäten wirkt sich deren internationale Ausrichtung sowie ihr hohes Niveau in Lehre und Forschung positiv aus. Hervorgehoben sei das Collegium Polonicum in Słubice als gemeinsame Einrichtung der UAM Poznań und der Europa-Universität-Viadrina Frankfurt (Oder), in dem seit 2020 auch die zukunftsweisende gemeinsame „European New School of Digital Studies" angesiedelt ist. Im wirtschaftlichen Bereich ragen zahlreiche Unternehmen in den Bereichen Produktion, Tourismus, Logistik, Handel und Dienstleistungen durch ihre ebenfalls internationale Ausrichtung hervor.

Der erwerbfähigen Bevölkerung der Euroregion ist ein hohes Maß an fachlicher Kompetenz, Flexibilität und Mobilität eigen. Mittlerweile kann in vielen Unternehmen und kommunalen Einrichtungen der Euroregion auch auf einen großen Erfahrungsschatz bei der Energiegewinnung aus erneuerbaren Quellen, u.a. Wind, Sonne, Geothermie, Wasser und Biomasse aufgebaut werden, so dass den Herausforderungen von Klimakrise und der hieraus resultierenden Notwendigkeit der Energiewende sehr gut Rechnung getragen werden kann. Aus den zahlreichen, seit Jahrzehnten betriebenen Partnerschaften verfügen die Akteure in den Kommunen, Schulen, Kitas, Kammern und sonstigen Interessenvertretungen beider Seiten der Euroregion über umfangreiche Erfahrungen und Know-How in der grenzübergreifenden Zusammenarbeit im gesellschaftlichen Bereich.

Biorąc pod uwagę historię obu narodów, można dziś zaobserwować niezwykłą otwartość i pełne zaufania współżycie między mieszkańcami a ich sąsiadami po drugiej stronie. Znajduje to odzwierciedlenie w licznych, intensywnych i odmiennych tematycznie corocznie odbywających się spotkaniach dla wszystkich grup wiekowych. Ponadto w przypadku instytucji naukowych, szkół wyższych i uniwersytetów ich międzynarodowa orientacja oraz wysoki poziom ma pozytywny wpływ na nauczanie i badania naukowe. Na szczególną uwagę zasługuje Collegium Polonicum w Słubicach, wspólna instytucja UAM w Poznaniu i Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, w której od 2020 r. działa również przyszłościowa wspólna „European New School of Digital Studies". W sektorze gospodarczym liczne firmy z branży produkcyjnej, turystycznej, logistycznej, handlowej i usługowej także wyróżniają się swoją międzynarodową orientacją.

Ludność Euroregionu zdolna do zatrudnienia charakteryzuje się wysokim poziomem kompetencji zawodowych, elastycznością i mobilnością. W międzyczasie wiele firm i instytucji miejskich w Euroregionie może również korzystać z bogatego doświadczenia w produkcji energii ze źródeł odnawialnych, w tym z wiatru, słońca, energii geotermalnej, wody i biomasy, dzięki czemu można bardzo dobrze sprostać wyzwaniom związanym ze zmianami klimatycznymi i wynikającą z tego koniecznością transformacji energetycznej. Dzięki licznym partnerstwom, które funkcjonują od dziesięcioleci, podmioty z gmin, szkół, przedszkoli, izb i innych grup interesów po obu stronach Euroregionu mają bogate doświadczenie i wiedzę na temat współpracy transgranicznej w sferze społecznej.

Abb. 68: Grenzübergreifender Alltag in den Strukturen der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 68: Transgraniczna codzienność w strukturach Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA
(Fot. Archiwum Euroregionu)

Beispielhaft seien hier die Anerkennung von Berufsabschlüssen, das Online-Portal für Vergleich von Berufsbildern, die bislang erreichte interkulturelle und sprachliche Kompetenz genannt. In der Euroregion kann hierbei auch auf eine rege Vereinstätigkeit und ein aktives Ehrenamt zurückgegriffen werden.

Mit der nun fast drei Jahrzehnte aktiv betriebenen Zusammenarbeit verfügt auch die Euroregion PRO EUROPA VIADRINA an sich über bewährte Strukturen und Verfahren. Aufgrund ihrer Mitgliederstruktur und der zwischen beiden Trägervereinen vertraglich geregelten Zusammenarbeit ist sie gemäß bottom-up-Ansatz begründet und grenzübergreifend, durch die kommunale Ebene der Region legitimiert tätig. Neben der alltäglichen Zusammenarbeit der Mitarbeiter der Geschäftsstellen beider Trägervereine kommt hierbei den regelmäßigen Treffen beider Vorstände und Mitglieder, der fachspezifischen und strategischen Arbeit der deutsch-polnischen Arbeitsgruppe der Euroregion sowie den projektebezogen etablierten deutsch-polnischen Expertengruppen eine große Bedeutung zu.

Przykładem może być uznawanie kwalifikacji zawodowych, portal internetowy służący do porównywania profili zawodowych oraz osiągnięte dotychczas kompetencje międzykulturowe i językowe. W Euroregionie prowadzona jest także żywa działalność stowarzyszeniowa i aktywny wolontariat.

Dzięki prawie trzem dekadom aktywnej współpracy Euroregion PRO EUROPA VIADRINA ma również sprawdzone struktury i procedury. Ze względu na strukturę członkowską i uregulowaną umową współpracę między dwoma stowarzyszeniami, opiera się ona na podejściu oddolnym i działa transgranicznie, legitymizowana przez szczebel samorządowy regionu. Obok codziennej współpracy pracowników biur obu stowarzyszeń duże znaczenie mają regularne spotkania zarządów i członków, prace merytoryczne i strategiczne Polsko-Niemieckiej Grupy Roboczej Euroregionu oraz polsko-niemieckich grup eksperckich powoływanych do realizacji konkretnych projektów.

Schwächen

Aufgrund der Zunahme an grenzübergreifenden Verflechtungen werden die Kapazitätsgrenzen in dem Verkehrsnetz insbesondere auf den deutsch-polnischen Hauptsachsen des Straßen- und Bahnverkehrs offenbar. Hinzukommen Engpässe auf Nebenstrecken, die z.B. infolge von industriellen Ansiedlungen oder Ausweichverkehren dazu führen, dass die hier nicht ausreichend ausgebaute Verkehrs-Infrastruktur als Schwäche betrachtet werden muss.

Ebenso werden Qualität und Attraktivität der Verkehrsangebote, u.a. Verbindungen zwischen Siedlungen und Umland, Oderquerungen, umweltverträgliche Erschließung von Natur- und Kultur-Erbe-Stätten, auch im grenzübergreifenden Kontext als nicht hinreichend erachtet. Kapazität, Qualität sowie Ausstattung der Infrastruktur zur Daseinsvorsorge, u.a. Kitas, Schulen, Berufsschulen, Begegnungszentren, ÖPNV, Gesundheitseirichtungen, sind vielfach den aktuell bestehenden und perspektivisch absehbaren Anforderungen nicht gewachsen.

Für die deutsch-polnische Zusammenarbeit wirkt zudem die Asymmetrie in den Kompetenzen bzw. Zuständigkeiten der Institutionen in diversen Bereichen des öffentlichen Lebens hemmend, z.B. bei Instandhaltung der Infrastruktur, in Bildung und Ausbildung, bei Raumplanung, Rettungsdienst, in pandemischen Situationen sowie Tierseuchen-Bekämpfung.

Trotz der in den letzten drei Jahrzehnten zunehmenden Intensivierung der Zusammenarbeit führen u.a. Personalfluktuation, Projektabhängigkeit oder Finanzierungsdefizite zur Diskontinuität in den Beziehungen zwischen den betreffenden Akteuren. Durch den im Übrigen auf beiden Seiten bestehenden Mangel an personellen, sächlichen und finanziellen Ressourcen können Potenziale zum Ausbau grenzübergreifender Interaktionen nicht genutzt werden.

Słabe strony

Ze względu na wzrost liczby powiązań transgranicznych uwidaczniają się ograniczenia przepustowości sieci transportowej, zwłaszcza na głównych polsko-niemieckich osiach transportu drogowego i kolejowego. Ponadto na trasach drugorzędnych występują ograniczenia ruchu, wynikające np. z powstawania obszarów przemysłowych lub ruchu objazdowego, co oznacza, że niedostatecznie rozwinięta infrastruktura transportowa musi być postrzegana jako słaba strona.

Podobnie, jakość i atrakcyjność usług transportowych, w tym połączeń między miejscowościami i otaczającym je obszarem, połączeń przez Odrę, zgodnego ze środowiskiem rozwoju obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, uważa się za niewystarczające, również w kontekście transgranicznym. Wydajność, jakość i wyposażenie infrastruktury dla usług publicznych, m.in. przedszkoli, szkół, szkół zawodowych, centrów spotkań, transportu publicznego, placówek opieki zdrowotnej, w wielu przypadkach nie odpowiadają obecnym jak i przewidywanym potrzebom.

Współpracę polsko-niemiecką utrudnia również asymetria kompetencji i odpowiedzialności instytucji w różnych dziedzinach życia publicznego, takich jak utrzymanie infrastruktury, edukacja i szkolenia, planowanie przestrzenne, służby ratownicze, sytuacje pandemiczne i zwalczanie chorób zwierząt.

Pomimo intensyfikacji współpracy w ciągu ostatnich trzech dekad, m.in. rotacja personelu, uzależnienie od projektów lub braki w finansowaniu prowadzą do przerwania ciągłości w relacjach między zaangażowanymi podmiotami. Ponadto brak zasobów ludzkich, materialnych i finansowych po obu stronach oznacza, że nie można wykorzystać potencjału do rozszerzenia interakcji transgranicznych.

Dies betrifft z.B. den Aufbau neuer Partnerschaften zwischen Kommunen bzw. Bildungseinrichtungen oder die kontinuierliche Erhebung und Analyse raumplanerischer Daten als Grundlage für Ableitung von grenzübergreifenden Strategien. Obgleich bereits die vielfältigen Angebote auf beiden Seiten beworben und nachgefragt werden, besteht ein Defizit im gemeinsamen Standortmarketing für diese deutsch-polnische Region als attraktivem Raum für Leben, Wohnen, Arbeiten und Unternehmertum. In den besonders dünn besiedelten ländlichen Bereichen wirkt sich die Strukturschwäche negativ aus, u.a. angesichts Mangel an attraktiven Arbeitsplatzen, an interkultureller Kompetenz und Sprachkenntnissen sowie durch eine ungünstige Altersstruktur in der Bevölkerung.

Chancen

Angesichts der festgestellten Kapazitätsgrenzen und Engpässe stellt die Beseitigung von „Nadelöhren" eine Chance für die Sicherung der attraktiven und zukunftsfähigen Mobilität in dieser Grenzregion dar. Hierbei kommt dem zweigleisigen Ausbau der Ostbahn auf der deutschen Seite und der Elektrifizierung der gesamten Strecke eine sehr große Bedeutung für die gesamte Euroregion und darüber hinaus zu.

Flankierend wohnt auch dem Ausbau von multimodalen Anbindungen des umgebenden ländlichen Raumes an die Bahnlinien der Euroregion ein großes Potenzial inne. Zur Bewältigung der Erfordernisse aus der Mobilitätswende, sind Umschlagplätze für den grenzüberschreitenden Güterverkehr (Häfen, Güter- und Logistikzentren usw.) und Terminals des kombinierten Verkehrs erforderlich (insbesondere in regionalen Entwicklungszentren: Gorzow Wlkp, Kostrzyn nad Odrą, Rzepin, Frankfurt nad Odrą). Der Schwerpunkt sollte auf der Erhöhung der Kapazität der Terminals für den kombinierten Verkehr liegen, die u. a. in Eisenhüttenstadt und Fürstenwalde gebaut oder erweitert werden sollten.

Dotyczy to na przykład tworzenia nowych partnerstw między samorządami lub instytucjami edukacyjnymi albo stałego gromadzenia i analizowania danych z zakresu planowania przestrzennego jako podstawy do opracowywania strategii transgranicznych. Mimo że różnorodne oferty po obu stronach są już reklamowane i cieszą się zainteresowaniem, brakuje wspólnego marketingu dla tego polsko-niemieckiego regionu jako atrakcyjnego obszaru do życia, mieszkania, pracy i przedsiębiorczości. Na obszarach wiejskich, które są szczególnie słabo zaludnione, słabość strukturalna ma negatywny wpływ, m.in. ze względu na brak atrakcyjnych miejsc pracy, kompetencji międzykulturowych i umiejętności językowych, a także niekorzystną strukturę wiekową ludności.

Szanse

W świetle zidentyfikowanych ograniczeń przepustowości i ograniczeń, eliminacja „wąskich gardeł" stanowi szansę na zapewnienie atrakcyjnej i przyszłościowej mobilności w tym regionie przygranicznym. W tym kontekście rozbudowa Kolei Wschodniej do dwóch torów po stronie niemieckiej, jak i elektryfikacja całej linii mają ogromne znaczenie dla całego Euroregionu i poza nim.

Duży potencjał wykazuje także rozbudowa połączeń multimodalnych między okolicznymi obszarami wiejskimi a liniami kolejowymi Euroregionu. Aby sprostać wymaganiom związanym ze zmianami mobilności, należy wspierać punkty przeładunkowe dla transgranicznego transportu towarowego (porty, centra transportu towarowego i logistyki, itp.) oraz obiekty transportu kombinowanego (szczególnie w regionalnych centrach rozwoju: Gorzów Wlkp, Kostrzyn nad Odrą, Rzepin, Frankfurt nad Odrą). Należy położyć nacisk na zwiększenie przepustowości terminali transportu kombinowanego, które powinny zostać zbudowane lub rozbudowane m.in. w Eisenhüttenstadt i Fürstenwalde.

Pojawienie się w Euroregionie producenta samochodów elektrycznych postrzega się jako impuls do rozwoju zrównoważonej mobilności, m.in. hybrydo-

Die Ansiedlung eines Elektroautoherstellers innerhalb der Euroregion gilt als Impuls für den Ausbau einer nachhaltigen Mobilität, u.a. durch hybride Transportsysteme, elektrisch bzw. wasserstoff-betriebene Fahrzeuge, insbesondere auch im Hinblick auf die Bedarfe im ländlichen Raum.

Die kulturelle Vielfalt inmitten Europas wird durch die räumliche Nähe von deutscher und polnischer Kultur innerhalb der Euroregion beispielhaft erlebbar und ist auch für die Bevölkerung der benachbarten Metropolen vergleichsweise leicht zugänglich. Die Steigerung der Lebensqualität stellt im Allgemeinen eine Chance z.B. für die Bindung und den Zuzug von Fachkräften dar. Dies wird im Speziellen durch den Ausbau grenzübergreifender Angebote zur Daseinsvorsorge in den Bereichen Wohnen, Arbeit, Mobilität, Erholung, Gesundheit, Bildung und Versorgung untersetzt.

Der Ausbau grenzübergreifender Interaktionen besonders im Bildungs-Bereich trägt im Sinne des lebenslangen Lernens - von Kita über Schule bis Hochschule und Erwachsenen-Bildung - zur Verbesserung fachübergreifender Kompetenzen bei. Derartige grenzübergreifende Interaktionen bewirken in allen Altersgruppen die Stärkung interkultureller Kompetenzen und steigern die Motivation zum Nachbarsprachen-Erwerb. Ausgehend von den zunehmenden Verflechtungen können Gemeinden identifiziert werden, in denen die Vervollständigung bzw. Durchgängigkeit der Angebote zum Nachbarsprachen-Erwerb von Kita bis Berufsschule bzw. Hochschule angestrebt werden sollte, um daraus resultierende Potenziale zu erschließen.

Die intensivere Zusammenarbeit der Hochschulen mit regionalen Akteuren bei Forschung und Lehre bietet insbesondere bei der Auseinandersetzung mit aktuellen grenzübergreifenden Fragestellungen der Euroregion Chancen. Als Beispiel sei hier die Forschung zu den gesellschaftlichen Folgen der Digitalisierung benannt, der sich die neue Fakultät „European New School of Digital Studies" am Collegium Polonicum in Słubice widmet.

wych systemów transportu oraz pojazdów o napędzie elektrycznym lub wodorowym, szczególnie w kontekście potrzeb obszarów wiejskich.

Różnorodność kulturowa w środku Europy może być doświadczana w sposób modelowy ze względu na przestrzenną bliskość kultury niemieckiej i polskiej w obrębie Euroregionu, a także jest stosunkowo łatwo dostępna dla mieszkańców sąsiednich metropolii. Podniesienie jakości życia stanowi na ogół szansę, np. na zatrzymanie i napływ wykwalifikowanych pracowników. W szczególności przyczynia się do tego rozwój transgranicznych usług użyteczności publicznej w dziedzinie mieszkalnictwa, pracy, mobilności, rekreacji, zdrowia, edukacji i opieki.

Rozszerzenie interakcji transgranicznych, zwłaszcza w dziedzinie edukacji, przyczynia się do poprawy kompetencji interdyscyplinarnych w rozumieniu uczenia się przez całe życie - od przedszkola, przez szkołę, po uniwersytet i edukację dorosłych. Takie interakcje transgraniczne wzmacniają kompetencje międzykulturowe we wszystkich grupach wiekowych i zwiększają motywację do nauki języków sąsiednich. W oparciu o rosnące współzależności można wskazać gminy, w których należy dążyć do uzupełnienia lub kontynuacji oferty nauki języka sąsiada od przedszkola po szkołę zawodową lub wyższą, aby wykorzystać wynikający z tego potencjał.

Intensywniejsza współpraca uniwersytetów z podmiotami regionalnymi w zakresie badań i nauczania stanowi szansę - zwłaszcza w przypadku zajmowania się aktualnymi problemami transgranicznymi Euroregionu. Jednym z przykładów są badania nad społecznymi konsekwencjami cyfryzacji, na których koncentruje się nowy kierunek „European New School of Digital Studies" w Collegium Polonicum w Słubicach.

Turystyka jest już uważana za istotny czynnik gospodarczy w Euroregionie. Ograniczenia w podróżowaniu na duże odległości w czasie pandemii COVID-19

Abb. 69 : Ausbau der Bahn als Chance für die Entwicklung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA
(Fot. Archiv Euroregion)

Rys. 69: Rozbudowa kolei jako szansa dla rozwoju Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA
(Fot. Archiwum Euroregionu)

Der Tourismus gilt bereits als ein wesentlicher Wirtschaftsfaktor in der Euroregion. Die Beschränkungen von Fernreisen während der COVID-19 Pandemie zeigten ein wachsendes Interesse sowohl der Einwohner der Euroregion als auch der von benachbarten Metropolen am hier nahegelegenen ländlichen Raum auf. Der Ausbau der grenzübergreifenden Angebote an Erholung, Sport und Tourismus besitzt Entwicklungspotenzial auch für die Zukunft.

Hiermit eng verbunden ist ein wachsendes Interesse an regionalen Produkten und die Möglichkeit, weitere regionale Wertschöpfungsketten durch gemeinsame Verarbeitung und Vermarktung aufzubauen. Da regionale Produkte verstärkt in benachbarten Metropolen abgesetzt werden können, kommt der nachhaltigen Landnutzung eine große Bedeutung zu.

Neben dem ökologischen Landbau erstreckt sich dies auch auf den Anbau nachwachsender Rohstoffe oder den Erhalt der Biodiversität in der Natur- und Kulturlandschaft. In der Annahme, dass in naher Zukunft flächendeckend mit einer Breitband-Versorgung (mindestens im 4G-Standard) gerechnet werden kann, ergibt sich auch die Chance, sie als Grundlage für den innovativen Einsatz digitaler Instrumente u.a. für das Wissensmanagement, den Ausbau attraktiver Arbeitsplätze im ländlichen Raum (z.B. homeoffice), die Bewerbung kultureller, touristischer oder Dienstleistungs-Angebote oder zur Daseinsvorsorge zielgerichtet zu nutzen.

Bereits in den Zeiten der Pandemie-bedingten Kontaktbeschränkungen gewann der Einsatz von Video-Konferenzen zur kontinuierlichen grenzübergreifenden Abstimmung der bereits in dauerhaften Partnerschaften engagierten Akteure an Bedeutung. Aus der langjährigen grenzübergreifenden Zusammenarbeit der Euroregion wurde deutlich, dass auch asymmetrische Partnerschaften regelmäßig Synergien erzeugen. Angesichts der oft auf unterschiedlichen Ebenen angesiedelten Zuständigkeiten werden hierdurch auch in Zukunft Vorteile bei der Intensivierung der Zusammenarbeit gesehen.

ujawniły rosnące zainteresowanie bliskimi terenami wiejskimi, zarówno wśród mieszkańców Euroregionu, jak i osób z sąsiednich metropolii. Rozszerzenie transgranicznej oferty rekreacyjnej, sportowej i turystycznej również ma potencjał rozwojowy na przyszłość.

Ściśle z tym związane jest rosnące zainteresowanie produktami regionalnymi oraz możliwość tworzenia kolejnych regionalnych łańcuchów wartości poprzez wspólne przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu. Ponieważ produkty regionalne coraz częściej mogą być sprzedawane w sąsiednich metropoliach, niezwykle ważne jest zrównoważone zagospodarowanie terenu.

Oprócz rolnictwa ekologicznego obejmuje to także uprawę surowców odnawialnych oraz ochronę różnorodności biologicznej w krajobrazie naturalnym i kulturowym. Zakładając, że w niedalekiej przyszłości można spodziewać się powszechnie dostępnej sieci szerokopasmowej (przynajmniej w standardzie 4G), istnieje także możliwość wykorzystania jej w sposób celowy jako podstawy do innowacyjnego wykorzystania instrumentów cyfrowych m.in. do zarządzania wiedzą, rozszerzania atrakcyjnych miejsc pracy na obszarach wiejskich (np. home office), promowania oferty kulturalnej, turystycznej lub usługowej, a także do świadczenia usług publicznych.

Już w czasach ograniczeń kontaktów związanych z pandemią wzrosło znaczenie wykorzystania wideokonferencji do ciągłej, transgranicznej koordynacji działań podmiotów zaangażowanych już w stałe partnerstwa. Wieloletnia współpraca transgraniczna w Euroregionie pokazała, że nawet asymetryczne partnerstwa regularnie przynoszą efekty synergii. Ze względu na odpowiedzialność, która często spoczywa na różnych szczeblach, jest to również postrzegane jako zaleta umożliwiająca intensyfikację współpracy w przyszłości.

Abb. 70: Ausbau grenzübergreifender touristischer Angebote als Chance für die Entwicklung der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiv Euroregion | Piotr Chara)

Rys. 70: Rozszerzenie transgranicznej oferty turystycznej jako szansa dla rozwoju Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiwum Euroregionu | Piotr Chara)

Risiken

Die stete Zunahme des Individual- und Güterverkehrs, Pandemie-bedingte Grenzschließungen und die Erfordernisse aus der notwendigen Verlagerung des Güterverkehrs von der Straße auf die Schiene zeigten die Grenzen in der Belastbarkeit des Verkehrsnetzes auf. Im Ergebnis der vorliegenden Analysen des grenzübergreifenden Verkehrsnetzes besteht ein akutes Risiko in der dauerhaften Überschreitung der Kapazitätsgrenzen der Verkehrsinfrastruktur. In der Fläche der Natur- und Kulturlandschaft führen divergierende Nutzungsinteressen zu Konflikten. Dies führt beispielsweise zu Flächenkonkurrenz zwischen Gewerbe, Verkehr, Landwirtschaft, Energieerzeugung, Tourismus, Natur- bzw. Umweltschutz.

Die räumliche Nähe zu benachbarten Metropolen stellt nicht nur eine Stärke, sondern auch ein Risiko für die Entwicklung der Euroregion dar. Der fortschreitende demografische Wandel, u.a. angesichts Geburtenrückgang, Abwanderung erwerbsfähiger Bevölkerung bzw. Zunahme des Anteils an Senioren in der Bevölkerung, wirkt auch als Nachteil. Beide Aspekte sind wesentliche Ursachen für die Zunahme des akuten Mangels an Nachwuchs und Fachkräften, insbesondere in den Bereichen Daseinsvorsorge, Produktion und Dienstleistungen. Angesichts der relativ großen Anziehungskraft benachbarter Metropolen würde eine in Zukunft sinkende Attraktivität von Hochschulen, (Handwerks-) Berufen oder Arbeitsplatz-Angeboten bzw. eine stagnierende Lebensqualität die Abwanderung von z.B. Fachkräften verstärken.

Die Ansiedlung des Elektroautoherstellers wirkt insofern nicht nur als Impuls für Fortschritte in der notwendigen Mobilitätswende, sie bewirkt auch einen zunehmenden Wettbewerb um die Fachkräfte in der Euroregion. Die Vorteile des innovativen Einsatzes digitaler Instrumente gilt es, auch im Hinblick auf eine potenzielle Gefährdung der Teilhabe von insbesondere älteren Bevölkerungsgruppen am modernen gesellschaftlichen Leben zu beleuchten. Als Risiko wird auch eine Verunsicherung der Bevölkerung erachtet, falls perspektivisch der Zugang zu den Angeboten der Daseinsvorsorge (u.a. zu Gesundheit,

Ryzyka

Stały wzrost ruchu indywidualnego i towarowego, zamknięcie granic w związku z pandemią oraz wymagania wynikające z koniecznego przeniesienia ruchu towarowego z dróg na kolej pokazały ograniczenia przepustowości sieci transportowej. Jak wynika z dostępnych analiz transgranicznej sieci transportowej, istnieje poważne ryzyko, że limity przepustowości infrastruktury transportowej zostaną trwale przekroczone. W obszarze krajobrazu naturalnego i kulturowego rozbieżne interesy związane z użytkowaniem prowadzą do konfliktów. Prowadzi to na przykład do konkurencji o grunty między przemysłem, transportem, rolnictwem, produkcją energii, turystyką, ochroną przyrody i ochroną środowiska.

Przestrzenna bliskość do sąsiednich metropolii jest nie tylko mocną stroną, ale także zagrożeniem dla rozwoju Euroregionu. Niekorzystnym zjawiskiem są także zachodzące zmiany demograficzne, w tym spadek liczby urodzeń, emigracja ludności pracującej oraz wzrost udziału osób starszych w populacji. Oba te aspekty są głównymi przyczynami nasilenia się dotkliwego niedoboru młodych ludzi i wykwalifikowanych pracowników, zwłaszcza w dziedzinie usług użyteczności publicznej, produkcji i usług. Ze względu na stosunkowo dużą atrakcyjność sąsiednich metropolii, spadek atrakcyjności uczelni, zawodów (rzemieślniczych) lub ofert pracy w przyszłości albo stagnacja jakości życia zwiększyłyby migrację np. wykwalifikowanych pracowników.

Powstanie fabryki samochodów elektrycznych nie tylko stanowi impuls dla postępu koniecznych zmian w aspekcie mobilności, ale także powoduje rosnącą konkurencję o wykwalifikowanych pracowników w Euroregionie. Korzyści płynące z innowacyjnego wykorzystania instrumentów cyfrowych należy również rozpatrywać pod kątem potencjalnego zagrożenia dla udziału zwłaszcza starszych grup ludności w nowoczesnym życiu społecznym. Za ryzyko uważa się także niepewność ludności, jeśli w przyszłości dostęp do usług użyteczności publicznej (np. zdrowie, edukacja, mobilność) lub gwarancja bezpieczeństwa

Bildung, Mobilität) bzw. die Gewährleistung der Sicherheit (u.a. durch Polizei, Justiz, Rettungswesen, Brand-/Katastrophenschutz) nicht in der gesamten Region qualitativ gleichwertig möglich ist.

Die Entwicklung der Euroregion unterliegt im Übrigen den negativen Folgen der weltweiten Klimakrise, insbesondere im Hinblick auf die Gefahr von Extrem-Wetter-, Dürre-, Brand- und Hochwasserereignissen, inklusive ihrer Auswirkungen auf den Landschafts-Wasserhaushalt, die Schiffbarkeit der Oder, die Vegetation bzw. die Gesundheit des Menschen. Anhaltend defizitäre öffentliche (kommunale) Haushalte würden die Handlungsfähigkeit der kommunalen Einrichtungen angesichts der anstehenden Erfordernisse in ihrem Zuständigkeitsbereich einschränken. Angesichts der wirtschaftlichen Situation in der Euroregion besteht auch weiterhin das Risiko, dass die Eigenkapitalschwäche von Akteuren grenzübergreifende Aktivitäten, u.a. in Hinblick auf die (Vor-) Finanzierung von Projekten, erschwert oder gar verhindert.

AAufgrund der zum großen Teil global wirksamen, aktuellen Herausforderungen und der daraufhin zumeist staatlich veranlassten Reaktionen besteht weiterhin das Risiko, dass solche Entscheidungen ohne hinreichende Partizipation von Menschen bzw. Einrichtungen der Euroregion getroffen werden, der bottom-up-Ansatz gefährdet ist.

Als Ausdruck dessen sei auf Pandemie-bedingte Grenzschließungen verwiesen, die als solche auch in Zukunft als Risiko in Betracht gezogen werden müssen. In diesem Sinne ist auch die Vernachlässigung der Bedarfe der (aus nationaler Sicht) „peripheren" Grenzräume im Hinblick auf staatliche Investitionen bzw. auf grenzübergreifend abgestimmte / harmonisierte administrative Regelungen als weiterhin bestehendes Risiko zu betrachten. Dies erstreckt sich nicht nur auf gesamtstaatlich relevante Sachverhalte, sondern auch auf national weniger gravierende, aber für diese Grenzregion spezifische Belange.

(np. ze strony policji, sądownictwa, służb ratowniczych, ochrony przeciwpożarowej i ochrony przed katastrofami) nie będą możliwe w tej samej jakości w całym regionie.

Rozwój Euroregionu jest również narażony na negatywne skutki globalnych zmian klimatycznych, zwłaszcza w odniesieniu do zagrożenia ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, suszą, pożarami i powodziami, w tym ich wpływu na bilans wodny krajobrazu, żeglowność Odry, roślinność i zdrowie ludzi. Utrzymujące się niewystarczające budżety publiczne (gminne) ograniczałyby zdolność instytucji gminnych do działania w obliczu nadchodzących wyzwań w ich obszarze odpowiedzialności. Ze względu na sytuację gospodarczą w Euroregionie nadal istnieje także ryzyko, że słabość kapitałowa podmiotów utrudni lub wręcz uniemożliwi działania transgraniczne, m.in. w odniesieniu do (pre) finansowania projektów.

W obliczu obecnych wyzwań, w znacznej mierze o charakterze globalnych, na które w większości przypadków reaguje się na poziomie państw narodowych, istnieje ryzyko, że takie decyzje będą podejmowane bez wystarczającego udziału społeczeństwa lub instytucji z Euroregionu, przez co podejście oddolne (bottom-up) będzie zagrożone.

Wyrazem tego jest zamknięcie granic z powodu pandemii, które jako takie musi być traktowane jako ryzyko w przyszłości. W tym sensie zaniedbywanie potrzeb (z krajowego punktu widzenia) „peryferyjnych" obszarów przygranicznych w zakresie inwestycji państwowych lub transgranicznych skoordynowanych/ zharmonizowanych przepisów administracyjnych należy również uznać za stałe ryzyko. Dotyczy to nie tylko kwestii o znaczeniu ogólnokrajowym, ale także mniej poważnych kwestii, ale specyficznych dla tego regionu przygranicznego.

8. Ziele und Handlungsschwerpunkte

Mit der Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes wurden auch Ziele und Handlungsschwerpunkte an die aktuelle Situation angepasst (vgl. Abb. 75 „Zielbaum").

In den Zielsetzungen sind die Anregungen aus den individuellen Gesprächen mit den Akteuren, Experten, Verwaltungen und Kommunen, die Ergebnisse aus der Projektarbeit und die Erkenntnisse aus der Analyse von Grundlagendaten aus dem mehrjährigen Vergleich der Situation in der Euroregion eingeflossen. Hierbei wurden auch die anstehenden Herausforderungen entsprechend berücksichtigt. Demnach wurden weiterhin gültige Ziele beibehalten oder durch neue Aspekte korrigiert bzw. ergänzt. In diesem Aktualisierungsprozess wurden den Zielen auch entsprechende Handlungsschwerpunkte zugeordnet.

Im Ergebnis der Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes ordnen sich die strategischen Ziele in das Motto „**Gut Leben in der Euroregion – Euroregion erleben"** ein.

Das zentrale Ziel **„Intensivierung der partnerschaftlichen Zusammenarbeit zur Erschließung grenzüberschreitender Potenziale"** bleibt bestehen. Die dem untergeordneten strategischen Ziele wurden nun auf die Dimensionen Wirtschaft, Soziales und natürliche Ressourcen sowie das Querschnittsziel Zusammenarbeit fokussiert. Die den einzelnen Zielen zugeordneten Handlungsschwerpunkte wurden mit konkreten Handlungsansätzen untersetzt. Im Folgenden werden sie unter Bezugnahme auf die SWOT-Analyse, Anknüpfungspunkte und die sich für die Euroregion ergebenden Aufgaben charakterisiert.

8. Cele i priorytety działania

Wraz z aktualizacją koncepcji rozwoju i działania dostosowano również cele i priorytety działania do aktualnej sytuacji (por. Rys. 75 „Drzewo celów").

Cele uwzględniają sugestie z indywidualnych rozmów z podmiotami, ekspertami, administracją i samorządami, wyniki prac projektowych oraz wnioski z analizy danych podstawowych z wieloletniego porównania sytuacji w Euroregionie. Odpowiednio uwzględniono również przyszłe wyzwania. W związku z tym cele, które były nadal aktualne, zostały zachowane lub skorygowane albo uzupełnione o nowe aspekty. W tym procesie aktualizacji do celów przypisano również odpowiednie priorytety działań.

W wyniku aktualizacji koncepcji rozwoju i działania cele strategiczne zostały wkomponowane w hasło **„Dobrze żyć w Euroregionie - doświadczać Euroregionu"**.

Cel główny **„Intensyfikacja partnerskiej współpracy na rzecz rozwoju potencjałów transgranicznych"** pozostaje niezmieniony. Podległe mu cele strategiczne zostały obecnie skoncentrowane na wymiarach gospodarki, spraw społecznych i zasobów naturalnych, a także na celu przekrojowym, jakim jest współpraca. Odpowiednie priorytety działania przypisane do poszczególnych celów zostały poparte konkretnymi koncepcjami działania. W dalszej części scharakteryzowano je w odniesieniu do analizy SWOT, punktów łączących oraz zadań wynikających dla Euroregionu.

Gut Leben in der Euroregion – Euroregion erleben

Hauptziel
Intensivierung der partnerschaftlichen Zusammenarbeit zur Erschließung grenzüberschreitender Potenziale

Zukunftsorientierte Euroregion	Lebenswerte Euroregion	Nachhaltige Euroregion
Verbesserung der Zukunftsfähigkeit wirtschaftlicher Standortfaktoren und Erschließung regionaler Wertschöpfungsketten	Verbesserung Lebensqualität	Erhalt und nachhaltige Nutzung natürlicher Ressourcen
Verbesserung Zusammenarbeit von Wirtschaft, Wissenschaft und Forschung einschl. Know-How-Transfer zu Zukunftstechnologien	Verbesserung Kompetenzen und Lebenslanges Lernen einschl. Innovativität, Kreativität, interkultureller, digitaler und Sprach-Kompetenz	Verbesserung Zusammenarbeit in den Bereichen Erneuerbare Energien und Energieeffizienz
Verbesserung Aus- und Weiterbildung einschließlich der Angebote für Berufs- und Studien-Orientierung	Verbesserung Mobilitätsangebote und Leistungsfähigkeit des multimodalen Verkehrsnetzes einschl. touristischem (Rad- und Wasser-) Wegenetz	Verbesserung Zusammenarbeit in den Bereichen Umwelt- und Klimaschutz
Intensivierung der Kooperation wirtschaftsfördernder Einrichtungen zur Verbesserung der Standort-Attraktivität	Verbesserung Zusammenarbeit zur zukunftsorientierten Siedlungsentwicklung im Hinblick auf demografische Entwicklung und Klimawandel	Verbesserung Zusammenarbeit zum Erhalt von Natur- und Kulturlandschaften einschl. Artenschutz
Erschließung und Vermarktung touristischer Potenziale	Verbesserung von Zugang und Qualität sonstiger öffentlicher Leistungen zur Daseinsvorsorge insb. auch in ländlichen Räume (u.a. Mobilität, Ver- und Entsorgung, Bildungs- und Gesundheitswesen, Verwaltung)	Verbesserung der Zusammenarbeit zur nachhaltigen Nutzung der Natur- und Kulturlandschaften einschl. Gewässer
Verbesserung Vermarktung regionaler Produkte und Regionalmarketing	Förderung der kulturellen Vielfalt inmitten Europas	

Kontinuität und Vertiefung der Zusammenarbeit in Euroregion, u.a. mit:

- Völkerverständigung, Festigung Vertrauen, Förderung der europäischen Idee
- Zusammenarbeit im Fall asymmetrischer Zuständigkeiten
- Raumbeobachtung, Ableitung gemeinsamer Strategien und Umsetzung von Maßnahmen
- Informationsmanagement und Wissen Transfer
- Interessensvertretung
- Krisenmanagement, Sicherheit, gegenseitige Hilfeleistung, Brand- und Katastrophenschutz

Dobrze żyć w Euroregionie – doświadczać Euroregionu

Główny cel
Intensyfikacja partnerskiej współpracy na rzecz rozwoju potencjałów transgranicznych

Euroregion zorientowany na przyszłość	Euroregion przyjazny do życia	Zrównoważony Euroregion
Poprawa trwałości czynników lokalizacji gospodarczej i otwarcie regionalnych łańcuchów wartości	Poprawa jakości życia	Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych
Poprawa współpracy między przemysłem, nauką i badaniami, w tym transfer know-how na temat przyszłych technologii	Podnoszenie kompetencji i uczenia się przez całe życie, w tym innowacyjności, kreatywności, kompetencji międzykulturowych, cyfrowych i językowych	Poprawa współpracy w dziedzinie energii odnawialnej i efektywności energetycznej
Poprawa kształcenia i szkolenia, w tym usług związanych z orientacją zawodową i naukową	Poprawa oferty mobilności i wydajności multimodalnej sieci transportowej, w tym sieci szlaków turystycznych (rowerowych i wodnych).	Poprawa współpracy w dziedzinie ochrony środowiska i klimatu
Intensyfikacja współpracy pomiędzy instytucjami wspierającymy biznesy w celu podniesienia atrakcyjności lokalizacji	Poprawa współpracy w zakresie zorientowanego na przyszłość rozwoju miast w odniesieniu do rozwoju demograficznego i zmian klimatycznych	Poprawa współpracy w zakresie ochrony krajobrazów naturalnych i kulturowych, w tym ochrony gatunków
Rozwój i marketing potencjału turystycznego	Poprawa dostępu i jakości pozostałych usług publicznych świadczonych w interesie ogólnym, szczególnie na obszarach wiejskich (m.in. mobilność, zaopatrzenie i usuwanie odpadów, edukacja i opieka zdrowotna, administracja).	Poprawa współpracy na rzecz zrównoważonego wykorzystania krajobrazów naturalnych i kulturowych, w tym zbiorników wodnych.
Poprawa marketingu produktów regionalnych i marketingu regionalnego	Promowanie różnorodności kulturowej w sercu Europy	

Ciągłość i pogłębienie współpracy w Euroregionie, m.in poprzez:

- Międzynarodowe zrozumienie, wzmocnienie zaufania, promowanie idei europejskiej
- Współpraca w przypadku asymetrii odpowiedzialności
- Monitorowanie przestrzenne, opracowywanie wspólnych strategii i wdrażanie środków
- Zarządzanie informacjami i transfer wiedzy
- Reprezentowanie interesów
- Zarządzanie kryzysowe, bezpieczeństwo, wzajemna pomoc, ochrona przeciwpożarowa i ochrona przed klęskami żywiołowymi

Ziel: Zukunftsorientierte Euroregion

Dieses auf die wirtschaftliche Dimension orientierte Ziel soll zur Verbesserung der Zukunftsfähigkeit der Standortfaktoren und der Erschließung regionaler Wertschöpfungsketten beitragen.

Die Handlungsschwerpunkte und Handlungsansätze wurden aus der SWOT-Analyse beispielhaft wie folgt abgeleitet:

Mit den international ausgerichteten Unternehmen und Hochschuleinrichtungen sowie den hier vorhandenen Erfahrungen zur Energiegewinnung aus erneuerbaren Quellen oder dem Impuls aus der Ansiedlung eines Elektroauto-Herstellers in der Euroregion (Stärken) bestehen gute Voraussetzungen für eine zukunftsfähige wirtschaftliche Entwicklung. Mit der angestrebten Verbesserung der Zusammenarbeit im Bereich Wissenschaft, Forschung, Aus- und Weiterbildung werden in diesem Zusammenhang auch Chancen erschlossen (geografische Lage, Nähe zu Metropolen) und kann dem Nachwuchs- und Fachkräftemangel oder der sinkenden Attraktivität von Arbeitsplatzangeboten (Risiken) begegnet werden.

Mit der Intensivierung der Zusammenarbeit wirtschaftsfördernder Einrichtungen zur Verbesserung der Standort-Attraktivität lassen sich zudem die Kapazitätsengpässe im Verkehrsnetz oder der Mangel an Arbeitsplätzen im ländlichen Raum (Schwächen) abbauen. Aufbauend auf dem reichhaltigen und ganzjährig attraktiven Natur- und Kulturerbe (Stärken) können durch Verbesserung der Vermarktung touristischer und regionaler Produkte ebenfalls Chancen (geografischen Lage; pandemiebedingt steigendes Interesse an regionalen Produkten und Naherholung) insb. auch für den ländlichen Raum nutzbar gemacht werden.

Cel: Euroregion zorientowany na przyszłość

Cel ten, ukierunkowany na wymiar gospodarczy, ma przyczynić się do poprawy przyszłościowych czynników położenia oraz rozwoju regionalnych łańcuchów wartości.

Przykładowe priorytety i koncepcje działania zostały wypracowane na podstawie analizy SWOT w następujący sposób:

Z międzynarodowo zorientowanymi przedsiębiorstwami i szkołami wyższymi, jak również dostępnym tutaj doświadczeniem w zakresie produkcji energii ze źródeł odnawialnych lub impulsem wynikającym z powstania w Euroregionie fabryki producenta samochodów elektrycznych (silne strony), istnieją dobre warunki wstępne dla przyszłościowego rozwoju gospodarczego. Pożądana poprawa współpracy w dziedzinie nauki, badań, edukacji i szkoleń otworzy również w tym kontekście szanse (położenie geograficzne, bliskość metropolii) i może przeciwdziałać brakowi młodych ludzi i wykwalifikowanych pracowników lub spadającej atrakcyjności ofert pracy (zagrożenia).

Poprzez zintensyfikowanie współpracy instytucji wspierających działalności gospodarcze w celu podniesienia atrakcyjności położenia geograficznego można również ograniczyć niedobór przepustowości sieci transportowej czy brak miejsc pracy na obszarach wiejskich (słabe strony). Opierając się na bogatym i całorocznie atrakcyjnym dziedzictwie naturalnym i kulturowym (mocne strony), można również poprzez poprawę marketingu produktów turystycznych i regionalnych wykorzystać szanse (położenia geograficzne; związany z pandemią wzrost zainteresowania produktami regionalnymi i lokalną rekreacją), zwłaszcza w przypadku obszarów wiejskich.

Anknüpfungspunkte ergeben sich beispielhaft durch folgende Aktivitäten und Projekte:

Neben diversen unternehmerischen Aktivitäten kann auf einer langjährigen projektbezogenen, grenzübergreifenden Zusammenarbeit von z.B. kommunalen wirtschaftsfördernden Einrichtungen, Kammern, Hochschulen bzw. Ausbildungseinrichtungen aufgebaut werden.

Hervorgehoben werden sollen hier die gemeinsamen Bemühungen zu Ausbau der Ostbahn, die neue Fakultät „European New school of digital Studies" am Collegium Polonicum, grenzüberschreitende Tourismusangebote und die Vermarktung von regionalen Produkten. Darüber hinaus bietet die Akademie Jakub aus Paradyż in Gorzów Wielkopolski in Zusammenarbeit mit der Brandenburgischen Technischen Universität Cottbus-Senftenberg Studierenden eine einzigartige Möglichkeit in Polen. Mit dem Abschluss der Akademie in Gorzów Wielkopolski können Sie gleichzeitig ein Diplom der deutschen BTU Cottbus-Senftenberg im Bereich Pädagogik, Fachrichtung: Pflegepädagogik, erwerben.

Für die Euroregion ergeben sich hierbei folgende Aufgaben:

Die Euroregion setzt ihr Engagement in nationalen und internationalen Gremien zur Verbesserung der grenzübergreifenden Verkehrsinfrastruktur (z.B. AG Verkehr der Deutsch-Polnischen Regierungskommission) fort. Sie vermittelt grenzübergreifende Partnerschaften und strebt an, entsprechende Begegnungs-Projekte von Akteuren zu unterstützen.

Insb. im Hinblick auf Handlungsansätze zur Aus- und Weiterbildung sowie zur nachhaltigen Erschließung des Natur- und Kulturerbes wird die Euroregion auch proaktiv Initiativen anregen, Aktivitäten Dritter begleiten bzw. mit eigenen Projekten flankieren. Im Übrigen strebt sie an, die Kommunikation und den grenzübergreifenden Informationsaustausch zu derartigen Fragestellungen zu verbessern.

Punkty zbieżne skutkują następującymi przykładowymi działaniami i projektami:

Obok różnych działań przedsiębiorczych można wykorzystać wieloletnią, związaną z projektami, współpracę transgraniczną między np. miejskimi instytucjami rozwoju gospodarczego, izbami gospodarczymi i rzemieślniczymi, uniwersytetami czy instytucjami szkoleniowymi.

Należy tu podkreślić wspólne działania na rzecz rozbudowy Kolei Wschodniej, nowy kierunek „European New school of digital Studies" w Collegium Polonicum, transgraniczne oferty turystyczne oraz marketing produktów regionalnych. Ponadto Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim proponuje dla studentów wyjątkową w skali Polski możliwość, we współpracy z Brandenburgische Technische Universität Cottbus-Senftenberg. Kończąc Akademię w Gorzowie Wielkopolskim, można jednocześnie zdobyć dyplom niemieckiej uczelni BTU Cottbus-Senftenberg w zakresie kierunku pedagogika, specjalność pedagogika opiekuńczo-wychowawcza.

Dla Euroregionu wynikają z tego następujące zadania:

Euroregion kontynuuje swoje zaangażowanie w krajowych i międzynarodowych gremiach na rzecz poprawy transgranicznej infrastruktury transportowej (np. grupa robocza ds. transportu Polsko-Niemieckiej Komisji Rządowej). Pośredniczy w partnerstwach transgranicznych i stara się wspierać odpowiednie projekty dotyczące spotkań pomiędzy polskimi i niemieckimi podmiotami/ instytucjami.

W szczególności do priorytetów działania odnoszących się do kształcenia i kształcenia ustawicznego, jak również zrównoważonego rozwoju dziedzictwa naturalnego i kulturowego, Euroregion będzie również aktywnie zachęcać do podejmowania inicjatyw, towarzyszyć działaniom stron trzecich lub wspierać je własnymi projektami. Ponadto ma on na celu poprawę komunikacji i transgranicznej wymiany informacji na temat tego typu problematyki.

DE

Ziel: Zukunftsorientierte Euroregion

Verbesserung der Zukunftsfähigkeit wirtschaftlicher Standortfaktoren und Erschließung regionaler Wertschöpfungsketten

Handlungsschwerpunkte	Handlungsansätze
Verbesserung Zusammenarbeit von Wirtschaft, Wissenschaft und Forschung einschließlich Know-How-Transfer zu Zukunftstechnologien	Förderung von grenzüberschreitenden Kooperationen und Netzwerken von Wissenschafts-, Forschungs- und Technologieeinrichtungen zur Verbesserung des Zugangs zu anwendungsbereiten wissenschaftlichen Erkenntnissen und des Technologietransfers
	Förderung der deutsch-polnischen Zusammenarbeit und Vernetzung von Wissenschaft mit Wirtschaft und Gesellschaft zu aktuellen Herausforderungen und Zukunftstechnologien
	Förderung der Nutzung (internationaler) branchenspezifischer Erfahrungsaustausche und Netzwerke zum Know-how-Transfer von innovativen Lösungen zu aktuellen Herausforderungen in die Euroregion
	Förderung der Forschung zu Folgen bzw. Chancen des digitalen Wandels für die Gesellschaft insb. im ländlichen Raum und im Hinblick auf die ältere Bevölkerung
Verbesserung Aus- und Weiterbildung einschließlich der Angebote für Berufs- und Studien-Orientierung	Förderung grenzübergreifender Angebote zur Berufs- und Studienorientierung insb. in den Bereichen u.a. Dienstleistungen, Bildung, Erziehung, Gesundheitswesen, erneuerbare Energien, Logistik, Handel, Tourismus, Handwerk, E-Mobilität, metallverarbeitende Industrie, Verwaltung
	Förderung der grenzübergreifenden, branchenspezifischen Aus- und Weiterbildung (insb. in systemrelevanten Branchen, u.a. Bildung, Erziehung, Gesundheitswesen, Handel, Logistik, Verwaltung, Sicherheit) inkl. Ausbau der Kooperation von Bildungsträgern und Modernisierung der Einrichtungen
	Entwicklung und Anwendung von Modulen zur Ausbildung fachübergreifender (interkultureller) Kompetenzen inkl. Sprachkompetenzen als fester Bestandteil von Aus- und Weiterbildungsangeboten für Arbeitnehmer und Arbeitgeber
Intensivierung der Kooperation wirtschaftsfördernder Einrichtungen zur Verbesserung der Standort-Attraktivität	Förderung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit wirtschaftsfördernder Einrichtungen zur gemeinsamen Entwicklung und Vermarktung der Region als attraktiver Standort für Unternehmertum, Arbeiten, Wohnen und Leben
	Erarbeitung einer gemeinsamen Entwicklungskonzeption für die langfristige Zusammenarbeit bei der Verbesserung der (wirtschaftlichen) Standortfaktoren (u.a. Qualität Gewerbegebiete, Verkehrsnetz, technische Infrastruktur) und zur Qualifizierung und Bindung von Fachkräften
	Förderung der Analyse und Ableitung von Maßnahmen zur Erschließung von regionalen Wertschöpfungsketten insb. im Bereich von Dienstleistungen, land-, forstwirtschaftlicher und gewerblicher Produktion
	Investive Maßnahmen zur Steigerung der Attraktivität von grenzübergreifend wirkenden öffentlichen Infrastrukturen in den Bereichen Erholung, Kultur, Sport und weiterer sozialer Infrastrukturen
Erschließung und Vermarktung touristischer Potenziale	Analyse touristischer Potenziale u.a. den Bereichen Geschichte, Natur-, Bildungs-, Gesundheitstourismus, Sport, Kunst, Kultur sowie Architektur und Industriegeschichte unter Einbeziehung der Natur- und Kulturlandschaften, der zahlreichen Museen, Denkmale, Erinnerungsstätten, Kur-, Bäder- und Erholungsorte
	Förderung von Vernetzung und Zusammenarbeit zur gemeinsamen Fortschreibung und Umsetzung eines grenzübergreifenden Maßnahmenplanes für die Tourismusentwicklung in der Euroregion, u.a. mit den Schwerpunkten Naherholung und Gesundheit, Natur-, Kultur-Erbe einschl. Geschichte und Bildung
	Verbesserung der grenzübergreifenden Information zu Veranstaltungen, Angeboten, Sehenswürdigkeiten und Attraktionen einschließlich deren Visualisierung unter Berücksichtigung moderner Medien (dreisprachige Texte; interaktive Karten, Internet, mobile Navigation usw.)
	Investive Maßnahmen zum Ausbau vorhandener touristischer Angebote insbesondere zur Qualitätssteigerung der touristischen Infrastruktur (Rad-, Wasser- und Kulturtourismus)
Verbesserung Vermarktung regionaler Produkte und Regionalmarketing	Entwicklung touristischer Schwerpunktpotenziale, u.a. Euroregion als Freizeitregion und Bildungsregion, Entwicklung touristischer Marken und Höhepunkte
	Förderung der grenzübergreifenden Vermarktung regionaler Produkte und deren Verknüpfung mit dem touristischen Angebot
	Aufbau eines gemeinsamen (touristischen) Regionalmarketings

Cel: Euroregion zorientowany na przyszłość

Poprawa trwałości czynników lokalizacji gospodarczej i likwidacja luk w ponadgranicznych lub regionalnych łańcuchach wytwarzania wartości

Priorytety działania	Koncepcje działania
Poprawa współpracy między przedsiębiorstwami, nauką i badaniami, w tym transfer know-how w zakresie przyszłych technologii	Wspieranie współpracy transgranicznej i sieci instytucji naukowych, badawczych i technologicznych w celu poprawy dostępu do wiedzy naukowej gotowej do zastosowania oraz transferu technologii
	Wspieranie polsko-niemieckiej współpracy i powiązania nauki z gospodarką i społeczeństwem w zakresie aktualnych wyzwań i przyszłych technologii
	Wspieranie wykorzystania (międzynarodowej) branżowej wymiany doświadczeń i sieci w celu przekazywania know-how w zakresie innowacyjnych rozwiązań dla aktualnych wyzwań w euroregionie
	Wspieranie badań nad konsekwencjami, odpowiednio możliwościami zmian cyfrowych dla społeczeństwa, w szczególności na obszarach wiejskich i w odniesieniu do osób starszych
Poprawa edukacji i szkoleń, w tym usług związanych z orientacją zawodową i naukową	Wspieranie transgranicznych ofert w zakresie orientacji zawodowej i studiów, szczególnie w dziedzinie usług, edukacji, wychowania, ochrony zdrowia, energii odnawialnych, logistyki, handlu, turystyki, rzemiosła, e-mobilności, przemysłu metalowego, administracji
	Wspieranie transgranicznej, sektorowej edukacji i szkoleń (szczególnie w sektorach istotnych dla systemu, takich jak edukacja, wychowanie, opieka zdrowotna, handel, logistyka, administracja, bezpieczeństwo), w tym rozszerzanie współpracy między podmiotami świadczącymi usługi szkoleniowe i modernizacja instytucji
	Opracowanie i zastosowanie modułów kształcenia kompetencji interdyscyplinarnych (międzykulturowych), w tym kompetencji językowych, jako integralnej części oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla pracowników i pracodawców
Intensyfikacja współpracy pomiędzy instytucjami wspierającymi biznesy w celu podniesienia atrakcyjności lokalizacji	Wspieranie współpracy transgranicznej pomiędzy instytucjami wsparcia gospodarczego dla wspólnego rozwoju i marketingu regionu jako atrakcyjnego miejsca dla przedsiębiorczości, pracy, zamieszkania i życia
	Opracowanie wspólnej koncepcji rozwoju dla długoterminowej współpracy w zakresie poprawy czynników lokalizacji (gospodarczej) (w tym jakości obszarów biznesowych, sieci transportowej, infrastruktury technicznej) oraz kwalifikacji i zatrzymania wykwalifikowanych pracowników
	Wspieranie analizy i opracowywania działań na rzecz rozwoju regionalnych łańcuchów wartości, zwłaszcza w obszarze usług, produkcji rolnej, leśnej i handlowej
	Działania inwestycyjne mające na celu zwiększenia atrakcyjności transgranicznej infrastruktury publicznej w dziedzinie rekreacji, kultury, sportu i innej infrastruktury społecznej
Rozwój i marketing potencjału turystycznego	Analiza potencjałów turystycznych w obszarach historii, przyrody, turystyki edukacyjnej i zdrowotnej, sportu, sztuki, kultury, architektury i historii przemysłu, włącznie z krajobrazami naturalnymi i kulturowymi, licznymi muzeami, zabytkami, miejscami pamięci, uzdrowiskami, spa i terenami rekreacyjnymi
	Promocja tworzenia sieci i współpracy na rzecz wspólnej aktualizacji i wdrażania transgranicznego planu działania na rzecz rozwoju turystyki w Euroregionie, z naciskiem na lokalną rekreację i zdrowie, dziedzictwo naturalne i kulturowe w tym historyczne oraz edukację.
	Poprawa transgranicznej informacji o wydarzeniach, ofertach, zabytkach i atrakcjach, w tym ich wizualizacja, z uwzględnieniem nowoczesnych mediów (teksty trójjęzyczne; mapy interaktywne, internet, nawigacja mobilna itp.)
	Działania inwestycyjne na rzecz dalszego rozwoju ofert turystycznych, w szczególności na rzecz poprawy jakości infrastruktury turystycznej (turystyka rowerowa, wodna i kulturowa)
Poprawa marketingu produktów regionalnych i marketingu regionalnego	Opracowanie głównych potencjałów turystycznych, np. Euroregion jako region wypoczynkowy i edukacyjny, opracowanie marek turystycznych i atrakcji
	Wspieranie transgranicznego marketingu produktów regionalnych i powiązanie ich z ofertą turystyczną
	Rozwój wspólnego (turystycznego) marketingu regionalnego

Abb. 71: Zukunftsorientierte Euroregion
(Fot. Archiv Euroregion | Stowarzyszenie Lubuska Sieć Innowacji)

Rys. 71: Euroregion zorientowany na przyszłość
(Fot. Archiwum Euroregionu | Stowarzyszenie Lubuska Sieć Innowacji)

Ziel: Lebenswerte Euroregion

Dieses auf die soziale Dimension orientierte Ziel soll zur Verbesserung der Lebensqualität beitragen und erstreckt sich auf die Kompetenzentwicklung, die nachhaltige Mobilität und Siedlungsentwicklung, die Angebote der Daseinsvorsorge und den Erhalt der kulturellen Vielfalt.

Die Handlungsschwerpunkte und Handlungsansätze wurden aus der SWOT-Analyse beispielhaft wie folgt abgeleitet:

Die Offenheit, Erfahrungen, Flexibilität und Mobilität der Bevölkerung sowie das über die Jahrzehnte erreichte Know-How in der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in der Euroregion bilden eine gute Grundlage (Stärken), um durch Verbesserung von Angeboten zur Mobilität oder zur Zugänglichkeit und Qualität öffentlicher Leistungen der Daseinsvorsorge entsprechenden Schwächen zu begegnen.

Überregional bekannte Standorte in den Bereichen (Landschafts-) Architektur, Geschichte, Kunst, Kultur und Sport sowie die grenzübergreifend aktive Kultur- und Kreativ-Szene können durch ihre leichte Erreichbarkeit und ihre Nähe zu benachbarten Metropolen mittels entsprechender Handlungsansätze zur Verbesserung der Lebensqualität und zur besseren Erlebbarkeit der kulturellen Vielfalt inmitten Europas (Chancen) beitragen.

Mit der angestrebten Verbesserung der Kompetenzen im Sinne des Lebenslangen Lernens wird perspektivisch dem Fachkräftemangel und dem befürchteten Ausschluss von (älteren) Bevölkerungsgruppen vom modernen gesellschaftlichen Leben im Fall von Digitalisierung (Risiken) entgegengewirkt, demgegenüber wird die Teilhabe bzw. Wahrnehmung von Arbeitsplatzangeboten ermöglicht. Ausgehend von der erreichten kommunalen Zusammenarbeit (Stärken) sollen mit den Ansätzen zur zukunftsorientierten Siedlungsentwicklung auch auf den demografischen Wandel bzw. auf die allgegenwärtigen Folgen des Klimawandels einschließlich der zunehmenden Gefahr von Extremwetterereignissen solchen wie Dürren (Risiken) reagiert werden.

Cel: Euroregion, w którym warto żyć

Cel ten, zorientowany na wymiar społeczny, ma przyczynić się do poprawy jakości życia i obejmuje rozwój umiejętności, zrównoważoną mobilność i rozwój urbanistyczny, usługi użyteczności publicznej oraz zachowanie różnorodności kulturowej.

Przykładowe priorytety i koncepcje działania zostały wypracowane na podstawie analizy SWOT w następujący sposób:

Otwartość, doświadczenie, elastyczność i mobilność ludności, jak również know-how osiągnięte w ciągu dziesięcioleci we współpracy transgranicznej w Euroregionie stanowią dobrą podstawę (silne strony) do przeciwdziałania odpowiadającym im słabym stronom poprzez poprawę ofert w zakresie mobilności lub dostępności i jakości usług użyteczności publicznej.

Miejsca znane w skali ponadregionalnej w dziedzinie architektury (krajobrazu), historii, sztuki, kultury i sportu, jak również transgraniczna aktywna scena kulturalna i twórcza mogą przyczynić się do poprawy jakości życia i lepszego doświadczenia różnorodności kulturowej w środku Europy (możliwości) poprzez łatwą dostępność i bliskość sąsiednich metropolii za pomocą odpowiednich priorytetów działania.

Pożądane podnoszenie kompetencji w sensie uczenia się przez całe życie będzie perspektywicznie przeciwdziałać niedoborowi wykwalifikowanych pracowników i obawiających się wykluczenia (starszych) grup ludności z nowoczesnego życia społecznego w przypadku cyfryzacji (zagrożenia); z drugiej strony umożliwione zostanie uczestnictwo i percepcja ofert pracy. Na podstawie osiągniętej współpracy samorządowej (mocne strony), podejścia do przyszłościowego rozwoju urbanistycznego powinny odpowiadać również na zmiany demograficzne i wszechobecne konsekwencje zmian klimatycznych, w tym rosnące niebezpieczeństwo wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych takich jak susza (zagrożenia).

DE

Ziel: Lebenswerte Euroregion

Verbesserung Lebensqualität

Handlungsschwerpunkte	Handlungsansätze
Verbesserung Kompetenzen und Lebenslanges Lernen einschl. Innovativität, Kreativität, interkultureller, digitaler und Sprach-Kompetenz	Ausbau der Kooperation von Bildungsträgern, einschließlich infrastrukturelle Maßnahmen und Modernisierung der Einrichtungen
	Zielgruppenspezifische Maßnahmen zur Verbesserung fachübergreifender (interkulturellen) Kompetenzen in der Bevölkerung (im Alltag und Berufsleben, von Jung bis Alt) gem. Bildungskonzept Viadrina 21+
	Coaching der Akteure (u.a. Interkulturelle Kompetenz, Sprache, Strukturen, Projektmanagement, Zuwendungsrecht) in allen gesellschaftlichen Bereichen zur Intensivierung ihres Engagements in der deutsch-polnischen Zusammenarbeit
Verbesserung Mobilitätsangebote und Leistungsfähigkeit des multimodalen Verkehrsnetzes einschl. touristischem (Rad- und Wasser-) Wegenetz	Förderung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit zur Verbesserung Leistungsfähigkeit des Verkehrsnetzes insb. im Hinblick auf Kapazitätsgrenzen entlang der Entwicklungskorridore
	Förderung des multimodalen Verkehrs u.a. zur Verbesserung der Attraktivität für öffentlichen Personen-Nah- und Fernverkehr
	Förderung von Umschlagstellen für den grenzüberschreitenden Güterverkehr (Häfen, Güterverkehrs- und Logistikzentren etc.) sowie der Anlagen des kombinierten Verkehrs (insb. in regionalen Wachstumskernen; Gorzów Wlkp., Kostrzyn n.O., Rzepin)
	Förderung von Ausbau, Lückenschluss bzw. Weiterentwicklung von Radwegen, Wanderwegen, sowie von Reitwegen, wassertouristischen Wegen und begleitenden Informations- und Infrastrukturen (z.B. Info-Punkte, E-Lade-Säulen)
	Optimierung bzw. Lückenschluss im Straßenverkehr (grenzüberschreitende Verkehrsverbindungen – Verkehrsvernetzung, integrierte Verkehrskonzeptionen), u.a. zur Verbesserung der Erreichbarkeit von Einrichtungen für Bildung und Tourismus
	Verbesserung der Attraktivität von Mobilitätsangeboten im Hinblick auf Fahrgastinformationssysteme, Tarife und (multimodalen) Anschlussmöglichkeiten
Verbesserung Zusammenarbeit zur zukunftsorientierten Siedlungsentwicklung im Hinblick auf demografische Entwicklung und Klimawandel	Ausbau des interkommunalen Erfahrungsaustauschs und Durchführung grenzübergreifender Veranstaltungen zu den Themenbereichen Stadtentwicklung / Stadtumbau, Daseinsvorsorge
	Ausbau des interkommunalen Erfahrungsaustauschs und Durchführung grenzübergreifender Veranstaltungen zu den Themenbereichen Barrierefreiheit oder Energieeffizienz im Bauwesen
	Maßnahmen der grenzübergreifenden Entwicklung der Grenz- / Doppelstädte als Modellvorhaben für eine grenzüberschreitende Stadtentwicklung
Verbesserung von Zugang und Qualität sonstiger öffentlicher Leistungen zur Daseinsvorsorge insb. auch in ländlichen Räumen (u.a. Mobilität, Ver- und Entsorgung, Bildungs- und Gesundheitswesen, Verwaltung)	Erstellung integrierter kommunaler Planungen für Partner-Kommunen im Hinblick auf Aspekte wie (Innen-) Stadtentwicklung, Reaktion auf Klimawandel, Versorgungssicherheit (u.a. Energie; Daseinsvorsorge)
	Ausbau des interkommunalen Erfahrungsaustauschs und Durchführung grenzübergreifender Veranstaltungen zu den Themenbereichen Vorteile aus interkommunaler Zusammenarbeit, Stadt-Umland-Beziehungen, nachhaltiger Mobilität und Digitalisierung
	Ausbau der Zusammenarbeit relevanter Einrichtungen zwecks Erfahrungsaustausch ihrer Fachleute u.a. in den Bereichen Verwaltung, Bildungs-und Gesundheitswesen (insb. zu Geriatrie und Palliativ-Medizin)
	Ausbau der Zusammenarbeit zur Behandlung der Covid-Pandemie-bedingten Folgen für die körperliche und geistige Gesundheit von Kindern und Jugendlichen insb. im Rahmen grenzübergreifender Begegnungsveranstaltungen
	Ausbau der Zusammenarbeit der Versorgungs- und Entsorgungseinrichtungen (Trinkwasser, Abwasser, Abfallwirtschaft, Energiesysteme) einschließlich Erfahrungsaustausch und Erstellung von Konzeptionen zur Erschließung grenzübergreifender Potenziale
	Optimierung Dienstleistungsangebote für Bürger aus Nachbarland (u.a. Mehrsprachigkeit)
	Aktivitäten für einen aktiven und gesunden Lebensstil, Sport- und Freizeitangebot zur Förderung der Aktivität der Bewohner
Förderung der kulturellen Vielfalt inmitten Europas	Förderung von kulturellen deutsch-polnischen Veranstaltungen und Begegnungen in allen Bereichen des gesellschaftlichen Lebens
	Steigerung des Bekanntheitsgrades der kulturellen Vielfalt auf der jeweils anderen Seite (Binnenmarketing)
	Identifikation kultureller Besonderheiten und deren Integration in gemeinsames Regionalmarketing (Außenmarketing)

Cel: Euroregion przyjazny do życia

Poprawa jakości życia

Priorytety działania	Koncepcje działania
Podnoszenie kompetencji i uczenie się przez całe życie, w tym innowacyjności, kreatywności, kompetencji międzykulturowych, cyfrowych i językowych	Rozszerzenie współpracy pomiędzy podmiotami świadczącymi usługi edukacyjne, w tym działania infrastrukturalne i modernizacja obiektów
	Działania ukierunkowane na konkretne grupy docelowe w celu poprawy interdyscyplinarnych (międzykulturowych) kompetencji w społeczeństwie (w życiu codziennym i zawodowym, od młodych do starszych) zgodnie z koncepcją edukacyjną Viadrina 21+
	Coaching podmiotów (m.in. kompetencja międzykulturowa, językowa, struktury, zarządzanie projektami, prawo finansowania) we wszystkich dziedzinach życia społecznego, aby zintensyfikować ich zaangażowanie we współpracę polsko-niemiecką
Poprawa oferty mobilności i wydajności multimodalnej sieci transportowej, w tym sieci ścieżek turystycznych (rowerowych i wodnych)	Wspieranie współpracy transgranicznej w celu poprawy wydajności sieci transportowej, zwłaszcza w odniesieniu do ograniczeń przepustowości wzdłuż korytarzy rozwoju
	Wspieranie transportu multimodalnego, np. w celu poprawy atrakcyjności lokalnego i dalekobieżnego transportu publicznego
	Wspieranie punktów przeładunkowych dla transgranicznego transportu towarowego (porty, centra transportu towarowego i logistyki, itp.) oraz obiektów transportu kombinowanego (szczególnie w regionalnych centrach rozwoju; Gorzów Wlkp., Kostrzyn n.O., Rzepin)
	Wspieranie rozbudowy, uzupełniania braków i dalszego rozwoju ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych, szlaków konnych, szlaków turystyki wodnej oraz towarzyszącej im informacyjnej struktury i infrastruktury (np. punkty informacyjne, punkty e-ładowania)
	Optymalizacja, bądź likwidacja luk w transporcie drogowym (transgraniczne połączenia transportowe - sieci transportowe, koncepcje transportu zintegrowanego), np. w celu poprawy dostępności obiektów dla edukacji i turystyki
	Poprawa atrakcyjności usług w zakresie mobilności pod względem systemów informacji dla pasażerów, opłat i możliwości połączeń (multimodalnych)
Poprawa współpracy na rzecz przyszłościowego rozwoju osadnictwa w odniesieniu do rozwoju demograficznego i zmian klimatycznych	Rozszerzenie międzygminnej wymiany doświadczeń i realizacja imprez transgranicznych na tematy rozwoju miast / rewitalizacji miast, usług użyteczności publicznej
	Rozszerzenie międzygminnej wymiany doświadczeń i realizacja imprez transgranicznych na temat dostępności dla użytkowników niepełnosprawnych/starszych lub efektywności energetycznej w sektorze budowlanym
	Działania na rzecz transgranicznego rozwoju miast granicznych / miast bliźniaczych jako projektów modelowych dla transgranicznego rozwoju miejskiego
Poprawa dostępu i jakości innych usług publicznych świadczonych w interesie ogólnym, szczególnie na obszarach wiejskich (np. mobilność, zaopatrzenie i usuwanie odpadów, edukacja i opieka zdrowotna, administracja).	Przygotowanie zintegrowanego planowania miejskiego dla gmin partnerskich w odniesieniu do takich aspektów jak (wewnętrzny) rozwój miast, reakcja na zmiany klimatyczne, bezpieczeństwo dostaw (np. energii; usług użyteczności publicznej).
	Rozszerzenie międzygminnej wymiany doświadczeń i realizacja transgranicznych wydarzeń na temat korzyści ze współpracy międzygminnej, relacji miasto-wieś, zrównoważonej mobilności i cyfryzacji
	Wzmocnienie współpracy między odpowiednimi instytucjami w celu wymiany doświadczeń ich ekspertów m.in. w dziedzinie administracji, edukacji i zdrowia (szczególnie w zakresie geriatrii i medycyny paliatywnej)
	Rozszerzenie współpracy w celu zajęcia się związanymi z pandemią wirusa Covid konsekwencjami dla zdrowia fizycznego i psychicznego dzieci i młodzieży, zwłaszcza w ramach spotkań transgranicznych.
	Rozszerzenie współpracy pomiędzy zakładami zaopatrzenia i usuwania odpadów (woda pitna, ścieki, gospodarka odpadami, systemy energetyczne) łącznie z wymianą doświadczeń i przygotowaniem koncepcji rozwoju potencjałów transgranicznych
	Optymalizacja usług dla obywateli z krajów sąsiednich (np. wielojęzyczność)
	Działania ukierunkowane na aktywny i zdrowy styl życia Oferta sportowo-rekreacyjna sprzyjająca aktywności mieszkańców.
Wspieranie różnorodności kulturowej w środku Europy	Wspieranie polsko-niemieckich imprez kulturalnych i spotkań we wszystkich dziedzinach życia społecznego
	Zwiększanie świadomości różnorodności kulturowej odpowiednio po drugiej stronie (marketing wewnętrzny)
	Identyfikacja specyfiki kulturowej i jej integracja do wspólnego marketingu regionalnego (marketing zewnętrzny)

Anknüpfungspunkte ergeben sich beispielhaft durch folgende Aktivitäten und Projekte:

Ausgangspunkte für die ermittelten Handlungsschwerpunkte sind die langjährig etablierten kommunalen Partnerschaften und sonstigen themenspezifischen Kooperationen der entsprechenden Institutionen beider Seiten.

Neben alljährlich zahlreichen Begegnungsveranstaltungen aller Altersgruppen finden zunehmend auch fachspezifische Treffen, Workshops oder Konferenzen zu den Fragen der Daseinsvorsorge, der grenzübergreifenden Kompetenzentwicklung, der Nachhaltigkeit (u.a. Energieerzeugung, Barrierefreiheit) oder zur Erschließung des Natur- und Kultur-Erbes für die touristische bzw. Freizeitnutzung statt.

Hervorgehoben werden sollen hier die im Rahmen des Projektes DIALOG erstellte systematische Analyse grenzübergreifender Bildungsansätze „Bildungskonzept VIADRINA 21+" der Euroregion, der erreichte Ausbau von Angeboten zum Erlernen der Nachbarsprache insb. in den Städten Frankfurt (Oder) und Słubice, die Angleichung der Radwegekonzepte beider Seiten, der Lückenschluss touristischer und sonstiger Verkehrswege, die Zusammenarbeit der medizinischen Einrichtungen insb. in den Bereichen Gynäkologie und Krebsregister, die große Zahl an deutsch-polnischen Kulturveranstaltungen oder die Zusammenarbeit der Museen beider Seiten im Hinblick auf den Ausbau altersspezifischer, deutsch-polnischer Angebote zur Museumspädagogik oder die Erschließung von Erinnerungsorten für Tourismus und Bildung.

Punkty zbieżne skutkują następującymi przykładowymi działaniami i projektami:

Punktami wyjścia dla zidentyfikowanych priorytetów działania są istniejące od dawna partnerstwa samorządowe i inne tematyczne kooperacje odpowiednich instytucji po obu stronach.

Oprócz licznych corocznych spotkań dla wszystkich grup wiekowych organizuje się coraz więcej specjalistycznych spotkań, warsztatów lub konferencji poświęconych zagadnieniom usług publicznych, transgranicznemu rozwojowi kwalifikacji, zrównoważonemu rozwojowi (w tym wytwarzaniu energii, dostępności) lub rozwojowi dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego dla celów turystycznych lub rekreacyjnych.

Należy tu podkreślić przygotowaną w ramach projektu DIALOG systematyczną analizę transgranicznych założeń edukacyjnych „Koncepcja edukacyjna VIADRINA 21+" Euroregionu, a także osiągnięte rozszerzenie ofert nauki języka sąsiada, zwłaszcza w miastach Frankfurt nad Odrą i Słubice, ujednolicenie koncepcji ścieżek rowerowych obu stron, likwidację luk w szlakach turystycznych i innych szlakach komunikacyjnych, współpracę placówek medycznych, zwłaszcza w zakresie ginekologii i rejestru nowotworów, duża liczba polsko-niemieckich imprez kulturalnych czy współpraca muzeów po obu stronach w zakresie rozszerzenia ofert dla grup wiekowych, polsko-niemieckich programów edukacji muzealnej czy rozwoju miejsc pamięci w celach turystycznych i edukacyjnych.

Für die Euroregion ergeben sich hierbei folgende Aufgaben:

Die Euroregion setzt ihr Engagement in nationalen und internationalen Gremien zur Verbesserung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in diesen Bereichen (z.B. Ausschüsse für grenznahe und interregionale Zusammenarbeit der Deutsch-Polnischen Regierungskommission) fort. Sie vermittelt grenzübergreifende Partnerschaften und strebt an, entsprechende Begegnungs-Projekte von Akteuren zu unterstützen.

Insb. im Hinblick auf Handlungsansätze zur Kompetenzentwicklung, zur Verbesserung der Angebote für Mobilität, Siedlungsentwicklung und Daseinsvorsorge oder zur Förderung der kulturellen Vielfalt inmitten Europas wird die Euroregion auch proaktiv Initiativen anregen, Aktivitäten Dritter begleiten bzw. mit eigenen Projekten flankieren. Im Übrigen strebt die Euroregion an, die Kommunikation und den grenzübergreifenden Informationsaustausch zu derartigen Fragestellungen zu verbessern.

Dla Euroregionu wynikają z tego następujące zadania:

Euroregion kontynuuje swoje zaangażowanie w krajowych i międzynarodowych gremiach mających na celu poprawę współpracy transgranicznej w tych obszarach (np. komisje ds. współpracy transgranicznej i międzyregionalnej Polsko-Niemieckiej Komisji Rządowej). Pośredniczy w partnerstwach transgranicznych i stara się wspierać odpowiednie projekty dotyczące polsko – niemieckich spotkań.

W szczególności w odniesieniu do koncepcji działania w kontekście rozwijania kompetencji, poprawy ofert w zakresie mobilności, rozwoju urbanistycznym i usług użyteczności publicznej lub promowania różnorodności kulturowej w środku Europy, Euroregion będzie również aktywnie pobudzać inicjatywy, towarzyszyć działaniom stron trzecich lub wspierać je własnymi projektami. Ponadto Euroregion ma na celu poprawę komunikacji i transgranicznej wymiany informacji na temat tego typu problematyki.

Abb. 72: Lebenswerte Euroregion (Fot. Piotr Chara | Archiv Euroregion)

Rys. 72: Euroregion, w którym warto żyć (Fot. Piotr Chara | Archiwum Euroregionu)

Ziel: Nachhaltige Euroregion

Dieses auf den Erhalt und die nachhaltige Nutzung natürlicher Ressourcen orientierte Ziel erstreckt sich auf die Zusammenarbeit in den Bereichen erneuerbare Energien und Energieeffizienz, Umwelt- und Klimaschutz, Erhalt von Natur- und Kulturlandschaften einschließlich Artenschutz sowie die nachhaltige Landnutzung einschließlich dem nachhaltigen Gewässermanagement.

Die Handlungsschwerpunkte und Handlungsansätze wurden aus der SWOT-Analyse beispielhaft wie folgt abgeleitet:

Die in der Euroregion vorhandenen international bedeutenden Naturlandschaften umfassen u.a. National-Parks, Natur- / Landschaftsschutz-Parks, großflächige Natura-2000- bzw. Vogelschutz-Gebiete, die zudem durch einen grenzübergreifenden Biotopverbund u.a. aus funktionsfähigen Korridoren für den Vogelzug, die landlebenden Wildtiere bzw. entlang von Oder, Warthe und Neiße für die Fischfauna eine Stärke der Euroregion bilden. Deren Bedeutung und die der Kulturlandschaft kann dank der etablierten institutionellen Zusammenarbeit (Stärke) erhalten werden.

Den aus dem Klimawandel bzw. dessen Folgen resultierenden Risiken soll mit den Handlungsansätzen zur Zusammenarbeit in den Bereichen Umweltschutz, Klimaschutz und nachhaltige Nutzung von Natur- und Kulturlandschaften entgegengewirkt werden. Hierbei werden mit dem Ausbau der nachhaltigen Landnutzung, u.a. durch ökologischen Landbau, Anbau nachwachsender Rohstoffe und Steigerung der Biodiversität von Baumbeständen in den Wäldern, die sich bietenden Chancen aufgegriffen.

Cel: Zrównoważony Euroregion

Cel ten, który koncentruje się na ochronie i zrównoważonym wykorzystaniu zasobów naturalnych, obejmuje współpracę w zakresie energii odnawialnej i efektywności energetycznej, ochrony środowiska i klimatu, ochrony krajobrazów naturalnych i kulturowych, w tym ochrony gatunkowej, jak i zrównoważonego użytkowania gruntów, w tym zrównoważonej gospodarki wodnej.

Przykładowe priorytety i koncepcje działania zostały wypracowane na podstawie analizy SWOT w następujący sposób:

Do znaczących w skali międzynarodowej krajobrazów naturalnych w Euroregionie należą parki narodowe, parki ochrony przyrody/ krajobrazu, wielkopowierzchniowe obszary Natura 2000 i obszary ochrony ptaków, które stanowią również mocną stronę Euroregionu poprzez transgraniczną sieć biotopów składającą się z funkcjonalnych korytarzy dla migracji ptaków, dzikiej fauny lądowej oraz wzdłuż Odry, Warty i Nysy dla fauny rybnej. Ich znaczenie oraz znaczenie krajobrazu kulturowego może być utrzymane dzięki nawiązanej współpracy instytucjonalnej (silna strona).

Przeciwdziałaniu zagrożeniom wynikającym ze zmian klimatu lub ich skutkom mają służyć koncepcje działania w kontekście współpracy w zakresie ochrony środowiska, ochrony klimatu oraz zrównoważonego użytkowania krajobrazów naturalnych i kulturowych. W tym sensie ekspansja zrównoważonego użytkowania gruntów, w tym rolnictwa ekologicznego, uprawy surowców odnawialnych oraz zwiększanie bioróżnorodności drzewostanów w lasach, pozwoli wykorzystać pojawiające się w tym zakresie szanse.

DE

Ziel: Nachhaltige Euroregion

Erhalt und nachhaltige Nutzung natürlicher Ressourcen

Handlungsschwerpunkte	Handlungsansätze
Verbesserung der Zusammenarbeit in den Bereichen Erneuerbare Energien und Energieeffizienz	Ausbau des interkommunalen Erfahrungsaustauschs und Durchführung grenzübergreifender Veranstaltungen zu den Themenbereichen Erneuerbare Energien und Energieeffizienz u.a. im Hinblick auf Bau von Wohnungen bzw. öffentlichen Gebäuden, nachhaltige Mobilität, Umgang mit (Land-) Nutzungskonflikten
	Förderung des Know-How-Transfers von Best-Practice-Beispielen innerhalb bzw. in die Euroregion
Verbesserung der Zusammenarbeit in den Bereichen Umwelt- und Klimaschutz	Ausbau des interkommunalen Erfahrungsaustauschs und Durchführung grenzübergreifender Veranstaltungen zu den Themenbereichen regionale und kommunale Energie- und Klimaschutzkonzepte, nachhaltiger Verkehr, Stadtentwicklung / Stadtumbau, Anpassung an die Folgen des Klimawandels (u.a. Grünflächen), Prävention im Hinblick auf Extrem-Wetter-Ereignisse einschl. (Niedrig- / Hoch-) Wasser-Management
	Förderung des Know-How-Transfers von Best-Practice-Beispielen innerhalb bzw. in die Euroregion
	Förderung der Zusammenarbeit zuständiger Verwaltungen und nichtstaatlicher Institutionen zum Erfahrungsaustausch über Umbau der Forsten (u.a. im Hinblick auf Erfordernisse aus Klimaschutz, Brandschutz, Biodiversität und Erholungswert)
Verbesserung der Zusammenarbeit zum Erhalt von Natur- und Kulturlandschaften einschl. Artenschutz	Förderung der Zusammenarbeit zuständiger Verwaltungen und nichtstaatlicher Institutionen zur Verbesserung des Kenntnisstandes zum Vorkommen von sensiblen Tier- und Pflanzenarten, Lebensräumen, Natur- und Kultur-Landschaften
	Förderung der Zusammenarbeit zuständiger Verwaltungen und nichtstaatlicher Institutionen zum Erfahrungsaustausch über Erfassungsmethoden und Erhaltungsmaßnahmen zu Arten und Lebensräumen
	Förderung der Zusammenarbeit zuständiger Verwaltungen und nichtstaatlicher Institutionen zur Abstimmung von grenzübergreifend relevanten Erhaltungsmaßnahmen und ggf. zur Entwicklung und Umsetzung gemeinsamer Erhaltungsmaßnahmen für Arten bzw. Lebensräume
	Information und Öffentlichkeitsarbeit zu euroregionalen Natur- und Kulturlandschaften sowie zum Artenschutz
Verbesserung der Zusammenarbeit zur nachhaltigen Nutzung der Natur- und Kulturlandschaften einschl. Gewässer	Förderung der Zusammenarbeit zuständiger Verwaltungen und nichtstaatlicher Institutionen zum Erfahrungsaustausch im land-, forst- und fischerei-wirtschaftlichen Bereich im Hinblick auf die nachhaltige Nutzung Äckern, Wiesen, Weiden, Obstbeständen, Wäldern, Forsten, natürlichen Gewässern und Teichen
	Förderung der Zusammenarbeit zuständiger Verwaltungen und nichtstaatlicher Institutionen zur Ermittlung von Mindest-Qualitätsstandards für Produkte aus nachhaltigen Landnutzungsformen und Ableitung von Maßnahmen für die gemeinsame Vermarktung, u.a. zum Ausbau des Versorgungsgrades mit regionalerzeugten Produkten (z.B. für gesunde Ernährung)
	Potenzialanalyse für grenzüberschreitende Erzeugergemeinschaften und Veredlungsmöglichkeiten für nachhaltig erzeugte Produkte

Cel: Zrównoważony Euroregion

Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych

Priorytety działania	Koncepcje działania
Poprawa współpracy w dziedzinie energii odnawialnej i efektywności energetycznej	Rozszerzenie międzygminnej wymiany doświadczeń i realizacja imprez transgranicznych na temat energii odnawialnych i efektywności energetycznej, np. w odniesieniu do budownictwa mieszkaniowego i publicznych budynków, zrównoważonej mobilności, rozwiązywania konfliktów dotyczących użytkowania gruntów/wykorzystania powierzchni
	Promowanie transferu know-how i przykładów najlepszych praktyk w Euroregionie
Poprawa współpracy w dziedzinie ochrony środowiska i klimatu	Rozszerzenie międzygminnej wymiany doświadczeń i realizacja imprez transgranicznych na tematy regionalnych i gminnych koncepcji energetycznych i ochrony klimatu, zrównoważonego transportu, rozwoju miast / przebudowy miast, dostosowania do zmian klimatycznych (m. in. terenów zielonych), prewencji w odniesieniu do ekstremalnych zjawisk pogodowych w tym zarządzanie (niskimi i wysokimi) poziomami wody
	Wspieranie transferu know-how i przykładów najlepszych praktyk w Euroregionie
	Wspieranie współpracy między właściwymi administracjami i instytucjami pozarządowymi w celu wymiany doświadczeń dotyczących przekształcania lasów (np. w odniesieniu do ochrony klimatu, ochrony przeciwpożarowej, różnorodności biologicznej i walorów rekreacyjnych)
Poprawa współpracy w zakresie ochrony krajobrazów naturalnych i kulturowych, w tym ochrony gatunków	Wspieranie współpracy pomiędzy właściwymi administracjami i instytucjami pozarządowymi w celu poprawy wiedzy na temat występowania wrażliwych gatunków zwierząt i roślin, siedlisk, krajobrazów naturalnych i kulturowych
	Wspieranie współpracy między właściwymi administracjami i instytucjami pozarządowymi w celu wymiany doświadczeń w zakresie metod badawczych i środków ochrony gatunków i siedlisk
	Wspieranie współpracy między właściwymi administracjami i instytucjami pozarządowymi w celu koordynacji odpowiednich transgranicznych środków ochrony oraz, w stosownych przypadkach, w celu opracowania i wdrożenia wspólnych środków ochrony gatunków lub siedlisk
	Działania informacyjne i praca publiczna dotyczące euroregionalnych krajobrazów naturalnych i kulturowych oraz ochrony gatunków
Poprawa współpracy na rzecz zrównoważonego wykorzystania krajobrazów naturalnych i kulturowych, w tym zbiorników wodnych.	Wspieranie współpracy pomiędzy właściwymi organami administracji i instytucjami pozarządowymi na rzecz wymiany doświadczeń w sektorze rolnym, leśnym i rybackim w zakresie zrównoważonego użytkowania pól, łąk, pastwisk, sadów, lasów, zadrzewień, wód naturalnych i stawów
	Wspieranie współpracy między właściwymi organami administracji i instytucjami pozarządowymi w celu określenia minimalnych norm jakości dla produktów pochodzących ze zrównoważonego użytkowania gruntów oraz wypracowania środków wspólnego wprowadzania do obrotu, np. w celu zwiększenia podaży produktów wytwarzanych w regionie (np. na potrzeby zdrowego żywienia)
	Analiza potencjału dla transgranicznych grup producentów i możliwości przetwarzania produktów wytwarzanych w sposób zrównoważony

Dank der etablierten grenzübergreifenden Zusammenarbeit und dem vorhandenen Know-How im Bereich erneuerbare Energien (Stärken) kann auch grenzübergreifend auf die Herausforderungen des Klimawandels und des einhergehenden Energiewandels (Risiken) reagiert werden. Zudem lässt sich über die Intensivierung dieser Zusammenarbeit der Erhalt der Natur- und Kulturlandschaft sowie die umweltverträgliche verkehrliche Erschließung der Natur- und Kulturerbe-Stätten (Schwäche) oder der Abbau von Nutzungskonflikten (Risiko) erreichen.

Anknüpfungspunkte ergeben sich beispielhaft durch folgende Aktivitäten und Projekte:

Ausgangspunkt für die ermittelten Handlungsschwerpunkte sind die langjährig etablierten kommunalen Partnerschaften und sonstigen themenspezifischen Kooperationen der entsprechenden Institutionen beider Seiten. Diese finden in fachspezifischen Treffen, Workshops oder Konferenzen zu den Fragen erneuerbare Energien und Energieeffizienz oder Nutzung und Erhalt der Natur- und Kulturlandschaft für Tourismus und Erholung ihren Ausdruck.

Hervorgehoben werden sollen hier ein Projekt zum Schutz von Fledermäusen und zur Besucherlenkung in Schutzgebieten der Euroregion oder die Projekte zur umweltfreundlichen Erschließung der Natur- und Kulturlandschaft beider Seiten für den Rad-Tourismus. Darüber hinaus betreiben Akteure beider Seiten zahlreiche Aktivitäten in den Bereichen Energieeffizienz, Energie- bzw. Klimaschutz-Konzepte, nachhaltige Landnutzung und Waldumbau, klimaresiliente Siedlungsentwicklung, Nutzung regionaler Produkte, die zu einer verstärkt grenzübergreifenden Zusammenarbeit ausgebaut werden sollen.

Dzięki nawiązanej współpracy transgranicznej i istniejącemu know-how w dziedzinie energii odnawialnych (silne strony) możliwe jest również transgraniczne reagowanie na wyzwania związane ze zmianami klimatu i towarzyszącą im transformacją energetyczną (zagrożenia). Ponadto, poprzez intensyfikację tej współpracy można osiągnąć zachowanie krajobrazu naturalnego i kulturowego, a także zgodną ze środowiskiem dostępność transportową obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (słaba strona) lub ograniczenie konfliktów użytkowania (zagrożenie).

Punkty zbieżne skutkują następującymi przykładowymi działaniami i projektami:

Punktem wyjścia dla zidentyfikowanych priorytetów działania są istniejące od dawna partnerstwa samorządowe i inne tematyczne kooperacje odpowiednich instytucji po obu stronach. Znajdują one odzwierciedlenie w spotkaniach eksperckich, warsztatach czy konferencjach poświęconych zagadnieniom energii odnawialnej i efektywności energetycznej lub wykorzystaniu i zachowaniu krajobrazu naturalnego i kulturowego dla turystyki i rekreacji.

Należy tu wyróżnić projekt dotyczący ochrony nietoperzy i poradnictwa dla zwiedzających na obszarach chronionych Euroregionu lub projekty dotyczące przyjaznego dla środowiska rozwoju krajobrazu naturalnego i kulturowego obu stron dla turystyki rowerowej. Ponadto podmioty po obu stronach angażują się w liczne działania w zakresie efektywności energetycznej, koncepcji energetycznych i ochrony klimatu, zrównoważonego użytkowania gruntów i adaptacji lasów, rozwoju urbanistycznego odpornego na klimat oraz wykorzystania produktów regionalnych, które mają zostać rozszerzone na silniejszą współpracę transgraniczną.

Abb. 73: Nachhaltige Euroregion (Fot. Horst drewing | archiwum Euroregionu | Dr. Karsten Neumann)

Rys. 73: Zrównoważony Euroregion (Fot. Horst drewing | Archiv Euroregion | Dr. Karsten Neumann)

Für die Euroregion ergeben sich hierbei folgende Aufgaben:

Die Euroregion setzt ihr Engagement in nationalen und internationalen Gremien zur Verbesserung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in diesen Bereichen (z.B. Ausschüsse für grenznahe und interregionale Zusammenarbeit der Deutsch-Polnischen Regierungskommission) fort. Sie vermittelt grenzübergreifende Partnerschaften und strebt an, entsprechende Begegnungs-Projekte von Akteuren zu unterstützen.

Insb. im Hinblick auf Handlungsansätze zur Verbesserung der Zusammenarbeit in den Bereichen Umwelt- und Klimaschutz, Erhalt von Natur- und Kulturlandschaft sowie nachhaltige Landnutzung wird die Euroregion auch proaktiv Initiativen anregen, Aktivitäten Dritter begleiten bzw. mit eigenen Projekten flankieren. Im Übrigen strebt sie an, die Kommunikation und den grenzübergreifenden Informationsaustausch zu derartigen Fragestellungen zu verbessern.

Dieses auf Kontinuität und Vertiefung des Zusammenhaltes orientierte Ziel erstreckt sich auf die dauerhaft anstehenden Aspekte der grenzübergreifenden Zusammenarbeit. Hierzu zählen Völkerverständigung, die Festigung des Vertrauens, die Förderung des Europäischen Gedankens, das Informationsmanagement, die Zusammenarbeit im Fall asymmetrischer Zuständigkeiten oder im Fall von Raumbeobachtung und Strategie-Entwicklung, die Zusammenarbeit der Sicherheitsbehörden zur gegenseitigen Hilfeleistung und im Katastrophenfall sowie die Interessenvertretung für die Region.

Dla Euroregionu wynikają z tego następujące zadania:

Euroregion kontynuuje swoje zaangażowanie w krajowych i międzynarodowych gremiach mających na celu poprawę współpracy transgranicznej w tych obszarach (np. komisje ds. współpracy transgranicznej i międzyregionalnej Polsko-Niemieckiej Komisji Rządowej). Pośredniczy w partnerstwach transgranicznych i stara się wspierać odpowiednie projekty spotkań podmiotów.

W szczególności w odniesieniu do koncepcji działania mających na celu poprawę współpracy w dziedzinie ochrony środowiska i klimatu, ochrony krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz zrównoważonego użytkowania gruntów, Euroregion będzie również proaktywnie pobudzać podejmowania inicjatywy, towarzyszyć działaniom stron trzecich lub wspierać je własnymi projektami. Ponadto ma on na celu poprawę komunikacji i transgranicznej wymiany informacji na temat tego typu problematyki.

Cel ten, zorientowany na ciągłość i pogłębianie spójności, obejmuje stałe aspekty współpracy transgranicznej. Należą do nich: porozumienie międzynarodowe, umacnianie zaufania, promowanie idei europejskiej, zarządzanie informacjami, współpraca w przypadku asymetrycznych kompetencji lub w przypadku obserwacji przestrzennej i opracowywania strategii, współpraca między organami bezpieczeństwa, w celu wzajemnej pomocy i w przypadku katastrof, a także reprezentowanie interesów regionu.

Die Handlungsschwerpunkte und Handlungsansätze wurden aus der SWOT-Analyse beispielhaft wie folgt abgeleitet:

Die Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit erfolgt heute durch zahlreiche erfahrene Akteure und Institutionen. Sie zeichnet sich auch durch eine rege Vereinstätigkeit und aktives Ehrenamt aus. Dies und die aus fast drei Jahrzehnten resultierende Erfahrung der Mitarbeiter und Gremien der Euroregion selbst stellen Stärken dar. Hierauf kann mit den entsprechenden Handlungsansätzen aufgebaut werden, um z.B. Asymmetrien in den Zuständigkeiten oder der Diskontinuität in der Zusammenarbeit zu begegnen (Schwächen).

Dieser Erfahrungsschatz in der grenzübergreifenden Zusammenarbeit erzeugt in Verbindung mit der Vernetzung von Akteure auch Synergien und bewirkt insb. bei Erschließung von Finanzierungsquellen den Abbau von Schwächen, die sich aus dem festgestellten Mangel an personellen, sächlichen bzw. finanziellen Ressourcen für den Ausbau der Zusammenarbeit ergeben. In den Fällen, in denen asymmetrische Partnerschaften gebildet werden können oder auf strategischer und konzeptioneller Ebene stärker zusammengearbeitet werden kann (Chancen), trägt dies auch zum Abbau von Risiken bei, die sich z.B. aus Grenzschließungen oder der Gefährdung des Bottom-up-Ansatzes ergeben.

Przykładowe priorytety i koncepcje działania zostały wypracowane na podstawie analizy SWOT w następujący sposób:

Dziś współpraca polsko-niemiecka realizowana jest przez wiele doświadczonych podmiotów i instytucji. Charakteryzuje się również ożywioną działalnością stowarzyszeniową i aktywnym wolontariatem. To oraz wynikające z prawie trzech dekad doświadczenie pracowników i gremiów samego Euroregionu stanowią silne strony. Można na tym bazować, stosując odpowiednie koncepcje działania, np. w celu przeciwdziałania asymetrii w zakresie odpowiedzialności lub braku ciągłości we współpracy (słabości).

To bogactwo doświadczeń we współpracy transgranicznej, w połączeniu z tworzeniem sieci podmiotów, generuje również synergię i zwłaszcza w przypadku pozyskiwania źródeł finansowania, prowadzi do zmniejszenia słabości wynikających ze stwierdzonego braku zasobów ludzkich, materialnych lub finansowych dla rozszerzenia współpracy. W tych przypadkach, w których można utworzyć asymetryczne partnerstwa lub wzmocnić współpracę na poziomie strategicznym i koncepcyjnym (szanse), przyczynia się to również do zmniejszenia ryzyka, które wynika na przykład z zamknięcia granic lub zagrożenia dla zasady bottom-up.

DE

Querschnittsziel: Kontinuität und Vertiefung Zusammenarbeit in Euroregion

Handlungsschwerpunkte	Handlungsansätze
Völkerverständigung, Festigung von Vertrauen, Förderung des europäischen Gedankens	Förderung von deutsch-polnischen Veranstaltungen und Begegnungen in allen Bereichen des gesellschaftlichen Lebens, insb. Bildung, Kunst, Kultur, Sozialwesen, Gesundheit, Sport, Verwaltung und Umwelt
	Förderung der deutsch-polnischen Zusammenarbeit von Verwaltungen, Vereinen, Verbänden, Stiftungen und anderen Initiativen in allen Bereichen des gesellschaftlichen Lebens
Zusammenarbeit im Fall asymmetrischer Zuständigkeiten	Förderung der deutsch-polnischen Zusammenarbeit zwischen Verwaltungen, Vereinen, Verbänden, Stiftungen und anderen Institutionen der diversen Ebenen in allen Bereichen des gesellschaftlichen Lebens
	Förderung der Zusammenarbeit zwischen und mit zuständigen Verwaltungen und relevanten Institutionen zur grenzübergreifenden Prävention bzw. Bekämpfung von Krisen, Tierseuchen und Pandemien
Informationsmanagement und Wissens Transfer	Förderung von interkommunaler Zusammenarbeit und Erfahrungsaustausch insb. im Zusammenhang mit gemeinsamen Herausforderungen (u.a. demografischer Wandel, Klimawandel, digitaler Wandel)
	Informationen für die Bürger und Akteure der Euroregion
	Verbesserung der zielgruppen- und themenspezifischen Information zu aktuellen Sachverhalten, europäischen Belangen und zu Veranstaltungen beiderseits der Oder
	Zusammenarbeit mit anderen (Euro-) Regionen (entlang der deutsch-polnischen Grenze und europaweit) zwecks Erfahrungsaustausch, Nutzbarmachung von best-practice-Beispielen
Interessensvertretung	Interessensvertretung für die Bürger und Akteure der Euroregion in lokalen, regionalen, nationalen und internationalen Gremien einschließlich gegenüber der EU
Raumbeobachtung, Ableitung gemeinsamer Strategien und Umsetzung von Maßnahmen	Förderung der regelmäßigen Erhebung und Analyse von raumbezogenen Daten zu grenzübergreifend relevanten Sachverhalten
	Förderung der Zusammenarbeit zur Erarbeitung und Fortschreibung gemeinsamer Strategien auf der Basis raumbezogener Daten und Umsetzung der Maßnahmen
Krisenmanagement, Sicherheit, gegenseitige Hilfeleistung, Brand- und Katastrophenschutz	Förderung der Zusammenarbeit zum grenzübergreifenden Brand- und Katastrophenschutz, insb. durch gemeinsame Strategien, Weiterbildung von Einsatzkräften, Übungen und Einsätze (u.a. im Hinblick auf Handlungserfordernissen aus klimawandelbedingte Zunahme an Extrem-Wetter-Ereignissen, aus Gefahrgut-Transporten, aus Zunahme der E-Mobilität und Anlagen der Erzeugung erneuerbarer Energien)
	Förderung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit von Polizei, Zoll und Justiz, insb. durch gemeinsame Strategien, Weiterbildung, Erfahrungsaustauschen, Übungen und Einsätze
	Förderung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit im Rettungsdienst, insb. durch gemeinsame Strategien, Weiterbildung, Übungen und Einsätze
	Förderung der Zusammenarbeit von zuständigen Verwaltungen und anderen Institutionen zur grenzübergreifenden Prävention bzw. Bekämpfung von Tierseuchen und Pandemien, insb. durch gemeinsame Strategien, Etablierung sicherer Kommunikationswege, Weiterbildung, Erfahrungsaustausche und Einsätze

Cel przekrojowy: Ciągłość i pogłębianie współpracy w euroregionie

Priorytety działania	Koncepcje działania
Międzynarodowe zrozumienie, wzmocnienie zaufania, promowanie idei europejskiej	Wspieranie polsko-niemieckich imprez i spotkań we wszystkich dziedzinach życia społecznego, a w szczególności w edukacji, sztuce, kulturze, opiece społecznej, zdrowiu, sporcie, administracji i ochronie środowiska
	Wspieranie polsko-niemieckiej współpracy pomiędzy administracjami, stowarzyszeniami, fundacjami i innymi inicjatywami we wszystkich dziedzinach życia społecznego
Współpraca w przypadku asymetrii odpowiedzialności	Wspieranie polsko-niemieckiej współpracy pomiędzy administracjami, stowarzyszeniami, fundacjami i innymi instytucjami na różnych poziomach we wszystkich dziedzinach życia społecznego
	Wspieranie współpracy między właściwymi administracjami i odpowiednimi instytucjami oraz współpracy z nimi w celu transgranicznego zapobiegania kryzysom, zakaźnym chorobom zwierzęcym, pandemiom lub ich kontroli
Zarządzanie informacjami i transfer wiedzy	Wspieranie współpracy międzygminnej i wymiany doświadczeń, szczególnie w związku ze wspólnymi wyzwaniami (np. zmiany demograficzne, zmiany klimatyczne, zmiany cyfrowe).
	Informacje dla obywateli i podmiotów Euroregionu
	Lepsze informowanie grup docelowych i konkretyzowanie informacji dla nich, o aktualnych kwestiach, problemach europejskich i wydarzeniach po obu stronach Odry
	Współpraca z innymi (euro)regionami (wzdłuż granicy polsko-niemieckiej i w całej Europie) w celu wymiany doświadczeń, korzystania z przykładów najlepszych praktyk
Reprezentacja interesów	Reprezentowanie interesów obywateli i podmiotów euroregionu w organach lokalnych, regionalnych, krajowych i międzynarodowych, w tym wobec EU
Monitorowanie przestrzenne, opracowywanie wspólnych strategii i wdrażanie środków	Wspieranie regularnego gromadzenia i analizy danych przestrzennych dotyczących kwestii transgranicznych
	Wspieranie współpracy w celu opracowania i aktualizacji wspólnych strategii opartych na danych przestrzennych oraz wdrażania działań
Zarządzanie kryzysowe, bezpieczeństwo, wzajemna pomoc, ochrona przeciwpożarowa i ochrona przed klęskami żywiołowymi	Wspieranie współpracy w zakresie transgranicznej ochrony przeciwpożarowej i zarządzania klęskami żywiołowymi, w szczególności poprzez wspólne strategie, dalsze szkolenia sił ratowniczych, ćwiczenia i operacje (np. w odniesieniu do konieczności podjęcia działań w związku z nasileniem się ekstremalnych zjawisk pogodowych spowodowanych zmianą klimatu, transportem niebezpiecznych towarów, wzrostem e-mobilności i zakładów produkujących energię ze źródeł odnawialnych)
	Wspieranie współpracy transgranicznej między policją, służbami celnymi i sądownictwem, zwłaszcza poprzez wspólne strategie, dalsze szkolenia, wymianę doświadczeń, ćwiczenia i operacje
	Wspieranie współpracy transgranicznej w zakresie służb ratowniczych, zwłaszcza poprzez wspólne strategie, dalsze szkolenia, ćwiczenia i operacje
	Wspieranie współpracy między właściwymi administracjami i innymi instytucjami w zakresie transgranicznego zapobiegania i kontroli chorób zwierząt i pandemii, w szczególności poprzez wspólne strategie, ustanowienie bezpiecznych kanałów komunikacji, dalsze szkolenia, wymianę doświadczeń i operacji

Anknüpfungspunkte ergeben sich beispielhaft durch folgende Aktivitäten und Projekte:

Ausgangspunkt für die ermittelten Handlungsschwerpunkte sind die langjährig etablierten kommunalen Partnerschaften, die Vielzahl an grenzübergreifenden Initiativen und Begegnungsprojekten im zivilgesellschaftlichen Bereich und die sonstigen Kooperationen der entsprechenden Institutionen beider Seiten. Diese finden u.a. in regelmäßigen Treffen, Workshops, gemeinsamen Übungen, Konferenzen, kulturellen, künstlerischen oder sportlichen Veranstaltungen ihren Ausdruck.

Hervorgehoben werden sollen hier die alljährlich ca. 200 Begegnungsveranstaltungen von Deutschen und Polen aller Altersgruppen, die über den Kleinprojektfonds aus Europäischen Mitteln gefördert werden oder die Jugendbegegnungsveranstaltungen, die durch das Deutsch-Polnische Jugendwerk gefördert werden. Hinzu kommen die vielen Aktivitäten im Rahmen der etablierten Partnerschaften zwischen Kommunen bzw. zwischen Schulen beider Seiten, die Zusammenarbeit der Kammern, Behörden und sonstigen Institutionen. Allerdings erwies es sich auch als Vorteil, dass die Euroregion diese Zusammenarbeit durch das Projekt „Coaching" flankieren konnte, hier wurden über individuelle Fachgespräche bis zu Konferenzen dazu beigetragen, dass die in den Einrichtungen aktiven Personen bedarfsorientiert geschult oder auf anderem Wege unterstützt wurden oder dass für neue Aktivitäten Partner vermittelt werden konnten. Beispielhaft ist auch die Zusammenarbeit der Polizei, der Staatsanwaltschaften, der Rettungsdienste und der Einrichtungen zum Brand- und Katastrophenschutz, deren Spektrum gemeinsame Übungen, Workshops oder Konferenzen umfasst.

Anlässlich der Covid-19-Pandemie erwiesen sich die langjährig etablierten Partnerschaften als besonders hilfreich zur Bewältigung der Einschränkungen, so z.B. die Info-Hotline des Kooperationszentrums Franfurt (Oder) – Słubice oder die vom Brandenburger Europa-Ministerium herausgegebenen polnisch-sprachigen Texte zu den Eindämmungsverordnungen.

Punkty zbieżne skutkują następującymi przykładowymi działaniami i projektami:

Punktem wyjścia dla zidentyfikowanych priorytetów działania są istniejące od dawna partnerstwa samorządowe, duża liczba inicjatyw transgranicznych i projektów dotyczących spotkań w dziedzinie społeczeństwa obywatelskiego, inne kooperacje odpowiednich instytucji po obu stronach. Znajdują one wyraz m.in. w regularnych spotkaniach, warsztatach, wspólnych ćwiczeniach, konferencjach, imprezach kulturalnych, artystycznych czy sportowych.

Warto tu wspomnieć o około 200 corocznych spotkaniach Polaków i Niemców we wszystkich grupach wiekowych, które są wspierane z funduszy europejskich poprzez Fundusz Małych Projektów, czy też o spotkaniach młodzieży wspieranych przez Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży. Do tego dochodzą liczne działania w ramach nawiązanych partnerstw samorządowych lub między szkołami po obu stronach, współpraca izb, władz i innych instytucji. Zaletą okazało się jednak również to, że Euroregion mógł objąć tę współpracę projektem „Coaching", w ramach którego indywidualne rozmowy ekspertów i konferencje pomogły zapewnić osobom działającym w instytucjach zorientowane na potrzeby szkolenia lub inne wsparcie lub też znaleźć partnerów do nowych działań. Przykładem jest również współpraca policji, prokuratury, służb ratowniczych oraz instytucji ochrony przeciwpożarowej i zwalczania skutków katastrof, której spektrum obejmuje wspólne ćwiczenia, warsztaty czy konferencje.

Przy okazji pandemii Covid 19 szczególnie pomocne w pokonywaniu ograniczeń okazały się istniejące od dawna partnerstwa, jak np. infolinia Słubicko – Frankfurckiego Centrum Kooperacji czy polskojęzyczne teksty o przepisach dotyczących zamknięcia, opublikowane przez brandenburskie Ministerstwo Europy.

Der Zusammenhang mit der Ausbreitung der Afrikanischen Schweinepest entstandene Informationsbedarf in den deutschen Landkreisen der Euroregion und dem Wojewodschaftsamt Lubuskie auf der polnischen Seite konnte durch die von der Euroregion initierten und organisierten Experten-Treffen gestillt werden. Hier vermittelte die Euroregion den Kontakt zwischen den zuständigen Einrichtungen, die auf unterschiedlichen Ebenen angesiedelt sind und somit ein Beispiel für asymmetrische Zuständigkeiten darstellen.

Im Übrigen sei die Zusammenarbeit der nationalen Raumordnungsbehörden erwähnt, die z.B. über den Raumordnungsausschuss der Deutsch-Polnischen Regierungskommission das Zukunftskonzept für den Deutsch-Polnischen Verflechtungsraum erarbeiteten, das durch das Land Brandenburg mit seiner Nachbarschaftsstrategie untersetzt wurde. Die Euroregion konnte zudem in einem durch den Bund geförderten Modellprojekt zur Raumordnung gemeinsam mit dem Marschallamt der Wojewodschaft Lubuskie beispielhaft für das deutsch-polnische Grenzgebiet die Datengrundlagen zu Berufspendlern analysieren, somit den Erfahrungsschatz zur Raumbeobachtung erweitern und Argumente für die Verbesserung der Verkehrsinfrastruktur gewinnen.

Potrzeba informacji w niemieckich powiatach Euroregionu i Lubuskim Urzędzie Wojewódzkim po stronie polskiej, która powstała w związku z rozprzestrzenianiem się afrykańskiego pomoru świń, mogła zostać zaspokojona poprzez zainicjowane i zorganizowane przez Euroregion spotkania ekspertów. W tym przypadku euroregion pośredniczył w kontakcie między odpowiedzialnymi instytucjami, które znajdują się na różnych poziomach administracji i tym samym stanowią przykład asymetrycznej odpowiedzialności.

Ponadto należy wspomnieć o współpracy krajowych organów planowania

przestrzennego, które np. za pośrednictwem Komisji Planowania Przestrzennego Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej opracowały przyszłą koncepcję Polsko-Niemieckiego Obszaru Powiązań, którą wsparł kraj związkowy Brandenburgia swoją strategią sąsiedztwa. Ponadto Euroregion wraz z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubuskiego mógł analizować dane dotyczące osób dojeżdżających do pracy na polsko-niemieckim pograniczu w ramach modelowego projektu z zakresu planowania przestrzennego finansowanego przez rząd federalny, poszerzając w ten sposób bogactwo doświadczeń w zakresie obserwacji przestrzennej i zyskując argumenty na rzecz poprawy infrastruktury transportowej.

Abb. 74: Kontinuität und Vertiefung von Zusammenhalt in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (Fot. Archiv Euroregion | Joanna Korbus)

Rys. 74: Ciągłość i pogłębianie współpracy w Euroregionie PRO ERUOPA VIADRINA (Fot. Archiwum Euroregionu | Joanna Korbus)

Für die Euroregion ergeben sich hierbei folgende Aufgaben:

Die Euroregion setzt ihr Engagement in nationalen und internationalen Gremien zur Verbesserung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in diesen Bereichen (z.B. Ausschüsse für grenznahe und interregionale Zusammenarbeit der Deutsch-Polnischen Regierungskommission einschließlich Raumordnungsausschuss) fort. Sie vermittelt grenzübergreifende Partnerschaften und strebt die Entwicklung der Zivilgesellschaft an, durch entsprechende Begegnungs-Projekte von Akteuren zu unterstützen, zur Aufrechterhaltung von Kompetenzen und Kapazitäten in den aktiven Einrichtungen beizutragen.

Insb. im Hinblick auf Handlungsansätze zur Völkerverständigung, Festigung von Vertrauen einschließlich Coaching der aktiven Personen und Einrichtungen, Förderung des Europäischen Gedankens, Zusammenarbeit im Fall asymmetrischer Zuständigkeiten, Raumbeobachtung und Informationsmanagement einschließlich Coaching der Akteure und Know-How-Transfer wird die Euroregion auch proaktiv Initiativen anregen, Aktivitäten Dritter begleiten bzw. mit eigenen Projekten flankieren. Im Übrigen strebt sie an, die Kommunikation und den grenzübergreifenden Informationsaustausch zu derartigen Fragestellungen zu verbessern. Darüber hinaus vertritt sie innerhalb und außerhalb bis auf Ebene der EU die Interessen der Bürger und Institutionen der Euroregion.

Dla Euroregionu wynikają z tego następujące zadania:

Euroregion kontynuuje swoje zaangażowanie w krajowych i międzynarodowych gremiach mających na celu poprawę współpracy transgranicznej w tych dziedzinach (np. komisje ds. współpracy transgranicznej i międzyregionalnej Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej, w tym Komisja Planowania Przestrzennego). Pośredniczy w partnerstwach transgranicznych i stara się wspierać rozwój społeczeństwa obywatelskiego poprzez odpowiednie projekty spotkań podmiotów, aby przyczynić się do utrzymania kompetencji i możliwości w aktywnych instytucjach.

W szczególności w odniesieniu do koncepcji, Euroregion będzie również proaktywnie pobudzać do podejmowania inicjatyw i działań dotyczących porozumienia międzynarodowego, umacniania zaufania, w tym coachingu aktywnych osób i instytucji, promowania idei europejskiej, współpracy w przypadku asymetrii odpowiedzialności, obserwacji przestrzennej, zarządzania informacjami, w tym coachingu uczestników i transferu know- how. Ponadto ma on na celu poprawę komunikacji i transgranicznej wymiany informacji na temat tego typu problematyki. Dodatkowo reprezentuje interesy obywateli i instytucji Euroregionu w UE i poza nią.

9. Hinweise zur Umsetzung

Die Aktualisierung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA erfolgte in den Jahren 2020 und 2021 in enger Abstimmung zwischen den beiden Trägervereinen der Euroregion und unter Einbeziehung regionaler Akteure und Institutionen.

Angesichts der Ergebnisse des Aktualisierungsprozesses sieht die Euroregion weiterhin einen großen Bedarf in der Intensivierung der grenzübergreifenden Zusammenarbeit, indem man sich künftig der aktiven Umsetzung des Entwicklung- und Handlungskonzeptes verstärkt widmet.

Hierfür soll auch ein regelmäßiger, interkommunaler Erfahrungsaustausch zu spezifischen Fragestellungen einen Ausgangspunkt für die Beförderung der gemeinsamen Aktivitäten bilden. Diese Aktivitäten sollen weiterhin durch eine euroregionale Arbeitsgruppe im Detail analysiert werden und über Konzepte und Planungen zu konkreten Maßnahmen führen.

Die Euroregion greift die in nunmehr fast 30 Jahren gesammelten Erfahrungen in der grenzübergreifenden Zusammenarbeit auf und stellt den konkreten Maßnahmen eine themenbezogene Analyse der Situation voran. Auch ggf. notwendige Anpassungen oder Korrekturen von Zielen können auf diesem Weg leichter vorgenommen werden. Mit diesem Vorgehen wird auch den knappen Kassen öffentlicher Haushalte Rechnung getragen.

9. Wskazówki dotyczące realizacji

Aktualizacja Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA została przeprowadzona w latach 2020 i 2021 w ścisłej koordynacji pomiędzy oboma stowarzyszeniami tworzącymi Euroregion oraz przy udziale podmiotów i instytucji regionalnych.

W świetle wyników procesu aktualizacji członkowie Euroregionu nadal widzą dużą potrzebę intensyfikacji współpracy transgranicznej poprzez poświęcenie w przyszłości większej uwagi aktywnemu wdrażaniu Koncepcji Rozwoju i Działania.

W tym celu punktem wyjścia do wspierania wspólnych działań ma być regularna wymiana doświadczeń między samorządami dotycząca konkretnych zagadnień. Działania te będą nadal szczegółowo analizowane przez Euroregionalną Grupę Roboczą i doprowadzą do konkretnych działań poprzez koncepcje i planowanie.

Euroregion korzysta z doświadczeń zdobytych w ciągu prawie 30 lat współpracy transgranicznej i poprzedza konkretne działania tematyczną analizą sytuacji. W ten sposób można również łatwiej dokonać wszelkich niezbędnych zmian lub korekt celów. Takie podejście uwzględnia również ograniczone budżety publiczne.

Bei der Umsetzung des EHK werden somit Synergien für einen effektiven Prozess genutzt und grenzübergreifende Prioritäten zeitnah gefunden. Der angestrebte Umsetzungsprozess umfasst demnach folgende Schritte (vgl. auch nachfolgende Abbildung):

- themenbezogener Erfahrungsaustausch auf Ebene der Euroregion unter Einbeziehung von Experten und externem Know-How zur Ableitung von Prioritäten für Handlungsschwerpunkte,
- Fortsetzung der Arbeit der Euroregionalen Arbeitsgruppe zur Umsetzung von Handlungsschwerpunkten auf der Basis detaillierter Analysen, Konzepte bzw. Planungen,
- Ableitung von konkreten, flankierenden Aktionen (u.a. Mitwirkung bei Programmplanung, Projektentwicklung, Know-How-Transfer, Öffentlichkeitsarbeit und Informationsmanagement)
- Erfolgskontrolle mit Schlussfolgerungen für den weiteren Erfahrungsaustausch bzw. zur Konkretisierung und Korrektur der Handlungsansätze

Für den weiteren Umsetzungsprozess soll die Zusammenarbeit mit raumplanerisch tätigen Institutionen verstärkt werden, um z.B. mit Hilfe grenzübergreifender Datenanalyse und Kartenwerke die Konzeption von Maßnahmen zu erleichtern. In der Vergangenheit wurden bereits grenzübergreifende Sachverhalte behandelt, z.B. Bereich Verkehr mit der Analyse des Verkehrsnetzes Oder-Neiße (ERPEV; 2015) oder zu Berufspendlern im Rahmen des Modellprojektes zur Raumordnung (ERPEV; 2017). Somit wurden auch im aktuellen EHK bestimmte Ergebnisse aus der Situationsanalyse in Form von Statistiken bzw. Karten dargestellt. Durch die Nutzung derartiger raumplanerischer Instrumente wird einerseits eine verbesserte Visualisierung und andererseits die Effektivierung bei der Konzeption grenzübergreifender Sachverhalte erreicht.

Przy wdrażaniu KRD wykorzystuje się więc synergię dla efektywnego procesu i odpowiednio odnajduje się transgraniczne priorytety. Planowany proces wdrażania obejmuje zatem następujące etapy (por. także poniższy rysunek):

- Tematyczna wymiana doświadczeń na poziomie euroregionu z udziałem ekspertów i zewnętrznego know-how w celu określenia priorytetów działania,
- Kontynuacja prac Euroregionalnej Grupy Roboczej nad realizacją priorytetów działań na podstawie szczegółowych analiz, koncepcji i planowania,
- Tworzenie konkretnych działań towarzyszących (w tym udział w planowaniu programów, rozwoju projektów, transferze know-how, pracach z zakresu pracy publicznej i zarządzania informacjami)
- Analiza efektów z wnioskami do dalszej wymiany doświadczeń lub konkretyzacji czy korekty koncepcji działania.

W dalszym procesie wdrażania należy zintensyfikować współpracę z instytucjami zajmującymi się planowaniem przestrzennym, aby ułatwić koncepcję działań, np. przy pomocy transgranicznych analiz danych i map. W przeszłości zajmowano się już kwestiami transgranicznymi, np. w dziedzinie transportu przy analizie sieci transportowej Odry i Nysy (ERPEV; 2015) lub w sprawie osób dojeżdżających do pracy w ramach projektu modelowego dotyczącego planowania przestrzennego (ERPEV; 2017). W związku z tym niektóre wyniki z analizy sytuacji zostały przedstawione również w obecnym KRD w postaci statystyk lub map. Poprzez zastosowanie tychże instrumentów planowania przestrzennego uzyskuje się z jednej strony lepszą wizualizację, a z drugiej strony skuteczniejszą koncepcję zagadnień transgranicznych.

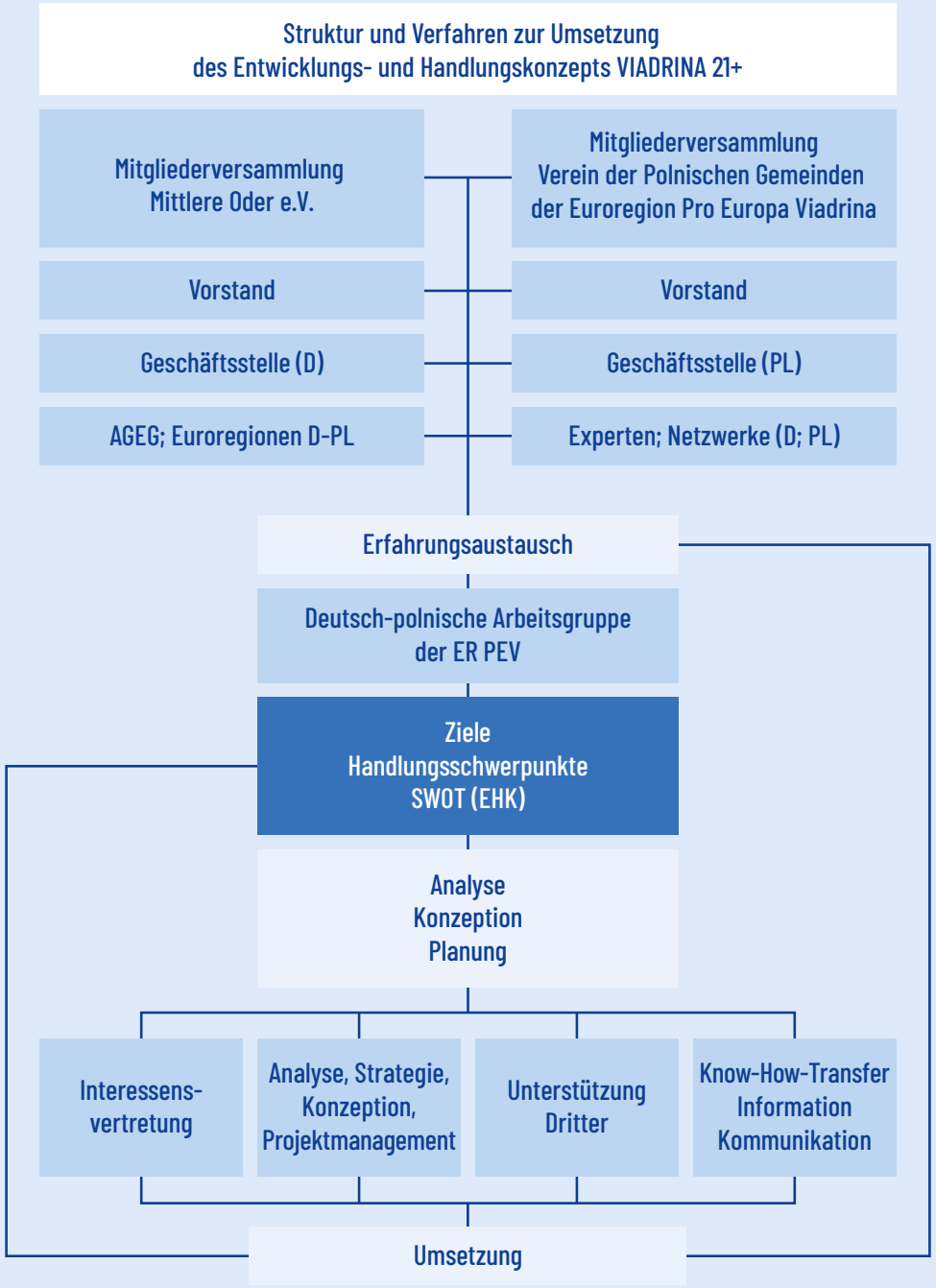

Abb. 75: Struktur und Verfahren zur Umsetzung des Entwicklungs- und Handlungskonzeptes der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, Stand 08/2021 (Eigene Darstellung)

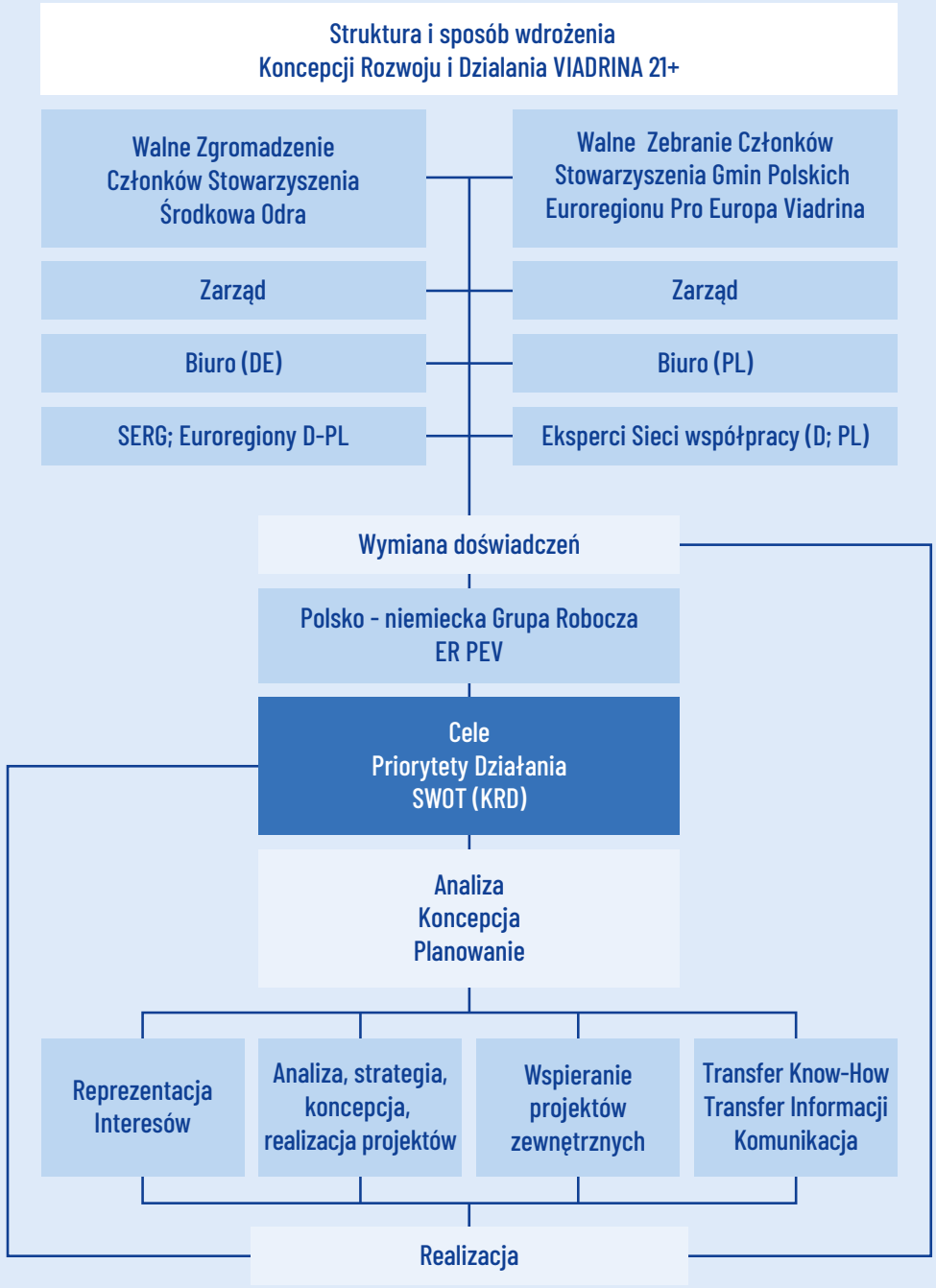

Rys. 75: Struktura i procedury realizacji Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA, Projekt 08/2021 (opracowanie własne)

Für die Euroregion ergeben sich zur Umsetzung der Handlungsansätze zu den hier aufgestellten Zielen zusammenfassend folgende Aufgaben (zu Details vgl. auch Kap. 8):

1. Stärkung der euroregionalen Strukturen und Verfahren durch:
- regelmäßige Treffen von Vorstandsmitgliedern und Mitarbeitern der Geschäftsstellen,
- regelmäßige Treffen der Mitglieder beider Seiten und
- regelmäßige Treffen der deutsch-polnischen Euroregionalen Arbeitsgruppe,
- Ausbau der eigenen Kompetenz in der Nutzbarkeit anderer (EU-) Förderbereiche,
- Initiierung bzw. Mitwirkung bei grenzübergreifenden Konzepten und Planungen einschließlich Datenanalyse.

2. Interessensvertretung der Bürger und Akteuren der Euroregion in lokalen, regionalen, nationalen und internationalen Gremien, in dem auch gegenüber der EU, u.a. durch:

- Förderung gemeinsamer Vorhaben und Interessen,
- Klärung formaler Fragestellungen (z.B. Förder-Schwerpunkte, Antrags- und Prüfverfahren) bzw.,
- Klärung rechtlicher Problemstellungen (z.B. Genehmigungserfordernisse).

3. Umsetzung, Trägerschaft und Management eigener Projekte,

4. Unterstützung anderer Akteure der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit (u.a. Zusammenarbeit zwischen Kommunen, Projektentwicklung und -Umsetzung, Coaching der Akteure, Vermittlung von Partnern, interkultureller und Sprachkompetenz)

Dla Euroregionu w podsumowaniu pojawiają się następujące zadania związane z realizacją przedstawionych tu podejść do działania (szczegółowe informacje znajdują się również w rozdziale 8):

1. Wzmocnienie struktur i procedur euroregionalnych poprzez:

- regularne spotkania członków zarządu i pracowników biur,
- regularne spotkania członków obu stron, oraz
- regularne spotkania polsko-niemieckiej Euroregionalnej Grupy Roboczej,
- Rozszerzenie własnych kompetencji w zakresie możliwości wykorzystania innych (unijnych) obszarów finansowania,
- Inicjowanie lub udział w koncepcjach i planowaniu transgranicznym, w tym analiza danych.

2. Reprezentowanie interesów obywateli i podmiotów Euroregionu w organach lokalnych, regionalnych, krajowych i międzynarodowych, w tym wobec EU, m.in. przez:

- Wspieranie wspólnych projektów i interesów,
- wyjaśnianie kwestii formalnych (np. priorytetów finansowania, procedur składania wniosków i kontroli) lub ,
- Wyjaśnianie kwestii prawnych (np. wymagań dotyczących udzielania zezwoleń).

3. Realizacja, patronat i zarządzanie własnymi projektami

4. Wsparcie innych podmiotów zaangażowanych we współpracę transgraniczną (w tym współpraca pomiędzy samorządami, opracowywanie i realizacja projektów, coaching podmiotów, pośrednictwo partnerów, kompetencje międzykulturowe i językowe)

5. Informationsmanagement, Know-How-Transfer und Kommunikation, u.a. mit:

- Vernetzung innerhalb der Euroregion bis europaweit,
- Erfahrungsaustausch mit anderen Euroregionen und AGEG zu Best- Practice-Beispielen und Know-How-Transfer,
- Öffentlichkeitsarbeit (z.B. zu Veranstaltungen, Aktivitäten, Attraktionen).

Im Rahmen dieses Prozesses können auch Ziele bzw. entsprechende Analysen und Empfehlungen anderer Institutionen berücksichtigt werden. Hierbei seien folgende besonders erwähnt:

- Entwicklungs- und Handlungskonzepte der benachbarten Euroregionen POMERANIA (ER Pomerania; 2020) und Spree-Neiße-Bober (ER SNB; 2020),
- Nachbarschaftsstrategie Brandenburg-Polen (MdFE; 2021),
- Strategie der Entwicklung der Wojewodschaft Lubuskie 2030 (UMWL; 2021)

Darüber hinaus stellen die aktuell betriebenen Analysen in der Euroregion, sowie weitere bereits vorliegende Konzepte und Planungen der lokalen bzw. regionalen Ebene hilfreiche weiterführende Quellen für grenzübergreifende Ansätze dar. Dies gilt es, im Umsetzungsprozess für das EHK zu berücksichtigen und durch Intensivierung der Zusammenarbeit auszubauen.

5. Zarządzanie informacjami, transfer know-how i komunikacja, m.in. z:

- Tworzenie sieci w obrębie Euroregionu i w Europie,
- wymiana doświadczeń z innymi euroregionami i SERG w zakresie przykładów najlepszych praktyk i transferu know-how,
- Promocja (np. wydarzeń, działań, atrakcji).

W ramach tego procesu mogą być również uwzględniane cele lub odpowiadające im analizy i zalecenia innych instytucji. Należy tu wymienić przede wszystkim:

- Koncepcje rozwoju i działania sąsiednich euroregionów POMERANIA (ER Pomerania; 2020) i Sprewa-Nysa-Bóbr (ER SNB; 2020)
- Strategia sąsiedztwa kraju związkowego Brandenburgia (MdFE; 2021),
- Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (UMWL; 2021)

Ponadto analizy prowadzone obecnie w Euroregionie, jak również inne koncepcje i plany dostępne już na poziomie lokalnym lub regionalnym. stanowią pomocne źródła dla dalszych działań transgranicznych. Musi to zostać uwzględnione w procesie wdrażania KRD i rozszerzone poprzez intensyfikację współpracy.

Literatur

Amt für Statistik Berlin-Brandenburg (AfS BB; 2011): Statistischer Bericht. Erwerbstätige in den kreisfreien Städten und Landkreisen des Landes Brandenburg im Jahr 1996, Potsdam 2011.

Amt für Statistik Berlin-Brandenburg (AfS BB; 2015): Statistischer Bericht A I 8 – 15. Bevölkerungsprognose für das Land Brandenburg 2014 bis 2040, Potsdam 2015.

Amt für Statistik Berlin-Brandenburg (AfS BB; 2021): Statistischer Bericht A I 3 – j / 20. Bevölkerung der kreisfreien Städte und Landkreise im Land Brandenburg 2020, Potsdam 2021.

Amt für Statistik Berlin-Brandenburg (AfS BB; 2021): Statistischer Bericht. Flächenerhebung nach Art der tatsächlichen Nutzung im Land Brandenburg 2020, Tab. 13, 17, Potsdam 2021.

Amt für Statistik Berlin-Brandenburg (AfS BB; 2021): Statistischer Bericht A IV 2 – j / 21. Krankenhäuser im Land Brandenburg 2021, Potsdam 2021.

Ausschuss für Raumordnung der Deutsch-Polnischen Regierungskommission für regionale und grenznahe Zusammenarbeit, Komitet ds. Gospodarki Przestrzennej Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej (Vision; Wizja; 2030): Gemeinsames Zukunftskonzept für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum Vision 2030, Bonn 2030 | Wspólna Koncepcja Przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań Wizja 2030, Bonn 2030.

Biuro Koordynacji Projektu Ochrony Przeciwpowodziowej Dorzecza Odry i Wisły (BKP OPDOW; 2015a): Projekt Ochrony Przeciwpowodziowej w Dorzeczu Odry i Wisły. Podręcznik operacyjny projektu, Wrocław 2015.

Biuro Koordynacji Projektu Ochrony Przeciwpowodziowej Dorzecza Odry i Wisły (BKP OPDOW; 2015b): Ramowy Plan Zarządzania Środowiskiem i Społeczeństwem, Wrocław 2015.

Bundesministerium für Digitales und Verkehr (BMDV; 2021): Bundesverkehrswegeplan 2030, Berlin 2021.

Literatura

Bundesministerium für Verkehr und digitale Infrastruktur (BMVI; 2016): Bundesverkehrswegeplan 2030, Berlin 2016.

Bundesministerium für Verkehr und digitale Infrastruktur (BMVI; 2020): Längen der Hauptschifffahrtswege der Binnenwasserstraßen des Bundes. Liste 4 Zuordnung der dem allgemeinem Verkehr dienenden Binnenwasserstraßen des Bundes zu den Wasserstraßenklassen, bezogen auf die WSV, Berlin 2020.

Bundesministerium für Verkehr und digitale Infrastruktur (BMVI; 2015): Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Republik Polen über die gemeinsame Verbesserung der Situation an den Wasserstraßen im deutsch-polnischen Grenzgebiet (Hochwasserschutz, Abfluss- und Schifffahrtsverhältnisse), Berlin 2015.

Europäische Kommission (2020a): Leitlinien für Grenzmanagmentmaßnahmen zum Schutz der Gesundheit und zur Sicherstellung der Verfügbarkeit von Waren und wesentlichen Dienstleistungen (2020/C 86 I/01), Brüssel 2020.

Europäische Kommission (2020b): Leitlinien zur Ausübung der Freizügigkeit der Arbeitskräfte während des COVID-19-Ausbruchs (2020/C 102 I/03), Brüssel 2020.

Europäische Kommission (2020c): Eurostat. Energiestatistik – Mengen, jährliche Daten. Anteil von Energie aus erneuerbaren Quellen, Luxembourg 2021. [letzter Zugriff | ostatni dostęp 16.06.2021]

Europäisches Parlament (2013a): Verordnung (EU) Nr. 1315/2013 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 11. Dezember 2013 über Leitlinien für den Aufbau eines transeuropäischen Verkehrsnetzes und zur Aufhebung des Beschlusses Nr. 661/2010/EU Text von Bedeutung für den EWR, zuletzt geändert am 06/03/2019, Brüssel 2019. Parlament Europejski (2013a): Rozporządzenie parlamentu europejskiego i rady (UE) nr. 1315/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE Tekst mający znacznie dla EOG, ostatnio zmieniony dnia 06/03/2019, Bruksela 2019.

Europäisches Parlament (2013b): Verordnung (EU) Nr. 1316/2013 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 7. Juli 2021 zur Schaffung der Fazilität „Connecting Europe" und zur Aufhebung der Verordnungen (EU) Nr. 1316/2013 und (EU) Nr. 283/2014 Text von Bedeutung für den EWR, Brüssel 2021. Parlament Europejski (2013b): Rozporządzenie parlamentu europejskiego i rady (UE) nr. 1316/2013 z dnia 7 lipca 2021 r. ustanawiające instrument „Łącząc Europę" i uchylające rozporządzenia (UE) nr 1316/2013 i (UE) nr 283/2014 Tekst mający znaczenie dla EOG, Bruksela 2021.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV, 2015): Analyse Verkehrsnetz Oder-Neiße, Frankfurt (Oder) 2015 | Analiza sieci transportowej Odra-Nysa, Gorzów Wielkopolski 2015.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2017): Vergleichende Analyse der Pendlerverflechtungen und der Arbeitsplatzverteilung in Deutschland und Polen – Grenzüberschreitende Pendleranalyse der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, Frankfurt (Oder) 2017 | Porównawcza analiza przepływu dojeżdżających do pracy oraz rozmieszczenia miejsc pracy w Polsce i Niemczech, Gorzów Wielkopolski 2017.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020a): Bildungskonzept VIADRINA 21+ Lebenslanges Lernen in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, Frankfurt (Oder) 2020 | Koncepcja Edukacyjna VIADRINA 21+ Uczenie się przez całe życie w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA, Gorzów Wielkopolski 2015.

Euroregion PRO EUROPA VIADRINA (ERPEV; 2020b): Coaching VIADRINA. Kooperationen VIADRINA 21+. Potenziale und Hemmnisse grenzüberschreitender Kooperationen in der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA, Frankfurt (Oder) 2020 | Coaching VIADRINA. Kooperacje VIADRINA 21+. Potencjały i przeszkody kooperacji transgranicznych w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA, Gorzów Wielkopolski 2020.

Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V. (ER SNB; 2020): Vision 2030. Entwicklungs- und Handlungskonzept für die Euroregion Spree-Neiße-Bober für die Jahre 2021-2027, Guben 2020 | Wizja 2030. Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2021-2027, Gubin 2020.

Gemeinnützige Rettungsdienst Märkisch-Oderland GmbH (RMO; 2021): Standorte, Strausberg 2021. [letzter Zugriff | ostatni dostęp 10.06.2021]

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (GDOŚ; 2021)

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2013): Bank Danych Lokalnych. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci NTS-5 w latach 1996 i 2000 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 10.04.2013]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2014): Bank Danych Lokalnych: Prognozy ludności wg płci i funkcjonalnych grup wieku (opracowanie na bazie NSP 2011) [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021a): Bank Danych Lokalnych. Ludność wg grup wieku i płci w latach 1996, 2000, 2005, 2010, 2015, 2019, 2020 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021b): Bank Danych Lokalnych. Ludność wg pojedynczych roczników i płci w latach 2005, 2010, 2015,2019, 2020 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021c): Bank Danych Lokalnych. Produkcja energii elektrycznej wg. źródeł w latach 2005, 2010, 2015, 2020 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021d): Bank Danych Lokalnych. Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) – PKD 2007 – ESA 2010 – NUTS 3 w latach 2000, 2005, 2010, 2015,2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021e): Bank Danych Lokalnych. Sieć gazowa w latach 2015, 2020 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021f): Bank Danych Lokalnych. Turystyczne obiekty noclegowe wg rodzajów w latach 1995, 2000, 2005, 2010, 2015, 2019, 2020 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021g): Bank Danych Lokalnych. Wartość dodana brutto według grup sekcji PKD 2007 w latach 2000, 2005, 2010, 2015,2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Główny Urząd Statystyczny (GUS; 2021h): Bank Danych Lokalnych: Gęstość zaludnienia oraz wskaźniki [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Industrie- und Handelskammer Ostbrandenburg (IHK Ostbrandenburg; 2020): Arbeiten in Brandenburg – Wohnen in Polen. Pendeln in Zeiten der Pandemie, Frankfurt (Oder) 2020.

Industrie- und Handelskammer Ostbrandenburg (IHK Ostbrandenburg; 2018): Ausbau und Elektrifizierung der Ostbahn Berlin – Kostrzyn nad Odrą (Küstrin) zur Direktanbindung der Hauptstadtregion Berlin-Brandenburg nach Polen und Osteuropa, Frankfurt (Oder) 2018.

Ingenieurgruppe IVV (IVV; 2021): B 1, Grenzbrücke Küstrin/Kietz – Kostrzyn nad Odrą. Information der Kommunalvertreter und der Bürgerinitiative, Frankfurt (Oder) 2021.

Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung (IAB; 2020): Grenzpendler aus Polen in Berlin-Brandenburg, Nürnberg 2020.

Komisja Europejska (2020a): Wytyczne dotyczące środków zarządzania granicami w celu ochrony zdrowia i zapewnienia dostępności towarów i usług podstawowych (2020/C 86 I/01), Bruksela 2020.

Komisja Europejska (2020b): Wytyczne dotyczące korzystania ze swobodnego przepływu pracowników podczas epidemii COVID-19 (2020/C 102 I/03), Bruksela 2020.

Kommunalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V. (ER Pomerania; 2020): Gemeinsam die Zukunft der Euroregion Pomerania gestalten. Entwicklungs- und Handlungskonzept 2021-2030, Potsdam 2020. Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania (ER Pomerania; 2020): Wspólnie tworzymy przyszłość Euroregionu Pomerania. Koncepcja rozwoju i działań 2021-2030, Potsdam 2020.

Kommunalgemeinschaft Pomerania e. V. (ER Pomerania; 2008): Deutsch-Polnischer Entwicklungsraum Oder/Neiße (DPERON), Löcknitz 2008.

Landwirtschafts- und Umweltinformationssystem Brandenburg (LUIS-BB; 2021)

Lubuski Urząd Wojewódzki (LUW; 2021): Wojewódzki Plan Działania Systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne, Gorzów Wielkopolski 2021.

Ministerium der Finanzen und für Europa (MdFE; 2021): Nachbarschaftsstrategie Brandenburg-Polen. Strategie des Landes Brandenburg für die nachbarschaftliche Zusammenarbeit im deutsch-polnischen Verflechtungsraum | Koncepcja sąsiedztwa Polska-Brandenburgia. Koncepcja Kraju Związkowego Brandenburgia dla współpracy sąsiedzkiej w polsko-niemieckim obszarze powiązań, Potsdam 2021.

Monitor Polski (MP; 2015): Umowa między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych na pograniczu polsko-niemieckim (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi), Warszawa 2015.

Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ; 2021): Wykaz szpitali zakwalifikowanych do PSZ, Warszawa 2021.

Opiłowska Elżbieta, Sus Monika (Opiłowska & Sus; 2021): Poland and Germany in the European Union. The Multidimensional Dynamics of Bilateral Relations, London 2021.

Parlament Europejski (2013a): Rozporządzenie parlamentu europejskiego i rady (UE) nr. 1315/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE Tekst mający znacznie dla EOG, Bruksela 2013.

Parlament Europejski (2013b): Rozporządzenie parlamentu europejskiego i rady (UE) nr. 1316/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające instrument „Łącząc Europę", zmieniające rozporządzenie (UE) nr 913/2010 oraz uchylające rozporządzenia (WE) nr 680/2007 i (WE) nr 67/2010, Bruksela 2013.

Regionale Planungsgemeinschaft Oderland-Spree (RP Oderland-Spree; 2021): Regionales Energiekonzept Oderland-Spree 2021, Fürstenwalde/Spree 2021.

Rettungsdienst im Landkreis Oder-Spree GmbH (ROS; 2021): Wachen, Beeskow 2021. [letzter Zugriff | ostatni dostęp 11.06.2021]

Spreeplan Verkehr GmbH (SPV; 2021): Verkehrs- und Engpassanalyse Ostbrandenburg, Berlin 2021.

Stadt Frankfurt (Oder) (Frankfurt (Oder); 2021): Bildungsreport Frankfurt (Oder) 2021. Berufsorientierung und berufliche Bildung am Internationalen Bildungsstandort Frankfurt (Oder) – Słubice, Frankfurt (Oder) 2021.

Statistisches Bundesamt (StBa; 2010): Volkswirtschaftliche Gesamtrechnungen der Länder. Bruttoinlandsprodukt, Bruttowertschöpfung in den kreisfreien Städten und Landkreisen Deutschlands im Jahr 1996. Stuttgart 2011.

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Arbeitslose nach ausgewählten Personengruppen sowie Arbeitslosenquoten – Jahresdurchschnitt – (ab 2009) regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte in den Jahren 2005, 2010, 2015, 2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Beherbungsbetriebe, Gästebetten, Gästeübernachtungen, Gästeankünfte - Jahressumme - regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte (bis 2017) in den Jahren 1995, 2000, 2005, 2010, 2015 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021].

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Beherbungsbetriebe, Schlafgelegenheiten, Gästeankünfte Gästeübernachtungen nach Betriebsarten - Jahressumme - regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte (ab 2018) in den Jahren 2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021].

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Bevölkerung nach Geschlecht und Altersgruppen (17) – Stichtag 31.12. - regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte in den Jahren 1996, 2000. 2005, 2010, 2015, 2019, 2020 [letzter | ostatni dostęp Zugriff 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Bruttoinlandsprodukt nach Wirtschaftsbereichen - Jahressumme - regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte in den Jahren 2000, 2005, 2010, 2015, 2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Bruttowertschöpfung nach Wirtschaftsbereichen - Jahressumme - regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte in den Jahren 2000, 2005, 2010, 2015, 2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Erwerbstätige nach Wirtschaftszweigen - Jahresdurchschnitt - regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte in den Jahren 2000, 2005, 2010, 2015, 2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Gebietsfläche in qkm – Stichtag 31.12. – regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte in 2020 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Landwirtschaftliche Betriebe und deren landwirtschaftlich genutzte Fläche (LF) nach Kulturarten – Jahr – regionale Tiefe: Kreise und krfr. Städte in den Jahren 2010, 2016, 2020 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Niederlassungen nach Wirtschaftsabschnitten (WZ 2008) – Jahr – regionale Tiefe: kreise und krfr. Städte in den Jahren 2010, 2015, 2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Statistisches Bundesamt (StBa; 2021): Regionaldatenbank. Sozialversicherungspflichtig Beschäftigte am Arbeitsort nach Geschlecht, Nationalität und Wirtschaftszweigen – Stichtag 30.06. – Kreise und krfr. Städte in den Jahren 2000, 2005, 2010, 2015, 2019 [letzter Zugriff | ostatni dostęp 13.10.2021]

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego (UMWL; 2020): STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO 2030, Zielona Góra 2020.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2007): Rynek pracy w województwie lubuskim w 2005 r., Zielona Góra 2007.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2007): Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w Rejestrze REGON w województwie lubuskim w 2005 r., Zielona Góra 2007.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2011): Rynek pracy w województwie lubuskim w 2010 r., Zielona Góra 2011.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2011): Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w Rejestrze REGON w województwie lubuskim w 2010 r., Zielona Góra 2011.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2016): Rynek pracy w województwie lubuskim w 2015 r., Zielona Góra 2016.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2016): Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w Rejestrze REGON w województwie lubuskim w 2015 r., Zielona Góra 2016.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2019): Województwo Lubuskie. Podregiony, Powiaty, Gminy w 2018 r., Zielona Góra 2019.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2020): Rynek pracy w województwie lubuskim w 2019 r., Zielona Góra 2020.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze (UStat; 2020): Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w Rejestrze REGON w województwie lubuskim w 2019 r., Zielona Góra 2020.

Wirtschaftsförderung Land Brandenburg GmbH (WFBB; 2021a): Die Bedeutung von internationalen Arbeits- und Fachkräften für den Brandenburger Arbeitsmarkt, Potsdam 2021.

Wirtschaftsförderung Land Brandenburg GmbH (WFBB; 2021b): Energiedatenbank Brandenburg – Auszug Energiedaten für Regionales Energiekonzept Oderland-Spree 2021. Schriftliche Mitteilung

PRO EUROPA
VIADRINA

EUROREGIONPROEUROPA
VIADRINAEUROREGIONP
ROEUROPAVIADRINAEUR
OREGIONPROEUROPAVIA
DRINAEUROREGIONPROE
UROPAVIADRINAEURORE
GIONPROEUROPAVIADRIN
AEUROREGIONPROEUROP
AVIADRINAEUROREGION
PROEUROPAVIADRINA

Mittlere Oder e.V.

Mitglieder | Członkowie

Amt Odervorland
www.amt-odervorland.de

Amt Seelow-Land
www.amt-seelow-land.de

DGB Berlin-Brandenburg
www.berlin-brandenburg.dgb.de

Europa-Universität Viadrina
www.europa-uni.de

Evangelischer Kirchenkreis „An der Oder und Spree“
www.evangelische-kirche-ffo.de

Handwerkskammer Frankfurt (Oder)
www.hwk-ff.de

Industrie- und Handelskammer Ostbrandenburg
www.ihk-ostbrandenburg.de

Investor Center Ostbrandenburg GmbH
www.icob.de

Landkreis Märkisch-Oderland
www.maerkisch-oderland.de

Landkreis Oder-Spree
www.landkreis-oder-spree.de

Landschaftspflegeverband „Mittlere Oder“ e.V.
www.mittlere-oder.de

Messe und Veranstaltungs GmbH Frankfurt (Oder)
www.muv-ffo.de

Stadt Frankfurt (Oder)
www.frankfurt-oder.de

Stadt Seelow
www.seelow.de

Vereinigung der Unternehmerverbände in Berlin und Brandenburg e.V.
www.uvb-online.de

Stadtfeuerwehrverband Frankfurt (Oder) e.V.

Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu „Pro Europa Viadrina“

Mitglieder | Członkowie

Bledzew
www.bledzew.pl

Bogdaniec
www.bogdaniec.pl

Cybinka
www.cybinka.pl

Deszczno
www.deszczno.pl

Dobiegniew
www.dobiegniew.pl

Drezdenko
www.drezdenko.pl

Gorzów Wielkopolski
www.gorzow.pl

Górzyca
www.gorzyca.pl

Kłodawa
www.klodawa.pl

Kostrzyn nad Odrą
www.kostrzyn.pl

Krzeszyce
www.krzeszyce.pl

Lubiszyn
www.lubiszyn.pl

Lubniewice
www.lubniewice.pl

Międzyrzecz
www.miedzyrzecz.pl

Ośno Lubuskie
www.osno.pl

Powiat Gorzowski
www.powiatgorzowski.pl

Powiat Słubicki
www.powiatslubicki.pl

Powiat Sulęciński
www.powiatsulecinski.pl

Przytoczna
www.przytoczna.pl

Pszczew
www.pszczew.pl

Rzepin
www.rzepin.pl

Santok
www.santok.pl

Skwierzyna
www.skwierzyna.pl

Słońsk
www.slonsk.pl

Słubice
www.slubice.pl

Stare Kurowo
www.starekurowo.pl

Strzelce Krajeńskie
www.strzelce.pl

Sulęcin
www.sulecin.pl

Trzciel
www.trzciel.pl

Witnica
www.witnica.pl

Zwierzyn
www.zwierzyn.pl
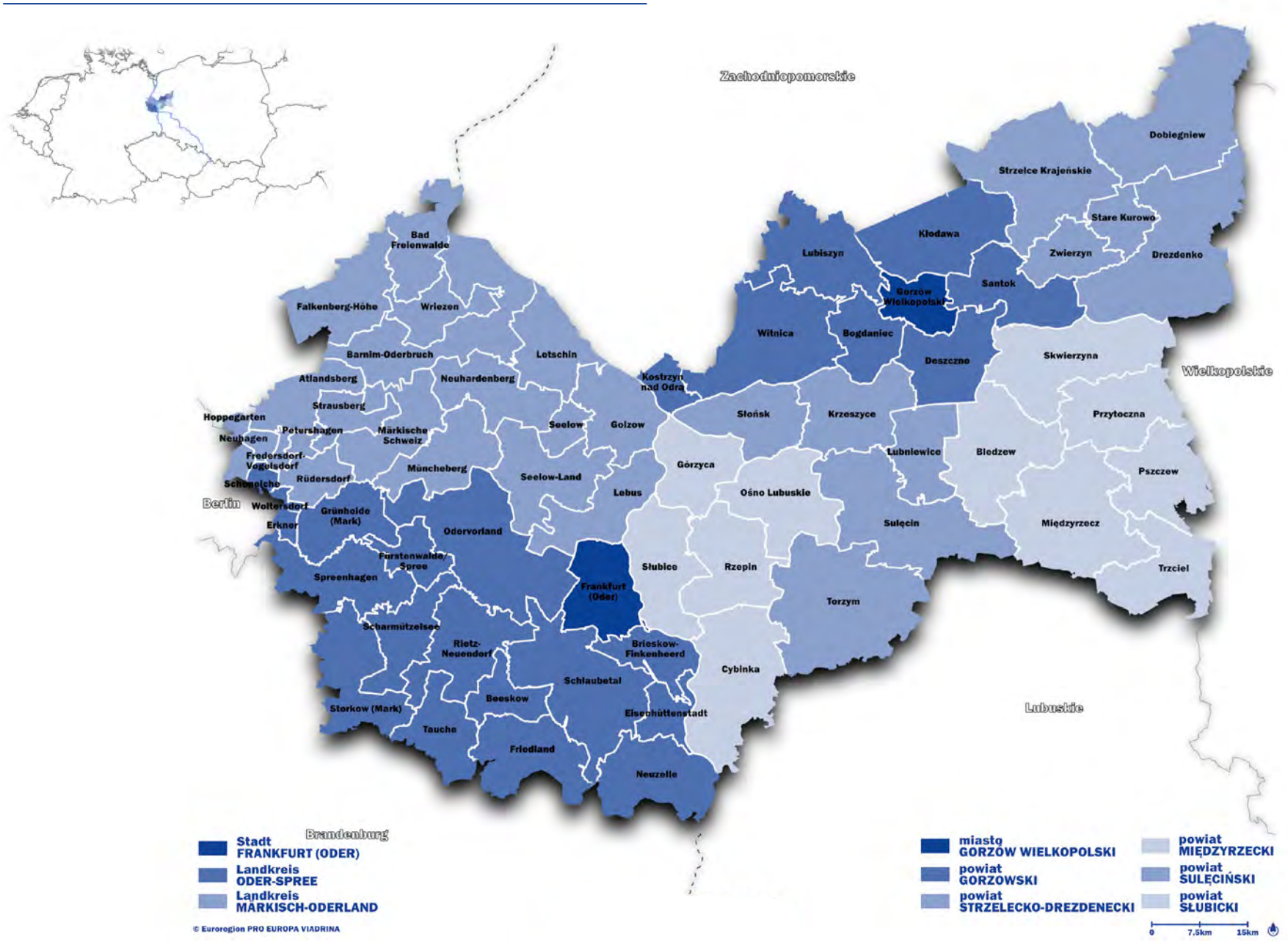
Euroregion PRO EUROPA VIADRINA